GEORGE ORWELL — BİNDOKUZYÜZSEKSENDÖRT

GEORGE ORWELL

BİNDOKUZYÜZ SEKSENDÖRT

Çeviren :
Haldun DERİN



Bu tercümenin her türlü basım ve yayım hakları Maarif Vekâletine aittir. Vekâletin müsaadesi alınmadıkça bu tercümenin metni tamamen, kısmen veya değiştirilerek alınamaz.

Maarif Vekâleti Tercüme Bürosu Başkanlığının 24 Ekim tarih ve 11 sayılı kararı ile İngiliz Klâsikleri Serisinde yayımlanması uygun görülmüş ve Yayım Müdürlüğünün 3 Kasım 1959 tarih ve 14585 sayılı emirleriyle birinci defa olarak 3000 sayı bastırılmıştır.

GEORGE ORWELL

BİNDOKUZYÜZ SEKSENDÖRT

(Nineteen - Eighty - Four)

Bu eser Haldun DERİN tarafından dilimize çevrilmiştir.

ANKARA 1960 — MAARİF BASIMEVİ

BÖLÜM: I

I

Soğuk, pırıl pırıl bir Nisan günü idi. Saatler on üçü çalıyordu. Kötü rüzgârdan sakınayım diye çenesi göğsüne gömülen Winston Smith, Zafer Konakları'nın camlı kapılarından içeri hızla daldı; ama, döne döne gelen toz yığınının birlikte girmesini önliyemedi.

Dehlizde, lâhana haşlaması kokusu ile paçavradan yapılma paspas kokusu vardı. Dehlizin ucunda raptiye ile duvara asılı duran renkli yafta ev içinde teşhir edilemiyecek kadar büyüktü. Yaftada gözüken, geniş-liği bir metreyi aşkın çok iri bir yüzden ibaretti. Bı-yıkları kapkara, sert çizgileri yakışıklı, kırkbeşlik bir adam yüzü. Winston, merdivenlerin yolunu tuttu. Asansörü denemeğe lüzum yoktu. Eşref saatinde dahi işlediği pek seyrekti. Şu sırada ise, gün ışığı olan saatlerde elektrik cereyanı kesikti. Nefret Haftası'na hazırlık olmak üzere yapılan tasarruf hamlesi cümle-sindendi bu. Apartman dairesine yedi kat verdivenle varılıyordu. Winston, yolda dura dinlene, ağır ağır çıktı. Otuz dokuz yaşında idi. Sağ aşık kemiğinin yu-karısında varis yarası vardı. Asansör boşluğunun kar-şısına rastlayan her sahanlıkta, iri suratlı yafta duvar-dan dik dik bakıyordu. Resim öyle tertiplenmişti ki, kımıldadınız mı, gözler peşinizi bırakmıyordu. Altın-daki yazıda KOCA AĞABEY SİZİ GÖZETLİYOR deniliyordu.

Apartmanda hoş bir ses pik demir istihsaliyle il-gili rakam listesi okumakta idi. Sağ koldaki duvar sat-hının bir kısmı; donuk aynaya benzer, beyzî bir metal levha idi. Ses oradan geliyordu. Winston bir düğme

çevirdi. Ses biraz alçaldı. Ama, sözler bâlâ ayırdedilebiliyordu. Telescreen'adı verilen bu âleti yarı yarıya kısmak kabildi. Fakat, tamamiyle kapatmak imkânı yoktu. Winston pencere tarafına geçti. Ufarak, çelimsiz endamlı idi. Nahifliğini, Parti üniforması olan mavi tulum büsbütün arttırıyordu. Saçının rengi çok açık, yüzü doğuştan kanlı idi. Adi sabun, kör traş bıçakları, yeni sona eren kışın soğuğu tenini sertleştirmişti.

Dışarı, kapalı pencere camından bile bakınca, dünya soğuk görünüyordu. Aşağıda, caddede azar azar yeller esdikçe, toz duman içinde kâğıt kırıntıları buram buram helezonlar çeviriyordu. Güneş pırıl pırıl, gökyüzü bir haşin mavi idi. Yine de dört bir tarafa yapıştırılmış yaftalardan başka şeyde renk yok gibi idi. Her hâkim köşeden kara bıyıklı yüz insanı yukarıdan aşağı süzüyordu. Bir tane tam karşı sıradaki evin cephesinde vardı. Kara gözler Winston'un gözlerinin tâ içine bakıyor; yazı KOCA AĞABEY SİZİ GÖZETLİYOR diyordu. Aşağıda cadde hizasında, yırtık köşesi sarkan bir başka yafta, rüzgârdan tutarağı tutmuş gibi durup durup çırpındıkça, tek bir İNGSOS kelimesinin üstü kâh örtülüp kâh açılıyordu. Uzaklarda bir helikopter, damlar arasında sürünürcesine uçuyor; bir ara kocaman mavi sinek gibi ortalıkta dolaşıyor; yeniden devrik uçuşla ok gibi fırlayıp gidiyordu. Ahalinin pencerelerine gizlice sokulup, tecessüsle burnunu uzatan polis devriyesi idi bu. Fakat, devriyelerin önemi yoktu. Önemi olan, Düşünce Polisi idi.

Telescreen'deki ses hâlâ pik demir konusunu, Dokuzuncu Üç-Yıllık Plân'ın fazlasiyle gerçekleştirildiğini Winston'un arkasından dırlanıp duruyordu. Telescreen aynı zamanda hem alır, hem yayın yapardı. Winston'un çıkardığı ses çok aşağı perdeden fısıltıyı aşıyorsa, telescreen o sesi yakalardı; ayrıca, madenî levhanın kavradığı görüş alanı içinde kaldıkça, kendisi hem görülebilir, hem işitilebilirdi. Şu sıra gö-

zetlenmediğini bilmeğe bittabiî imkân yoktu. Birini takip için Düşünce Polisi ne kadar zamanda bir, yahut hangi usule göre fiş sokardı? Buna dair ancak tahmin yürütülebilirdi. Herkesin devamlı olarak gözetlendiği dahi kabul edilebilirdi. Ama, her halde, takip için diledikleri vakit fiş sokabiliyorlardı. Çıkardığınız her sese kulak misafiri olunuyor, karanlıktaki hareketlerden gayrisi takip ediliyor farzederek yaşamak zorunda idiniz, öyle yaşıyordunuz. Bu alışkanlık içgüdü haline gelmişti.

Winston telescreen'e sırtını dönük tutuyordu. Böylesi daha selâmetti. Mamafi, pekâlâ farkında idi ki, insanın sırtı bile dile gelebilirdi. Vazife gördüğü Gerçek Bakanlığı, bir kilometre ileride, pis yüzlü peyzajın yukarısına doğru, muazzam, beyaz bir kale gibi yükseliyordu. Belli belirsiz bir tiksinti duydu. İşte, diye düşündü — işte Londra; Okyanusyanın en kalabalık eyaletlerinden üçüncüsü olan Birnumaralı Uçuşpisti'nin başkenti. Londra oldum olası, hep böyle miydi? Kurcalıya kurcalıya, bulup çıkarmağa uğraştı. Yanları kütük payandalarla destekli; pencereleri mukavva, damları oluklu saçla yamanmış, çatlak bahçe duvarları her tarafından bel vermiş, iki sıralı, çürüyen ondokuzuncu yüzyıl evlerinin manzarası hep var mıydı böyle? Ya döne döne havalanan sıva tozları; moloz yığınlarının ötesine berisine dağılmış yakı otları ile, bomba düşmüş yerler? Ya bombaların daha genişçe bir arazi parçasını tertmiz edip de üstünde kümes gibi öbek öbek, kûhi ahşap meskenlerin türediği semtler? Nafile. Hatırlamıyordu. Çocukluğundan kalan, ışıl ışıl bir dizi tablodan ibaretti. Arka zemini olmaksızın tecessüm ediyor, çoğunun ne olduğu anlaşılmıyordu.

Gerçek Bakanlığı —Yenidil'de (*) Gerbak— man-

(*) Yenidil Okyanusya'nın resmi lisanı idi. Yenidil'in bünye ve etimolojisine dair izahlar için kitabın sonundaki eke bakınız.

zara içinde görülen öbür şeylere kıyasla şaşılacak kadar değişikti. Gösterişli, beyaz betondan, ehramı andırır, azametli bir yapı idi. Teraça teraça üçyüz metre yükseliyordu. Beyaz cephesinde Parti'nin zarif harfler halinde beliren üç şiarı Winston'un durduğu yerden kıtı kıtına okunabiliyordu:

SAVAŞ BARIŞTIR

HÜRLÜK KÖLELİKTİR

CAHİLLİK KUVVETTİR

Dediklerine göre Gerçek Bakanlığında zemin seviyesi üstünde üç bin oda; altında da, buna tekabül eden teferruat vardı. Görünüşü ile cesameti onu andıran tam üç bina daha Londra'nın ötesine berisine serpiştirilmişti. Çevredeki mimari bunların yanında öyle cüce kalıyordu ki, Zafer Konakları'nın tepesinden dördünü birden görebiliyordunuz. Hükûmet cihazının tekmilini aralarında bölüşen dört Bakanlığın merkezi idi bunlar. Haberlere, eğlentilere, eğitime, güzel sanatlara karışan Gerçek Bakanlığı. Savaşa karışan Barış Bakanlığı. Nizamı, dirliği düzenliği koruyan Sevgi Bakanlığı. Bir de iktisadi işlerden sorumlu bulunan Bolluk Bakanlığı. Yenidil'le ünvanları: Gerbak, Savbak, Sevbak, Bolbak.

Cidden korkunç olanı Sevgi Bakanlığı idi. Bu binada pencere yoktu. Winston ömründe Sevgi Bakanlığına ne girmiş, ne yarım kilometre civarına sokulmuştu. Burası, resmî iş için olmadıkça, girilmesi imkânsız bir yerdi. O takdirde de, ancak dikenli tel örgüler, çelik kapılar, gizli makinalı tüfek yuvaları arasından dolanarak geçilebiliyordu. Bakanlığın dış surlarına ulaşan caddelerde bile boğum boğum lobutlarla teçhiz edilmiş, siyah üniformalı, goril suratlı muhafızlar dolaşıyordu.

Winston birden geriye döndü. Yüz çizgilerine tatlı iyimserlik ifadesini vermişti. Telescreen'e bakarken öyle görünmek uygun düşüyordu. Yürüdü; odanın berisindeki küçük mutfağa girdi. Bakanlıktan günün bu saatinde çıkmakla kantindeki öğle yemeğini feda etmişti. Mutfakta yarınki kahvaltı için alıkonulması gereken esmer renkli büyük parça ekmekten başka yiyecek bulunmadığını da biliyordu. Raftan renksiz mayi dolu bir şişe indirdi. Üstünde ZAFER CİNİ (*) markalı, çirkin, beyaz bir etiket vardı. Çinlilerin pirinç rakısı gibi gönül bulandıran, yağlı bir koku geliyordu şişeden. Winston bundan bir çay fincanı kadar doldurdu. Çarpmasına karşı cesaretini topladı. Bir içimlik ilâç gibi yutuverdi.

Yüzü derhal kıpkırmızı kesildi, gözlerinden yaş geldi. Meret, kezzaba benziyordu. Üstelik, yutarken onu, ense köküne lâstik copla vuruyorlar gibi geliyordu insana. Mamafi, karnındaki yanma lahzada kayboldu. Dünya, daha bir şen görünmeye başladı. ZAFER SİGARALARI marka buruşuk paketten bir sigara aldı. Boş bulunup dik tuttuğu için, tütün yere döküldü. Ondan sonraki sigaradan yana daha başarılı çıktı. Tekrar oturma odasına gitti; telescreen'in solunda duran küçük masanın başına geçip oturdu. Çekmesinden kalem sapı, mürekkep şişesi, kalın, yirmi beş otuz santim boyunda, sırtı kırmızı, kabı ebru, boş bir defter çıkardı.

Oturma odasındaki telescreen her nedense alışılmamış bir vaziyette duruyordu. Kaide icabı, bütün odayı kavrıyacak şekilde, dipteki duvarda olacağına, pencere karşısına gelen uzun duvara yerleştirilmişti. Telescreen'in bir tarafında, şimdi Winston'un oturduğu aziçerlek aralık vardı. Apartmanlar yapılırken burası belki kitap rafları koymak üzere düşünülmüştü. Aralığa oturup, adamakıllı geride durmakla, Winston,

(*) *Ardıç rakısı.*

sadece gözükme bakımından, telescreen menzilinin dışında kalabiliyordu. İşitilmesine bittabiî işitilebilirdi ama, şu vaziyetinde kaldığı kadar, görülmesi kabil değildi. Şimdi yapmak üzere olduğu şeyi Winston'a telkin eden biraz odanın bu ender rastlanan coğrafyası idi.

Ama, telkin sıcağı sıcağına çekmeden çıkardığı defterden de gelmişti. Başlı başına güzelliği olan bir defterdi bu. Zamanla hafif sararmış pürüzsüz kaymak kâğıdı hiç değilse kırk yıldır imal edilmiyen cinstendi. Mamafi, defterin çok daha eski olduğunu Winston sezebiliyordu. Şehrin (tıpı tıpına hangi semt olduğunu şimdi hatırlıyamadığı) fukara mahallesi semtinde, küf kokulu ufak bir eskici dükkânının camekânında görmüştü defteri. Hemencecik, ele geçirmek için karşı konulmaz bir arzuya kapılmıştı. Partililerin alelâde dükkânlara (buna "serbest piyasada muamele" deniliyordu) gitmemeleri doğru diye kabul ediliyor; fakat bu nizam sıkı sıkıya gözetilmiyordu. Çünkü, ayakkabı bağcığı, traş bıçağı gibi çeşitli şeyler vardı ki, başka türlü bulunabilmeleri imkânsızdı. Caddenin bir alt başına, bir öbür başına kaşla göz arası bakınmış; sonra içeri dalıp, defteri iki buçuk dolara almıştı. O sırada bunu ne maksatla istediğinin farkında değildi. Evrak çantasında suçlu gibi eve getirmişti. İçi yazılı değil iken dahi, sahibine tehlikeli olacak bir maldı.

Winston'un yapmak üzere olduğu şey, muhtıra tutmağı siftahlamaktı. Muhtıra tutmak kanuna aykırı değildi. (Artık kanun olmadığı için, hiçbir şey kanuna aykırı değildi). Ama, farkına varılırsa, kesin olarak akla gelen ölümdü; yahut en aşağı yirmi beş yıl kürek cezasına çarpılmaktı. Kalem sapına uç taktı. Yağını çıkarmak üzere ucu emdi. Mürekkep kalemi, imza için dahi pek seyrek kullanılan, eski zaman işi bir araçtı. Hayli güçlükle, hırsızlama bir mürekkep kalemi tedarik etmişti. Sırf şundan dolayı ki, güzelim kaymak

kâğıt tükenmez kalemle kazınmağa değil, sahici uçla yazı yazılmağa lâyıktır diye gelmişti içinden. Doğrusu, elle yazı yazmağa alışık değildi. Pek kısa notlardan gayrisini sözyazar âletine dikte etmek âdetti. Şu ara sözyazar bittabiî Winston'un işine yaramazdı. Kalemi mürekkebe batırdı. Sonra, bir saniyecik irkildi. İçinden ürperme geçmişti. Kestirmesi, kâğıda çızıktırmaktı. Kargacık burgacık, ufak ufak yazdı:

4 Nisan 1984.

Arkaya yaslandı. Üzerine baştan aşağı aciz hissi çökmüştü. Evvelâ sene 1984 *mi idi*, bunu kesin olarak bildiği yoktu. Tarih, aşağı yukarı o civarda olmak lâzımdı. Çünkü, yaşının otuz dokuz olduğuna hayli emindi; 1944 veya 1945 te doğduğunu sanıyordu. Gelgelelim, şu zamanda hiçbir tarihi bir iki yılın hududu içinde tesbit etmek kabil değildi.

Birden, şu muhtırayı kimin için tutuyorum diye geçti aklından. İstikbal için, ileride dünyaya gelecekler için. Zihni bir lâhza sayfa üzerindeki şüpheli tarihin etrafında dolaştı. Sonra, Yenidil'deki *ikilidüşün* kelimesine zınk diye takıldı. Giriştiği teşebbüsün ehemmiyetini ilk defa olarak kavradı. Gelecektekilerle nasıl haberleşebilirdiniz? Mahiyeti bakımından mümkün değildi bu. İstikbal, ya hâli andıracak; o takdirde Winston'u dinlemiyecekti. Ya da, şimdikinden farklı olacak; Winston'un içinde bocaladığı durumun mânası kalmıyacaktı.

Bir müddet oturdu; şaşkın şaşkın kâğıda bakakaldı. Telescreen, tiz perdeden askerî müzik faslına geçmişti. Tuhaftı. Hem meramını anlatma gücünü kaybetmiş, hem asıl söylemeği tasarladığının ne olduğunu bile unutmuştu sanki. Haftalardan beri şu ân için hazırlık yapmış; cesaretten gayri şeye ihtiyaç olacağı aklına gelmemişti. İş yazmağa kalsındı, kolaydı. Yapacağı, mübalâğasız yıllar yılı kafasından geçen, bitip tükenmek bilmeyen, o kendi kendine hırçın hırçın

konuşmalarını, kâğıt üzerine dökmekten ibaretti. Gelgelelim, şu sıra konuşmalar dahi silinip gitmişti. Üstelik, varis yarası öyle kaşınmağa başlamıştı ki, dayanamıyordu. Kaşımağı göze alamıyordu. Kaşırsa, hep cerahat topluyordu. Saniyeler tık tık edip geçiyordu. Önündeki sayfanın boşluğu, aşık kemiğinin yukarısında cildin kaşınması, müziğin boru gibi ötüşü, cinin verdiği çakır keyiflik... Bunlardan başka hiçbir şeyin farkında değildi.

Birdenbire müthiş telâşa kapıldı; çalakalem yazmağa başladı. Sayfaya neler kondurduğunu yarım yamalak biliyordu. Ufakça, fakat çocuk yazısını andırır yazısı, önce büyük harflerini, sonra noktalarını dahi döke saça, sayfanın yukarısına aşağısına dağılıyordu.

4 Nisan 1984. Dün gece sinemaya... Baştan aşağı harp filmleri. Akdeniz'de bir yerlerde içi göçmen dolu geminin bombalanışını gösteren film çok güzel. Helikopterin kovaladığı iri yarı şişkonun yüzerek kaçmağa çalıştığı kısımlara bayıldı seyirciler. Önce suda yunus balığı gibi çabalayışını görüyordunuz şişkonun. Sonra, helikopterin tüfek nişangâhından görüyordunuz onu. Derken delik deşik oldu, etrafında denizin rengi penbeleşti, sanki deliklerden su almış gibi ansızın batıverdi. Seyirciler o batarken gülüşüp bağırışıyorlar. derken üzerinde helikopter dolaşan içi çocuk dolu bir can kurtaran sandalı görüyordunuz. orta yaşlı bir kadın vardı, yahudi karısı olabilirdi, kucağında üç yaşlarında küçük bir oğlanla sandalın başında oturuyordu. oğlancık korkudan haykırıyor, dosdoğru kadının içine gömülmeğe çalışır gibi yüzünü onun memeleri arasına saklıyor, kadın korkudan betibenzi atmakla beraber, kollariyle onu sarıp avutuyor, kollarının mermileri sanki oğlandan uzaklaştırabileceğini düşünerek habire onu elden geldiği kadar örtüyor. derken ortalarına helikopter 20 kiloluk bir bomba saldı. müthiş parıltılar. sandal kıymık kıymık oldu. sonra ne harikulâde

çekmişler orasını: bir çocuk kolu yukarılara çıkıyor, çıkıyor, çıkıyor havalara kadar kolun fırlayışını burnunda film makinesi olan bir helikopter takip etmiş olmalı partiye ayrılmış koltuklardan bol bol alkış yalnız salonun aşağı ucunda ayaktakımının tarafında kadının biri birden şamata koparark bağırıp çağırmaya başladı çoluk çocuğun önünde bunları göstermenin âlemi yokmuş ta yokmuş çoluk çocuğun önünde doğru değilmiş te değilmiş nihayet polis kadını attı kapı dışarı etti kadının başına bir şey geldiğini sanmam ayaktakımının söylediğine kulak asan olmuyor bütün ayaktakımının tepkisine örnek bu hiçbir zaman ayaktakımı—

Biraz da eli uyuştuğu için Winston durup bıraktı yazmayı. İçinden bu ipe sapa gelmez lâkırdı sağanağının boşanmasına neyin sebep olduğunu bilmiyordu. Fakat, işin garibi, o böyle boşana dursun, kafasında bambaşka bir hâtıra dupduru belirmişti. O kadar ki, nerede ise bunu kaleme alma kudretini görüyordu kendinde. Eve gelip muhtıra defterine bugün başlamağa ansızın karar verişinin bu diğer hâdise yüzünden olduğunu şimdi anlıyordu.

Böyle ne idiği belirsiz bir şey için oldu demek kabilse, hâdise o sabah Bakanlıkta olmuştu.

Saat onbir suları idi. Winston'un çalıştığı Arşiv Dairesinde İki Dakikalık Nefret'e hazırlık olmak üzere, iskemleleri çalışılan bölmelerden sürüyerek çıkarıyor, büyük telescreen'in karşısına, salonun ortasına yanyana koyuyorlardı. Orta sıralardan birinde Winston tam yerine geçerken, içeri iki kişi çıkageldi. Bunlarla göz âşinalığı varsa da, hiç konuşmuşluğu yoktu. Biri, çok kere koridorlarda yanından geçtiği bir kızdı. Adını bilmemekle beraber, Roman Edebiyatı Dairesi'nde çalıştığını biliyordu. Kızı arasıra elleri yağlı, somun anahtarı taşırken görürdü. İhtimal roman-yazma makinalarından birinde âletle yapılan bir

işte çalışıyordu. Yüzünde cüret okunan bir kızdı; gür, koyu renk saçlı, çil yüzlü idi; çevik, sporcu hareketleri vardı; yirmi yedi yaşlarında kadardı. Cinsiyetle - Savaş Gençler Birliği'nin alâmeti olan ensiz kırmızı kuşak biçimli kalçalarını iyice belli edecek gibi tulumunun beline birkaç defa sıkı sıkıya dolanmıştı. Ta ilk gördüğü ândan beri Winston kızdan hazzetmemişti. Sebebini biliyordu. Hazzetmemişti. Çünkü, kız nereye gitse, hokey sahalarının, soğuk banyoların, topluca yapılan uzun yürüyüşlerin, tepeden tırnağa nezih fikirli olmanın havasını üstünden eksik etmemeyi beceriyordu. Winston kadınların hemen hepsinden, hususiyle gençlerinden, güzellerinden hazzetmezdi. Kadınlar, hele genç kadınlar daima Partinin en müteassıp mensupları idi; doğruluğunu araştırmadan şiarları kabul edenler, hafiyeliğe özenenler, akide bozukluğu kokusunu sezip ortaya çıkaranlar hep onlardı. Fakat, bilhassa bu kız, onda, çoğundan daha tehlikeli olduğu intibaını bırakıyordu. Bir defasında koridordan geçiyorlardı; göz ucu ile Winston'a keskin keskin, içine işler gibi bakmış; bir ân için onu kapkara dehşete boğmuştu. Kız Düşünce Polisinin memuru olabilir diye dahi Winston'un aklından geçmişti. Doğrusu, bu, pek ihtimal dışında idi. Yine de, kız yakınında bir yerde oldu mu, hem korku, hem düşmanlıkla karışık, eşine rastlanmaz bir huzursuzluk duymağa devam ediyordu.

Öbürü, O'Brien adında bir adamdı. İç Parti'de üye idi. Üzerinde pek önemli, bambaşka bir vazife vardı. Bunun ne olduğunu Winston hayal mayal biliyordu. İskemlelere sıralanmış olanlar, siyah İç Partili tulumunun yaklaştığını görünce, anî bir sessizlik geçirdiler. O'Brien cüsseli, iri kıyım bir adamdı; ensesi kalındı; bayağı, tuhaf, hayvan gibi suratı vardı. Korkunç görünüşüne rağmen, tavrında gönlü çelen bir taraf olduğu belli idi. Gözlüklerini burnu üzerine ustaca bir oturtup düzeltişi vardı. O hali göze çarpacak kadar

cana yakındı; tarife sığmasa da, göze çarpacak kadar medeni idi. Hâlâ o türlü tâbirleri akleden olsa, bu hareket, enfiye kutusunu ikram eden onsekizinci yüzyıl asılzadelerini hatırlatabilirdi. Winston'un on, onbeş yıl içinde O'Brien'ı belki on, onbeş kere gördüğü olmuştu. Ona karşı derinden derine yakınlık duyuyordu. Bu yakınlık, sırf O'Brien'ın çelebi tavrı ile pehlivan yapılı vücudu arasındaki çelişme Winston'un tecessüsünü kamçıladığı için değildi. Yakınlık çok ziyade, O'Brien'da siyasî akide bütünlüğü olmadığına gizliden gizliye inanmaktan yahut belki inanmak bile değil de, bunu sadece ummaktan — ileri geliyordu. O'Brien'in yüzündeki bir şey bunu çok kuvvetle ima ediyordu. Yine hattâ, yüzünde okunan belki akide bozukluğu bile değildi; düpedüz ferasetti. Ne olursa olsun, pundu bulunup telescreen atlatılarak, yalnız başına yakalanabildiği takdirde, kendisiyle konuşulabilecek bir kimse gösrişi vardı onda. Bu sezişte isabet var mı, yok mu diye araştırmak için Winston'un en ufak gayret gösterdiği olmamıştı. Gerçekte, böyle bir araştırma imkânsızdı. O ara, O'Brien, bileğindeki saate göz attı; on bire yakın olduğunu gördü. İki Dakikalık Nefret sona erinceye kadar besbelli Arşiv Dairesinde kalmağa karar verdi. Winston'la aynı sırada, onun birkaç yer ötesindeki iskemleye oturdu. Aralarında, Winston'un yanı başındaki bölmede çalışan, kum rengi saçlı, ufak tefek bir kadın vardı. Siyah saçlı kız, tam arkalarında oturuyordu.

Derken odanın nihayetindeki büyük telescreen'den keskin, gıcırtıyı andırır, çirkin bir çığlık koptu. Yağlanmadan işleyen, canavarımsı bir makinanın sesine benziyordu. İnsanın sinirlerini bozan, ensesindeki tüyleri diken diken eden bir velvele idi bu. Nefret başlamıştı.

Halk Düşmanı Emmanuel Goldstein'in yüzü, her zaman olduğu gibi, perdede ışıldadı. Seyirciler arasın-

da şurada burada ıslığı andırır sesler oldu. Kum rengi saçlı ufak tefek kadın korku ile iğrenmenin birbirine karıştığı bir cıyaklama koyuverdi. Goldstein hâlâ dönekti; vaktiyle, çok eskiden (ne kadar önce olduğunu kimse iyice hatırlamıyordu) Partinin hemen bizzat Koca Ağabey seviyesinde, en ileri gelen şahsiyetlerinden iken; sonradan, karşı-ihtilâl faaliyetlerine girişmiş; ölüme mahkûm edilerek, esrarlı şekilde kaçmış, ortadan kaybolmuştu. İki Dakikalık Nefret'e ait programlar gün gün değişmekle beraber, Goldstein'in bağ şahsiyet olarak bulunmadığı program yoktu. Habislerin elebaşısı, Parti saffetini ilk kirleten o idi. Parti aleyhine ardısıra işlenen bütün suçların, bütün hiyanetlerin, baltalama hareketlerinin, aykırı itikatların, dalaletlerin kaynağı, doğrudan doğruya onun irşatları idi. O, hâlâ sağdı, fesat tertiplerini kurmakta idi bir taraflarda. Belki kendisini satın alan yabancı efendilerinin himayesinde, denizaşırı bir ülkede; belki — arasıra rivayet edildiği üzere — hattâ Okyanusya'nın göbeğinde gizlenecek bir yerde.

Winston'un içi burkuldu. Acı veren karışık hisler duymaksızın Goldstein'in yüzüne bakabildiği olmuyordu. Ak saçlarla küçük keçi sakalından ibaret büyük bir kıvırcık halenin çevrelediği sıska yahudi yüzü idi bu — zeki, ama her nasılsa yine de yaradılıştan âdi bir yüz. Ucuna doğru gözlük kondurulmuş ince uzun burnu âdeta kocamışlıktan sersemdi. Koyun suratını andırıyordu yüzü. Seste de bir koyunumsuluk vardı. Goldstein, zehir saçan her zamanki sözleriyle, Parti doktrinlerine hücum etmekte idi. Öyle mübalâğalı, öyle sapık bir hücum ki, çocuk bile içyüzünü anlıyabilirdi. Ama, benden daha az anlayışlı olanlar buna kapılabilir diye insanı korkuya boğup telâşlandıracak kadar da makul. Koca Ağabey'e söğmekte, Parti diktatörlüğünü yermekte, Avrasya ile derhal barış yapılmasını istemekte; söz hürlüğünü, basın hürlüğünü, toplantı hür-

lüğünü, düşünce hürlüğünü savunmakta; Devrim'e hiyanet edildiğini sinirleri boşanmışcasına haykırmakta idi. Hem bunların hepsi, Parti hatiplerinin alışılmış üslûbunu âdeta gülünç şekilde taklideden süratli, tek heceli sözlerdi. Hattâ içinde Yenidil kelimeleri vardı. Gerçekte Yenidil kelimeleri bir Parti üyesinin hakikî hayatta genel olarak kullandığından çok fazla idi. Bütün bu arada da, Goldstein'in dışı cilâlı, içi kof, tumturaklı sözlerinin örttüğü hakikatten şüpheye düşülür kaygusiyle, başının gerisinde Avrasya ordusunun bitip tükenmeyen kolları, peşi peşine saflar halinde, telescreen'de, uygun adım yürüyorlardı. İfadesiz Asya suratlı, sağlam yapılı adamlar perdenin yüzüne kadar süzülüp geliyor, yerlerine tıpkı tıpkısına başkaları geçiyordu. Goldstein'in böğürtüsüne, asker çizmelerinin çıkardığı sağır, vezinli ses fon teşkil ediyordu.

Nefret başlıyalı otuz saniye geçmeden, oradakilerin yarısı kendini tutamaz olmuş, hiddetten avaz avaz haykırıyordu. Perdedeki halinden hoşnut koyunumsu suratla gerisindeki Avrasya ordusunun dehşet salan kudreti, tahammülü aşmıştı. Kaldı ki, Goldstein'i görmek, hattâ düşünmek kendiliğinden korku ile öfke yaratıyordu. Goldstein Avrasya'dan da, Doğu Asya'dan da daha devamlı bir nefret konusu idi. Çünkü, Okyanusya, bu iki devletten biri ile savaşırken, öteki ile umumiyetle barış halinde bulunuyordu. Yalnız şurası garipti ki, Goldstein'den herkes nefret ediyor, herkes onu hor görüyor; tanrının günü, günde binlerce defa kürsülerde, telescreen'de, gazetelerde, kitaplarda nazariyeleri cerhediliyor, çürütülüyor, rezil ediliyor; ne acınacak, ne mânasız yaveler olduğu âmmenin gözü önüne seriliyor — bütün bunlara rağmen, nüfuzu asla azalır görünmüyordu. Onun ayartmasını bekliyen yeni yeni avanaklar daima hazırdı. Gün geçmezdi ki; *Düşünce Polisi* onun talimatı gereğince

hareket eden casusları la baltalayıcıları meydana çıkarmasın. O, hayaleti andıran çok büyük bir orduya, Devleti devirme yoluna baş koymuş gizli bir suikastçılar şebekesine kumanda ediyordu. Teşkilâtın adı Kardeşlik diye biliniyordu. Ayrıca müthiş bir kitap hakkında fısıldanan rivayetler vardı. Goldstein kaleme almışmış. El altından şurada burada dolaşırmış, bütün aykırı itikatların icmali imiş. Adı olmıyan bir kitaptı bu. Ona şayet imada bulunuluduğu olursa, sadece *kitap* deniliyordu. Ama, insan böyle şeyleri ancak yarım yamalak söylentilerden biliyordu. Ne Kardeşlik, ne *kitap*, sakınma imkânı bulundukça, değme Partilinin sözünü edeceği bir konu değildi.

İkinci dakikasında, Nefret çılgınlık mertebesine ulaştı. Herkes yerinde hop oturup hop kalkıyor, perdeden gelen çileden çıkarıcı böğürtüyü boğmak gayretiyle avaz avaz bağırıyordu. Kum rengi saçlı, ufak tefek kadının benzi duru penbe hal almıştı. Ağzı, karaya vurmuş balığın ağzı gibi açılıp kapanıyordu. O'Brien'in sakil yüzü bile kızarmıştı. İskemlesinde dimdik oturuyor; kuvvetli göğsü, hücuma uğradığı dalgaya karşı duruyor gibi, şişip titriyordu. Winston'un gerisindeki siyah saçlı kız "Hınzır! Hınzır! Hınzır!" diye bağırmağa başlamıştı. Ansızın ağır bir Yenidil sözlüğünü yakaladığı gibi perdeye fırlattı. Sözlük Goldstein'in burnuna çarpıp, uzağa sıçradı. Ses, aman vermemecesine devam ediyordu. Aklının başında olduğu bir lâhza, Winston baktı ki, öbürleriyle birlikte bağrışmakta, iskemlesinin basamak değneğine topuklarını şiddetle vurmaktadır. İki Dakikalık Nefret'in dehşet veren tarafı insanın rol yapma zorunda bulunması değil, bilâkis, harekete katılmaktan kaçınmanın imkânsız oluşu idi. Otuz saniye içinde her türlü yapmacık daima lüzumsuz kalıyordu. Korku ile intikamın yarattığı iğrenç bir vecid; bir öldürme, işkence etme, balyozla surat ezip parçalama arzusu, elektrik cere-

yanı gibi hepsinin birden içinden geçer gibi oluyor; battâ istemiye istemiye insanı sanki yüz ekşitip, çığlık atan akıl hasatsına döndürüyordu. Bununla beraber, duyulan kudurganlık oksijen lâmbasının alevi gibi, bir şeyden öbürüne çevrilebilen, gem vurulmaz, muğlak bir histi. Nitekim, bir ara Winston'un nefreti, hiç de Goldstein aleyhine yönelmedi; bilâkis Koca Ağabey'e, Parti'ye, Düşünce Polisine karşı yöneldi. Böyle anlarda yüreği perdedeki kimsesiz, alaya alınan aykırı itikatlının sevgisi ile doluyordu. Yalanlar içinde yüzen bir dünyada gerçeğin, sağduyunun tek koruyucusu idi o. Yine de, hemen ardından, etraftakilerle bir oluyor; Goldstein için ne söyleniyorsa hepsi, doğru gibi geliyordu. Koca Ağabey'den için için tiksinişi o anlarda hayranlığa kalboluyor; Koca Ağabey, sanki kal'a burçları gibi yükseliyor; Asya akıncılarına karşı kaya gibi dikilen, yenilmez, korku bilmez bir hâmi oluyordu. Tek başına kalmasına, çaresizliğine, bizzat varlığı şüphe götürür olmasına rağmen, Goldstein, sadece sesinin gücü ile medeniyet yapısını yere sermeğe kadir, şom ağızlı bir büyücü gibi görünüyordu.

Zaman zaman nefretini irade yolu ile şu yana bu yana çevirmek dahi mümkündü. Kâbus sırasında şiddetle çabalıyarak kafasını burkup yastıktan kurtarır gibi, Winston, ansızın nefretini perdedeki surattan, arkasındaki siyah saçlı kıza iletmeğe muvaffak oldu. Zihninde birden canlı, güzel hayaller peyda oldu. Kızı lâstik copla öldüresiye döğecekti. Kazığa çırılçıplak bağlayıp, ermişlerden Sebastian gibi üzerine sürü sürü ok yağdıracaktı. Irzına geçecek; hisler en şahlandığı sırada boğazını kesecekti. Üstelik, kızdan nefret edişi *nedendi;* bunu eskisinden iyi anlıyordu. Nefret ediyordu; çünkü kız gençti, dilberdi, dişilikten ırak tı; çünkü kızın koynuna girmek istiyordu ama hiçbir zaman girmiyecekti; çünkü kolunla beni sar diyor gibi

gelen tatlı, kıvrak belinin etrafında, iffetin taşkın alâmeti olan o iğrenç, kırmızı kuşak vardı yalnız.

Nefret kabara kabara son kertesine vardı. Goldstein'in sesi sahici koyun melemesi haline gelmiş; suratı bir koyun suratına dönmüştü. Sonra koyun suratı eridi eridi; Avrasya askeri biçimine girdi. Hafif makinalı tüfeği nerede ise kükreyerek perdeden dışarı uğrayacaktı. İri iri, korkunç korkunç ilerliyor gibi idi. O kadar ki, ön sıradakilerden bazısı oturdukları yerde geriye doğru hakikaten sindiler. Fakat, o lâhza hasım şahsiyet eriye eriye Koca Ağabey'in yüzü haline kalboldu. Bunun üzerine herkes derin bir oh çekip, ferahladı. Kara saçlı, kara bıyıklı, kudret ve esrarlı sükûn dolu yüz perdeyi hemen hemen kaplıyacak kadar iri idi. Koca Ağabey'in ne söylediğini kimse duymuyordu. Söylenen, birkaç teşçi sözünden ibaretti. Muharebe patırdısı içinde söylenen, teker teker ayırdedilmesi imkânsız, ama ağıza alınmış olması güveni tazeleyen sözler. Sonra, Koca Ağabey'in yüzü yeniden ucun ucun silinip gitti. Yerine, Parti'nin üç şıarı, keskin siyah renkli büyük harfler halinde göze çarptı:

SAVAŞ BARIŞTIR

HÜRLÜK KÖLELİKTİR

CAHİLLİK KUVVETTİR

Ama, Koca Ağabey'in yüzü, saniyelerle perdede direnir gibi göründü. Herkesin gözbebeği üzerinde bıraktığı tesir sanki hemence silinmiyecek kadar canlı idi. Kum rengi saçlı ufak tefek kadın, önündeki iskemlenin arkası üzerinden ileriye sarkmıştı. Kulağa "Ey benim Mesih'im!" hitabı gibi gelen titrek bir mırıltı ile kollarını perdeye doğru uzattı. Sonra, yüzünü elleri içine gömdü. Ağzından bir niyaz döküldüğü belli idi.

O ara kim varsa hep bir ağızdan "K-A! K-A!

K-A!" diye tekrar tekrar, çok ağır ağır, "K" ile "A" arasında uzun duruş yaparak, pesten, ağır, mevzun bir makam tutturdu. Derin, uğultulu, her nasılsa göze çarpacak kadar yabani bir ses. Arka plânında çıplak ayakların tepinişini, dümbeleklerin döğülüşünü insan duyar gibi oluyordu. Belki otuz saniye böylece devam ettiler. Çok kere, karşı konulamayan teheyyüç anlarında işitilen bir nakarat nağmesi idi bu. Kısmen, Koca Ağabey'in dirayet ve şevketini öğen ilâhimsi (*) bir şeydi. Ama, daha çok, kendi kendini uyutma usulü idi; şuuru, mevzun gürültü ile bile bile boğmaktı. Winston'un gitgide içi ürperir gibi oluyordu. İki Dakikalık Nefret sırasında, umumî hezeyana katılmaktan kendini alamazdı. Fakat, şu seviyesiz, insanca olmıyan, makamla "K-A!... K-A!" diye gülbank çekilmesinden tepeden tırnağa ürkerdi. Ötekilerle beraber bittabiî o da çekerdi. Başka türlü davranmak imkânsızdı. İçgüdünün yarattığı tepki, duygularını örtbas etmek, yüzüne hâkim olmak, bütün diğerlerinin yaptığını yapmaktı. Lâkin, bir müddet vardı, birkaç saniye sürüyordu. O zaman gözlerindeki bakış, Winston'u farkedilecek şekilde ele verebilirdi. İşte o mânalı şey, tam bu sırada oldu — Şayet sahiden oldu ise.

Bir ân için gözü, O'Brien'ın gözünü çeldi. O'Brien ayağa kalkmıştı. Gözlüğünü çıkarmış, kendine has edasiyle yeniden burnuna yerleştirmekle meşguldü. Fakat, bir ara saniyenin kimbilir kaçta kaçı kadar göz göze geldikleri oldu. Bu göz göze geliş sürdüğü kadar Winston farkına vardı ki— evet, *farkına vardı* ki — O'Brien onun düşündüğünün tıpkısını düşünmektedir. Yanlış anlaşılması imkânsız bir haber aralarından gelip geçmişti. Sanki ikisinin birden dimağları açılmış, düşünceler, gözleri vasıtası ile birinden öbürüne doluyordu. O'Brien ona "Seninle beraberim," der gibi idi; "Ne hissettiğini kesin olarak biliyorum. Nefretini,

(*) *naat gibi.*

kinini, yerinmeni, hepsini biliyorum. Tasalanma ama. Senden tarafım!" Sonra da, bu haber salan ışık söndü. O'Brien'in yüzü bütün ötekiler kadar hikmetine varılmaz hal aldı.

Hepsi bundan ibaretti. Olup olmadığı noktasında da, Winston daha şimdiden kuşkulu idi. Bu türlü olaylardan hiçbir zaman netice çıkmıyordu. Çok çok kendinden gayrısının da Parti'ye düşman olduğu inanını yahut ümidini gönlünde canlı tutuyordu. Elaltından geniş fesat tertipleri olduğu söylentileri nihayet belki doğru idi —Kardeşlik teşkilâtı belki hakikaten vardı! Bitip tükenmeyen tevkiflere, suç ikrarlarına, hüküm infazlarına rağmen, Kardeşlik efsaneden ibaret değildir diye emin olmak imkânsızdı. Kimi günler buna inanıyor, kimi günler inanmıyordu. Delil yoktu. Yalnız her mânaya çekilebilen, veya hiçbir mânaya gelmiyen, kaçamak sezişler vardı: Kulağa çalınan konuşmalardan kapma parçalar, aptesthane duvarlarında belli belirsiz çiziktirilmiş yazılar— hattâ, bir defasında tanıdık olmıyan iki kişinin buluştukları sırada elleriyle tanışma işaretine benzetilebilecek bir hareket yapışları. Olancası tahminden ibaretti. Pek muhtemeldi ki, hepsi kendi kuruntusu olsun. O'Brien'a tekrar bakmaksızın, Winston, çalıştığı bölmeye dönmüştü. Bir ân süren temaslarını sonuna kadar götürmek zarzor aklından geçti. Nasıl götürmeğe kalkabilirdi? Orasını bilse dahi, tasavvur edilemiyecek kadar tehlikeli olurdu bu. İki mânaya çekilebilecek tarzda, bir saniye, iki saniye bakışmışlardı. Bu kadardı bu hikâye. Gelgelelim, insanın ömür sürmek zorunda bulunduğu kapanık kimsesizlik içinde bu bile unutulmaz bir hadise idi.

Winston doğrularak, daha bir dik oturdu. Geğirmek geldi içinden.. koyverdi. Cin midesinde kabarıyordu.

Gözleri yeniden sayfanın üzerinde ayarlandı. Oturduğu yerde çaresizlik içinde dalıp dalıp giderken, bir

yandan sanki kendinden habersiz harekete geçerek, yazı yazmış olduğunu farketti. Hem bu yazı artık eskisi gibi okunaksız, kargacık burgacık değildi. Kalemi, iri kitap yazısı halinde, muntazam büyük harflerle, yarım sayfaya tekrar tekrar

KAHROLSUN KOCA AĞABEY
KAHROLSUN KOCA AĞABEY
KAHROLSUN KOCA AĞABEY
KAHROLSUN KOCA AĞABEY
KAHROLSUN KOCA AĞABEY

doldurarak, pürüzsüz kâğıdın üzerinden zevkli zevkli kayıp gitmişti.

Korku ile kıvranmaktan kendini alamadı. Bula bula o sözleri yazmak, muhtıra tutmağa kalkışmaktan daha tehlikeli değildi. Öyle ise bu his mânasızdı. Ama, bir ara şeytan dedi ki, bozuk sayfaları kopardığın gibi at, bu işten büsbütün vazgeç.

Fakat, caymadı. Çünki, bunun faydasız olduğunu biliyordu. KAHROLSUN KOCA AĞABEY diye yazsa da, yazmaktan kaçınsa da, bir kapıya çıkardı. Muhtıraya ha devam etmiş, ha etmemiş, farkı yoktu. Düşünce Polisi onu öyle de yakalıyacaktı, böyle de. Bütün öteki suçları içine alan ana suçu işlemişti—Kâğıda kalemi hiç dokundurmasa da işlemiş olacaktı. Adına düşüncesuçu diyorlardı. Düşüncesuçu temelli gizlenebilecek şey değildi. Bir müddet, hattâ yıllarca, atlatıp kurtulmayı başarabilirdiniz. Ama, er geç yakalayacakları muhakkaktı.

Hep geceleyin—hiç şaşmaksızın geceleyin oluyordu tevkifler. Uykudan ansızın sıçrayış; omuzunuzu sarsan nobran el; gözlerinizin içine sokulan kamaştırıcı ışıklar; yatağı halkalayan merhametsiz suratlar. Vakaların pek çoğunda yargılama olmuyor; tevkife dair

bilgi verilmiyordu. Hep geceleyin, insanlar düpedüz ortadan kayboluyordu. Adınız kütüklerden çıkarılıyor, oldum bittim bütün yaptıklarınızın her kaydı siliniyor, bir vakitki varlığınız inkâr ediliyor, sonra da unutuluyordu. Ortadan kalkıyor, yok oluyor, beylik tâbirle, *uçup gidiyordunuz.*

Winston bir ara sinir nöbeti gibi bir şey geçirdi. Çalakalem gelişi güzel karalamağa başladı:

Vuracaklar beni ense kökümden vuracaklar beni adam sen de kahrolsun koca ağabey ense kökünden vururlar insanı adam sen de kahrolsun koca ağabey

Biraz kendinden utanarak, iskemlesinde geriye yaslandı, kalemi elinden bıraktı. Lâhzaya kalmadan şiddetle irkildi. Kapı vuruluyordu.

Ne çabuk! Her kim ise, bir denedikten sonra çekilip gidebilir diye boşuna ümitlendi Winston; fare gibi sessiz oturdu. Yoo, ama tekrar vuruluyordu kapı. Geciktirmekten kötüsü yoktu. Yüreği davul gibi gümbürdüyordu. Fakat, yüzü belki uzun zamanın alışkanlığından ötürü, renk vermiyordu. Ayağa kalkarak, kapıya doğru ağır ağır ilerledi.

II

Winston elini kapı topuzuna götürürken, muhtıra defterini masa üstünde açık bırakmış olduğunu gördü. Defterde, nerede ise odanın öbür ucundan okunacak iri harflerle baştan başa KAHROLSUN KOCA AĞABEY yazılı idi. Havsalanın almıyacağı, ahmakça bir şeydi bunu yapmak. Gelgelelim, şuna aklı kesti; korkudan şaşkına dönmüşken dahi, mürekkep kurumadan defteri kapayıp, kaymak kâğıdını kirletmek istememişti.

Soluk alıp, kapıyı açtı. Derhal içinden sıcak bir ferahlık dalgası geçti. Dışarda duran, rengi uçuk, bitkin görünüşlü, süpürge saçlı, çizgili yüzlü bir kadındı.

Kasvetli, ağlamaklı sesle "Ah yoldaş," diye başladı:

"Gelişinizi duyar gibi oldum. Karşıya geçip, bizim mutfağın bulaşık çukuruna bakabilir miydiniz, dersiniz? Tıkandı da—"

Kat komşusunun karısı Bayan Parsons'dı bu. ("Bayan" Parti'nin pek iltifat etmediği kelime idi—Herkesi "yoldaş" diye çağırdınız farzedilirdi.— Ama, bazı kadınlar için insan onu içinden gelerek kullanıyordu.) Otuzluk bir kadındı; çok daha yaşlı gösteriyordu. Yüz kırışıklarında toz bulunduğu intibaını veriyordu. Winston dehliz boyunca onun peşinden yürüdü. Hemen her tanrının günü eksik olmıyan bu meslek dışı onarma işleri çileden çıkmak içindi. Zafer Konakları 1930 da, veya ona yakın tarihlerde yapılmış eski dairelerdi; sapır sapır dökülüyordular. Tavanların, duvarların sıvası boyuna pul pul iner, her sıkı don olduğunda borular patlar, ne zaman kar yağsa dam akar, tasarruf olsun diye bütün bütün söndürülmezse, ısıtma tesisleri çok kere yarım istimle çalışırdı. Kendi başedemiyeceğiniz onarmalar için cehennemin kucağındaki komisyonların tasvibi lâzımdı. Bir pencere tamirini bile bunlar iki yıl engellemek istidadında idiler.

Bayan Parsons belli bilirsiz "Tom evde değil ya, işte ondan tabiî," dedi.

Parsons'ların dairesi Winston'unkinden geniş olup, bir başka türlü pisti.

Kocaman bir azgın hayvan henüz içeri uğramış gibi, herşeyde kıyasıya tartaklanmış, çiğnenmiş hâl vardı. Oyun malzemesi —hokey sopaları, boks eldivenleri, patlak bir futbol topu, içi dışına çıkmış, terli bir kısa pantalon— hepsi yerde yatıyordu. Kirli tabaklarla, sayfa uçları kıvrım kıvrım olmuş temrin defterleri ise, masanın üstünde karmakarışıktı. Duvarlarda Gençler Birliği ile Hafiyeler teşkilâtının kırmızı bayrakları; tabiî ceşamette bir Koca Ağabey yaftası vardı. Her vakitki gibi bütün binayı kaplıyan, haşlanmış lahana kokusuna, ondan daha keskin bir ter koku-

su karışıyordu. Niçin öyledir, kestirmek güçtü ama; ilk koklayışta bunun şu sırada orada bulunmıyan birinin teri olduğu anlaşılıyordu. Bir başka odada, telescreen'den habire gelmekte olan askeri müziğe birisi tarak ve bir parça tuvalet kâğıdı ile tempo tutmağa çalışıyordu.

Kapıya ürkek ürkek göz atarak, "Çocuklar," dedi Bayan Parsons, "Bugün dışarı çıkmadılar da. Tabiî—"

Cümlelerini yarıda bırakmağa alışıktı. Bulaşık çukuru pis, yeşilimtrak, her zamankinden beter lahana kokan su ile hemen ağzına kadar dolu idi. Winston çömelip, borunun dirsek yerini muayene etti. Ellerini kullanmayı hiç sevmez, iğilmeyi hiç sevmezdi. Daima onu öksürtmesi ihtimali vardı. Bayan Parsons elinden bir şey gelmiyormuşçasına seyre bakıyordu.

"Tabiî, Tom evde olsa, hemencecik düzeltirdi," dedi. "Böyle şeylere bayılır. Eli pek yaraşır Tom'un. Pek yatkındır eli."

Parsons Gerçek Bakanlığında, Winston'un kapı yoldaşı idi. Anlayışsızlığı karşısında insan dona kalırdı. Tombul, fakat hamarat bir adamdı. Bön bir cezbe kumkuması. Partiyi sapasağlam ayakta tutmakta Düşünce Polisi'nden daha bile çok dayanak olan; işlerin iç yüzünü kurcalamak aklından geçmiyen, sadık kölelerden biri. Otuz beşinde Gençler Birliği'nden güçbelâ istemiye istemiye çıkarılmıştı. Gençler Birliği mertemesine ulaşmadan da, Hafiyeler kademesinde nizamî yaştan bir yıl fazla kalabilmeği becermişti. Bakanlıkta, zekâya lüzum olmıyan küçük bir mevkide hizmet görüyordu. Ama, öte yandan Spor Komitesi'nde; uzun toplu yürüyüşler, içten gelme gösteriler, tasarruf kampanyaları, umumî olarak gönüllü faaliyetler tertiplemekle uğraşan bütün diğer komitelerde başta gelen bir şahsiyetti. Son dört yıldır Topluluk Merkez'inde her akşam hazır bulunduğunu tatlı bir kıvanma ile, piposundan çektiği nefesler arasında, size söylerdi.

Pek baskın ter kokusu, çetin hayatının şuursuz bir şahidi gibi, nereye gitse peşini bırakmaz, o gittikten sonra dahi, siner kalırdı.

Parmakları ile dirsek yeri üzerindeki somuna Winston rahatı kaçmış gibi sinirli sinirli dokunarak, "Somun anahtarınız var mı?" dedi.

Hemence yufkalaşıveren Bayan Parsons, "Somun anahtarı?" dedi. "Hiç bilmem ya. Belki çocuklar—"

Potinlerin gırç gırçı, tarağın bir daha zımbırdayışı ile birlikte çocuklar oturma odasından içeri saldırdılar. Bayan Parsons somun anahtarını getirdi. Winston, suyu boşalttı; boruyu tıkayan biribirine yapışmış insan saçını iğrene iğrene çıkardı. Musluğun soğuk suyu ile parmaklarını olabildiği kadar temizledi. Öteki odaya döndü.

Vahşi bir ses "Kaldır ellerini!" diye bağırdı.

Yakışıklı, inatçıya benzer, dokuz yaşında bir oğlan, masanın arkasından fırlamış, oyuncak otomatik tabanca ile onu tehdit ediyor; iki yaş kadar küçüğü olan kız kardeşi bir tahta parçasiyle aynı hareketi yapıyordu. İkisinin de üstünde Hafiyeler'in üniforması vardı: kısa mavi pantalonlar, kurşuni gömlekler, kırmızı boyun bağları. Winston ellerini başının üstüne kaldırdı ama, huzurunun da kaçtığını hissetti; zira, oğlan pek fesat tavırlı olduğu için, bu sadece oyun değildi.

"Sen hainin birisin!" diye haykırdı oğlan, "Düşüncesuçlususun! Avrasya casususun! Vuracağım seni, uçuracağım. Tuz ocaklarına göndereceğim!"

Birden beraberce etrafını alarak zıplayıp, bağrıştılar: "Hain!" "Düşüncesuçlusu!" Küçük kız, oğlan kardeşinin her hareketini taklit ediyordu. Çok geçmeden adam yer hale gelecek kaplan yavrularının sıçramaları gibi, her nasılsa biraz ürkütücü idi bu. Adetâ ihtiyatlı bir yırtıcılık, Winston'a vurmak, ya da tekme atmak için gün gibi aşikâr bir arzu, bunu yapabilecek çağa enikonu yaklaşmış olduğunu anlayış oğlanın gö-

zünde okunuyordu. Ne ise ki, tuttuğu tabanca sahici değil, diye düşündü Winston.

Bayan Parsons'ın gözleri Winston'dan çocuklara, çocuklardan tekrar geriye, sinirli sinirli çırpınarak gidip geldi. Oturma odasının daha iyi olan ışığında, Winston, kadının yüzündeki kırışıklıklarda hakikaten *toz bulunduğunu* ilgilenerek farketti.

"Öyle patırdı ediyorlar ki," dedi kadın. "Asılanları seyre gidemediler; ondan canları sıkkın; o yüzden. İşim başımdan aşkın, ben götüremiyorum. Tom derseniz işinden vakitli dönmez."

Oğlan kocaman sesiyle "Niye gidip asılanları görmüyoruz?" diye kükredi.

Küçük kız yine fıkırdayıp oynıyarak, makamla okudu: "Asılanları görsek! Asılanları görsek!"

Winston, savaş suçlarından sanık birtakım Avrasyalı esirlerin o akşam Parkta asılacağını hatırladı. Aşağı yukarı ayda bir defa adam asılırdı. Seyri herkesin hoşuna giden bir manzara idi. Çocuklar, götürüp göstersinler diye bidüziye yaygara koparırlardı. Winston, Bayan Parsons'un yanından ayrılıp, kapıya doğru ilerledi. Ama, koridorda daha altı adım atmadan bir şey canını fena halde yakan bir vuruşla, ense köküne indi. Bağrına sanki ateşte kızdırılmış tel saplanmıştı. Tam zamanında hızla dönen Winston oğlanın cebine bir mancınık attığını, Bayan Parsons'un evlâdını gerisin geri kapıdan içeriye sürüklediğini gördü.

Kapı üzerine kapanırken, oğlan "Goldstein!!" diye böğürüyordu. Fakat, Winston'un en çok dikkatine çarpan, kadının kül gibi benzindeki aciz dolu korku ifadesi idi.

Apartmana dönünce, telescreen'in önünden hızlı adımlarla geçti; boynunu hâlâ uğarak, yeniden masa başına oturdu. Telescreen'den gelen müzik durmuştu. Yerine, kesik kesik bir asker sesi, İzlanda ile Faroe

Adaları arasında henüz demirleyen yeni Yüzer Kaleye ait silâhların bir tarifini âdeta hayvanca zevk duyarak okuyordu.

Kadıncağız bu çocuklarla ne korkunç ömür tüketiyor olmalı diye düşündü. Bir iki yıl daha geçsin, akide bozukluğuna delâlet eder belirtiler bulmak için analarının üzerinden gece gündüz gözlerini ayırmıyacaklardı. Zamane çocuklarının hemen hepsi müthişti. En kötüsü, Hafiyeler teşkilâtı gibi kurumlar vasıtasiyle usulünce ele avuca sığmaz vahşi yavruları haline getiriliyorlardı ama, içlerinde Parti disiplini aleyhine hiçbir kazan kaldırma meyli uyanmıyordu. Bilâkis, Parti'ye, onunla ilgili her şeye ibadet edercesine hayrandılar. Şarkılar, alaylar, bayraklar, uzun yürüyüşler, yalancı tüfeklerle talimler, avaz avaz haykırılan şiarlar, Koca Ağabey'e tapınmalar — bunların hepsi onlar için parlak bir oyun gibi idi. Bütün yırtıcılıkları dışarıya; Devletin düşmanlarına, yabancılara, hainlere, baltalayıcılara, düşüncesuçlularına karşı yönelmişti. Otuzunu aşkın kimseler için kendi çocuklarından korkmak eni konu tabiî görülüyordu. Korkmakta yerden göğe kadar da haklı idiler. Hafta geçmez, gizli gizli köşe bucak dinliyen bir küçük sinsinin başa dert açacak bir lâkırdıya kulak misafiri olarak, ana-babasını Düşünce Polisine gammazladığını anlatan bir fıkra çıkardı *Times*'de. Umumiyetle "kahraman çocuk" tâbiri kullanılırdı.

Mancınık mermisinin sızısı geçmişti. Muhtıra defterine yazacak daha bir şeyler bulabilir miyim diye, isteksiz isteksiz kalemi eline aldı. Birdenbire yine O'Brien'ı düşünmeğe başladı.

Yıllarca önce —ne kadar geçti idi? yedi yıl olacak— zifiri karanlık bir odada yürüyordu rüyasında. Yamacında oturan birisi, geçerken, "Aydınlık basmıyan yerde buluşacağız," demişti. Çok sessiz sedasız, hemen gilişigüzel söylenmişti bu — bir beyandı, emir

değil. Durmaksızın yürüyüp gitmişti. Tuhaftı, o sırada, rüyada, bu sözler üzerinde fazla iz bırakmamıştı. Ancak, sonra sonra, azar azar mânalanır gibi olmuştu. O'Brien'ı ilk defa o rüyadan önce mi, yoksa sonra mı görmüştü? Simdi hatırlıyamıyordu. Sesi, O'Brien'ın sesi olarak ilkin ne zaman teşhis ettiğini de hatırlamıyordu. Ama, her halde teşhis vardı. Karanlığın içinden kendisine hitap eden O'Brien'dı.

Telescreen'den gelen ses kesildi. Berrak, güzel bir boru sedası durgun havaya dalga dalga yayıldı. Ses gıcırtılı gıcırtılı devam etti:

"Dikkat! Dikkatinizi rica ederiz. Şimdi Malabar cephesinden yıldırım haberi geldi. Güney Hindistan'daki askeri kuvvetlerimiz şanlı bir zafer kazandı. Söylemeğe mezunum ki, şu anda bildirdiğimiz muharebe, savaşı ölçülebilecek raddede sonuna yaklaştırabilir de. İşte yıldırım haberi —"

Arkası kötü haberdir diye düşündü Winston. Nitekim, bir Avrasya ordusunun imha edilişi, ölen ve esir edilenlere dair şaşılacak rakamlarla birlikte, kanlı surette tasvir olundu. Bittabiî ardından önümüzdeki haftadan itibaren çukulata tayının otuz gramdan yirmi grama indirileceği ilân edildi.

Winston tekrar geğirdi. Cin yavaş yavaş kayboluyor; şişkinlik hissi bırakıyordu. Telescreen — belki zaferi kutlamak, belki elden giden çukulatanın hâtırasını gürültüye getirmek için — "Okyanusya, senin uğruna" diye cayırtıyı kopardı. Hazır ol vaziyetinde durmak lâzımdı. Mamafi, şu duruşu ile Winston gözükmüyordu.

"Okyanusya, senin uğruna"dan, hafif müziğe geçildi. Winston arkasını telescreen'e vererek, pencere tarafına yürüdü. Hâlâ soğuk, hâlâ günlük güneşlikti ortalık. Uzaklarda bir yerde tepkili bir bomba, yankılar uyandıran, sağır bir gürleyişle patladı. Şimdi Londra'ya haftada böyle yirmi otuz bomba düşüyordu.

Caddede rüzgâr yırtık yaftayı yukarı aşağı çırpıyor; İNGSOS kelimesi, tutarağı tutmuş gibi görünüp kayboluyordu. İngsos. Kutsal İngsos umdeleri. Yenidil, ikilidüşün, mazinin tağyir edilebilmesi. Kendisinin hilkat garibesi olduğu, hilkat garibesi bir âlemde, sanki kaybolmuşmuş, deniz dibindeki ormanlarda dolaşıyormuş, gibi geldi ona. Yapayalnızdı. Mazi ölmüştü. İstikbalin hayal edilmesine imkân yoktu. İnsan olarak kendi tarafında şimdi sağ bir tek kişi dahi var mıydı? Olduğu ne malûmdu? Ya ne bilinirdi ki Parti hâkimiyeti *ebediyete kadar* sürmiyecektir? Gerçek Bakanlığının beyaz cephesindeki üç şıar, cevap gibi ona geri geldi:

SAVAŞ BARIŞTIR
HÜRLÜK KÖLELİKTİR
CAHİLLİK KUVVETTİR

Cebinden yirmi beş sentlik maden para çıkardı. Onda dahi, minimini kabarık harflerle aynı şıarlar yazılı idi. Öbür yüzünde, Koca Ağabey'in başı vardı. Gözler, paranın içinden bile, insanı takip ediyordu. Paralarda, pullarda, kitap kaplarında, bayraklarda, yaftalarda, sigara paketinin sargısı üzerinde — her yerde. Daima insanı gözetleyen gözler, kuşatan ses. İster uyur, ister uyanıkken; ister çalışır, ister yemek yerken; ister ev içinde, ister açık havada; ister hamamda, ister yatakta olsun — kurtuluş yok. Kafatasınızın içindeki birkaç santimetre kübden gayri şeye sahip değilsiniz.

Güneş dönüp, yer değiştirmişti. Gerçek Bakanlığının artık üzerlerine ışık vurmayan sayısız pencereleri, kalenin mazgal delikleri gibi sevimsiz görünüyordu. Koskoca ehram şekli karşısında Winston yılgınlık duyuyordu. Üstüne saldırılamıyacak kadar sağlamdı. Bin tane tepkili bomba yere seremezdi onu. Muhtıra def-

terini kimin için tuttuğunu, gelecek için mi, geçmiş için mi — hayal olarak kalabilecek bir devir için mi tuttuğunu yeniden merak etti. İşte, karşısına dikilen ölüm değildi, toptan yok olmaktı. Defter kül olacak, kendisi uçup gidecekti. Yazdıklarını, ortadan kaldırıp hafızadan silmeden evvel okuyacak olan kalakala bir Düşünce Polisi vardı. Ortada maddî yönden iziniz, hattâ kâğıt parçasına yazılı, sahibi bilinmez bir söz dahi kalamıyacağına göre, gelecekten nasıl medet umardınız?

Telescreen'de saat on dördü vurdu. On dakikaya kadar çıkması lâzımdı. On dört buçukta tekrar iş başı etmesi gerekiyordu.

Tuhaftı ki, saatin çalışı yeniden kalbe kuvvet gibi geldi. Hiçbir vakit kimsenin duymıyacağı hakikati dile getiren yapayalnız bir hayaletti o. Ama, bunu dile getirdiği müddetçe süreklilik, nasıl oluyor idiyse, aksamaz oluyordu. İnsanlık mirasını, meramınızı duyurarak değil, aklı başında kalarak (*) idame ediyordunuz. Yeniden masaya döndü, yazı kalemini banıp yazdı:

Geleceğe, ya da geçmişe; düşüncenin hür, insanların birbirinden farklı bulundukları, yalnız başına yaşamadıkları bir zamana — hakikatin var olduğu, yapılanın bozulamadığı bir zamana:

Yeknesaklık çağından, ıssızlık çağından, Koca Ağabey'in çağından, ikilidüşün çağından — selâm!

Şimdiden ölmüş olduğunu düşündü. Öyle geldi ki, ancak şimdi, düşüncelerini şekillendirmeğe başladığı şu sırada kesin adımı atmış oluyordu. Her hareketin akibeti o hareketin içinde zati vardır.

Düşünce suçu ölüme sebep olmaz: düşüncesuçu ölümün kendisiDİR.

Artık kendini ölmüş kabul edince, mümkün olduğu müddetçe sağ kalmak önem kazanıyordu. Sağ elinin

---

(*) Sağduyu sahibi kalarak.

iki parmağı mürekkep olmuştu. İşte böylesine teferruatlı insanı ele veren. Öğle yemeği paydosunda niçin yazı yazdığını, niçin modası geçmiş mürekkep kalemi kullandığını, *ne* yazdığını, Bakanlıkta burnunu her şeye sokan bir gayretkeşin (belki kadının birinin: kum rengi saçlı ufak tefek kadının, ya da Roman Edebiyatı Dairesindeki siyah saçlı kıza benzer birinin) merak edeceği tutabilir— sonra, o kimse bunu münasip gördüğü yere çıtlatabilirdi. Banyoya girdi; mürekkebi dikkatle temizledi; cildi zımpara kâğıdı gibi törpüleyen kum taneli koyu kahve rengi sabun bu işe pek elverişli idi.

Muhtıra defterini çekmeceye kaldırdı. Saklamağı tasarlamak faydasızdı. Ama, hiç değilse defterin farkına varılıp varılmadığından emin olabilirdi. Sayfanın bir ucundan öbürüne bir tel saç uzatsa fazla göze çarpardı. Teşhisi mümkün, beyazımtırak bir çöp tanesini parmağının ucu ile aldı; defter kabının köşesine yerleştirdi. Defter yerinden oynatılırsa, çöp sarsılıp gidecekti.

III

Winston rüyasında anasını görüyordu.

Anam kayıplara karıştığında on onbir yaşlarında olmalıydım diye düşündü. Anası; hareketleri ağır, kumral saçları pek güzel olan, endamlı, heykeli andırır, hayli sessiz bir kadındı. Babasını daha belli belirsiz hatırlıyordu: Esmerdi. narindi. Hep tertemiz, koyu renk esvap giyer (Winston babasının ayakkaplarının çok ince tabanlarını bilhassa hatırlıyordu), gözlük takardı. İkisini de, bin dokuz yüz elli ile altmış arasındaki ilk büyük tasfiye partılarından biri alıp götürmüş olmalı idi tabiî.

Anası, şu ânda, tâ aşağısında bir yerde oturuyordu. Kucağında Winston'un küçük yaştaki kız kardeşi var-

dı. Kız kardeşini hiç hatırlamıyordu. Bütün hatırladığı, daima sessiz, gözleri iri ve tetikte; ufarak, cılız bir çocuktu. Ana kız beraberce yukarı, ona bakıyorlardı. Aşağılarda, toprak altında bir yerde — meselâ kuyu dibinde, ya da çok derin mezarda — idiler. Fakat, bu yer hem çok aşağısında idi, hem de dibe doğru gidiyordu. Batan bir geminin salonunda idiler; kararan sular içinden Winston'a bakıyorlardı. Salonda hâlâ hava vardı. Onlar onu, o onları hâlâ görebiliyordu. Ama boyuna, biraz daha geçmekle onları temelli gözden saklıyacak olan yeşil sulara gömüldükçe gömülüyorlardı. Winston dışarda ışık içinde iken, onlar aşağı, ölüme doğru çekiliyorlardı. O orada, yukarda olduğu *içindir* ki, onlar aşağıda idiler. Öyle olduğunu Winston da biliyordu, onlar da. Onların bildiğini yüzlerinden okuyabiliyordu. Ne yüzlerinde, ne gönüllerinde sitem yoktu. Yalnız, bilgi vardı; Winston sağ kalabilsin diye ölmeleri gerektiğini; durum icabı bundan kaçınılamıyacağını biliyorlardı.

Olup bitenleri hatırlıyamıyordu ama, rüyasında şunu biliyordu ki, onun canı kurtulsun diye, anası ile kız kardeşi kendi canlarını her nasılsa feda etmişlerdi. Bu, rüyaya has görünüşlerinin yanısıra, insanın, zihnî hayatının devamı olan rüyalardandı; uyandıktan sonra onda hâlâ yeni ve kıymetli gelen vakıalarla fikirler farkediliyordu. Şimdi Winston'un birdenbire dikkatini çeken şey, anasının aşağı yukarı otuz yıl önceki ölümünün bundan böyle artık imkân olmıyan bir hüzün ve elem taşıması idi. Hüznün eski zamana ait olduğunu seziyordu. Öyle bir zaman ki, henüz mahremiyet, sevgi, dostluk vardı; bir ailenin fertleri sebebini bilmek ihtiyacını duymaksızın birbirlerini desteklerdi. Anasının hâtırası yüreğini paralıyordu. Çünkü, Winston, sevgisine mukabele edemiyecek kadar küçük ve bencil iken, anası onu severek ölmüştü. Çünkü, mahrem ve değişmez bir vefa anlayışı uğruna, nasıl

ettiyse — şimdi ne olduğunu hatırlamıyordu — kendini feda etmişti. Görüyordu, bu türlü şeyler bugün olamıyordu. Bugün korku vardı, nefret vardı, acı vardı. Lâkin, kuvvetle duyulan hislerin vekarı yoktu. Derin, ya da muğlak elemler yoktu. Bütün bunları, yüzlerce kulaç aşağılarda, ve hâlâ batmakta olan anasiyle kız kardeşinin, yeşil suların içinden yukarı, kendsine bakan iri gözlerinde okuyor gibi idi.

Ansızın, Winston, kısa, nemli çimenler üzerinde duruyordu. Yandan vuran güneş ışıklariyle yerin parladığı bir yaz akşamı idi. Seyrettiği manzara rüyalarında o kadar sık tekerrür ediyordu ki, onu sahici dünyada görüp görmediğini hiçbir vakit tam tamına kestiremiyordu. Tazelenen düşünceleri arasında ona Altın Ülke adını veriyordu. Burası, ötesinde berisinde köstebek tümseği bulunan, tavşan dişlemiş, yıllanmış bir çayırdı. Bir başından öbür başına, dolana dolana ayak izlerinden bir patika geçiyordu. Tarlanın karşı yakasındaki harap çitte karaağaçların dalları meltemle usul usul sallanıyor; yığın yığın gür yaprakları kadın saçı gibi sadece kıpırdaşıyordu. Gözden ırak olmakla beraber, hemen yakınlarda, söğüt ağaçları altındaki su birikintilerinde ufak tatlısu balıklarının yüzdüğü duru, ağır ağır akan bir dere vardı.

Tarlanın alt başından siyah saçlı kız ona doğru geliyordu. Sanki bir tek hareketle, kız giydiklerini çekip çıkararak, hakaretle yere çaldı. Vücudu beyazdı, pürüzsüzdü; ama, Winston'da şehvet uyandırmadı. Gerçekte Winston buna güç baktı. O ânda benliğini kaplıyan, kızın elbisesini öylece fırlatışı karşısında duyduğu hayranlıktı. Koca Ağabey'i, Parti'yi, Düşünce Polisini, hepsini bir tek muhteşem hareket hiç haline getirebilirmişçesine, zarafeti ve umursamazlığı ile bütün bir kültürü, bütün bir düşünce sistemini yok eder gibi idi. Bu bile eski zaman işi bir jestti. Winston, dudaklarında "Shakespeare" sözüyle uyandı.

Telescreen kulağı yırtan bir düdük sesi koyvermekte idi. Düdük aynı perdeden otuz saniye sürdü. Saat yediyi çeyrek geçiyordu. Kalemlerde çalışanların kalkma zamanı idi. Vücudu burkula büküle, Winston kendini zoraki yataktan dışarı attı — çıplaktı. Çünkü, Dış Parti üyesi yılda topu topu üçbinlik giyecek kuponu alıyordu. Bir takım pijama ise, altı yüz kupon tutuyordu — iskemle üzerinde duran rengi atmış fanila ile donu kaptı. Beden Silkinmeleri üç dakikaya kadar başlıyordu. Biraz geçti; şiddetli öksürük tuttu; tortop oldu. Hemen hep uyanmasiyle öksürüğün tutması bir olurdu. Ciğerlerini tüketircesine boşaltır; ancak sırt üstü yatıp, peşi peşine derin derin soluyarak yeniden nefes almağa başlıyabilirdi. Öksürüğün sıkıştırmasından damarları şişmiş, varis yarası kaşınmağa başlamıştı.

Keskin bir kadın sesi havlar gibi "Otuz yaşından kırk yaşına kadar olanlar!" diye haykırdı. "Otuz yaşından kır yaşına kadar! Yerlerinize geçin lûtfen. Otuzdan kırka!"

Kısa kollu, kısa etekli entari ile jimnastik ayakkapları giymiş, zaif, kuru, fakat adeleleri yerinde, genççe bir kadın siması telescreen'de henüz peyda olmuştu. Winston sıçrayıp telescreen'in önünde hazır ol vaziyeti aldı.

Gürler gibi "Kollar bükülüp uzatılacak!" diye seslendi kadın. "Temponuzu bana uydurun. *Bir*, iki, üç, dört! *Bir*, iki, üç, dört! Hadin yoldaşlar, biraz canlı davranın bakalım. *Bir*, iki, üç, dört! *Bir*, iki, üç, dört!..."

Tutan öksürüğün sızısı rüyasından kalma intibaı Winston'un zihninden büsbütün silmediği gibi, talimdeki ahenkli hareketler onu bir nebze geri getirmişti. Yüzüne Beden Silkinmeleri sırasında takınılması isabetli sayılan çetin haz ifadesini verdi; kollariyle öne, arkaya makina gibi hamle ederken, geriye, çocukluk

çağı başındaki puslu devreye doğru yol alarak düşünmeye çabalıyordu. Olmadık derecede güçtü bu. Bin dokuz yüz altmıştan evveline doğru her şey sönüyordu. Başvurabileceğiniz elle tutulur belge olmayınca, kendi ömrünüzün ana çizgileri bile keskinliğini kaybediyordu. Çok büyük olaylar hatırlıyordunuz ki, pek muhtemel olarak vukubulmamışlardı. Hâdiselerin, havasını yeniden yakalamağa gücünüz yetmeden, teferruatını hatırlıyordunuz. Hiçbir şey izafe edemediğiniz uzun, boş devreler vardı. O zamanlar her şey başka türlü idi. Memleketlerin isimleri, harita üzerindeki şekilleri bile başka idi. O günlerde meselâ Birnumaralı Uçuşpisti'ne böyle denilmez; İngiltere; ya da Britanya denilirdi. Bununla beraber, Londra'ya oldum olası Londra denildiğinden hayli emindi.

Memleketinin savaşta bulunmadığı zamanı Winston kesin olarak hatırlıyamıyordu. Ama, çocukken arada oldukça uzun bir barış devresi geçtiği belli idi. Çünkü, ilk hâtıralarından biri herkesi gafil avladığı görülen hava baskınına aitti. Bu belki Colchester'e atom bombası düştüğü vakitti. Baskının ne idüğünü hatırlamıyordu. Ama, toprağın tâ dibinde in, in bitmez bir yere doğru, ayağının altında çın çın öten helezoni merdivenden döne döne koşuşurlarken, elini babasının tuttuğunu; basamaklar bacaklarını yorduğundan, sonunda ağlamağa başladığını, mola verip dinlenmek zorunda kaldıklarını hatırlıyordu. Annesi kendine has, ağır, hulyalı haliyle çok arkalarından geliyordu. Winston'un bebek yaştaki kız kardeşini taşıyordu — yahut taşıdığı belki sarıp sarmalanmış bir takım battaniye idi. Kardeşi o zaman doğmuş muydu, kestiremiyordu. Nihayet, yeraltı tren istasyonu olduğunu anladığı gürültülü, kalabalık bir yere çıkmışlardı.

İri, yassı taşlar döşeli zemin oturanlarla dolmuştu. Sıkış sıkış iskarça olan öbürleri üstüste, metal ranzalarda oturuyorlardı. Winston'la anası babası zemin

üzerinde yer buldular. Bitişiklerinde yaşlı bir erkekle yaşlı bir kadın ranzada yanyana oturuyorlardı. Yaşlı adamın üzerinde rabıtâlı koyu renk elbise, çok ağarmış saçların gerisine doğru itilmiş siyah kumaştan kasket vardı. Yüzü kıpkırmızı idi. Mavi gözleri, dolu dolu olmuştu. Adam cin kokusu saçıyordu. Ter yerine teninden cin sızıyor gibi idi. Gözlerinden gelen yaşlar da safi cindi sanki. Biraz sarhoştu ama, yürekten duyduğu, dayanılmaz bir acı içinde idi. Sıcağı sıcağına müthiş bir şey, bağışlanamıyacak, çaresi asla bulunamıyacak bir şey olmuştu. Bunu Winston çocuk haliyle kavradı. Ne olduğunu da biliyormuş gibi geldi ona. İhtiyarın sevdiği birini, belki küçük kız torununu öldürmüşlerdi. İhtiyar bidüziye tekrarlıyordu:

"Onlara emliyet etmemeliydik. Dedim ben. Demedim miydi anacığım? Onlara emliyetin sonu budur işte. Baştan beri biteviye söyledim durdum. O keratalara emliyet etmemeliydik."

Ama, hangi keratalara emliyet etmemeliydiler, orasını Winston artık hatırlamıyordu.

Aşağı yukarı o zamandan beri savaş, mübalâğasız, durmadan süregelmişti. Fakat, olup giden tam mânasiyle hep aynı savaş değildi. Çocukluğunda Londra'nın göbeğinde aylarca karmakarışık sokak çarpışmaları olmuştu. Bunların bazısı gayet canlı olarak hatırında idi. Ama, ne bir yazılı belge, ne ağızdan çıkan söz, şimdi tutulan saftan gayrısını asla zikretmediği için, bütün o devrenin tarihçesini çizmeğe, belli bir ânda kimin kiminle döğüştüğünü söylemeğe dünyada imkân yoktu. Meselâ şu ara 1984 te (sene şayet 1984 idiyse) Okyanusya, Avrasya ile savaş, Doğuasya ile ittifak halinde bulunuyordu. Bu üç devletin herhangi bir zamanda başka saflar üzerinden kümelendiklerinin ister açıkça, ister gizlice söylenip teslim edildiği vaki değildi. Winston'un pekâlâ bildiği gibi, hakikatte, Okyanusya Doğuasya ile savaşta, Avrasya ile ise mütte

fik bulunalı topu topu dört yıl oluyordu. Ama, sırf hafızası gereği kadar dizginlenmediği için, bunu tesadüfen kaçamak olarak biliyordu. Savaş ortaklarının resmen hiçbir vakit değiştiği olmamıştı. Okyanusya, Avrasya ile savaşmakta idi. Demek ki, Okyanusya daima Avrasya ile savaş halinde bulunmuştu. Şu ândaki düşman her zaman için mutlak şerri temsil ediyordu. Bunun neticesi olarak ta, onunla geçmiş veya gelecek bir anlaşma imkânsızdı.

Omuzlarını canı yana yana geriye doğru zorlarken (Eller kalçada, göğdelerini belden büküyorlardı. Arka adalelerine yaradığı farzedilen bir idmandı bu), on bininci defadır, korkunç tarafı diye düşünüyordu— korkunç tarafı, bunların hepsinin doğru olabileceği idi. Parti elini geçmişe daldırıp, şu, ya da bu olay için *olmuşluğu yoktur* diyebiliyorsa — bu elbette düpedüz işkenceden, ya da ölümden çok daha ürkütücü idi.

Parti Okyanusya'nın Avrasya ile hiçbir zaman ittifak etmediğini söylüyordu. O, yani Winston Smith, biliyordu ki, dört yıl gibi kısa bir zaman önce Okyanusya Avrasya ile ittifak halinde bulunmuştu. Gelgelelim, bu bilgi nerede yaşıyordu? Sadece çok geçmeden mutlaka yok edilmek gereken kendi şuurunda. Hem başka herkes Partinin yutturmak istediği yalanı kabul etti mi — bütün arşivler aynı masalı söyledi mi — o yalan tarihe geçip hakikat oluyordu. Parti şiarı olarak "Geçmişe hükmeden, geleceğe hükmeder" deniliyordu; "hale hükmeden geçmişe hükmeder." Öyle iken, mahiyetçe değişebilir olmasına rağmen, geçmiş asla değişmiş değildi. Şimdi gerçek olan, ezelden ebede kadar gerçekti. Pek basitti bu. Lâzım olan, topu topu hafızanıza ardı ardına habire galebe çalmaktan ibaretti. Buna "gerçeğe hükmetme"; yeni dilde "ikilidüşün" deniliyordu.'

Öğretmen kadın, daha bir güler yüzle, havlar gibi "Rahat!" dedi.

Winston kollarını ağır ağır yana bırakarak, ciğerlerine yavaş yavaş yeniden hava doldurdu. Zihni arapsaçını andıran ikilidüşün âlemine kaydı gitti. Hem bilip, hem bilmemek; özene bezene uydurulmuş yalanlar söylerken, dört başı mamur doğru sözlülüğün farkında olmak; birbirinin tesirini gideren iki fikri, mütenakız olduklarını bilerek, her ikisine inanarak aynı zamanda kabul ve tasdik etmek; mantığı mantık aleyhine kullanmak; ahlâklılığa hem sahip çıkmak, hem bir yandan onu reddetmek; demokrasinin imkânsız bulunduğuna, Partinin ise demokrasiye bekçilik ettiğine inanmak; her neyin unutulmasına ihtiyaç duyulmuş ise onu unutmak, sonra ihtiyaç duyulduğu ânda onu tekrar aklına getirmek ve ardından hemence tekrar unutmak. En mühimmi olarak ta, aynı usulü bu usulün kendine uygulamak. Kurnazlığın son kertesi bu idi: Şuursuzluğu şuurla davet edip, ardısıra, demincek başardığınız sunî uyutma fiilini şuur dışına itmek. "İkilidüşün" kelimesini kavramak için bile ikilidüşünden faydalanmak gerekiyordu.

Kadın öğretmen tekrar hazır ol emri verdi. Tehlükle "Şimdi de, bakalım hangimiz ayak ucumuza dokunabiliyor!" dedi. "Tam kalça üzerinden, lûtfen yoldaşlar! *Bir*-iki! *Bir*-iki!..."

Winston, topuklarından kaba etlerine kadar boylu boyunca canını acıtan, çok kere sonunda bir daha öksürten bu temrini günahı kadar sevmezdi. Düşünüşündeki tatlımsı eda kayboldu. Geçmiş değiştirilmekle kalmayıp, diye düşündü, hakikatte yok edilmiştir. Zira, hafızanız dışında arşiv bulunmayınca, en aşikâr olayı dahi nasıl tesbit edebilirdiniz ki? Koca Ağabey'in lâkırdısı geçtiğini ilkin hangi sene duymuştu? Bunu hatırlamağa çalıştı. Bin dokuz yüz altmış ile yetmiş arası olacak diye düşündü ama, kestirip atmak mümkün değildi. Parti tarihlerinde Koca Ağabey bittabii, Devrim'in, tâ ilk günlerinden itibaren önderi ve ko-

ruyucusu görünüyordu. Gösterdiği yararlıklar zaman bakımından gitgide ileri itilmiş; nihayet bin dokuz yüz otuz ile elli yılları arasındaki masal âlemine kadar ulaşmıştı bile. O zamanlar Londra sokaklarından acaip üstüvane biçimi şapkalar giyen sermayeciler hâlâ büyük, gıcır gıcır otomobillere, ya da yanları camlı at arabalarına kurulup geçiyorlardı. Bu rivayetin ne kadarı doğru, ne kadarı uydurmadır bilinmezdi. Parti'nin parti olarak hangi tarihte meydana geldiğini dahi Winston hatırlamıyordu. İngsos kelimesini 1960 dan önce işittiğini sanmıyordu. Ama, mümündü ki Eski-dil'deki — yani "İngiliz Sosyalizmi — şekli ile daha evvel revaçta bulunmuş olsun. Her şey eriyip sis içinde boğuluyordu. Bazı kere bir belli yalan üzerine gerçekten parmak basabiliyordunuz. Meselâ, Parti'nin tarih kitaplarında iddia olunan, uçağı Parti'nin icat edişi doğru değildi. Uçakları çocukluğunun ilk çağlarından beri hatırlıyordu. Gelgelelim hiçbir şey ispat edemezdiniz. Hiçbir zaman ortada delil yoktu. Bütün ömründe yalnız bir defa tarihî bir vakıanın tahrifini apaçık gösteren vesikayı eliyle tutmuştu. O sefer de—

"Smith!" diye acı çığlık koptu. Telescreen'deki şiret sesin çığlığı: "6079 Smith W! *siz!* ya! daha eğilin lûtfen! Alâsını yaparsınız. Gayret etmiyorsunuz. Ha *şöyle*, yoldaş. Simdi, rahat. Bütün takım, hep birden beni seyredin.".

Winston'un vücudundan ansızın tepeden tırnağa sıcak ter boşanmıştı. Yüzü tamamiyle anlaşılmaz halde kaldı. Ümitsizlik göstermeğe gelmezdi! güceniklik göstermeğe gelmezdi. Gözlerde tek bir parıltı foyanızı meydana çıkarabilirdi. Kadın öğretmen kollarını başı üzerine kaldırdı. Kibarca denilemezse de, kayda değer sade zariflikle, gereği gibi eğildi; parmaklarının ilk boğumunu ayak parmaklarının altına soktu.

"*İşte* yoldaşlar. *Böyle* yapın, göreyim. Tekrar dikkat edin bana. Yaşım otuz dokuz. Dört de çocuğum

oldu. Bakın şimdi." Yeniden eğildi. Doğrulurken "Görüyorsunuz ya. *Benim* dizlerim kıvrılmıyor. İsteseniz, hepiniz yapabilirsiniz," diye sözünü tamamladı. Teşvik yollu "Kırk beşine varmamışlarda, kim olursa olsun, ayak uclarına dokunacak kabiliyet mükemmelen vardır. Cephe hattında döğüşmek herkese müyesser değil ama, hiç değilse zindeliğimizi hepimiz muhafaza edebiliriz. Malabar cephesindeki oğullarımızı hatırlayın! Yüzer Kal'alardaki denizcileri de! *Onlar* nelere göğüs germek zorundalar, hele düşünün. Şimdi bir daha deneyin. Eskisinden iyi oldu yoldaş, *çok* daha iyi" sözlerini ekledi. O ara, sert bir hamle yapan Winston, yıllardır ilk defa dizleri bükülmeden ayak uçlarına dokunmağa muvaffak oldu.

IV

O gün işe başlarken, burnunun ucundaki telescreen'e rağmen dahi, Winston elinde olmaksızın derin derin iç çekmekten kendini alamadı.

Sözyazar cihazını yanına çekti; dudaklığındaki tozu üfledi; gözlüğünü gözüne taktı. Sonra, yazı masasının sağındaki hava tazyikli ulaştırma borusundan döne döne hemen çıkmış olan dört tane küçük kâğıt tomarını düzleyip birbirine tutturudu.

Bölme duvarlarında üç boru ağzı vardı. Sözyazar cihazının sağında, yazılı bildiriler için küçük ulaştırma borusu; sol kolda, gazetelere mahsus daha büyücek boru; yan duvarda da, tel kafesten mahfaza içinde, Winston'un koliyle rahatça erişebildiği, yumurta bimi geniş bir yarık. Bu yarık, çöpe atılacak kâğıtlar içindi. Binada baştan başa hem her odada, hem kısa aralıklarla her koridorda böyle binlerce, on binlerce yarık vardı. Nedense bunlara takma ad koyup, hafıza kovukları demişlerdi. Eceli geldiği bilinen vesikayı, hattâ ortalıkta görülen çöpe atılacak kâğıt parçasını

en yakın hafıza kovuğuna, sarkık kapağını kaldırarak atmak, kendiliğinden oluveren bir hareketti. Bunun üzerine, fırıl fırıl sıcak hava ceryanına kapılıp uzaklaşan kâğıt, binanın iç tarafında bir yerlerdeki gizli büyük fırınlara hızla giderdi.

Winston düzlediği dört parça kâğıdı inceledi. Her kâğıtta hepsi hepsi bir iki satırlık bir bildiri vardı. Bildiriler Bakanlığın iç hizmette kullandığı kısaltılmış karışık lehçe ile yazılmıştı. Bu lehçe hakikatte Yenidil olmayıp haylıdan haylıya Yenidil kelimelerinden meydana geliyordu. Kâğıtlarda şöyle deniliyordu:

17.3.84 times ka söylevi kötüverilmiş afrika düzelt

19.12.83 times 3yp 83 dördüncü üçaylık tahminler dizgi yanlışları şimdiki nüshada doğrusunu göster

14.2.84 times bolbak çikolata yanlış iktibas edilmiş düzelt

3.12.83 times ka günemri haberi katmerliartıyokiyi yokkişilere telmih hepsilemeşine yeniden yaz üstsun dosyalamadan.

Hafifçe memnunluk duyan Winston, dördüncü bildiriyi kenara koydu. Sökülmesi güç; sorumluluğu olan bir işti bu. En son gereği yapılsa daha uygun düşerdi. Öteki üçü, usulen yerine getirilen basmakalıp şeylerdi. Mamafi, ikinci bildiri için belki bıkkınlık verici bir takım rakkam listeleri içine dalıp, okumak icap edecekti.

Winston telescreen kadranında "eski nüshalar" işaretli kısmı çevirip buldu; oradan gereken *Times* sayılarını istedi. Birkaç dakika geçti geçmedi, bu nüshalar borudan kayıp, çıkageldiler. Aldığı bildiriler, ya şundan, ya bundan ötürü tagyiri, yahut resmî ifade uyarınca denildiği üzere, düzeltilmesi gerektiği düşünülen makale veya haberlere dairdi. Meselâ, on yedi Mart tarihli *Times*'da, bir gün önceki söylevinde Koca Ağabey'in Güney Hint cephesinin sakin kalacağı, Kuzey Afrika'da ise Avrasya taarruzunun yakında başlı-

yacağı tahminini yürüttüğü görülüyordu. Tesadüf bu ya, Avrasya yüksek komuta heyeti taarruzuna Güney Hindistan'da girişmiş; Kuzey Afrika'yı kendi haline bırakmıştı. Böyle olunca, Koca Ağabey'in söylevindeki fıkranın birini gerçekten vukubulanı kendisine tahmin ettirecek şekilde yeniden kaleme almak lâzımdı. Yine, on dokuz Aralık tarihli *Times*, aynı zamanda Dokuzuncu Üç-yıllık Plân'ın altıncı üç aylık dönemine rastlıyan 1983 ün dördüncü üç aylık döneminde, çeşitli sınıflardan istihlâk eşyası istihsali konusunda ileriye ait resmî tahminler yayınlamıştı. Bugünkü nüshada fiilî istihsal hakkında bir demeç vardı. Bundan, o tahminlerde her madde üzerinden fena halde yanılınmış bulunulduğu görülüyordu. Winston'un vazifesi, bu ilk baştaki rakamları sonrakilere uydurarak düzeltmekti. Üçüncü bildiriye gelince; birkaç dakikada tashih olunabilecek pek basit bir hata ile ilgili idi bu. Çok kısa zaman evvel, daha Şubat ayında, Bolluk Bakanlığı 1984 içinde çikolata tayınında kısıntı yapılmıyacağını çıkardığı tamimle vaat (resmî ağızla "kesin olarak taahhüt") etmişti. Hakikatte ise, Winston'un bildiği üzere, çikolata tayını bu haftanın sonunda otuz gramdan yirmi grama indiriliyordu. Çok çok, eski vaadi kaldırıp, yerine tayının bir ara Nisan ayı içinde indirilmesine belki lüzum olacağı yollu bir haber koymak isterdi.

Bildirilerin muamelesi birer birer tamamlanınca, Winston sözyazar cihazında yazılan tashihleri *Times*'in alâkalı nüshalarına iliştirdi; hava tazyikli borudan içeri itti. Sonra, alevlerin yiyip yutması için asıl bildiri ile beraber birkaç kendi tuttuğu notu buruşturdu, şuursuz denilebilecek bir hareketle hafıza kovuğuna attı.

Boruların gittiği o göz görmedik, dolambaçlı, içinden çıkılmaz yerde neler olup bittiğini enine boyuna bilmiyor; ama genel hatlariyle biliyordu. *Times*'in

belli sayısında zuhurata göre lüzumlu bütün tashihler derlenip tertiplenince, o sayı yeniden basılıyor; asıl nüsha imha ediliyor, onun yerine dosyalara tashihli nüsha konuluyordu. Bu devamlı tagyir ameliyesi yalnız gazetelere uygulanmakla kalmıyordu. Kitaplar, mevkuteler, risaleler, yaftalar, beyannameler, filmler, ses zapteden şeritler, karikatürler, fotoğraflar üzerinde — siyasete ve fikriyata ait bir mâna taşıyabileceği düşünülen her türlü eser, ya da vesika üzerinde uygulanıyordu. Günü gününe, handiyse dakikası dakikasına, geçmiş şimdiki duruma göre ayarlanıyordu. Böylece Parti'nin ortaya attığı her kehanetin isabetli olduğuna vesika ile şahit gösterilebiliyordu. Keza, o anın ihtiyaçlarına aykırı düşen haber nevinden bir hususun, bir fikir ifadesinin arşivlerde kalmasına asla meydan verilmiyordu. Bütün tarih, her lüzum görüldükçe. tertemiz kazınıp, yeni baştan kaleme alınan yazboz tahtası idi. İşlem tamam oldu mu, sahtecilik yapıldığını ispata hiçbir türlü imkân yoktu. Arşiv Dairesinde en büyük kısım, sırf, yerine başkası konulduğu için battal edilmiş, imhaları gerekli kitap, gazete ve diğer vesikaların tekmil nüshalarını bulup toplamakla vazifeli kimselerden mürekkepti. Burası Winston'un çalıştığı kısımla kıyaslanamıyacak kadar büyüktü. *Times*'in, siyasî saf değişmelerinden, ya da Koca Ağabey tarafından savrulup yanlış çıkan kerametlerden ötürü on on beş kere yeni baştan kaleme alınmış olması mümkün bir nüshası, aslındaki tarihi taşıyarak hep dosyalarda dururdu. Bunu yalanlıyacak başka nüsha bulunmazdı. Kitaplar da, geri getirilerek, tekrar tekrar yeni baştan yazılır; herhangi bir değiştirme yapıldığı teslim edilmeksizin, hep yeniden yayımlanırdı. Hattâ, Winston'un alıp muamelesini bitirir bitirmez daima üstünden atarak kurtulduğu yazılı talimatta dahi, sahtekârlık yapılacağı hiçbir zaman ne açıkça, ne zımnen belirtilmezdi. Hep, doğrunun

hakkı verilmek için düzeltilmesinde zaruret bulunan sürçmelere, zuhule, dizgi yanlışlarına, hatalı iktibaslara telmih olunurdu.

Bolluk Bakanlığının rakamlarını yeni baştan düzenlerken, Winston, ama hakikatte bu sahtekârlık bile değil diye düşündü. Yapılan, bir takım zırvanın kaldırılıp, yerine bir başkasının konulmasından ibaretti. Üzerinde işlediğiniz malzemeden çoğu ile gerçek dünya arasında hiçbir münasebet yoktu; hattâ, kaçamaksız yalandaki kadar dahi yoktu. İstatistiklerin sonradan tashihe uğramış olanları, tıpkı ilk sunulan asılları kadar hayalî idi. Çoğu zaman sizden beklenen bunları kafadan uydurmanızdı. Meselâ, Bolluk Bakanlığınca ileri sürülen tahminde üç aylık ayakkabı istihsali yüz kırk beş milyon çift üzerinden hesaplanmıştı. Hakikî istihsal altmış iki milyon olarak bildiriliyordu. Bununla beraber, ileri sürülen tahmini yeniden kaleme alırken, kontenjanın tamamlanıp aşıldığı yollu beylik iddiaya engel olmamak için, Winston, rakamı elli yedi milyona kadar düşürerek yazdı. Her halde, altmış iki milyon gerçeğe ne elli yedi milyondan, ne de yüz kırk beş milyondan daha yakındı. Pek muhtemeldi ki, hiç ayakkabı istihsal edilmemiş olsun. Daha da muhtemeli, kaç tane istihsal edildiğini kimsenin bilmediği, bele hiç umursamadığı idi. Bilinen, Okyanusya'nın belki yarı nüfusu yalınayak gezerken, her üç aylık dönemde kâğıt üzerinde havsalaya sığmayacak miktarda ayakkabı yapıldığı idi. Kayıtlara geçen her türlü irili ufaklı olay bakımından da, durum böyle idi. Her şey, bir gölge âlemine doğru uzaklaşıp sönüyordu. Öyle ki, nihayet, takvim yılının tarih rakamına bile güvenilmez olmuştu.

Winston salonun öbür tarafına göz attı. Öte yandaki, karşıya gelen bölmede Tillotson adında ufak tefek, kılı kırk yarar gözüken, kara yağız çeneli bir adam habire çalışıyordu. Dizi üstünde katlanmış bir

gazete duruyordu; ağzı sözyazar cihazının dudaklığına iyice bitişikti. Söylediğini telescreen ile kendi arasında sır olarak saklamağa çalışan bir hali vardı. Başını kaldırıp baktı; gözlüklerinden Winston'a doğru düşmanca bir şimşek çaktı.

Winston'un Tillotson'la tanışıklığı üstünkörü idi. Onun ne iş gördüğünden habersizdi. Arşiv Dairesindekiler vazifelerinden kolay kolay bahsetmezlerdi. İki sıra bölmeleri olan, bitip tükenmez kâğıt hışırtısı ve sözyazar cihazlarına mırıldanan seslerin uğultusu ile dolu, uzun, penceresiz salonda adlarını bile bilmediği böyle on, on beş kişi vardı. Tanrının günü koridorlarda yukarı aşağı seyirttiklerini, ya da İki Dakikalık Nefret sırasında işaretleştiklerini görürdü. Bitişik bölmedeki kum rengi saçlı ufak tefek kadının uçup gidenlerin, dolayısiyle hiç yaşamamış sayılanların gazete, dergi ve kitaplara geçmiş isimlerini sadece bulup çizerek bütün gün didındığını biliyordu. Birkaç yıl önce kendi kocası uçup gitmiş olduğuna göre, bu bir bakıma yakışık alıyordu. Birkaç bölme ilerde de, Ampleforth adında, kulakları çok tüylü; kafiyelerle vezinler üzerinde elçabukluğu hünerleri göstermekte şaşılacak kadar mahir, yumuşak başlı, silik, dalgın bir mahlûk uğraşır; fikriyat yönünden tukaka olmuş, fakat şu veya bu sebepten güldestelerde (*) alıkonulması gereken şiirlerin— son şeklini almış metinler denilen— tahrif olunup maksada âlet edilen eşlerini vücuda getirirdi. İşte, elli, ya da elliye yakın kimsenin çalıştığı bu salon Arşiv Dairesinin muazzam girdisi çıktısı içinde bir tâli şubeden, sanki bir tek hücreden ibaret idi. Ötelerde, üstte, altta çalışan daha sürüyle kimse, tasavvur edilemiyecek sayıda işlerle meşguldü. Yardımcı muharrirleri, matbaa uzmanları, düzmece fotoğraf uydurmak için mükemmel teçhiz edilmiş stüdyoları olan koca ko-

(*) *Antolojilerde.*

ca matbaalar vardı. Mühendisleri, rejisörleri, ses taklit etmedeki ustalıklarından ötürü hususî olarak seçilmiş takım takım aktörleri bulunan tele-program şubesi vardı. Vazifeleri, geri alınmak gereken kitaplarla mevkutelerin listelerini tertiplemekten ibaret alay alay metin inceleme kâtipleri vardı. Tashih görmüş belgelerin depo edildiği geniş anbarlar, asıl nüshaların imha edildiği gizli fırınlar vardı. Ve kim bilir nerede adları hiç bilinmiyen idareci dimağlar vardı. Bunlar çalışmaların tümü arasında ahenk kuruyor; geçmişten şu parçanın muhafazasını, berikinin tahrifini, ötekinin ortadan kaldırılmasını lüzumlu kılan siyasetin çizgilerini çiziyordu.

Kendi başına Arşiv Dairesine gelince, burası Gerçek Bakanlığının nihayet bir tek dalından ibaretti. Bakanlığın başlıca vazifesi geçmişi yeniden inşa etmek değildi. Okyanusya vatandaşlarına heykelden şiara, lirik manzumeden hayatiyat bilgisine ait esere, çocuk imlâ kitabından Yenidil Sözlüğü'ne varıncaya kadar akla gelebilen her türlü haber, bilgi veya eğlence — gazete, film, ders kitabı, telescreen programı, piyes, roman temin etmekti. Sonra Bakanlık yalnız Parti'nin çok çeşitli ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp bütün bu çalışmayı daha aşağı seviyede olmak üzere ayaktakımı yararına da tekrarlamak zorunda idi. Ayaktakımına mahsus edebiyat, musiki, temaşa, ve her türlü eğlence işlerini idare eden ayrı dairelerden mürekkep tam bir zincirleme teşkilât vardı. İçinde spor, cinayet ve müneccimlikten başka şey bulunmıyan aburcubur gazeteler, beş sent'e satılan heyecan verici romancıklar, vıcık vıcık cinsiyet sızdıran filmler, ozanlık diye tanınan hususî neviden bir çiçekdürbününde (*) baştan aşağı mekanik vasıtalarla bestelenmiş içli şarkılar orada vücuda gelirdi. Aşağının baya-

(*) *Kaleidoscope.*

ğısı müstehçen eserler çıkarmakla uğraşan— Yenidilde *Müstehşu* denilen— başlı başına bir tâli şube bile vardı. Üzeri mühürlü paketler halinde gönderilen bu eserlere orada çalışan Partililerden gayrısının bakmasına müsaade edilmezdi.

Winston çalışırken ulaştırma borusundan üç bildiri çıkmıştı. Fakat basit şeylerdi. İki Dakikalık Nefret molasına kadar, bunları düzenleyip bitirmişti. Nefret sona erince bölmesine döndü. Raftan Yenidil Sözlüğünü aldı, sözyazar cihazını kenara itti; gözlüğünü temizleyip, o sabahki asıl vazifesinin başına geçti oturdu.

Winston hayatta en büyük zevki vazifesinde bulurdu. İşin çoğu usanç verici idi; âdet yerini bulsun kabilindendi. Mamafi, aralarında bir riyaziye meselesinin derinliğine dalmış gibi kendinizi kaybedebildiğiniz pek müşkül, pek çapraşık vazifeler vardı. Nazik evsafta sahtekârlık örnekleri idi bunlar. Rehberiniz, İngsos umdeleri üzerindeki bilginizle, Partice sizden söylemeniz istenileni takdirden ibaretti. Winston bu türlü şeylerin hakkından gelirdi. Sırasında ona tamamiyle Yenidille yazılan *Times* baş makalelerinin düzeltilmesi dahi emanet edilmişti. Daha önce kenara koymuş olduğu bildiriyi düzleyip açtı. Bunda:

3.12.83 times ka günemri haberi katmerliartıyokiyi yokkişilere telmih hepsilemesine yenidenyaz üstsun dosyalamadan, deniliyordu.

Eskidil'e (yahut temel İngilizceye) bu şöyle çevrilebilirdi:

Koca Ağabey'in 3 Aralık 1983 tarihli *Times*'deki Günlük Emrinin bildiriliş tarzı hiç tatmin edici değildir. Bunda, aslı olmıyan kimselere telmih vardır. Baştan aşağı yeniden yazıp, müsveddenizi dosyaya geçirmeden üst makama sununuz.

Winston kusurlu olan yazıyı sonuna kadar okudu.

Öyle görülüyordu ki, Koca Ağabey'in Günlük Emri daha çok Yüzer Kal'alardaki denizcilere sigara ile başkaca keyif malzemesi sağlıyan YKSK remizleriyle tanınmış teşkilâtın mesaisini öğmeye hasredilmişti. İç Partinin ileri gelen üyelerinden Withers yoldaş diye birisi, taltif yollu bilhassa adı anılmak üzere seçilmiş; kendisine Pek Mümtaz Liyakat Rütbesinden İkinci Sınıf şeref nişanı verilmişti.

Üç ay sonra YKSK teşkilâtı sebep gösterilmeksizin birdenbire kaldırılmıştı. Withers ile arkadaşlarının artık gözden düştükleri kabul edilebilirdi. Fakat bu konuda basında olsun, telescreen'de olsun resmen bilgi verilmemişti. Siyasî suçluların yargılanmasına, hattâ ilân olunmasına alışılmadığı için, böylesi umulurdu. Suçlarını alçakca itiraf ettikten sonra idam olunan hainlerle düşüncesuçlularının alenî yargılanışı yanında, binlerce kişinin başını yiyen sunturlu tasfiye patırtıları, üzerinden birkaç yıl geçmedikçe tekerrür etmiyen olağanüstü gösterilerdi. Parti'nin hışmına uğrıyanlar daha harcıâlem olarak düpedüz kayıplara karışıyordu; bir daha bunların sesi duyulmuyordu. Taş çatlasa başlarına ne geldiğine dair en ufak ipucu bulunmuyordu. Bazı hallerde ölmüş dahi olmıyabilirdi bunlar. Anası babası hesaba katılmaksızın, Winston'un kendi tanıdığı belki otuz kişi zaman zaman ortadan çekilmişti.

Winston kâğıt raptiyesiyle burnunu tatlı tatlı okşadı. Geçidin öte tarafındaki bölmede Tillotson Yoldaş hâlâ yaptığını saklar gibi, sözyazar'ının üstüne doğru iki kat olmuş, abanmakta idi. Bir ara başını kaldırdı: Gözlükte yine o düşmanca parıltı. Winston, acaba Tillotson Yoldaş da benim gördüğüm işi mi görür diye merak etti. Öyle olması pekâlâ mümkündü. Bu derece ustalık istiyen işi tek kişiye emanet etmek olmazdı. Komisyona havale etmek ise, dalavere çevrildiğini açıkça kabul etmek olurdu. Şimdi pek mu-

temel olarak sayısı onu on beşi bulan insan Koca Ağabey'in sahiden ne söylediğine dair birbirine rakip çeşitli rivayetler üzerinde uğraşıp duruyordu. Birazdan da, İç Partideki nafiz dimağ ya şu ya bu rivayeti seçecek, yeniden kaleme alacak, metinler arasışında yapılması gereken karşılıklı atıf işlemlerini faaliyete getirecek; sonra beğenilen yalan daimî arşivlere geçerek gerçek haline girecekti.

Winston, Withers'in niçin gözden düştüğünü bilmiyordu. Belki fesat yüzünden, belki ehliyetsizlik tendi. Belki sadece Koca Ağabey halka fazla şirin görünen bir madunu uzaklaştırmakta idi. Belki Withers'in, ya da bir yakının aykırı itikat temayülünden kuşkulanılmıştı. Yahut belki — en muhtemeli — sırf tasfiye patırtıları ve uçup gitmeler idare makinası ilminin ayrılmaz bir parçası idi de, ondan böyle olmuştu. Hakikî ipucu Withers'in şimdiden öldüğünü gösteren "yokkişilere telmih" kelimelerinden ibaretti. Tevkif olunanların istisnasız öldüğü farzedilemezdi. Bazen serbest bırakılırlardı; idam edilmeden önce bir iki sene kadar başına buyruk kalmalarına engel olunmazdı. Çok kere nice beri öldü sanılan birisi, alenî yargılamanın birinde hortlak gibi yeniden ortaya çıkar; bu defa bütün bütün sır olmadan, yaptığı şahitlikle daha yüzlerce kimseye suç bulaştırırdı. Mamafi, Withers şimdiden *yokkişi* idi. Yaşamıyordu. Hiçbir zaman yaşamamıştı. Winston Koca Ağabey'in söylevindeki temayülü yalnız tersyüz etmenin yetmiyeceğinde karar kıldı. Söylevi, asıl konusu ile hiç münasebeti olmıyan bir şeyle muamele etmek daha uygun düşecekti.

Söylevi hainlerle düşüncesuçlularına beylik şekilde ver yansın eder hale getirebilirdi ama, böylesi fazla göze batardı. Savaş cephesinde bir galebe, Dokuzuncu Üç-Yıllık Plân'da bir üstün istihsal zaferi uydurmak ise, arşivleri lüzumundan fazla çorbaya

çevirirdi. Bir tutam katıksız hayal, ihtiyacı karşılıyacaktı. Son zamanlarda savaşta kahramanca can veren Ogilyv Yoldaş diye birinin tasavvuru sanki elaltında hazırmış gibi ansızın aklına geliverdi. Vesile oluyor, Koca Ağabey Günlük Emirini, mütevazi, rütbesiz er mesabesindeki bir Partilinin tebciline hasrediyor; onun hayatını ve öliimünü izinden yürünecek örnek gibi sunuyordu. Bugün Ogilvy Yoldaşın adını ansındı. Doğrusu Ogilvy yoldaş diye biri yok olmasına yoktu ama,birkaç satırlık matbaa yazısı, bir iki düzmece fotoğraf onu derhal yoktan var ederdi.

Winston biraz düşündü. Sonra, sözyazar'ı kendine doğru çekti. Koca Ağabey'in alışılmış üslûbu üzere yazdırmağa başladı. Hem askerce, hem bilgiclik taslıyan bir üslûp; sual sorup, hemen ardından cevap yetiştirmeyi huy edindiği için de ("Bu hâdiseden aldığımız ders nedir, yoldaşlar? Aldığımız — İngsosun temel umdelerinden de olan — şu ders ki," ilâahirihi...) taklidi kolay.

Ogilvy yoldaş trampet, hafif makinalı tüfek, bir de helikopter modelinden gayrı bütün oyuncakları üç yaşında iken elinin tersiyle geri çevirmişti. Altısında— nizamlar kendisi için fevkalâdeden gevşetilerek, vaktinden bir yıl önce — Hafiyeler teşkilâtına girmiş, dokuz yaşında oymak başı olmuştu. On birinde, kendince suç istidatlı gördüğü konuşmaya kulak misafiri olduktan sonra, amcasını Düşünce Polisine gammazlamıştı. On yedisinde, Cinsiyetle-Savaş Gençler Birliğinin bir bölgesi başına teşkilâtçı olmuştu. On dokuzunda, Barış Bakanlığı'nca kabul edilen ve ilk denendiğinde bir patlayışta otuz bir Avrasya esiri öldüren el bombası icadetmişti. Yirmi üçünde harbederken ölmüştü. Yanındaki mühim evrakla Hint Okyanusu üzerinden uçarken, düşman tepkili uçakları peşine düşmüştü. Makinalı tüfeği ile vücuduna ağırlık vermiş, helikopterden evrak ve saire ile birlikte suyun dibine atla-

mıştı — bir âkibet ki, gıpta duymadan düşünmek imkânsız, diyordu Koca Ağabey. Ayrıca, Ogilvy Yoldaşın sürdüğü ömrün temizliği ile dürüstlüğü hakkında da, Koca Ağabey'in, bir çift sözü vardı.Ağzına içki koymamıştı. Sigara nedir bilmemişti. Her gün cimnastikhanede geçirdiği bir saatin dışında eğlencesi olmamıştı. Günün yirmi dört saatinde vazifeye bağlanmanın evlilik, çoluk çocuk gailesi ile bağdaşamıyacağına inandığı için, bekâr kalmağa ant içmişti. İngsos umdelerinden gayrı lâkırdı bilmemiş; hayatta, Avrasyalı düşmanın sırtını yere getirmekten; casusları, baltalayıcıları, düşüncesuçlularını, hainlerin her türlüsünü yakalayıncaya kadar kovalamaktan başka gaye tanımamıştı.

Ogilvy Yoldaşa Pek Mümtaz Liyakat Nişanı vermeli mi vermemeli mi diye Winston kendi kendine çekişti. Metinde bir yerden öbürüne lüzumsuz atıf yapmalara sebep olacağı için, sonunda bunun aleyhinde karar kıldı.

Karşı bölmedeki rakibine bir daha göz attı. Tillotson'la aynı işi gördüğünü bir şey Winston'a kesin olarak haber veriyor gibi idi. Neticede hangisinin yaptığı kabul edilecekti? Orasını bilmeğe imkân yoktu.

Ama, benimki kabul edilecek diye tâ içinden güveniyordu. Bir saat evvel hatır ve hayale gelmiyen Ogilvy Yoldaş, şimdi bir vakıa idi. Ölü insan yaratılabiliyor, dirisi yaratılamıyordu. Tuhafına gitti bu. Hâl içinde yaşamışlığı olmıyan Ogilvy Yoldaş, artık geçmişte yaşıyordu. Sahtekârlık fiilî unutulur unutulmaz, aslı tıpkı Charlemagne, ya da Julius Caesar kadar muhakkak bulunarak ve aynı delile dayanmak üzere yaşıyacaktı.

V

Zeminin en dibindeki basık tavanlı kantinde öğle yemeği bekliyenlerin kuyruğu ileri doğru ağır ağır

silkiniyordu. Her taraf tıklım tıklım dolmuştu bile. Kulağı sağır edecek kadar şamata vardı. Tezgâhtaki ıskaradan, yahninin buğusu, ekşi, madenî koku yayarak buram buram tütüyor; Zafer Cini'nin buharını pek bastırmıyordu. Öbür uçda, duvar içinde oyuktan ibaret, içki dağıtılan tezgâh vardı. Buradan, büyük boy kadehi on sent'e cin alınabiliyordu.

Winston'un arkasından bir ses "Gökte ararken yerde buldum," dedi.

Arkasına döndü. Araştırma Dairesinde çalışan arkadaşı Syme'ı gördü. "Arkadaş" sözü belki tam yerinde değildi. Zamane insanının arkadaşı olmaz, yoldaşı olurdu. Ama bazı yoldaşlar vardı, ötekilere nazaran onlarla düşüp kalkmak hoşa gidiyordu. Syme dilbilgini idi; Yenidil'de ihtisası vardı. Gerçekte şimdi Yedil Sözlüğü'nün Onbirinci Baskısı'nı derlemekle uğraşan büyük bir takım halindeki uzmanlardandı. Ufak tefekti. Winston'dan daha küçük yapılı idi; siyah saçları, iri, fırlak gözleri vardı. Hem mahzun hem alaya alan gözleri. Konuşurken insanın yüzünü yakından kolaçan eder gibi idi.

"Traş bıçağın bulunur mu diye sormak istiyordum," dedi.

Suçlu gibi telâşlanarak, "İlâç için yok," dedi. Winston, "Bakmadığım yer kalmadı. Artık bulunmuyor."

Herkes bidüziye traş bıçağı sorar dururdu. Doğrusu, iki tane kullanılmamış bıçak vardı Winston'da, saklıyordu. Aylardır traş bıçağı kıtlığı çekiliyordu. Her ân Parti mağazalarının teminden âciz kaldığı bir ihtiyaç maddesi oluyordu. Kâh düğme, kâh örgü yünü, kâh ayakkabı bağcığı bulunmuyordu. Şimdi sıra traş bıçağında idi. Ele geçirme imkânı şayet olursa, ancak "serbest" piyasada az çok elaltından aşırarak oluyordu.

Hakikate aykırı olarak Winston "Altı haftadır aynı bıçağı kullanıyorum," dedi.

Kuyruk öne doğru bir silkiniş daha silkindi. Durduklarında, döndü; tekrar Syme'la yüz yüze geldi. Tezgâhın kenarındaki yığından birer yağlı, metal tepsi aldılar.

Syme "Dün gidip gördün mü esirlerin asılmasını?" dedi.

Winston kayıtsızca "Çalışıyordum," dedi. "Sinemada göreceğim galiba."

"Dünyada aslının yerini tutmaz," dedi Syme.

Alaycı gözleri Winston'un yüzünde gezindi. Gözler "Tanıyorum seni. İçini okuyorum. Esirlerin asıldığını niçin seyre gitmediğini bal gibi biliyorum," diyesi idi. Çok okumuşlara hâs tarzda, Syme'ın akide bütünlüğü, kin gütme derecesinde idi. Düşman gerilerine yapılan helikopter baskınlarından, düşüncesuçlularının yargılanmaları ile itiraflarından, Sevgi Bakanlığı mahzenlerindeki idamlardan, hoş kaçmıyan, ağzının suyu akar gibi bir memnunlukla bahsederdi. Syme'la konuşmak, ekseriyetle onu bu türlü mevzulardan uzaklaştırarak, üzerinde yetkili olduğu ve ilgi uyandırdabildiği Yenidil terimlerini kaabilse başına sarmak meselesi idi. Winston, iri siyah gözlerin dikkatli dikkatli bakışından sıyrılmak için, başını biraz yana çevirdi.

Syme hatırlamış gibi "Güzel astılar," dedi. "Ayaklar bağlandı mı, tadı kaçıyor bence. Tepinişlerini görmekten haz ediyorum. Hele, sonunda dilin sarkışı yok mu, morarmış — pırıl pırıl, mosmor. Hoşuma giden ince nokta o."

Ayak takımından beyaz önlüklü adam, elinde kepçe, "Buyurun sıradaki!" diye bağırdı.

Winston ile Syme tepsilerini ıskaranın altına ittiler. İki tepsiye de malûm öğle yemeği — metal çamakta penbeye çalan boz renkli yahni, kocaman parça ekmek, peynir dilimi, bardakta sütsüz Zafer Kahvesi, yassı sakarin hapı — çarçabuk boşaldı.

"Karşıda, şu telescreen'in dibinde masa var," dedi Syme, "Yol üstü cin alalım geçerken."

Aldıkları cin kulpsuz porselen bardaklarla sunulmuştu. Kalabalığın arasından yol bulup geçtiler. Üstü metal kaplı masaya tepsilerinde olanı aktardılar. Masanın köşesine biri kusmuğu andırır karmakarışık kirli su birikintisi halinde yahniden bir gölcük bırakmıştı. Winston cin bardağını aldı; cesaretini toparlamak üzere biraz durakladı; damakta yağlı tat bırakan nesneyi göğdeye indirdi. Gözlerini kırpıştırıp yaşlarını dağıtınca acıktığının birdenbire farkına vardı. Yahniden kaşık kaşık yutmağa başladı. Hepsi karmançormandı ya, arada ihtimal et tertibinden, lokma lokma pembemsi, sünger gibi bir şey vardı. Çanaklarındakini bitirinceye kadar bir daha ne o, ne öteki ağzını açmadı. Winston'un az gerisine düşen soldaki masada birisi hızlı hızlı vire çene çalıyor, ortalığı kaplıyan gürültüyü hemen hemen ördeğin vakvağına benzer insafsız bir gevezelikle bastırıyordu.

Winston şamatayı alt etmek için sesini yükselterek "Sözlük ne âlemde?" dedi. "Ağır yürüyor," dedi Syme, "Ben sıfatlar üzerinde çalışıyorum. İnsanı büyüleyen bir şey."

Yenidil'in sözü edilir edilmez neşesi gelmişti. Çanağını kenara itti. Narin elinin birine ekmek parçasını, öbürüne peynirini aldı. Bağırmadan konuşabilmek için masanın üzerine boydan boya yaslandı. "Onbirinci baskı, son şeklini almış oluyor," dedi. "Dile kesin biçimini veriyoruz — kimsenin başka şey konuşmıyacağı zaman alacağı biçimi. Tamamladık mı, senin gibiler dili baştan aşağı yeniden öğrenecek. İşimiz gücümüz yeni kelimeler icadetmektir diye düşünürsün belki. Ama, hiç de öyle değil! Biz kelimeleri yok ediyoruz — Her gün sürü ile, yüzlercesini.. Dili iskelet haline getirinceye kadar kesip biçiyoruz. Onbirinci

baskıya 2050 yılından önce modası geçecek tek kelime girmiyor."

Ekmeğini açgözlüler gibi ısırdı, birkaç ağız dolusu yuttu. Sonra âdeta bilgiçlere has ihtirasla konuşmağa devam etti. İnce, esmer yüzü canlanmış, gözleri alaycı ifadesini kaybederek, enikonu dalgınlaşmıştı.

"Güzel şey, kelimeleri, yok etmek. Bittabiî büyük israf fiillerle sıfatlarda. Ama, defedilecek pekâlâ yüzlerce isim var. Yalnız müradifler değil ki; aksi mânaya gelen kelimeler de var. Eh, sırf başka kelimenin zıddıdır diye, bir kelime nasıl mazur görülür? Kelimenin zıddı kendi içindedir. 'İyi'yi alsak meselâ. 'İyi' kelimesi dururken, 'kötü' diye bir kelimeye ne lüzum var? 'Yokiyi' pekâlâ o işi görür — Daha güzel görür, çünkü tam zıddıdır; öteki ise öyle değil. Yahut yine 'iyi'nin daha kuvvetli bir eşini istiyorsan, 'mümtaz', 'mükemmel' falan gibi dizi dizi, müphem, faydasız kelimeler olmasında ne mâna var? 'Artıiyi' o anlamı enine boyuna karşılar. Yahut, daha da kuvvetlisini istersen, 'katmerliartıiyi.' Bittabiî, bu şekilleri şimdiden kullanıyoruz. Ama, Yenidil'in en son ifade tarzında onlardan gayrısı bulunmıyacak. Neticede bütün iyilik ve kötülük kavramı sadece altı kelime ile —gerçekte tek kelime ile— elde edilecek. Sunun güzelliğine varıyor musun?" Sonradan aklına gelerek, sözü tamamladı: "Bittabiî esasında fikir K.A. indi."

Koca Ağabey'in adı anılınca, yavanca bir şevk Winston'un yüzünde uçuştu. Öyle olmakla beraber, Syme derhal, şüphe götürmiyen bir tehalük noksanı sezdi.

Haylı üzgün "Yenidil'in değerini hakkiyle takdir etmiyorsun Winston," dedi, "Hattâ, onu kaleme alırken bile, hâlâ Eskidille düşünüyorsun. Zaman zaman *Times*'da yazdığın parçalardan bazısını okumuşluğum var. İyiliğine iyi ama, tercüme. Gönlün, bütün müphemliği ve lüzumsuz ince mâna farklariyle Eskidil'e

saplanıp kalmağı tercih ediyor. Kelimeleri yok etmenin güzelliğini kavramıyorsun. Kelime dağarcığı her yıl biraz daha küçülen biricik lisanın Yenidil olduğunu biliyor musun?"

Winston ovasmı elbette biliyordu. Gülümsedi. Söz söylemekten yana kendine güveni olmadığından, bu hisleri paylaşır göründüğü ümidi ile gülümsedi. Syme esmer ekmekten bir parça daha ısırıp, azıcık çiğnedi; devam etti:

"Yenidil'in bütün gayesi düşünce alanını daraltmak. Görmüyor musun? Sonunda düşüncesuçunu tam mânasiyle imkânsız hale getireceğiz. Çünkü, düşüncesuçunu aksettirmeğe vasıta olan kelime kalmıyacak. Her ne zaman hangi mefhuma ihtiyaç duyulsa, mânası sıkı sıkıya tarif edilmiş; bütün ikinci derecede mânaları silinip unutulmuş, tek kelime, *bir tek* kelime ile ifadelendirilecek o mefhum. Onbirinci Baskıda, zaten o noktanın uzağında değiliz. Ama, sen ben öldükten sonra bu gidiş yine devam edecek. Her yıl kelimeler gitgide azalacak, anlayış sahası daima biraz daha daralacak. Şimdi bile, düşüncesuçu işlemek için sebep yahut mazeret yok elbette. İşin başı, sadece, kendini dizginlemek; gerçeğe hükmetmek. Ama, sonunda ona dahi lüzum kalmıyacak. Dil mükemmel hale geldiğinde Devrim tamamlanmış olacak. Yenidil İngsos demektir, İngsos ta Yenidil," diye sözlerine kattıklarında âdeta esrar gizli bir memnunluk vardı. "Hiç aklına geldi mi, Winston, en geç 2050 senesinde, şimdi seninle konuştuğumuzun benzerini anlıyabilen tek insan kalmıyacak."

Winston "Yalnız," diye tereddüt ederek söze başladı; sonra durdu.

"Yalnız ayaktakımı hariç" diyecekti; dilinin ucuna kadar gelmişti. Fakat, bu lâkırdının bir bakıma akide bütünlüğüne aykırı olmadığından pek emin de-

ğildi. Onun için, kendini tuttu. Mamafi, Syme onun ne söylemek üzere olduğunu sezmişti.

Umursamadan, "Ayaktakımı insan değil ki," dedi. "Ama, 2050 de, — belki daha önce — Eskidil'den hakkiyle bilinen ne varsa hepsi ortadan kalkmış olacak. Geçmişteki bütün edebiyat yok edilecek. Chaucer, Shakespeare, Milton, Byron — topu birden yalnız Yenidil ile ifadelendirilen şekillerde yaşıyacak. Sırf başka hale ğelmekle kalmıyacaklar, hakikatte, evvelce olduklarını nakzeder hale gelecekler. Parti edebiyatı bile değişecek. Şiarlar bile değişecek. Hürlük kavramı kaldırıldıktan sonra, 'Hürlük köleliktir' diye şiar olabilir mi? Bütün düşünce iklimi başka türlü olacak. Gerçekte, bizim şimdi anladığımız tarzda düşünce olmıyacak. Akide bütünlüğü demek, düşünmemek—düşünmeğe ihtiyacı olmamak demektir. Akide bütünlüğü, şuurun dışına çıkmaktır."

Winston ansızın gelen derin inançla, şu yakınlarda, günün birinde, Syme uçup gidecek diye düşündü. Lüzumundan fazla kabiliyetli. Fazla vuzuhla görüyor, fazla açık konuşuyor. Parti böylelerinden haz etmez. Bir gün kayıplara karışacak. Yüzünden okunuyor.

Winston peynir ekmeğini bitirmişti. Kahvesini içmek üzere biraz iskemlesinde yan döndü. Sağındaki masada oturan gacur gucur sesli adam hâlâ aman vermeden konuşup duruyordu. Arkası Winston'a dönük oturan körpe kadın adamın belki kâtibi idi; onu dinliyor; söylediklerinin hepsini hararetle tasvip eder görünüyordu. Taze ve mânasız bir kadın sesiyle söylenen "Bence *ne kadar* haklısınız, *sizinle o kadar* mutabıkım ki," gibi lâkırdılar zaman zaman Winston'un kulağına çalınıyordu. Fakat, öteki ses, kız konuşurken de, bir ân bile susmuyordu. Winston adamın yüzünü tanıyordu. Ama, Roman Edebiyatı Dairesinde önemli mevkii olduğunu biliyor, başka şey bilmiyordu.

Adaleli boynu; büyük, oynak ağzı olan, otuz yaşlarında bir adamdı. Başı biraz geriye kaykıktı; oturmakta olduğu açıdan ötürü, adamın gözlükleri ışığı yakaladığı için, Winston göz yerine iki boş değirmi görüyordu. İşin kötüsü, ağzından boşanan seda tufanı içinde tek kelime seçebilmek hemen hemen imkânsızdı. Winston topu topu bir defa, yekpare dökme hurufattan som bir satır gibi fırlayıp çıkan bir ibare yakaladı: "Goldstein'cılığın kâmilen, kesin olarak kökünün kazınması." Geri yanı gürültüden, vakvaktan ibaretti. Fakat adamın ne söylediği hakikaten duyulmamakla beraber, söylediğinin umumî mahiyeti üzerinde şüphe olamazdı. Goldstein'ı takbih edip, düşüncesuçlularıyla baltalayıcılar aleyhine daha şiddetli tedbirler alınmasını isteyebilirdi; Avrasya ordusunun canavarlıklarına karşı ateş püskürebilirdi; Koca Ağabey'i, ya da Malabar cephesindeki kahramanları öğebilirdi— Hiç fark etmezdi. Sözlerinin hangisi olursa olsun, kalıbınızı basabilirsiniz ki, su katılmadık akide bütünlüğüdür, su katılmadık İngsos'tur. Çenesi aşağı yukarı fırt fırt oynıyan gözsüz yüzü seyrederken, Winston'da, bu sahici insan değil, bir nevi kukla diye garip bir his vardı. Konuşan ,adamın dimağı değil, gırtlağı idi. Ağzından çıkanlar kelime idi ama, gerçek anlamda söz değildi. Ördeğin vakvakı gibi, şuursuzca kopan bir yaygara idi.

Syme bir ara sessiz kalmış, yahninin kirli suyunda kaşığının sapiyle şekiller çiziyordu. Öteki masadan, etrafın gürültüsüne rağmen kolayca duyulan ses, çabuk çabuk vaklamağa devam ediyordu.

"Bilmem biliyor musun?" dedi Syme, "Yenidil'de bir kelime var: *ördeksöz;* ördek gibi vaklamak. İki zıt mânaya gelen, ilgi çekici kelimelerden biri. Çekişilen kimse hakkında kullanılırsa, söğme oluyor; uyuştuğunuz biri için kullanılırsa, öğme..."

Winston, tekrar, hiç ötesi yok, Syme uçup gidecek

diye düşündü. Bunu bir bakıma hüzün duyarak düşündü. Ama, pekâlâ biliyordu ki, Syme onu adam yerine koymaz; biraz sevmez de; ihbar etmek için sebep görürse, düşüncesuçlusu diye gammazlamak mükemmel elinden gelir. Syme'da üstü kapalı bir patavatsızlık vardı. Bir tarafı eksikti: İhtiyatlı davranması, kendini uzak tutması, esirgeyici neviden hebennakalığı yoktu. Ona, akidesi bozuktur diyemezdiniz. Can ve yürekten, değme Partilinin göstermeğe teşebbüs etmediği, dinmek bilmez bir hamiyet gösterir; bilgide modaya uyar; İngsos umdelerine inanır; Koca Ağabey'e aşırı saygı besler: zaferlerin sevinciyle coşar; aykırı itikatlılardan nefret ederdi. Bununla beraber, daima üstünde adını kötüye çıkarabilecek, belirsiz bir hal vardı. Söylenmese daha hayırlı olacak şeyler söylerdi. Lüzumundan çok kitap okumuştu. Ressamlarla musiki sanatçılarının uğrağı olan Kestaneağacı Kahvesine çok giderdi. Kestaneağacı Kahvesine çok gidilmesini yasak eden bir nizam yoktu; yazılı olmıyan bir nizam dahi yoktu. Parti kodamanlarının büsbütün tasfiyeye uğramadan, orada toplanmaları âdet olmuştu. Yıllar, nice yıllar önce, bizzat Goldstein'ın bir ara orada görüldüğü söylenirdi. Syme'ın akibetini peşin olarak kestirmek güç değildi. Ama, doğrusu Winston'un gizli fikirlerinin mahiyetini üç saniye dahi kavrayacak olsa, Syme derhal Düşünce Polisi'ne ifşa ederdi. O bakımdan kim olsa öyle yapardı ya. Çoğuna nispetle Syme için daha da varitti. Hamiyet yetmiyordu. Akide bütünlüğü, şuurun dışına çıkmaktı.

Syme gözlerini kaldırıp baktı. "Parsons geliyor," dedi.

Sesinin edasında bir şey sanki ayrıca "Salak mendebur," der gibi idi. Hakikaten karşı taraftan doğru fıçı gibi, orta yapılı, kumral saçlı, kurbağa suratlı bir adam — Zafer konaklarında Winston'a komşu kiracı Parsons — kendine yol açıyordu. Daha otuz beşinde,

boynu ile belinde yağ kıvrımları peyda olmuştu bile. Ama, hareketlerinde çeviklik, delikanlılık vardı. Tepeden tırnağa toramanlaşmış oğlan çocuk durumunda idi. O kadar ki, sırtında bulunan beylik tuluma rağmen, üstünde kısa mavi pantalon, kurşunî gömlek, Hafiyeler'e mahsus boyun atkısı var dememek âdeta imkânsızdı. Onu hayalinde canlandıranın gözü önüne hep ufak çukuru olan dizler, şişman kollar üzerinden dirseğe doğru sıvanmış gömlek yenleri gelirdi. Gerçekte, yeniden kısa pantalon giyecek toplulukla uzun bir yürüyüşü, ya da bir başka bedenî faaliyeti bahane etti mi, Parsons kısa pantalona mutlaka kavuşurdu. İkisini birlikte neşeli bir "Merhaba, Merhaba!" ile selâmladı; keskin ter kokusu salarak masaya oturdu. Penbe yüzünde boydan boya, boncuk boncuk ıslaklık göze çarpıyordu. Ondaki terleme gücü olur şey değildi. Topluluk Merkezi'nde ne zaman masa tenisi oynasa, raket sapının neminden daima anlıyabilirdiniz. Syme, üzerinde uzun sütun halinde kelimeler bulunan, ensiz bir kâğıt parçası çıkarmıştı; onu, parmakları arasındaki tükenmez kalemle inceliyordu.

Parsons Winston'u dürterek, "Şuna bak, yemek vakti çalışıp durur," dedi. "Merak bu ya? yahu ne o elindeki? Pek benim kafamın harcı değil gibime gelir. Smith, yahu söyliyeyim bak, niye düştüm peşine. Hani bağış için yazılmıştın ya. Verecektin de, unuttun."

Kendiliğinden paraya eli giden Winston "Hangi bağış o?" dedi. Maaşın şöyle böyle dörtte birini, gönülden kopma bağış taahhütlerine ayırmak gerekiyordu. O kadar bağış vardı ki, lâyıkiyle takibi zordu.

"Nefret Haftası için. Bilirsin — şu ev ev dolaşıp, toplanan para. Bizim sıradaki binaların tahsildarlığını ben yapıyorum. Var gücümüzle çalışıyoruz — Öyle bir takıp takıştıracağız ki. Bayraklardan yana bütün caddede en kıyak donanan Zafer Konakları olmazsa, günah benim değil, bilesin. Söz verdindi iki dolar."

Winston kırışmış, pis iki banknot bulup uzattı. Bunu Parsons ümmilere has zarif yazısiyle küçük not defterine işledi.

"Ha, yahu." dedi, "Benim yumurcak dün mancınığını senin üstüne boşaltmış. Haberini aldım. Bir temiz azarladım. Bir daha yaparsan mancınığı elinden alırım, dedim yani."

"Galiba idam seyrine gidemedi diye biraz sinirli idi," dedi Winston.

"Ne ise — diyeceğim, sağlam cevheri olduğunu belli ediyor. Öyle değil mi? İkisi de haşarı yumurcakların. Ne merak, ne heves! Akılları fikirleri Hafiyeler'de, bir de savaşta tabiî. Geçen Cumartesi, oymağı Berkhamsted tarafında uzun yürüyüşte imiş, benim haspanın. Ne yapsa beğenirsin. Birlikte gidecek iki kız daha buluyor, öbürkilerin yanından sıvışıyor, bütün öğleüstünü yabancı birini takiple geçiriyor. Ormanın sonuna kadar, iki saat peşini bırakmıyorlar; derken Amersham'a varınca, devriyelere teslim ediyorlar adamı."

Winston biraz şaşırmış gibi "O niye iyi?" dedi. Parsons koltukları kabararak devam etti:

"Adamın düşman ajanı falan olduğunu, meselâ paraşutla atılmış olabileceğini, anlıyor benim küçük. Ama, işin püf noktası var, yahu. Kızın ilkin ona takılışı neden dersin? Adamın acaip kunduralar giydiğine mim koymuş. Hiç o türlü kundura giyen görmemişmiş evvelce. Galip ihtimal adamın ecnebi oluşu imiş yani. Yaşına göre epey açıkgöz ha? Daha yedisinde evlât."

Winston "Adamdan ne haber?" dedi.

"Eh, orası benim bileceğim şey değil tabiî. Ama, pek te şaşmam şayet—" Parsons tüfekle nişan alır gibi yapıp, patlayış makamında diliyle çat etti.

Syme kâğıt parçasından gözlerini ayırmadan, dalgın dalgın "Aferin," dedi.

Winston vazifesini kavrar tavırla "Elbette, kendimizi tesadüflerin eline bırakmağa gelmez," diye tasvip etti.

Parsons "Diyeceğim, harp olup duruyor'„ dedi.

Sanki bunu teyit eder gibi tam tepelerindeki telescreen'den boru sedası yayıldı. Mamafi, bu seferki askerî zafer ilânı değil, sadece Bolluk Bakanlığının tamimi idi.

Şevkli bir ses "Yoldaşlar, dikkat yoldaşlar!" diye bağırdı. "Parlak haberlerimiz var sizlere. İstihsal uğruna yapılan savaşı kazandık! Her sınıftan istihlâk eşyasına ait şimdi ikmal edilen verim neticeleriyle ilgili rakamlar geçim seviyesinde geçen yıla kıyasla yüzde yirmiden aşağı olmıyan bir yükseliş gösteriyor. Bu sabah Okyanusya'nın her tarafında, içten gelen, zaptı imkânsız gösteriler oldu. İşçiler fabrikalarla bürolardan dışarı fırladılar; bayraklarla caddelerde geçit-resmi yaptılar; Koca Ağabey'e karşı, dirayetli önderliğinin bize armağan ettiği o yeni, mutlu hayat için şükranlarını dile getirdiler. İkmal edilen rakamlardan bazıları şunlardır. Yiyecek maddeleri—"

"Yeni, mutlu hayatımız" ibaresi defalarca tekerrür ediyordu. Son zamanlarda bu ibareyi Bolluk Bakanlığı pek benimsemişti. Dikkatini boru sesine kaptıran Parsons, bir bakıma hayretten ağzı açık kalmış gibi ciddi; bir bakıma eğitime tâbi tutulmaktan canı sıkkın, kulak vermiş oturuyordu. Rakamları takip edemiyordu ama, bunların her ne yönden ise memnunluk duymak için bir sebep teşkil ettiğini biliyordu. Kocaman pis bir pipo çekip çıkarmıştı. Pipo yanıp kömürleşmiş tütünle yarıya kadar dolu idi. Haftada yüz gram tütün tayını ile pipoyu tepeleme doldurabilmek binde bir kabil oluyordu. Winston itina ile yatık tuttuğu Zafer Sigarası'nı içiyordu. Yeni tayın yarından önce çıkmaz-

dı. Oysa, topu topu dört tane sigarası kalmıştı. Şu ara kulaklarını daha uzaktaki gürültülere tıkamış, telescreen'den boşanan zırvaları dinliyordu. Öyle görülüyordu ki, çikolata tayınını haftada yirmi grama çıkardığından, Koca Ağabey'e teşekkür için gösteriler bile olmuştu. Lâkin, daha dün, diye düşündü, çikolata tayınının haftada yirmi grama *indirileceği* ilân edilmişti. Üstünden hepsi hepsi yirmi dört saat geçtikten sonra, bunu yutmalarına imkân var mıydı? Evet, yutuyorlardı. Parsons, hayvan sersemliğiyle bal gibi yutuyordu. Öbür masadaki gözsüz mahlûk körü görüne, çılgıncasına yutuyor; geçen hafta tayının otuz gram olduğunu ima edecek kimseyi arayıp bularak, ele vermek, uçurmak arzusu ile tutuşuyordu. Syme — ikili düşünle iligili daha çapraşık bir yoldan, Syme da yutuyordu. Şu halde hafıza *tek başına* bir onda mı kalmıştı?

Uydurma istatistikler telescreen'den habire boşanıyordu. Geçen yıla kıyasla yiyecek artmış, giyecek artmış, mesken artmış, döşeme artmış, tencereler artmış, yakıt artmış, gemiler artmış, helikopterler artmış, kitaplar artmış, bebek yaştaki çocuklar artmış — hastalık, suç ve delilik hariç, her şey artmıştı. Yıldan yıla, dakikadan dakikaya herkes, her şey havai fişek hızıyle yükseliyordu. Winston, demin Syme'in yaptığı gibi, kaşığı almış, masanın ortasından akan renksiz yemek suyuna sokup eğleniyor; biçimsiz, uzunca bir kısmına, yayarak şekil veriyordu. Hayatın maddî kuruluşu üzerinde içerliye içerliye murakabeye daldı. Hep bu böyle mi olagelmişti? Yemeğin tadı hep bu türlü mü olmuştu? Kantini çepeçevre gözden geçirdi. Tavanı alçak, her tarafı tıklım tıklım. Sayısız vücutlar dokuna dokuna duvarları kir tutmuş; itile kakıla hırızması çıkmış metal masalarla iskemleler; öyle sıkışık konulmuş ki, otururken dirsekler birbirine değiyor. Çarpılmış

kaşıklar, ötesi berisi berelenip çukurlaşmış tepsiler, âdi beyaz bardaklar. Bütün dış taraflar yağlı, her çatlak pislik içinde. Sonra, kötü cinin, kötü kahvenin, damakta maden lezzeti bırakan yahninin, pis esvapların birbirine karışan mayhoş kokusu. Midenizle teninizde, daima itirazımsı bir hâl; hakkınız olan bir şeyin hile ile elinizden alındığı hissi var. Doğrusu ya hiçbir şeyin, bundan çok başka türlü olduğunu hatırlamıyordu. İyice hatırlıyabildiği hangi zamanda, tamamiyle yeter yiyecek bulunduğu vardı? Deliksiz deşiksiz çorap yahut çamaşır yüzü görüldüğü olmamıştı. Ev döşemesi hep yamrı yumru, dökülecek gibi idi. Daima odalar az ısıtılır, yeraltı trenleri tıklım tıklım, evler yıkık çökük, ekmeğin rengi siyah, çay nadirattan, kahvenin tadı bulaşık suyu gibi, sigara kifayetsizdi— sentetik cinsden başka ucuz olan, bol bulunan şey yoktu. Vücut yaşlandıkça da, durum elbette beter oluyordu ama; sıkıntıdan, pislikten, kıtlıktan, ardı kesilmiyen kışlardan, çorapların yapışkanlığından, hiç işlemiyen asansörlerden, soğuk sudan, içi kum taneli sabundan, dağılıveren sigaralardan, acaip, kötü lezzetli yiyecekten insanın tiksinişi, tabiat nizamının bu *olmadığına* delâlet etmez miydi? Ahval vaktiyle başka türlü idi diye atalardan kalmışa benzer bir hâtırası bulunmasa, insan niçin tahammül edilmez görsündü bunu?

Kantine yeniden çepeçevre göz gezdirdi. Hemen herkes çirkindi. Yeknesak mavi tulumdan gayrı esvap da giyseler, yine çirkin olacaklardı. Tâ ötelerde, masada tek başına oturan biri fincanla kahve içmekte idi. Ufak gözleriyle o yana bu yana şüpheli şüpheli bakınan bu küçük adam dikkate çarpacak kadar böceği andırıyordu. Etrafınıza bakmadığınız takdirde, Parti'nin ülkü olarak tesbit ettiği endam örneğinin mevcut olduğuna, hattâ çoğunlukta bulunduğuna inanmak ne kolay diye düşündü Winston. Boylu boslu, adaleli delikanlılarla dolgun göğüslü kızlar... sarı saçlı, kanlı canlı,

güneşte yanmış, kaygudan uzak... Hakikatte, aklının erdiği kadar, Birnumaralı Üçuşpisti'ndeki halkın çoğu ufak tefek, esmer, güzellikten yana nasipsizdi. O böcek gibi tipin Bakanlıklar'da nasıl üredigi garipti: hayatta pek erkenden tıknazlaşan, kısa bacaklı, hareketleri seyirtir gibi çabuk; pek küçük gözlü, sırrına varılmayan yüzleri tombul; ufak tefek, bücür insanlar. Parti hâkimiyeti altında en iyi gelişir görünen tip bu idi.

Bolluk Bakanlığı'nın tamimi bir başka boru sedasiyle sona erdi, yerini teneke çalınmasına benzer musikiye bıraktı. Rakamların bombardımaniyle irkilip belli belirsiz cezbe haline gelen Parsons piposunu ağzından çıkardı.

İşe vakıf bir baş sallaması ile "Bu yıl Bolluk Bakanlığı muhakkak ki mükemmel başarı sağlamış," dedi. "Smith, yahu aklıma geldi. Bana verilecek traş bıçağın yok değil mi?"

"İlâç için yok," dedi Winston. "Altı haftadır aynı bıçağı kullanıyorum kendim."

"Eh ne ise— bir sorayım dedimdi yahu."

"Maalesef," dedi Winston.

Bakanlığın tamimi sırasında çıkmaz olan bitişik masadaki vakvak sesi, eskisi gibi yüksek perdeden tekrar başlamıştı. Kendi kendine, her ne sebeptense, ufak, süpürge saçlı, yüz kırışıkları tozlu Bayan Parsons'ı düşündüğünün Winston farkına vardı. İki yıla kalmaz, o çocuklar kadını Düşünce Polisi'ne ihbar ederdi. Bayan Parsons, uçup gidecekti. Syme, uçup gidecekti. Öte yandan, Parsona ise, taş çatlasa uçup gitmezdi. Vakvak sesli, gözsüz mahlûk, taş çatlasa uçup gitmezdi. Bakanlıkların dolambaçlı koridorlarında çabuk çabuk, hafif hafif seyirten, böceği andırır ufak yapılı adamlar — onlar da, taş çatlasa uçup gitmezdi. Ya siyah saçlı kız, Roman Edebiyatı Dairesindeki kız — o da taş çatlasa uçup gitmezdi. Kesin olarak neyin yüzü suyu hürmetine sağ kalındığını söylemek kolay değil-

di ama, öyle geldi ki Winston'a, kimin sağ kalıp kimin yok olacağı içine doğuyor gibi idi.

Daldığı hulyadan, o ara şiddetli bir irkilme ile dışarı sürüklendi. Bitişik masadaki kız biraz yana dönmüş, kendisine bakıyordu. Siyah saçlı kızdı bu. Ona, göz ucuyla, fakat keskin keskin bir tuhaf bakıyordu. Winston'la göz göze gelir gelmez, kız yeniden öteye baktı.

Winston'un bel kemiğine doğru ter boşanmağa başladı. Tepeden tırnağa müthiş bir korku ile kıvrandı. Bu hemen derhal geçti ama, âdeta içini yiyen bir huzursuzluk kaldı. Kız ne diye seyrediyordu onu? Niçin boyuna peşine takılıyordu; Winston vardığı zaman kız o masada mı idi? Yoksa, sonra mı gelmişti? Orasını yazık ki hatırlamıyordu. Fakat, her halde dün İki Dakikalık Nefret sırasında görünürde buna hiç lüzum yokken, geçip tam arkasına oturmuştu. Pek muhtemel olarak asıl maksadı ona kulak vermek, yeteri kadar bağırıp bağırmadığını anlamaktı.

Yine evvelce düşündüklerine geldi: İhtimal ki, kız Düşünce Polisine sahiden mensup değildi. Gelgelelim, o takdirde en büyük tehlike, mutlaka amatör hafiye idi. Kızın ne zamandan beri kendisine bakadurduğunu bilmiyordu. Belki beş dakikadır bakıyordu. Mümkündü ki, çehresine iyice çekidüzen vermemiş bulunsun. Umumî bir yerde, ya da telescreen'in nüfuz çevresi içinde iken düşüncelerinizi başıboş kapıp koyvermek müthiş tehlikeli idi. En ufak şey foyanızı meydana çıkarabilirdi. Yüz sinirlerinin habire oynaması, farkında olmaksızın endişeli duruş, kendi kendinize mırıldanma huyu — usul ve âdet dışı kalındığını, gizlenecek şeyi bulunduğunu hatıra getirecek herhangi bir şey. Ne olursa olsun, yüzünüze yakışık almıyan ifade takınmak, (meselâ bir zafer ilân edildiğinde inanmaz gibi gözükmek) başlı başına cezayı gerekti-

rir bir suçtu. Hattâ bunun için Yenidil'de bir söz vardı: *yüzsuçu* deniliyordu.

Kız, ona yeniden sırtını çevirmişti. Belki gerçekten takibediyor değildi. İki gün üstüste bu kadar yakınına oturuşu belki tesadüftü. Winston'un sigarası sönmüştü. Sigarayı dikkatle masanın kenarına koydu. Tütünü içinde tutabilirse, iş paydos olunca içip bitirecekti. Pek muhtemeldi ki, öbür masadaki adam Düşünce Polisi'nin hafiyesi olsun. Pek muhtemeldi ki, üç güne kalmadan Winston kendini Sevgi Bakanlığının mahzenlerinde bulsun. Ama, sigara izmaritini ziyan etmeğe gelmezdi. Syme elindeki kâğıt parçasını katlayıp, cebine yerleştirmişti. Parsons tekrar konuşmağa başlamıştı.

Kendini tutamayıp, pipo marpucunun kenarından kıkır kıkır gülerek "Sana anlattım mıydı, yahu?" dedi, "Benim çocukların ikisi bir olup, ihtiyar pazarcı kadının eteğine vermişler ateşi. K. A. in resmi olan yaftaya sucuk sarmış da kadın. Sezdirmeden arkasından sokulmuşlar; bir kutu kibritle tutuşturmuşlar. Galiba, fena yakmışlar kadını. Ne yumurcaklar, ha? Ama öyle gözleri açık ki! Şimdi eğitimin en âlâsını gösteriyorlar Hafiyeler teşkilâtında— Benim zamanımda bile yoktu böylesi. En son ne verseler beğenirsin techizat diye ellerine? Anahtar deliklerinden ses dinlemek için kulak boruları! Geçen akşam benim kızcağız bir tane getirdi eve — Oturma odamızın kapısında denedi. Kulağını deliğe dayıyarak duyduğunun iki mislini duyabiliyormuş, hesapça. Bittabiî, alt tarafı oyuncak, unutma. Ama ne de olsa, gerekli telkini yapıyor onlara. Öyle değil mi?"

O ara telescreen'den keskin düdük sesi geldi. İş başına dönme işareti idi bu. Asansörlerin başındaki itişmeye katılmak üzere, üçü birden yerlerinden fırladılar. Winston'un sigarasında ne tütün kaldı ise, o da dökülüp gitti.

VI

Winston hâtıra defterine şöyle yazıyordu:

Üç yıl oldu. Büyük demiryolu istasyonlarından birine civar, daracık yan sokakta, karanlık bir akşamdı. Kadın, zar zor ışıyan sokak lâmbasının altında, duvar içindeki kapı ağzına yakın duruyordu. Kat kat boyalı, körpe bir yüzü vardı. Hakikatte beni asıl çeken bu boya oldu; boyanın maskeyi andıran beyazlığı ile kıpkırmızı dudaklar. Partili kadınlar yüzlerini hiç boyamazlar. Sokakta kimseler yoktu. Telescreen de yoktu. Kadın iki dolar dedi. Ben—

Devam etmek şimdilik fazlasiyle güç geldi. Gözlerini kapadı. Bidüziye canlanan hayali parmaklarını gözleri üzerine bastırarak sıkıp çıkarmağa çalıştı. Birbiri peşinden avazım çıktığı kadar pis sözler haykırayım diye hemen hemen karşı konulmaz bir arzu ile tutuştu. Ya da kafamı duvarlara çarpayım, masayı tekmeleyip yuvarlayayım, mürekkep hokkasını pencereden fırlatayım diye — bana azap veren hâtırayı kararatabilecek şiddetli, gürültülü, ya da çok can acıtacak bir şey yapayım diye.

En amansız düşman insanın kendi sinir cümlesi, diye düşündü. İçinizdeki gerginlik, bir ara kılık değiştirip, gözle görülebilen âraz haline gelme istidadında idi. Birkaç hafta önce sokakta rastladığı adamı düşündü: her bakımdan alelâde görünüşlü birisi; Parti üyesi; yaşı, otuz beşle kırk arası; boyluca, narin; elinde evrak çantası. Aralarında birkaç metre kala, adamın yüzünün sol tarafı, siniri tutulmuş gibi ansızın buruldu. Tam birbirlerinin yanından geçerken yüz bir daha buruldu. Olan, fotoğraf makinasmdaki objektif kapağının tık etmesi kadar çabuk bir seyirmeden, titremeden ibaretti ama, anlaşılan alışkanlık haline gelmişti. Hatırladı; o sırada aklından şöyle geçmişti: Hapı yuttu zavallıcık. Sonra korkunç tarafı, pek muhtemel olarak

adamın bu hareketi bilmeden yapması idi. Tehlikenin en öldürücüsü uykuda konuşmaktı. Anlıyabildiğine göre, bundan sakınma imkânı yoktu.

Göğüs geçirdi; yazmağa devam etti:

Kadınla birlikte kapı aralığından girip, arka avludan bodrumdaki mutfağa geçdim. Duvara dayalı bir yatak, masanın üstünde iyice kısılmış bir lâmba vardı. Kadın—

Sinir kesildi. Tükürmek istedi canı. Bodrum katı mutfağındaki kadınla birlikte, aynı anda Katharine'i, karısını düşündü. Winston evli idi — evlenmişti her nasılsa. İhtimal hâlâ evli idi. Bildiğine göre karısı ölmüş değildi. Bodrum mutfağının sıcak, havası bozuk kokusunu yeni baştan teneffüs ediyor gibi oldu. Tahta kurularından, kirli çamaşırlardan, berbat, âdi lâvantadan meydana gelme bir koku. Ama, yine de alımlı bir koku. Çünkü, Partili kadının lâvanta sürdüğü olmazdı, tasavvur edilemezdi. Yalnız ayaktakımı lâvanta sürerdi. Lâvanta kokusu ile zina, zihninde birbirine giriyor, karmakarışık oluyordu.

O kadınla münasebette bulunmakla, iki yıldır, ya da buna yakın bir zamandan beri, ilk defa günaha giriyordu. Sokak sürtükleriyle düşüp kalkmak bittabiî yasaktı. Ama, bu, ara sıra çiğnemeyi göze alabileceğiniz nizamlardandı. Tehlikeli olmakla beraber, ucunda ölüm yoktu. Başkaca suç işlemiş değilseniz, sokak sürtüğü ile yakalanmak beş yıl kürek cezasına mal olabilirdi, o kadar. İşlenmesi, suçüstü yakalanmaktan sakınılmak şartiyle, hayli kolaydı da. Fukara mahallelerinde kendilerini satmağa hazır kadınlardan geçilmiyordu. Bazısı ayaktakımmm içmesi doğru görülmeyen bir şişe cine dahi satın alınabiliyordu. Üzerinde tamamen baskı yapılamıyan içgüdülere mahreç olsun diye, Parti, fuhşu hattâ zımnen destekleme temayülünde idi. Gizli gizli, keyfine varmadan yapıldıkça; ucu yalnız bor görülen, aşağı makule kadınlara dokun-

dukça, düpedüz zamparalığın beisi yoktu. Affı caiz olmayan suç, Partililer arasındaki rastgele cinsî münasebetti. Bu, her ne kadar büyük tasfiye patırtılarında sanıkların daima itiraf ettikleri suçlardan idi ise de, böyle bir şeyin gerçekten olduğunu düşünmek güçtü.

Parti'nin gözettiği gaye, erkeklerle kadınlar arasında kösteklemeğe gücünün yetmiyebileceği bağlılıklar kurulmasını önlemek değildi yalnız. Açıklanmıyan, hakikî maksadı, cinsî fiilin olanca zevkini ortadan kaldırmaktı. Evlilikte olsun, evlilik dışında olsun, sevgi, pek şehvet kadar düşman sayılmıyordu. Partililer arasındaki bütün evlenmelerin, bu maksatla tâyin edilen komitece onaylanması gerekiyordu. Bu kaide hiçbir zaman sarih olarak belirtilmiş değildi. Ancak, ilgili çift birbirini vucutça cezbettiği intibaını bırakırsa, müsaade daima esirgeniyordu. Evlenmede kabul edilen tek maksat, Parti hizmeti için çocuk peydahlamaktı. Cinsî temas, tenkiye yaptırır gibi, biraz tiksindirici, ikinci derecede bir ameliye gözü ile görülmek gerekiyordu. Yine, bu dahi hiç bir vakit açıkça söylenmiyor; dolaşık yoldan her Partilinin benliğine çocukluktan itibaren ucun ucun sindiriliyordu. Hattâ, Cinsiyetle-Savaş Gençler Birliği gibi, kadınlı erkekli tamamiyle bekâr kalma davası güden teşkilât vardı. Bütün çocuklar sunî tohumlama (Yenidil'de buna *suntoh* deniliyordu) ile peydahlanıp, âmme müesseselerinde yetiştirilecekti. Winston farkında idi ki, bu, bütün bütün ciddî olarak düşünülmekte değildir; amâ, nasıl olsa Parti'nin umumî fikriyatına uygun düşmektedir. Parti, cinsiyet içgüdüsünü öldürmeğe; öldürülemiyorsa, o takdirde, yamultup kirletmeğe kalkışıyordu. Bu niye böyle idi? Orasını Winston bilmiyordu amma, öyle olması gerektiği tabiî geliyordu. Kadınlar bahis konusu olduğu kadar da, Parti'nin gayretleri bol bol semere veriyordu.

Yeniden Katharine'i düşündü. Ayrıldıklarından beri dokuz, on —şöyle böyle on bir yıl geçmiş olmalıydı. Onu bu kadar seyrek aklına getirişi garipti. Bir zaman evlenmiş olduğunu bazan günlerce unutmak elinden geliyordu. Topu topu on beş ay kadar birlikte bulunmuşlardı. Parti, boşanmağa cevaz vermiyordu ama, çocuksuz hallerde ayrılığı biraz destekliyordu.

Katharine gözalıcı hareketleri olan boylu, kumral saçlı, dimdik bir kızdı. Cüretli, kartal gibi yüzü vardı. Gerisinin hemen alabildiğine boş olduğu keşfedilinciye kadar mükemmel denilebilecek bir yüz. Evlilik hayatının daha ilk başlarında Winston— belki sırf Katharine'i ekseri tanıdıklarına nazaran çok daha yakından tanıdığı için— ömründe rastladıklarının kafaca istisnasız en alığı, en bayağısı, en kofu o olduğunda karar kılmıştı. Zihninde tek fikir taşımıyordu ki, şiar olmasın. Hiç mi hiç bir ahmaklık yoktu ki, Parti peşkeş çeksin de, o yutmuş olamasın. Winston içinden ona "İnsandan yapılma ses şeridi" lâkabını takmıştı. Buna rağmen, nihayet bir tek şey- cinsiyet - sebep olmasa, Katharine'le ömür sürmeğe katlanabilecekti.

Winston elini sürdü mü, ürküp geri çekilerek, kaskatı kesilirdi sanki. Onunla koklaşmak, oynak yerlerinden ekli tahta bir heykeli bağrına basıp sevmeğe benziyordu. Hem garip olan, sarılıp Winston'u kucaklarken bile, kadının bir yandan bütün kuvvetiyle itermiş gibi gelmesiydi ona. Etlerindeki iğilmezlikle bu tesiri bırakmanın yolunu buluyordu. Gözleri kapalı uzanıp yatar; ne karşı koyar, ne beraberlik gösterir, sadece kendini *bırakırdı*. Gayet utanç verici idi bu; bir müddet sonra ise, korkunç oluyordu. Ama, öyle iken dahi, sadece kardeş kalacakları üzerinde uyuşsalardı, onunla yaşamağa katlanacaktı. Fakat, tuhafı, bunu kabul etmeyen Katharine idi. Yapabilirsek, bir çocuk dünyaya getirmek şart, diyordu. Böylece, imkânsızlık başgöstermedikçe, muameleye pek muntazam şekilde haf-

tada bir devam olundu. Hattâ kadın, o akşam yapılması lâzım, unutulmaması gereken bir şey gibi, bunu Winston'a hatırlatmağı âdet edinmişti. İki ad takmıştı buna. Birisi "çocuk yapmak"; öteki, "Parti'ye karşı vazifeniiz"di. (Evet, bu tâbiri sahiden kullanmıştı). Çok geçmeden, Winston tâyin edilen günün sırası geldikçe, bir korku duyar olmuştu. Şükür ki, çocuk zuhur etmedi. Neticede Katharine uğraşmaktan vazgeçmeğe razı oldu. Az sonra da, birbirilerinden ayrıldılar.

Winston işitilmiyecek gibi içini çekti. Tekrar kalemi alıp yazdı:

Kadın kendini yatağa attı; peşin hiçbir türlü hazırlık olmadan, tasavvur edilebilecek en terbiyesiz, en iğrenç şekilde birden eteğini yukarı sıvadı. Ben—

Kendini orada, donuk lâmba ışığında ayakta durur gördü. Burun deliklerinde tahta kurularıyla bayağı lâvantanın kokusu.. gönlünde bir yenilgi ve içrleme hissi.. Katharine'in ipnotize eden Parti kudreti yüzünden ilelebet donakalmış beyaz vücudunu düşünmek, şu ânda dahi bu hisle birbirine karışıyordu. Bunun hep böyle olmasına ne lüzum vardı? Aralarına yılların girdiği, şu sünepe sünepe ayak sürçmeler yerine, neye kendi başına bir kadın edinemiyordu? Mamafi, gerçek sevişme hemen hemen düşünülmesi imkânsız bir hâdise idi. Partili kadınların hepsi bir örnekti. İffet, onlarda, Parti'ye bağlılık kadar kökleşmişti. Başlangıçta dikkat edilerek uygun hale getirilmekle; oyunlarla, soğuk sularla; okulda, Hafiyeler teşkilâtında, Gençler Birliği'nde kafalarına yerleştirilen saçmalarla; konferanslar, geçit resimleri, şarkılar, şiarlar ve askerî müzikle; tabiî duygu içlerinden sökülüp atılmıştı. Mantığı Winston'a, istisnalar bulunmak gerekir diyorsa da, gönlü buna kanmıyordu. Hepsi, Parti'nin dilediği gibi, fethedilmez durumda idiler. Winston'a gelince; istediği sevilmekten bile çok, bütün ömründe bir kere dahi olsa, o fazilet duvarını alaşağı etmekti. Cinsî fiil,

başarı ile yerine getirildi mi, isyandı. Arzu, düşünceuçu idi. Karısı bulunmasına rağmen, Katharine'i bile tahrik etmesi, şayet başarabilse, ayartmak gibi olurdu.

Lâkin hikâyenin sonunu kaydetmek lâzımdı. Yazdı:

Kısık lâmbayı açtım. Onu ışıkta görünce—

Karanlığın ardından parafin lâmbasının zaif ışığı çok parlak gelmişti. Kadını ilk defa lâyıkiyle görüyordu. Ona doğru bir adım atmış, sonra şehvet ve korku içinde duralamıştı. Buraya gelmekle göze aldığı tehlikenin acı acı farkında idi. Çıkarken devriyelere yakalanmak pekâlâ mümkündü. İş ona kalsındı. Şu ânda oldu ki kapının dışında bekliyorlardı. Buraya yapmağa geldiğini bile yapmadan çıkıp gitse—!

Deftere geçirilmesi, itiraf edilmesi lâzımdı bunun. Lâmba ışığında birdenbire gördüğü, kadının *ihtiyar* oluşu idi. Boya yüzüne o kadar kalın sıvanmıştı ki, mukavvadan maske gibi çatlıyacağa benziyordu. Saçında yol yol aklar vardı. Ama, asıl dehşet veren cihet, içinde mağara gibi karartıdan başka şey görünmeyen ağzının biraz kayarak aralık durması idi. Kadında hiç diş yoktu.

Karalama yazar gibi acele çiziktirdi:

Işıkta baktım; kadın adamakıllı ihtiyar, biç değilse ellisinde vardı. Yine de davrandım; aldırış etmeden işimi gördüm.

Parmaklarını yeniden göz kapaklarının üzerine bastırdı. Nihayet şunu deftere işlemişti. Ama, farkı yoktu. Tedavi fayda etmemişti. Avazı çıktığı kadar pis lâflar haykırma dürtüsü her vakitki kadar kuvvetli idi.

VII

Ümit beklenecekse şayet, diye yazdı Winston, *ayaktakımından beklenir.*

Beklenecekse ümit, ayaktakımından beklenmek

gerekirdi. Zira, Partiyi yok edecek kudret zamanla olsa olsa oradan; Okyanusya nüfusunun yüzde 85 ini teşkil eden, yüzlerine kimsenin bakmadığı, oğul arısı gibi yığınların arasından doğabilirdi. Parti, içinden yıkılamazdı. Parti'nin şayet düşmanları varsa, bunların bir araya gelmeleri için, hattâ birbirilerini teşhis etmeleri için çıkar yol yoktu. Pekâlâ olabileceği üzere, şu masal kabilinden Kardeşlik teşkilâtı hakikat olsa dahi, hiçbir zaman iki üç üyesinden fazlasının bir araya toplanabileceği düşünülemezdi. Muhalefet, gözlerde bir bakış, seste bir değişiklik; yallah yallah ara sıra fısıldanan bir söz mânasına geliyordu. Ama, kendi kuvvetinin her nasılsa farkına varabildi mi, ayaktakımının tertip kurmağa ihtiyacı yoktu. Sadece şahlanmaları, beygir sinek silkeler gibi, silkinmeleri lâzımdı. Dileseler, yarından tezi yok, Parti'yi paramparça edebilirlerdi. Elbette ergeç bunu yapmağı akıl etmeliydiler. Gelgelelim—!

Bir defasmda kalabalık caddede yürürken, biraz ilerideki yan sokaktan nasıl bangır bangır yüzlerce çığlık — kadın çığlığı — koptuğunu hatırlıyordu. Öfke ile yeisten gelen müthiş bir haykırış; uğultusu çan sesinin yankıları gibi sürüp giden derin, velveleli bir "O-o-o!" idi bu. Yüreği ağzına gelmişti. İşte patlak verdi diye düşünmüştü! İsyan! Ayaktakımı nihayet ipini koparıyor! Vardığında, orada görüp göreceği, iki üç yüz kadının vücuda getirdiği bir kalabalıktı. Sokak pazarının yaymacı sergileri etrafına üşüşmüşler; yüzleri, batan geminin boğulmağa mahkûm yolcuları kadar ıstıraplı idi. Fakat, salgın haldeki ümitsizlik, o lâhza, bir sürü teker teker kavgalar şeklinde bölünüverdi. Öyle görülüyordu ki, sergilerden birinde tenekeden yapılma saplı tencere satılmakta idi. Pestenkerane, dayanıksız şeylerdi ama, yemek pişirecek kapkacağın her türlüsü daima güç bulunuyordu. Şu sırada umulanın aksi olmuş, mevcut tükenmişti. Öte-

kilerin çarpa sıkıştıra itip kaktığı, alacağını almış kadınlar, tencereleriyle birlikte sıvışmağa çabalarken, sergi'nin etrafında takım takım başkaları yaygarayı basıyor; sergiciyi iltimas yapmakla, kıyıda köşede yedek tencere tutmakla suçlandırıyordu. Yeni baştan feryatlar yükseldi. Bir tanesinin saçları aşağı sarkık, çalımından geçilmez iki kadın, aynı tencereyi yakalamış, birbirinin elinden koparıp almağa çalışıyordu. O ara, ikisi birden kuvvetle çekince, sap çıkıverdi. Winston bunları tiksinti ile seyretti. Oysaki şu topu topu birkaç yüz gırtlağın haykırışı ile, bir ân için olsun, insanı enikonu ürküten bir kudret nasıl dile gelmişti! İncir çekirdeğini dolduran bir şey için neden öyle bağırdıkları yoktu?

Yazdı:

İdrakleri uyanmadan hiçbir zaman ayaklanmıyacakları gibi, ayalanmadan da idrakleri uyanamaz.

Bu, diye düşündü, handiyse, Parti'nin ders kitaplarından kopya edilmiş bir parça olabilirdi. Parti, bittabiî ayaktakımını kölelikten kurtardığı iddiasında idi. Devrim'den önce sermayeciler bunlara iğrenç şekilde zulmetmiş, aç bırakıp kamçı ile döğmüş, kadınları kömür madenlerinde çalışmak zorunda bırakmış (Gerçekte, kadınlar kömür madenlerinde hâlâ çalışıyorlardı), çocukları altı yaşında fabrikalara satmıştı. Mamafi, aynı zamanda ikilidüşün umdelerine sadık kalan Parti, ayaktakımını, birkaç basit kaidenin uygulanması ile hayvanlar gibi itaat altında bulundurulması gereken, doğuştan aşağı makule yaratıklar olarak gösteriyordu. Doğrusu, ayaktakımma dair bilinen pek azdı. Fazlasının bilinmesine lüzum yoktu. Çalışmağa, üremeğe devam ettikleri müddetçe, bunların başkaca faaliyeti ehemmiyetsizdi. Arjantin ovalarına salınan sığırlar gibi başıboş bırakılmakla, kendilerine tabiî gelen, bir bakıma atalarından örnek alınma bir yaşama tarzına geri dönmüşlerdi. Doğuyor, sokak sürterek

yetişiyor, on iki yaşında işe giriyor, güzellikle cinsî arzudan ibaret kısa bir çiçek açma çağı geçiriyor, yirmisinde evleniyor, otuzunda orta yaşlı oluyor, çokluk altmışında ölüyorlardı. Ağır işçilik, ev ve çocuk bakımı, komşularla ufak tefek dalaşmalar, filmler, futbol, bira, en çok da kumar, zekâlarının ufkunu kaplıyordu. Zapturapt altında tutulmaları güç değildi. Düşünce Polisi'nden birkaç memur bidüziye aralarında gezerek, ortaya asılsız şayialar atar; tehlikeli olma kabiliyeti gösteren birkaçını mimleyip bertaraf ederdi. Fakat, Parti fikriyatını bunlara aşılamağa kalkışılmazdı. Ayaktakımının kuvvetli siyasi duyguları olması istenmiyordu. Onlarda bütün aranan, iş saatlerinin uzatılmasına, tayınlarının azaltılmasına razı edilmeleri gerektikçe başvurulabilecek iptidaî bir vatanseverlikten ibaretti. Hem bazı bazı olduğu üzere, hoşnutsuzluk duyduklarında dahi, bu hoşnutsuzluklarından bir şey çıkmazdı. Çünkü, umumi fikirleri olmadığından, hoşnutsuzluklarını sadece ehemmiyetsiz bir hususî şikâyet mihrakı üzerinde ayarlarlardı. Daha sunturlu kötülükler hep gözlerinden kaçardı. Ayaktakımının pek çoğunun evinde telescreen dahi yoktu. Sivil polis bile onlara gayet az karışırdı. Hırsız, haydut, sokak sürtüğü, seyyar uyuşturucu madde satıcısı ile vurguncunun her türlüsünden meydana gelme bütün bir dünya içinde dünya olan Londra'da mücrimlik almış yürümüştü. Ama, olup bitenlerin hepsi ayaktakımının kendi arasında geçtiği için, ehemmiyetsizdi. Ayaktakımının ahlâkla ilgili bütün meselelerde atalarının töresini takip emeleri caizdi. Parti'nin erkek-kadın teması konusundaki sofuluğunu kabule zorlanmıyorlardı. Rastgele, karışık, cinsî münasebet cezasız bırakılıyor, boşanmıya müsaade ediliyordu. Ona bakarsanız, ibadet için ihtiyaç yahut istek emaresi gösterse, ayaktakımının dinî ibadette bulunmasına bile izin verilirdi. Kuşkulanmağa değmiyecek kadar aşağı görülüyorlardı. Parti şiarı

olarak belirtildiği gibi: "Ayaktakımı ile hayvanlar hür"düler.

Winston aşağı doğru uzandı; varis yarasını usulca kaşıdı. Yara yine kaşınmağa başlamşıtı. Devrim'den önceki hayat hakikaten ne biçimmiş? Dönüp dolaşıp boyuna üstünde duruduğunuz şey, bunu bilmenin imkâsızlığı idi. Çocuklara mahsus tarih dersi kitabının Bayan Parsons'dan ödünç aldığı nüshasını çekmeceden çıkardı; bir parçayı muhtıra defterine çekmeğe başladı:

Eskiden, (diyordu kitap), *şanlı Devrim'den önce, Londra şimdi bildiğimiz güzelim şehir değildi. Hemen kimsenin yeteri kadar yiyeceği olmıyan; yüzlerce, binlerce yoksul balkın ayağında kundura, battâ başını sokup uyuyacağı dam bulunmıyan; karanlık, kirli, süflî bir yerdi. Yaşı sizden büyük olmıyan çocuklar, merhametsiz patronlar hesabına günde on iki saat çalışmak zorunda idiler. Çok yavaş çalışırlarsa, patronlar onları kırbaçla döğer, yemek olarak ancak bayat ekmek kabuğu ile su verirlerdi. Fakat, bütün bu müthiş yoksulluğun ortasında, zenginlerin oturduğu birkaç tanecik koskocaman, şirin ev vardı. Zenginin kendine bakmak için sayısı otuzu bulan hizmetçisi olurdu. Bu zengilere sermayeci derlerdi. Karşı sayfada, resimdeki adam gibi habis suratlı, şişman, çirkin kimselerdi. Sermayecinin redingot denilen uzun, siyah ceket ile silindir denilen acaip, soba borusu gibi parlak şapka giydiğini görebiliyorsunuz. Bu, sermayecilerin üniforması idi. Başka kimsenin onu giymesine müsaade edilmezdi. Dünyada ne varsa, hepsi sermayecilerindi. Bütün öbürleri onların kölesi idi. Tekmil topraklar, evler, fabrikalar, tekmil para pul sermayecilerindi. Sözlerini dinlemiyen olursa, onları hapse attırabilir, işinden gücünden ayırıp, açlıktan öldürebilirlerdi. Alelâde bir kimse sermayeci ile konuşurken, korkudan yaltaklanıp, boyun kırmak, ona kasketini çıkarmak, "Efendim"*

diye hitap etmek zorunda idi. Bütün sermayecilerin başına Kral deniliyordu, ve—

Hoş, listede daha neler bulunduğunu biliyordu. İnce keten bezinden kolluk takan piskoposlara, kakım kürkünden cüppe giyen yargıçlara, suçluların bağlanarak teşhirine mahsus direğe, işkence tomruğuna, cezalılara işlettirilen ayak değirmenine, dayak atmak için kullanılan dokuz ipli dokuz boğumlu kamçıya, Belediye Başkanı'nın Ziyafeti'ne, Papa'nın ayak parmağını öpme âdetine ait bahisler gelecekti. Sonra Çocukların ders kitabında belki zikri geçmiyen, *jüs primae noctis* diye bir şey vardı. Bu, sermayeciye, fabrikalarından birinde çalışan her kadının koynuna girme hakkı tanıyan nizamdı.

Bunun ne kadarı yalandı? Nereden bilebilirdiniz? Orta derecede insanın Devrim'den öncesine nazaran şimdi daha hali vakti yerinde bulunduğu doğru *olabilirdi.* Bunun hilâfına tek delil, kendi kemiklerinizdeki dilsiz itirazdı; içinde yaşadığınız şartların tahammülü aştığı, bir diğer zamanda bu şartların başka türlü olması gerektiği yolundaki içgüdülü hisli; Winston'a öyle geliyordu ki, âhir zaman hayatının hakikaten kendine has olan tarafı, dayanılmazlığı ile güvensizliği değil, sadece yavanlığı, solukluğu, neşesizliği idi. Etrafınıza baktınız mı, hayatın yalnız telescreen'den sel gibi boşanan yalan furyası ile değil, Parti'nin gerçekleştirmeğe uğraştığı ülkülerle de hiç benzerliği yoktu. Bir Parti'li için dahi, hayatın geniş sahaları renkçe baygın ve fersizdi: siyasetten ırak tı; kasvetli işlerde ağır ağır, didine didine çalışmaktan, yeraltı treninde yer kapmak için döğüşmekten, eskimiş çorabı örüp onarmaktan, sakarin hapı dilenmekten, sigara izmaritini atmayıp saklamaktan ibaretti. Parti'nin ortaya diktiği ülkü, muazzam, müthiş, şaşaalı bir şeydi— çelikten ve betondan, gayet büyük makinalarla korkunç silâhlardan meydana gelme bir âlem— hepsi aynı dü-

günceleri düşünen, aynı şiarları haykıran, durmadan çalışan, döğüşen, yenen, eza eden, mükemmel birlik halinde ilerliyen cenk erleriyle ifratçılardan mürekkep bir millet— topu birden aynı çehreye sahip üç yüz milyon kişi. Hakikatte, hep lâhana ile kötü helâ kokan, yama yama üstüne tamir görmüş on dokuzuncu yüzyıldan kalma evlerde, yarı aç yarı tok halkın, su alan kunduralarla, yukarı aşağı ayak sürüdükleri, harap, kirli şehirler vardı. Uçsuz bucaksız, viran Londra; bir milyon çöp tenekelik şehir, gözünün önünde canlanır gibi oldu. Buna, tıkanmış bulaşık suyu borusu ile uğraşıp, tedirgin olan bir kadının, yüzü çizgili, süpürge saçlı Bayan Parsons'ın hayali karışıyordu.

Uzanıp, bacağını bir daha kaşıdı. Telescreen'ler, elli yıl önceki halka kıyasla halkın bugün daha çok yiyeceği, giyeceği, daha iyi oturacak yerleri, daha güzel eğlence vasıtaları olduğunu— daha çok yaşadıklarını, saat hesabiyle daha az çalıştıklarını, daha gürbüz, daha sıhhatli, daha güçlü kuvvetli, daha mutlu, daha aklı evvel, daha eğitim görmüş olduklarını ispat ederek gece gündüz demeyip, istatistiklerle kulakları bereliyorlardı. Bunun tek bir kelimesi asla ne ispat, ne de cerh edilebilirdi. Meselâ, Parti iddia ediyordu ki, bugün ayaktakımının yüzde 40 ı okur yazardır. Devrim'den önce bu miktar yüzde 15 ten ibaretti deniliyordu. Parti iddia ediyordu ki, şimdi çocuk ölümleri binde yüz altmıştan ibarettir. Devrim'den önce ise, üç yüz idi. İşte bu böylece devam ediyordu. İki mechullü tek bir denklemi andırıyordu. Pekâlâ mümkündü ki, tarih kitaplarında harfi harfine her söz, hattâ insanın sorgusuz sualsiz kabul ettiği şeyler, kuruntu olsun. Kendi bilgisine kalsa, *jus primae* noctis gibi bir nizam, sermayeci diye bir mahlûk, silindir şapka adında bir giyecek eşyası hiçbir zaman olmamış olabilirdi.

Her şey sönüp sisleniyordu. Geçmiş siliniyor; siliniş unutuluyor; yalan hakikat oluyordu. Ömründe olmuşu bitmişi bir kere, bir sahtecilik fiilinin maddî, apaçık delilini — hâdiseden *sonra;* değeri burada idi — elde etmişti. Otuz saniye parmakları arasında tutmuştu. 1973 yılında olsa gerekti — her halde Katharine ile birbirlerinden ayrıldıkları sıralara rastlıyordu. Ama, asıl ait olduğu tarih ondan yedi sekiz yıl öncesi idi.

Gerçekten hikâye Devrim'in ilk önderlerinin kesinlikle süpürülüp gittiği büyük tasfiye patırtıları devri olan bin dokuz yüz altmışla yetmiş arası başlamıştı. 1970 de, Koca Ağabey hariç, bunlardan hiçbiri kalmamıştı. O zamana kadar hain ve Devrim aleyhtarı olarak bütün ötekilerin iplikleri pazara çıkarılmıştı. Goldstein kaçmıştı. Kimsenin bilmediği bir yerde gizleniyordu. Öbürlerinden birkaçı düpedüz ortadan kaybolmuştu. Çoğu ise, suçlarını itiraf ettikleri alenî yapılan yargılamaların ardından idam edilmişti. En sona kalanlar arasında Jones, Aarsonson, Rutherford adında üç kişi vardı. Bu üçü 1965 te tevkif edilmiş olsa gerekti. Sık sık olduğu üzere, bunlar bir yıl, ya da daha uzun zaman, kayıplara karıştı. Öyle ki, yaşıyorlar mıydı, ölmüş mü idiler, bilinmiyordu. Sonra da, her zamanki gibi, kendi kendilerini suçlandırmak için ansızın ortaya çıkarılmışlardı. Düşmanla (Düşman o tarihte de Avrasya idi) haberleştiklerini, devlet malını zimmetlerine geçirdiklerini, birkaç mutemet Partili'yi öldürdüklerini, Devrim olmadan çok evvel başlıyan Koca Ağabey'in önderliği aleyhine entrikalar çevirdiklerini, yüz binlerce ahalinin kanına giren baltalama hareketlerini ikrar etmişlerdi. Bu şeyleri ikrar etmeleri üzerine affolunup, yeniden Parti'ye kabul edilmişler; hakikatte kazancı çok işi yok olduğu halde, sözde mühimmiş gibi görünen mevkilere yerleştirilmişlerdi. Her üçü, *Times*'da, kusurlarının sebeplerini tahlil ettikleri

uzun, aşağılık makaleler yazmış; kendilerini affettirmeye söz vermişlerdi.

Serbest bırakılmalarından bir müddet sonra, üçünü birden, Winston Kestaneağacı Kahvesi'nde gözleriyle görmüştü. Onları büyülenmiş gibi göz ucu ile ürkek ürkek seyredişini hatırladı. Kendisinden çok yaşlı adamlardı bunlar. Eski dünyanın kutsal yadigârları; Parti'nin kahramanlar devri olan başlangıç günlerinden arta kalan hemen hemen son büyük şahsiyetlerdi. Üzerlerinde gizli mücadele ile iç savaşın gözalıcı parlaklığı hâlâ azıcık vardı. Daha o zamandan hâdiseler ve tarihler berraklığın kaybeder olmakla beraber, Winston'a öyle geliyordu ki, onların ismini Koca Ağabey'in isminden yıllarca önce bellemişti. Şu da var ki, hakları elinden alınmıştı; düşmandılar; parya idiler. Bir iki yıl içinde mutlaka yok edilmeğe mahkûmdular. Düşüce Polisi'nin bir kere eline düşen, sonunda bir daha kurtulamazdı. Bunlar, mezara iade edilmeği bekliyen cesetlerdi.

Bitişiklerindeki masalardan hiçbirinde kimse yoktu. Böylelerinin civarında görünmek bile akıl kârı değildi. Önlerinde bardaklar, sessiz sedasız oturuyorlardı. Bardaklarda kahvenin kendi marifeti, karanfille çeşni verilmiş cin vardı. Üçünden, görünüşü Winston'a en çok dokunan Rutherford'du. Vaktiyle Rutherford, ünlü bir karikatürcü idi. Merhametsizce çizilmiş karikatürleri Devrim'den önce olsun, Devrim sırasında olsun halk efkârını alevlendirmeğe yardım etmişti. Şimdi bile karikatürleri pek seyrek olarak *Times*'da çıkıyordu. Eski üslûbunun taklidinden ibaret, göze batacak kadar cansız, kandırmayıcı şeylerdi. Hep eski konuların yeni kılıklarda dirilmesiydi — fukara semtlerindeki evler, aç çocuklar, sokak çarpışmaları, silindir şapkalı sermayeciler — siperlerde dahi sermayecilerin silindir şapkalarına daima bağlı kaldıkları görünüyordu—; geçmişe yeniden ulaşmak için sonu gelmi-

yen, ümitsiz bir gayret. Canavar gibi bir adamdı. Yeleyi andıran yağlı kır saçları vardı. Kalın zenci dudaklı yüzü sarkık ve buruşuktu. Vaktiyle çok güçlü kuvvetli olsa gerekti. Şimdi koca göğdesi iğilmiş, bükülmüş, kamburlaşıp her taraftan bel vermişti. Sanki çöken bir dağ, insanın gözü önünde dağılır gibi idi.

Saat on beşti. Tenha olurdu bu saat. O sıra nasıl olup ta kahvede bulunduğunu Winston şimdi hatırlıyamıyordu. Kahve enikonu boştu. Teneke çalınışını andıran bir nağme Telescreen'den damlar gibi geliyordu. Üçü de köşelerinde hemen hemen kıpırdamıyor, konuşmadan oturuyorlardı. Garson cin kadehlerini ismarlanmadan tazeledi. Yanıbaşlarındaki masada, taşları dizilmiş, oynanmağa başlanmamış bir satranç tahtası duruyordu. Derken, telescreen'e, hepsi hepsi belki yarım dakika süren bir şey oldu. Çalınan hava değişti. Nağmenin perdesi de değişti. Nağmeye karışan — ama bu anlatılması güç bir şeydi. Şakıyan, çığrışan, alaycı, acaip bir seda idi bu. Winston içinden ne aşağılık seda, dedi. Derken, telescreen'de bir ses türkü çağırıyordu:

Dal dal kestaneağacı altında
Ben sana oyun ettim sen de bana;
Onlar şurada yatar, biz burada
Dal dal kestaneağacı altında.

Üç adam hiç oralı olmadı. Yalnız, Rutherford'un perişan yüzüne tekrar baktığında, Winston, onun gözlerinin yaşarmış olduğunu gördü. İçi ürperir gibi oldu; ama, niye ürperdiğini bilmedi; Aaronson'la Rutherford'un burunları kırık olduğunu ilk defa farketti.

Üstünden az zaman geçti; üçü birden tevkif edildiler. Anlaşılan, serbest bırakılmalariyle, yeni yeni fesat tertiplerine girişmeleri bir olmuştu. İkinci yargılanışlarında, dizi dizi yenileriyle birlikte, eski suçlarının hepsini tekrar ikrar ettiler. İdam edildiler. Aki-

betleri gelecektekilere ibret olmak üzere Parti tarihlerine geçti. Beş yıl kadar sonra, 1973 te, Winston tazyikli hava borusundan henüz masasına inmiş bir vesika tomarını düzleyip açıyordu. Her halde ötekilerin arasına sıkışıp, sonradan unutulmuş bir kâğıt parçasına, işte o sırada rastladı. Onu düzleyip açar açmaz mânasını kavradı. Bu, on yıl kadar önceki *Times*'dan koparılmış — sayfanın üst yarısı olduğu için tarihi vardı — bir yarım sayfa idi. Üzerinde, New-York'taki bir Parti faaliyetine katılan murahhasların fotoğrafı vardı, Grubun ortasında Jones, Aaronson, Rutherford göze çarpıyordu. Yanlışlıkla onlara benzetmiş olamazdı. Altındaki yazıda adları vardı ne olsa.

İşin özelliği şu idi: Her iki yargılamada, üçü birden o tarihte Avrasya toprağında idik diye itirafta bulunmuşlardı. Kanada'daki gizli hava alanından Siberya'nın bir tarafındaki buluşacakları yere uçmuşlar; mühim askerî sırları ifşa ettikleri Avrasya Genelkurmayı mensuplariyle görüşmüşlerdi. Tarih yaz dönümü gününe rastladığından, Winston'un hatırında kalmıştı. Ama, bütün bu hikâye daha nice kavıtlara geçmiş olmak gerekti. Bundan çıkarılabilecek bir tek netice vardı: suç ikrarları yalandı.

Bittabiî kendi başına bu bir keşif değildi. O devirde dahi, Winston, tasfiye patırdılarında süpürülüp gidenlerin itham edildikleri suçları sahiden işledikleri sanmıyordu. Ama, bu, maddî delildi. Ortadan kaldırılan geçmişin fosil kemiğini andıran kırık bir parçası idi. Ters tabakada çıkarak, jeolojik bir nazariyeyi battal ediyordu. Bir yolu bulunup, dünyaya neşredilerek mânası tanıtılabilse, Parti'yi paramparça etmeğe yeterdi.

Hiç tınmadan çalışmağa devam etmişti. Fotoğrafın ne olduğunu, ne mâna taşıdığını görür görmez, bir başka kâğıt tabakasiyle üstünü örtmüştü. Bereket, düz-

lediği sırada resim telescreen yönünden bakılırsa, baş aşağı duruyordu.

Müsveddelik zımbalı kâğıt destesini dizi üstüne aldı; telescreen'den mümkün mertebe uzaklaşmak için, iskemlesini arkaya itti. Yüzünü ifadesiz tutmak güç değildi. Gayret edince nefesini bile idare kaabildi. Ama, yüreğin tıp tıp edişine hâkim olunamıyordu. Telescreen ise, bunu yakalamağa her veçhile elverecek kadar hassastı. On dakika sandığı bir zamanın geçmesini bekledi. Bütün bu sırada bir ârıza,— meselâ masası üzerinden esip savuran âni bir hava cereyanı — kendisini ele verir korkusu ile içi içini yedi. Sonra, üstünü bir daha açmadan, fotoğrafı, lüzumsuz başka birtakım kâğıtlarla birlikte hafıza kovuğundan içeri attı. Belki dakikaya varmadan fotoğraf ufalanıp kül olacaktı.

On-on bir yıl evveldi bu. Bugün olsa, fotoğrafı belki saklardı. Onu parmakları ile gerçekten tutmuş olmasının Winston'a işlerin rengini şimdi dahi değiştiriyor gibi gelişi garipti. Halbuki, fotoğraf olsun, tesbit ettiği hâdise olsun hâtıradan ibaretti şimdi. Artık mevcut olmıyan bir delil ***bir zamanlar vardı*** diye Parti'nin geçmiş üzerindeki nüfuzu zayıflar mıydı? Orasını merak ediyordu.

Ama, fotoğraf diyelim, nasılsa kül halinden çıkıp yeniden canlanabildi; bugün, delil dahi teşkil edemezdi ki. Winston bu keşfi yaptığında Okyanusya Avrasya ile artık savaşta değildi bile. Ölmüş olan üç adam, memleketlerinin sırlarını Doğuasya ajanlarına ifşa etmiş olmak gerekirdi. O zamandan beri başka değişiklikler — iki üç değişiklik olmuştu. Kaç tane olduğunu hatırlamıyordu. İtiraflar, pek muhtemel olarak tekrar tekrar yazılmıştı. Öyle ki, asıl olayların ve tarihlerin artık en ufak mânası kalmamıştı. Geçmiş değişmekle kalmıyor, sürekli olarak değişiyordu. Winston'u kâbus gibi sarıp en fazla dertli eden, bu muazzam sahtekârlığı ***niçin*** üstlerine aldıklarını hiçbir zaman açıkça kavrı-

yamamasıydı. Geçmişi tahrif etmenin şu ân için faydaları aşikârdı. Ama, bunu doğuran esas saika akıl ermiyordu. Yeniden kalemi ele alıp yazdı:

NASIL olduğunu, anlıyorum; NİÇİN olduğunu, anlamıyorum.

Evvelce çok defa olduğu gibi, ben acaba deli miyim diye merak etti. Deli dediğiniz, belki tek başına bir azınlıktan ibaretti. Dünyanın güneş etrafında döndüğüne inanmak, vaktiyle cinnet alâmeti sayılmıştı. Bugün ise, geçmişin değişmez olduğuna inanmak cinnet alâmeti idi. Bu inancı *yalnız* başına bir o beslemekte olabilirdi. Yalnızsa, şu halde deli idi. Ama, deliyim diye düşünmekten fazla tedirginlik duymuyordu. Korkusu, haksız da olabilmek ihtimalindendi.

Çocukların tarih kitabını çekip aldı. Kitap başlığının karşı sayfasını boydan boya kaplıyan Koca Ağabey resmine baktı. İnsanı uyuşturan gözler, gözlerinin içine bakıyordu. Pek büyük bir kuvvet — beyninizi kıyasıya tartaklıyarak, ürküten; inançlarınızdan sıyırarak, handiyse hasselerinizin şahitliğini inkâra ikna eden; kafa tasınızın içine işliyen bir şey — üstünüzde sanki baskı yapıyor gibi idi. Gün gelip, Parti, iki iki daha beş ettiğini ilân edecek, siz buna inanmak zorunda kalacaktınız. Bu iddiayı ergeç ortaya atmaları kaçınılmaz bir şeydi. Durumlarının mantığı bunu gerektiriyordu. Felsefeleri, tecrübenin ihticaca salih oluşunu da, özbeöz dış gerçeğin varlığını da zımnen inkâr ediyordu. Sağduyu, aykırı itikatların dik alâsı idi. Hem dehşet veren, ters düşünüyorsunuz diye sizi öldürmeleri değil, onların haklı olabilmeleri ihtimali idi. Zira, alt tarafı, iki iki daha dört ettiğini nereden biliyordu ki? Ya da, yer çekimi gücünün hükmünü icra ettiğini? Yahut, geçmişin değiştirilemez olduğunu? Gerek geçmiş, gerek dış âlem, yalnız zihinde yaşayınca, bizzat zihne de gem vurulabilince — ötesinden ne çıkardı?

Yoo, iş öyle değildi! Cesareti birdenbire kendiliğinden sertlik peyda eder gibi oldu. Herhangi vazıh bir tedainin çağırmadığı O'Brien'ın yüzü, bayal gibi zibnine süzülmüştü.. O'Brien kendisinden yana idi. Bunu eskisine nazaran daba kesin olarak biliyordu. Muhtıra defterini O'Brien için — O'Brien'a — yazıyordu. Sonu gelmez bir mektuba benziyordu muhtıra. Kimsenin okuyacağı yoktu ama, belli bir şahsa hitap ediyordu. Civelek üslûbu ondandı.

Parti size gözlerinizle kulaklarınızın şahitliğini kabul etmeyin diyordu. Kesin emir, en esaslı emir bu idi. Aleyhine saf tutan cesim kudreti düşündü; tartışmada herhangi bir Parti aydınının kendisini alt etmesi kolaylığını düşündü; kavrıyamıyacağı, hele cevaplandırılmasını hiç beceremiyeceği şeytanca iddiaları düşündü. Yeise düştü. Yine de, haklı durumda idi! Onlar haksız, kendisi haklı idi. Aşikâr olsun, gülünç olsun, gerçek olsun, savunulmak gerekiyordu. Müsellem gerçekler gerçektir, bunda diren! Mücessem dünya vardır, onun kanunları değişmez. Taş katı, su ıslaktır; desteklenmiyen cisimler arzın merkezine doğru düşerler. Hem O'Brien'la görüşüyor, hem mühim bir mütearife ortaya koyuyor hissiyle yazdı:

Hürlük, iki iki daha dört ettiğini söyleme hürlüğüdür. Bu teslim edildi mi, arkası sökün eder.

VIII

Geçitin dibinde bir yerde kavrulan kahvenin kokusu — sahici kahve, Zafer Kahvesi değil — havayı sararak caddeye sinmekte idi. Winston istemiyerek durdu. Hayli unuttuğu çocukluğundaki dünyaya belki iki saniye müddetle geri gitmişti. Sonra, bir kapı küt etti; sanki bir sedayı örter gibi kokuyu kesti.

Kaldırımlarda kilometrelerce yürümüştü. Varis yarası zonkluyordu. Üç hafta içinde ikinci defadır ge-

ce Topluluk Merkezi'nde bulunmayı atlatıyordu. Merkez'e devam çetelesinin titizlikle tutulduğundan şüphe edilemiyeceği için, basiretsiz bir hareketti bu. Bir Partilinin boş vakti olmaması şarttı. Yatak hariç, Partili asla yalnız kalamazdı. İş başında, yemekte, uykuda değilse, eğlentimsi topluluklara katıldığı farz olunurdu. Tenhalıktan hoşlandığını ima edecek şey yapmak, hattâ kendi başına gezmeğe çıkmak, daima, biraz tehlikeli idi. Yenidil'de buna mahsus bir kelime vardı: *özyaşar* deniliyordu. Kendini beğenmiş, tuhaf tabiatlı anlamına geliyordu. Ama, bu akşam Bakanlıktan çıktığı sırada, Nisan havasının lâtif kokusu onu ayartmıştı. Gökyüzünde o yıl bu kadar ılığını görmediği bir mavilik vardı. Merkez'de geçirilecek uzun, gürültülü akşam; sıkıcı, bunaltıcı oyunlar, konferanslar; paslı gıcırtısı cinle yağlanıp giderilen ahbaplıklar, birdenbire çekilmez gelmişti. Aklına esmesiyle otobüs durağından uzaklaşmış; bilinmiyen sokaklarda kaybolmuş; ne tarafa gittiğine pek az aldırış ederek, önce güneye, sonra doğuya, derken yine kuzeye dalmış; dolaşık Londra çıkmazına kendini kapıp koyvermişti.

"Ümit beklenecekse şayet," diye yazmıştı muhtıra defterine, "ayaktakımından beklenir." Bu, esrarlı bir hakikati, aşikâr bir mânasızlığı belirten sözler, döne dolaşa biteviye aklına geliyordu. Loş, kara sarı fukara mahallelerinde bir yerde idi. Burası, vaktiyle, Saint Pancras İstasyonu olan semtin kuzeyi ile doğusuna düşüyordu. Ufak, ikişer katlı evler bulunan, taş döşeli bir sokaktan yukarı doğru çıkıyordu. Arkaya yatmış kapı ağızları dosdoğru kaldırıma açılıyor, her nasılsa göze batacak kadar sıçan deliklerini andırıyordu. Taşlar arasında, orada burada çirkef birikintileri vardı. Karanlık kapı ağızlarında, içeri dışarı; iki yana çatal halinde ayrılan dar ara yollarında boydan boya, hayret edilecek sayıda insan kaynaşıyordu. — Dudakları acemice boyalı, adamakıllı gelişmiş kızlar; kızların

peşini kovalıyan delikanlılar; on yıl sonra kızlarını niye benziyeceğini gösteren apıl apıl yürüyüşlü şişko kadınlar; taraklı, yayvan ayaklarını sürüyen beli bükük ihtiyarlar; çirkef birikintilerinde oynayıp, analarının çileden çıkarak çığırışması üzerine kaçışan yırtık pırtık esvaplı yalınayak çocuklar. Sokaktaki pencerelerin belki dörtte biri kırıktı, tahta ile kapatılmıştı. Ahalinin çoğu Winston'u umursamıyordu. Çekingenimsi bir tecessüsle tek tük bakan oluyordu. Güvez rengi kollarını önlükleri üzerinden kavuşturmuş, dev anası gibi iki kadın, kapı ağzında görüşüyorlardı. Yanlarına yaklaşırken Winston'un kulakları konuşulanları bölük pürçük zaptediyordu.

"'Evet' diyelekten, 'İyi hoş ya,' dedim kadına, 'yerimde siz olsan, benim yaptığımı yapardın,' dedim. 'Söylemesi dile kolay,' diyelekten,' 'benim başımdaki gaile sende olsa.'"

"Ha şunu bileydin, zati iş orada."

Cırlak sesler birden kesildi. O geçip giderken, kadınlar sessiz sessiz, yiyecek gibi süzdüler. Doğrusu, yiyecek gibi olduklarından değildi bu. Sırf bir nevi sakınma idi; alışılmamış bir hayvan geçerken olduğu üzere bir ân için dikleşmekti. Böyle bir sokakta Parti'nin mavi renkli tulumu sık görülen manzaralardan olamazdı. Gerçekte, muayyen işiniz yoksa, bu türlü yerlerde gözükmek akılsızlıktı. Kazara rastlarsa, devriyeler önünüzü kesebilirdi. "Evrakına bakayım mı yoldaş? Ne yapıyorsun burada? İşten ne vakit çıktın? Her zaman bu yoldan mı gidersin eve?"— falan, filân. Eve her zamankinden başka bir yoldan gitmeği yasak eden bir nizam yoktu. Ama, Düşünce Polisi duyarsa, dikkatin üzerinize yönelmesi için yeterdi bu.

Birden, sokak baştan aşağı yerinden oynadı. Her taraftan ihbar feryatları yükseliyordu. Halk, kapı ağızlarından içeri tavşanlar gibi kendini dar atıyordu. Winston'un biraz ilerisindeki kapı ağzından bir taze

fırladı; çirkef birikintisinde oynayan ufak çocuğu kaptı; önlüğünü şiddetle çocuğun üstüne geçirmesi ile tekrar geriye sıçraması bir oldu. O ara, yan aralıktan siyah akordiyona benzer elbise giymiş bir adam çıktı, Winston'a doğru koşturdu, heyecanla gökyüzünü gösteriyordu.

"Vapur!" diye bağırdı. "Dikkat reis! Tepeye, güm! Hemen yat aşağı!"

Ayaktakımı tepkili bombalara her nedense "vapur" diye lâkap takmıştı. Winston kendini derhal yüzü koyun yere attı. Ayaktakımı öyle bir ihbarda bulundu mu, aşağı yukarı daima doğru çıkardı. Tepkililer sözde sesten daha hızlı gidiyordu ama, ayaktakımında, saniyelerce evvelinden tepkilinin geleceği zamanı sanki kendilerine haber veren bir içgüdü vardı. Winston kollarını başının üstüne kenetledi. Kaldırımı yerinden söker gibi bir gürleyiş oldu. Sırtına sağanak halinde hafif bir şeyler yağdı. Ayağa kalktığında farkına vardı, yanındaki pencerenin cam kırıkları üstüne başına dolmuştu.

Yürümeğe devam etti. Bomba, sokağın iki yüz metre ilerisinde bir kısım evleri yıkmıştı. Gökte kara bir duman, sorguç gibi sarkıyordu. Aşağısını, sıva tozlarından bir bulut kaplamıştı. Bulutun içindeki harabelerin etrafına kalabalık üşüşmeğe başlamıştı bile. Önündeki kaldırımda, küçük bir sıva yığını duruyordu. Yığının ortasında, parlak kırmızı renkte, iğri büğrü bir çizik seçebiliyordu. Yanına vardığında, bunun bilekten kopmuş bir insan eli olduğunu gördü. Kanlı, kesik kısım bir yana; el, alçıdan dökülmüş gibi bembeyaz olmuştu.

Onu, su yolunun içine tekmeledi. Sonra, kalabalıktan uzak kalmak için, sağ koldaki yan sokağa saptı. Bomba dokunan sahadan iki üç dakika içinde çıkmıştı. Sokakların oğul arısını andıran süflî hayatı sanki hiçbir şey olmamış gibi devam ediyordu. Saat yirmiye

yakındı. Ayaktakımının uğrağı olan ("meyhane" dedikleri) birahaneler ağzına kadar müşteri dolu idi. İleri geri durmadan açılıp kapanan, pis sûratlı, yaylı kapılarından dışarı, sidik, testere talaşı ve ekşi bira kokusu geliyordu. Çıkıntılı bir ev cephesinin vücuda getirdiği açıda, birbirlerine iyice sokulmuş üç adam duruyordu. Ortalarındaki, katlanmış bir gazete tutuyor; öbür ikisi, gazeteyi onun omuzları üzerinden inceliyordu. Yüzlerindeki ifadeyi çözecek kadar yanlarına yaklaşmadan dahi, Winston kendinden geçmiş olduklarını vücutlarının her çizgisinde görebiliyordu. Okudukları belli ki pek ciddî bir haberdi. Winston onlara birkaç adım kala, birden ayrıldılar. Adamlardan ikisi şiddetle kapıştı. Bir ara nerede ise döğüşmelerine ramak kalmıştı.

"Dediğime kulak versen olmaz mı cenabet? On dört ayı geçti; sonu yedi ile biten nümere yok kazanan. Dedik a!"

"Öyle bi kazandı ki!"

"Nah sana, kazandı! Var iki seneden fazla; sinsilesini pusula üzerine çizdim evde. Şaşmaz, saat gibi, tıkır tıkır. Dedik işte, yediylen biten hiç bi nümere—"

"Çıktı, bi tanesi kazandı yedinin! Diyiveririm sana, cenabet nümereyi, az buçuk. Dört, sıfır, yedi ile bitiyordu. Şubatta idi— Şubatın ikinci haftasında."

"Ananın örekesi Şubatta! Bende yazılı hepiciği birbir. Dedim a, hiç bi nümere—"

"Eh, kes be!" dedi üçüncüsü.

Piyankoyu konuşuyorlardı. Otuz metre gittikten sonra, Winston geriye baktı. Suratları hâlâ kıpır kıpırdı; hâlâ hırslarını yenememiş, çekişiyorlardı. Ayaktakımının ciddî olarak ehemmiyet verdiği bir tek umumî hâdise varsa, o da her hafta muazzam ikramiyeler dağıtan Piyanko idi. Hayatta kalmaları için biricik sebep değilse bile, başlıca sebep Piyanko olan milyon-

larca ayaktakımı bulunduğu muhtemeldi. Onunla keyifleniyor, onunla divanelik ediyor, acılarını onunla dindiriyor, maneviyatlarını onunla kamçılıyorlardı. Piyanko bahis konusu oldu mu, güç belâ okuyup yazanlar dahi, içinden çıkılmaz hesapların altından kalkmağa, hafıza bakımından hayran olunacak hünerler başarmağa kabiliyetli görünüyordu. Geçimini sadece sistem, peşin tahmin, uğur getiren muska satarak sağlıyan bir sürü insan vardı. Bolluk Bakanlığı'nın idare ettiği Piyanko işiyle Winston'un alışverişi yoktu. Fakat biliyordu ki (gerçekte Parti'dekilerin hepsi biliyordu) ikramiyeler çokluk hayalden ibaretti. Büyük ikramiyeleri kazananlar asılsız kimseler olduğundan, fiiliyatta yalnız küçük tutarlar ödeniyordu. Okyanusya'nın bölgeleri arasında hakikî bir iç-haberleşme olmadığı için, bunu düzenlemek zor değildi.

Ama, ümit beklenecekse, ayaktakımından beklenirdi. Buna bel bağlamak lâzımdı. Lâfını ederken, akla yakın geliyordu bu. Kaldırımda yanınızdan geçen insan oğullarına baktınız mı, tevekkül işi oluyordu. Saptığı sokak bayır aşağı iniyordu. Winston'un içinde bu semte evvelce geldiği; buraya pek uzak olmıyan bir ana cadde bulunduğu hissi vardı. İleriden bağırışmalar geliyordu. Sokak birden kıvrılıyor; sonra, birkaç sergicinin pörsük duruşlu sebzeler sattığı, çukurdaki arayola inen bir kat merdivene kavuşuyor, orada bitiyordu. Winston nerede olduğunu hemen hatırladı. Ara-yol büyük caddeye çıkıyordu. Beş dakika tutmıyan öbür dönemecin ilerisinde, şimdi muhtıra defteri olan boş defteri satın aldığı eskici dükkânı vardı. Çok ötede olmıyan küçük kırtasiyeci dükkânından kalem sapı ile mürekkep şişesini satın almıştı.

Merdiven başında biraz durdu. Ara-yolun karşı tarafında, pencereleri buz tutmuş gibi gelen; oysa sadece toz içinde, ufak, pis bir meyhane vardı. Beli bükük, çok yaşlı fakat çevik bir adam, ileri geri açılıp

kapanan yaylı kapıyı itip içeri girdi. Adamın bıyıkları teke bıyığı gibi öne doğru kabarmıştı. Seyrine bakarken, Winston'un aklına geldi: en az sekseninde bulunmak gereken ihtiyar, Devrim olduğu zaman orta yaşlı çağa ermişti bile. Onunla benzeri birkaç kişi kayıplara karışmış sermayecilik âlemi ile arada şimdi mevcut son halkalardı. Parti içinde de fikirleri Devrim'den önce gelişmiş çok kimse kalmamıştı. Eski neslin haylısı bin dokuz yüz elli ile bin dokuz yüz yetmiş arası büyük tasfiye patırtılarında süpürülüp gitmiş; tek tük sağ kalanlar ise çoktan ürkütülmüş; manen tamamiyle ram edilmişti. Hâlâ sağ kalıp, bu yüzyıl başlarındaki ahvali doğru dürüst açıklıyabilecek kimse, ancak ayaktakımı arasında olabilirdi. Muhtıra defterine tarih kitabından çektiği parça birdenbire yeniden Winston'un hatırına geldi; anî bir hisse kendini çılgınca kaptırdı. Meyhaneye girip, ihtiyarla tanışmağa çalışacak, onu sorguya çekecekti. İhtiyara şöyle diyecekti: "Çocukken sürdüğünüz ömrü anlatın bana. O zamanlar ortalık nasıldı? İşler şimdikinden daha mı yolunda, yoksa daha mı kötü idi?"

Korkmağa vakit kalmasın diye telâşlı telâşlı merdivenleri indi, dar sokaktan karşı tarafa geçti. Yaptığı elbette kaçıklıktı. Ayaktakımı ile konuşmağı, sık sık onların meyhanesine gitmeği yasak etmek için, daima olduğu üzere, hiçbir kesin nizam konulmamıştı. Fakat, göze çarpmadan geçiştirilemiyecek, olağanüstü bir hareketti bu. Devriyeler çıkagelirse, birden fenalık geçirdiğini iddia edebilirdi; ama, kendisine inanmaları ihtimali yoktu. Kapıyı itip açtı. İğrenç, peynir peynir, ekşi bira kokusu yüzüne çarptı. O girerken seslerin uğultusu epey yatıştı. Arkasından, mavi tulumunu, hepsinin bir bir süzdüğünü hissedebiliyordu. Öteki tarafta devam eden kargı oyunu belki otuz saniye kadar kendiliğinden durakladı. Peşinden gittiği ihtiyar tezgâh başında ayakta duruyordu. Mey-

hane tezgâhtarı ile aralarında dalaşmamsı bir şey geçiyordu. Tezgâhtar tıknaz, gaga burunlu bir genç iriel idi. Kocaman kolları vardı. Etrafta kümeleme ayakta duranlar, ellerinde kadehleri, bu sahneyi seyrediyorlardı.

İhtiyar kavga eder gibi omuzlarını doğrulttu. "Zârif, zârif sordum sana, dii mi?" dedi, "Cenabet yerde duble yok ha? Bunca içilen koskoca yerde. Külâhıma anlat onu."

Tezgâhtar, parmak uçları tezgâhın üstünde, öne doğru iğilerek "Hay canı cehenneme, duble de ne *oluyormuş* ki?" dedi.

"Bakındı hele! Meyhaneciyim der, dubleden haberceğzi yok. Ne olacak duble, büyük dublenin yarısı. Dört dublen bir gallon eder. Handiyse alfabe öğreteceğiz sana."

Tezgâhtar kısaca "Duymuşluğum yok." dedi. "Litre ile yarım litre— Bizim verdiğimiz bu kadar. Kadehler önünüzdeki rafta."

İhtiyar "Duble istiyorum ben," diye ayak diredL "Bal gibi bir duble çıkarabilirsin bana. Delikanlı iken ben, böyle cenabet şeyler yoktu; litre mitre."

Tezgâhtar öteki müşterilere şöyle bir göz atıp, "Sen delikanlı iken, cümbür cemaat ağaçların tepesinde yaşıyorduk," dedi.

Bir kahkahadır koptu. Winston'un girişinin yaptığı tedirginlik geçer gibi oldu. Kan beynine çıkan ihtiyarın kırpık, aksakallı yüzü penbeleşmişti. Çekilip, kendi kendine söylenerek uzaklaşırken, Winston'a çarptı. Winston usulca onu kolundan tuttu.

"Size bir içki ikram etsem," dedi.

Öteki omuzlarını yeniden doğrultarak "Efendi adamsın," dedi. Winston'un mavi tulumunu farketmemiş görünüyordu. Tezgâhtara çıkışarak sözünün arkasını getirdi: "Duble! Bir duble tatlı sert."

Tezgâhın altındaki kovada çalkaladığı kalın bar-

daklara tezgâhtar iki yarımşar litrelik siyah bira fışlattı. Ayaktakımının meyhanelerinde içki olarak yalnız bira bulunabiliyordu. Ayaktakımı cin içmez diye bilinirse de, bulmaya geldi mi cini hayli kolay bulabiliyordu. Kargı oyunu yeniden adamakıllı kızışmıştı. Tezgâh başında kümelenenler de, piyanko biletleri üzerinde çene yarıştırmağa başlamışlardı. Winston'un varlığı bir ân için untulmuştu. Pencerenin dibinde tahta bir masa vardı. Orada işitilivermek korkusu olmadan ihtiyarla görüşebilirdi. Gayet tehlikeli idi bu; ama ne olsa, meydanda telescreen yoktu. Winston içeri girer girmez var mı diye kolaçan etmişti.

İhtiyar, önünde kadehi, yerine yerleşirken, "Bi duble çıkarabilirdi bana," diye homurdandı. "Yarım litre yetmiyo. Doyurmuyo. Bütün litre dersen fazla geliyo. Mesanemi çalıştırmağa başlıyo. Fiatı da caba."

Winston ağız arar yollu "Gençliğinizden beri kim bilir ne büyük değişiklikler gördünüz," dedi.

İhtiyar değişikliklerin meyhanede olduğunu sanır gibi, soluk mavi gözlerini kargı tahtasından tezgâh başına, tezgâh başından ayakyolu kapısına çevirdi. Nihayet "Bira daha iyi idi," dedi. "Daha da ucuzdu! Ben delikanlı iken, içimi yavaş biranın — tatlı sert derdik adına — dublesi dört penny idi. Harpten önce tabiî."

"Hangi harpti bu?" dedi Winston.

İhtiyar müphem şekilde "Habire harp," dedi. Bardağını kaldırdı. Omuzları yeniden doğruldu. "Ömrüne berekât, sağlığına."

Sıska boynundaki keskin uclu gırtlak çıkıntısı şaşılacak hızla bir aşağı bir yukarı kımıldadı; bira yok oldu. Winston tezgâha kadar gidip, daha iki yarım litrelikle geri geldi. Bütün litre içmeye karşı beslediği garazı ihtiyar unutmuşa benziyordu.

"Siz benden cok yaşlısınız," dedi Winston, "Ben daha dünyaya gelmeden, sizin yetişkin insan olmanız

lâzım. Devrim'den önceki, eski günler nasıldı, hatırlıyabilirsiniz. Benim akranım o zamanlara dair hakikaten hiçbir şey bilmiyorlar. Bunlara dair yalnız kitaplardakini okuyabiliyoruz. Kitapların dediği de doğru olmıyabilir. Sizin bu konuda fikrinizi isterdim. Tarih kitapları Devrim'den önceki hayatın şimdikinden tamamiyle başka türlü olduğunu söylüyor. Zulmün, haksızlığın, yoksulluğun daniskası — aklımızın almıyacağı kadar fecii varmış. Şu Londra'da yığın yığın halk doğumundan ölümüne kadar hiçbir zaman yeter yiyecek bulmazmış. Yarısının ayağında kundura bile yokmuş. Günde on iki saat çalışır, dokuz yaşında okulu bırakır, on kişi bir odada yatarmış. Öte yandan, zengin, kudretli bir avuç kimse varmış, hepsi hepsi birkaç bin kişi — sermayeci derlermiş onlara — Sahip olunacak ne varsa, hepsi onlarınmış. Muhteşem kâşanelerde otuz hizmetçi ile oturur: otomobillerde, dört atlı arabalarda gezer, şampanya içer, silindir şapka giyerlermiş—"

İhtiyar birden canlandı:

"Silindir şapka ha!" dedi. "Ondan bahsedişin taaf di mi? Nedense, daha dün aynı şey benim de aklıma geldi idi. Düşündümdü, seneler senesi silindir şapka görmedim diye. Gitti gider hepsi. En son bi tane giydimdi baldızımın cenazesine. Ne zamandı bakayım— Ne ise, tarihi söyliyemiyeceğim ama, elli sene oluyo olmalı. Tabiî sırf o vesile ile kiraladımdı. Anlarsın a."

Winston sabırla "Silindir şapkanın o kadar ehemmiyeti yok," dedi. "Sözü şuraya getireceğim, bu sermayeciler— kendileri, onların sırtından geçinen birkaç hukukçu, papas, falan filân— dünyayı avuçlarına almışlar. Varsa yoksa onların menfaati. Sizler — alelâde halk, işçiler — onların kölesi idiniz. Sizi bildikleri gibi parmaklarında oynatabiliyorlardı. Davar gibi gemiye yükleyip, Kanada'ya yollıyabilirlerdi. İçleri çeker-

se, kızlarınızı koyunlarına alırladı. Dokuz boğumlu kamçı denilen şeyle döğülesiniz diye emir buyurabilirlerdi. Yanlarından geçerken kasketinizi çıkarmak zorunda idiniz. Her sermayeci yanında bir sürü uşaklı dolaşır. Uşaklar—"

İhtiyar yeniden dirildi:

"Uşaklar ha!" dedi. "İşte, niçe beri duymadığım bi söz. Uşaklar! Öyle bi eskiye götürdü ki beni, değme gitsin. Hatırlıyorum— Püh, kaç yıl oldu— bazı bazı Hyde Park'a giderdim Pazarları. Öğle üstü. Heriflerin nutuk çekişini dinlerdim. Dini bütün hayırseverlerin Kurtuluş Ordusu, Katolikler, Yahudiler, Hintliler— çeşitlisi bulunurdu. Hele herifçioğlunun biri vardı— adını bilemicim ama, yaman konuşurdu. Bu kadar olur. Ne veriştirirdi! 'Uşaklar,' diyelekten, 'Mülk sahipleri sınıfının uşakları! Tahakküm eden sınıfın dalkavukları!' Bi tanesi de— 'tufeylîler'di. Ha sonra 'sırtlanlar.'— onlara lâmı cimi yok 'sırtlanlar' diyordu. Anlarsın a, elbet, İşçi Partisi'ne idi bu lâkırdı."

Winston, birbirlerinin maksadını yanlış anlıyarak konuştukları intibaına vardı.

"Asıl bilmek istediğim şu idi," dedi. "Şimdi, o günlerdekine nazaran daha hür olduğunuza kani misiniz? Daha bir insan muamelesi görüyor musunuz? Eskiden, zenginler, baştakiler—"

İhtiyar hatırına gelen "Lordlar Kamarası" sözünü sokuşturdu.

"İsterseniz, Lordlar Kamarası. Sorduğum; sırf kendileri zengin, siz fakirsiniz diye, bu adamların size aşağı derecede insan muamelesi yapmak ellerinde miydi? Söz temsili, onlara 'Efendim' demek zorunda olduğunuz; yanlarından geçerken kasketinizi çıkardığınız gerçek mi?"

İhtiyar derin derin düşünüyor göründü. Cevap vermeden birasının aşağı yukarı dörtte birini içip bitirdi.

"Evet," dedi. "Kasketinize dokunarak kendilerini selâmlamanızdan hoşlanırlardı. Saygı gösterme kabilinden zaar. Ben kendim doğru bulmazdım ya, yaptığım çok oldu. Mecburduk, de istersen."

"Sonra olağan işlerden miydi — tarih kitaplarında okuduğumu aynen tekrar ediyorum sadece — bunlarla hizmetçilerinin sizi kaldırımdan aşağı, su yoluna itip yuvarlamaları, olağan işlerden miydi?"

"Bi defasında içlerinden biri itti idi beni," dedi ihtiyar. "Dünmüş gibi hatırlıyorum. Sandal Yarışı yapıldılığı gece idi — Müthiş külhanileşirlerdi Sandal Yarışı akşamı — Genç bi herife çarpmayım mı Shaftesbury Caddesinde. Dört yüz dirhem efendi idi — üstünde frak gömleği, silindir şapkası, siyah paltosu. Kaldırımda bi yandan bi yana yılankavi gidiyordu. Kazara çarpmim mi. Dedi ki, 'Niye bakmıyorsun nereye gittiğine?' diyelekten. 'Cenabet kaldırımı satın mı aldın sandın?' dedim. 'Küstahlaşırsan benimnen, koparırım uğursuz kafanı,' dedi. 'Sarhoşsun,' dedim, 'Yarım dakikaya kalmaz,' diyelekten, 'tevkif ettiririm seni,' dedim. İnanır mısın, elini göğsüme kaldırıp kakmasiyle beraber, az kalsın otobüs tekerleğinin altını boyluyordum. Eh, gençtik o demler. Bi tane ekliyecektim ya, gelgelelim—"

Winston'un üstüne yılgınlık hissi çöktü. İhtiyarın hafızası bir yığın teferruat çöplüğünden ibaretti. Onu bütün gün sorguya çekebilirdi, aslı olan bir şey öğrenemezdi insan. Parti tarihleri yine bir bakıma doğru olabilirdi. Hattâ, tamamiyle doğru olabilirdi. Son bir teşebbüse kalktı.

"Belki meramımı iyi anlatamadım," dedi. "Şunu demeğe çalışıyorum. Pek uzun ömür sürmüşsünüz. Hayatınızın yarısı Devrim'den önce geçmiş. Faraza, daha 1925 te, siz gelişmiştiniz bile. Hatırlıyabildiklerinize bakarak, hayat 1925 te şimdikinden iyiydi mi diyorsunuz?

Kötüydü mü? Tercih imkânınız olsa, o zaman mı, şimdi mi yaşamağı isterdiniz?"

İhtiyar düşünceli düşünceli kargı tahtasına baktı. Birasını deminkinden daha ağır ağır bitirdi. Konuştuğu zaman, sanki bira ile yumuşamış gibi, müsamahalı, feylesofça bir tavırla konuştu.

"Ne söylememi beklersin biliyorum," dedi. "Beklersin ki, her şey bi yana yeniden gençleşmek, diyeyim. Çoğuna sor, her şeyden fazla, genç olmayı ister. Gençken sapasağlamsındır, gücün yerindedir. Benim yaşıma geldin mi, belini doğrultamazsın. Ayaklarımda nâlet bi şey var, çektiriyo bana. Mesanem dersen, hiç sorma, berbat. Gecede altı yedi defa zorlayo, yataktan kaldırıyo beni. Öte yandan, ihtiyar olmanın büyük faydaları var. Eski üzüntülerin kalmıyo. Kadınlarla alıp verme yok. Az şey mi bu? İnan olsun, şöyle böyle otuz sene var, kadın yüzü görmedim. Görmek te içimden gelmedi ya."

Winston oturduğu yerden, geriye, pencerenin alt eşiğine doğru yaslandı. Devamda fayda yoktu. Biraz daha bira ısmarlayacaktı. Tam o sırada birdenbire ihtiyar kalktı. Hızla ayağını sürüye sürüye yan tarafdaki pis kokulu ayakyoluna gitti. Fazladan yarım litre şimdiden tesirini gösteriyordu. Winston boş kadehine bir iki dakika bakarak oturdu. Ayaklarının kendisini yeniden dışarıya, caddeye götürdüğünün güç farkında oldu. Çok çok yirmi yıla kadar, diye düşündü, o muazzam, basit soru "Hayat Devrim'den önce şimdikinden iyi miydi?" sorusu, temelli cevaplandırılabilir olmaktan çıkacaktı. Ama gerçekte, eski dünyadan en son artakalarak şuraya buraya dağılmış tek tük kimse, bir devri öbürüyle kıyaslamaktan âciz bulunduğuna göre, soru şimdi dahi cevaplandırılır gibi değildi. Milyonlarca faydasız şeyi; beraber çalıştıkları kapı yoldaşiyle aralarında geçen kavgayı, kaybolmuş bisiklet pompasının aranışını, çoktan ölmüş kız kardeşin yüzündeki

ifadeyi, yetmiş sene evvelki rüzgârlı bir sabah tozların çevirdiği anaforu hatırlıyorlardı. Fakat, münasebet alan vakıaların hepsi, onların görüş alanı dışında kalıyordu. Küçük cisimleri görüp, büyüklerini göremiyen karıncaya benziyorlardı. Hafıza yetmiyordu, yazılı arşivler ise tahrif ediliyordu— böyle olunca Parti'nin insan yaşayışı şartlarını ıslâh ettim iddiası kabul edilmek gerekiyordu. Çünkü, bu iddiayı mehenge vurabilecek hiçbir ölçü yoktu; hiçbir zaman da olamazdı.

O ara, düşüncelerinin dizisi birden kopuverdi. Duraklayıp baktı. Dar bir sokakta idi. Oturulan evler arasına serpili tek tük karanlık dükkân vardı. Tam tepesinin üstünde, vaktiyle yaldızlı imiş gibi duran, rengi bozuk üç metal küre sarkıyordu. Burasını tanır gibi oldu. Tabiî ya! Muhtıra defterini satın aldığı eskici dükkânının dışında bulunuyordu.

Korkudan anî bir sancı geçirdi. İlkin defteri satın almakla ettiği düşüncesizlik yeterdi. Buranın bir daha semtine uğramamağa ant içmişti. Öyle iken, düşüncelerinin sadetten ayrılmasına göz yumunca, ayakları onu kendiliğinden yine buraya getirmişti. Muhtıra tutmağa başlamakla, bilhassa bu türlü intihar kabilinden dürtülere karşı kendimi savunurum diye ummuştu. Aynı zamanda, dikkat etti, saat yirmi bire yakın olmasına rağmen, dükkân hâlâ açıktı. Daha az göze çarpmaktan yana içerisi, kaldırımda siftinmekten yeğdir diye, kapı ağzından içeri adım attı. Sorarlarsa, traş bıçağı almağa uğraşıyordum diyebilir; mâkul karşılanırdı.

Dükkân sahibi temiz olmamakla beraber, cana yakın bir koku çıkaran, asma petrol lâmbasını henüz yakmıştı. Uzun, insancıl burnu; mânasını kalın gözlüklerin değiştirdiği tatlı gözleri ile, belki altmışlık, çelimsiz, beli bükük bir adamdı. Saçları enikonu aktı ama, kaşları gürdü, hâlâ siyahtı. Gözlüğü ile; nazik, titiz hareketleri ile; sırtındaki siyah kadifeden eski

ceketle üstünde, âdeta edebiyatçı, belki de musiki üstadı imiş gibi, müphem bir zihnî kabiliyet edası vardı. Sesi kuvvetten düşmüşcesine yumuşak, şivesi çoğu ayaktakımının şivesinden daha az bozuktu.

Hemen "Sizi tanıdım kaldırımda," dedi. "Genç hanımefendinin hâtıra albümünü alan zatsınız. Ne kâğıttı, ne kâğıt. Kaymak kâğıt derlerdi buna. Nice zamandır — eh galiba elli senedir öyle kâğıt yapıldığı yok." Gözlüklerinin üstünden Winston'a baktı. "Bilhassa yerine getirebileceğim bir emriniz var mı? Yoksa şöyle bir bakınmak mı arzu ettiniz?"

Winston belirsizce "Yolum düştü," dedi. "Şöyle bir baktım. Aradığım muayyen bir şey yok."

"İsabet," dedi öbürü. "Çünkü, sizi memnun edebileceğimi sanmıyorum." İnce yapılı eliyle özür diler gibi bir hareket yaptı. "Görüyorsunuz hali. Dükkân tamtakır dense caiz. Söz aramızda, artık antikacılık topu atmak üzere. Alıcı yok gayri. Mal dersen suyunu çekti. Mobilye, perselen, cam işleri — yavaş yavaş hepsi perişan oldu. Dağıldı gitti. Bittabiî, metal eşyanın ekserisini erittiler. Seneler var ki, pirinç şamdana rastlamadım."

Dükkânın küçük olan içerisi hakikatte insanı rahatsız edecek kadar tıklım tıklımdı. Ama, en ufak değer taşıyan hemen hiçbir şey yoktu. Duvar kenarlarında sayısız, tozlu resim çerçeveleri yığılmış; adım atacak yer kalmamıştı. Camekânda tepsiler içinde vida somunları ile civatalar, eskimiş keskiler, bıçağı kırık kalemtraşlar, işler görünmeğe yalandan dahi yeltenmiyen, parlaklığını kaybetmiş saatler, daha türlü türlü döküntü duruyordu. Yalnız köşedeki ufak masanın üstünde, içlerinde merak uyarıcısı bulunabilir gibi görünen birbirine karışmış ufak tefek — sarı vernikli enfiye kutuları, akik taşından ziynet iğneleri gibi şeyler — vardı. Winston avare avare masaya doğru gi-

derken, lâmba ışığında tatlı tatlı ışıldıyan toparlak, hoş bir şey gözüne ilişti; onu eline aldı.

Hemen hemen yarım küre vücude getiren, üstü kavisli, altı yassı, ağır bir billûr parçası idi bu. Billûrun renginde olsun, dokusunda olsun yağmur suyu gibi, kendine has bir yumuşaklık vardı. Göbeğinde, kavisli sathın büyüttüğü, acaip, büklüm büklüm bir şey duruyordu. Yavruağzı renginde, bir gülü ya da deniz anası nevinden bir gülü andırıyordu.

Winston büyülenmiş gibi "Bu ne?" dedi.

İhtiyar adam "Mercan o, mercan," dedi. "Hint Okyanusundan gelmiş olacak. Billûr içine mercan kakma gibi bir şey yaparlardı onunla. İşçiliği yüz yıldan aşağı değildir. Görünüşüne bakılırsa, yüzyılı aşkın."

"Güzel şey," dedi Winston.

Öteki takdir yollu "Güzel şeydir," dedi. "Ama bugün buna güzel diyen pek çıkmaz." Öksürdü. "Ha, tutar da, almak isterseniz, size dört dolara olur. Böylesinin sekiz İngiliz lirası ettiği zamanı hatırlıyabiliyorum. Sekiz lira da — Eh, pek içinden çıkamam ama, çok para idi. Halis antikaya kim başını çevirip te bakar şimdi — tektük artakalanına bile?"

Winston dört doları derhal ödeyip, tama konusu şeyi cebine indirdi. Onun şimdikinden her veçhile farklı bir çağa ait olmanın havasını taşır görünmesi, Winston'a güzelliğinden daha cazip geldi. Yağmur suyunu andıran bu lâtif billûr, ömründe gördüğü hiçbir billûra benzemiyordu. Görünüşdeki faydasızlığı onu büsbütün alımlı kılıyordu. Oysa Winston kestirebiliyordu ki, bu vaktiyle kâğıt üstlüğü olarak düşünülmüş bulunmak gerekir. Cebine çok ağırlık veriyordu ama, bereket, fazla tümsek yapmıyordu. Partilide bulunması tuhaf kaçan, tehlikeli dahi olabilecek bir şeydi bu. Eski şey, hattâ güzel şey, daima belli belirsiz kuşku uyandırıyordu. Dört doları aldıktan sonra ih-

tiyarın yüzü daha göze çarpacak gibi güldü. Winston anladı ki, adam üçe, hattâ ikiye razı olacakmış.

"Yukarıda bir oda daha var. Göz atmak istiyebileceğiniz„ dedi. "İçinde çok şey yok. Hepsi hepsi birkaç parçadan ibaret. Çıkarsak yukarı, ışık alıp öyle çıkmalı."

Bir başka lâmba yaktı. Öne düştü; dik, aşınmış merdivenlerden iki büklüm, ağır ağır yukarıya; oradan küçük kapı dehlizi ile girilen bir odaya götürdü. Burası sokağa değil, taş döşeli bir avluya; ormanı hatırlatan sürü sürü baca külâhlarına bakıyordu. Winston eşyanın hâlâ odada oturulmak istenir gibi tertiplenmiş olduğuna dikkat etti. Yerde uzunlamasına bir halı, duvarlarda bir iki resim, şömineye yanaştırılmış derin, pasaklı bir koltuk vardı. Şöminenin rafında kadranı on iki rakamlı eski moda, fanuslu bir saat biteviye tıktık ediyordu. Pencerenin altında, odanın hemen dörtte birini kaplıyan kocaman bir yatak, hâlâ üstünde şiltesiyle duruyordu.

Adam âdeta özür diler yollu "Karım ölünceye kadar burada oturduk," dedi. "Eşyaları ucun ucun satıyorum. Bakın, ne güzel şu maun yatak. Hiç değilse tahta kuruları ayıklanabildi mi, ne güzel olur yani. Mamafi, biraz hantal bulacaksınız galiba."

Bütün oda aydınlansın diye lâmbayı yüksekte tutuyor; sıcak, donuk ışıkta burası dikkate çarpacak kadar sevimli görünüyordu. Tehlikeyi göze alabilse, odayı haftalığı birkaç dolara kiralamak belki pek kolaydı. Bu düşünce Winston'un süratle zihninden geçti. Akla gelir gelmez vazgeçilecek, çılgınca, imkânsız bir fikirdi bu. Ama oda, âdeta bir sıla hasreti, ataların hâtırası gibi bir şey uyandırmıştı onda. Acık ateşin başındaki koltukta, ayaklar şömine korkuluğuna dayalı; şöminenin yan çıkıntısında bir çaydanlık; yalnız, tamamiyle güven içinde, sevredeni olmadan, peşinden ses kovalamadan; çaydanlık fokurtusundan, saatin dost-

ça tıktıkından gayrı seda duymadan böyle bir odada oturmak nasıl olurmuş? Bunu tıpıtıpına bilirmiş gibi geldi.

"Telescreen yok!" diye mırıldanmaktan kendini alamadı.

"Hih," dedi ihtiyar, "O nesnelerden edindiğim olmadı. Ateş pahası. Hem, her nasılsa, ihtiyaç duyar gibi de olmadım. Şu köşedeki açılır kapanır kanatlı masaya bakın, ne şirin. Yalnız tabiî sarkan kanatları kullanmak istersenız, yenı menteşe takmak lâzım."

Öteki köşede küçük bir kitaplık vardı. Winston'un bemence gönlünü çelmişti. İçinde ıvırzıvırdan başka şey yoktu. Her yerde olduğu gibi ayaktakımının oturduğu semtlerde de, kitapları meydana çıkarıp imha etme işi, mükemmel başarılmıştı. Okyanusyanın herhangi bir yerinde 1960 tan önce basılmış kitap nüshası bulmak pek ihtimal dışında idi. Lâmbayı hâlâ taşıyan ihtiyar, gül ağacından çerçeve içindeki resmin önünde duruyordu. Resim şöminenin öbür tarafında, yatağın karşısında asılı idi.

Nezaketle, "Bakın, olur a, eski basma resimlere meraklı iseniz şayet—" diye başladı.

Winston resmi görmek için o tarafa geldi. Dik dörtken pencereleri, cephesinde küçük bir kulesi olan, beyzî bir binanın resmi idi bu; hakkedilmiş çelik klişeden çıkarılma idi. Binayı çepeçevre parmaklık kuşatıyordu. Arka ucunda heykele benzer bir şey vardı. Winston biraz bunu seyretti. Heykeli hatırlamamakla beraber, binayı gözü ısırır gibi oluyordu.

"Çerçeve duvara tesbit edilmiştir," dedi ihtiyar, "Ama, isterseniz vidasını çıkarabilirim belki."

Winston nihavet "Tanıyorum bu binayı," dedi, "Şimdi harabe halinde, Adalet Sarayı'ndan çıkınca, caddenin ortasına düşüyor."

"Tamam, Mahkemelerden cıkınca. Bomba isabet etti idi — Püh, yıllar oluyor. Vaktiyle kilise idi. St. Clement's Dane idi adı." Sanki gülünçce bir şey söy-

lediğinin farkına varmış gibi, özür dilercesine gülümseyerek ilâve etti: "Portakallar, limonlar diye çalar St. Clement'in çanları!"

"O da nesi?" dedi Winston.

"Hih— 'Portakallar, limonlar diye çalar St. Clement'in çanları.' Ben küçücükken vardı bu şiir. Devamını hatırlıyamıyorum ama, iyi biliyorum, şöyle biterdi sonu: "Al sana bir mum, git ışığında yatağa; al sana bir satır, kafanı uçurmağa. Dansımsı bir şeydi. Altından geçesiniz diye kollarını uzatırlar, 'Al sana bir satır, kafanı uçurmağa' mısraına geldiler mi, kollarını indirdikleri gibi yakalarlardı insanı. Baştan aşağı kilise isimleri idi. Londra'nın ne kadar kilisesi varsa, hepsi girerdi içine— belli başlıları yani."

Winston kilisenin hangi yüzyıla ait olduğunu belli belirsiz merak etti. Londra'da bina yaşı tâyin etmek daima güçtü. Azametli, tesirli bir şeyin görünüşünü akıl yeni diye kabul ediyorsa, insan elinde olmadan onun, Devrim'den bu yana yapıldığını iddia ediyordu. Öte yandan, daha eski zamana ait bulunduğu açıkça belli bir şey, Orta Çağlar denilen sönük devre izafe olunuyordu. Sermayeciliğin malı olan yüzyıllarda hiçbir değerli şey meydana getirilmediğine inanılıyordu. Tarih, kitaplardan nasıl öğrenilemiyorsa, mimaridan de öğrenilemiyordu. Heykeller, kitabeler, anıt taşları, cadde isimleri — geçmişe ışık serpecek her şey, usulüne göre tahrif olunmuştu.

"Orasının vaktiyle kilise olduğundan haberim yoktu," dedi.

"Hakikatte kiliselerin pek çoğu durur," dedi ihtiyar. "Ama, başka işlerde kullanılırlar. Hım, nasıldı bakayım o şiirin devamı? Hah, buldum!

"Portakallar, limonlardiye çalar St. Clement'in çanları
Üç metelik borcunuz var bana der St. Martin'in çanları-

Eh, işte o kadarını çıkarabiliyorum. Metelik, ufaklık bakır para idi. Az buçuk sent'e benzerdi."

"St. Martin nerede idi?" dedi Winston.

"St. Martin mi? O hâlâ yerinde. Zafer Meydanında, resim galerisinin yanıbaşında. Cephesinde üçken biçimi kapalı sundurma gibi bir şeyle sütunlar var. O bina. Bir kat büyük merdiveni var."

Winston burasını gayet iyi biliyordu. Çeşitli propaganda gösterileri — tepkili bombalarla Yüzer Kal'aların ölçü üzerine yapılmış modelleri, düşman mezalimini gösteren balmumundan yapılma canlı tablolarla benzerleri — için kullanılan müze idi.

"Tarla içi St. Martin derlerdi," diye ilâve etti ihtiyar, "Mamafi, o semtte hiçbir yerde tarla hatırlamıyorum ya."

Winston resmi satın almadı. Elde bulunması billûr kâğıt üstlüğüne nazaran daha da uygunsuz bir maldı. Çerçevesinden çıkarılmadan eve götürmek ise imkânsızdı. Ama, daha birkaç dakika oyalanıp, ihtiyarla görüştü. Adının — dükkân cephesindeki yazıdan insan Weeks olduğu neticesine varıyordu — Weeks değil, Charrington olduğunu keşfetti. Bay Charrington altmış üç yaşında bir dulmuş, otuz yıldır bu dükkânda otururmuş. Bütün bu zaman boyunca, camekân üzerindeki ismi değiştirmeğe niyetlenmiş, ama bir türlü gerçekten değiştirecek kıvama gelememiş. Konuştukları kadar yarım yamalak hatırda kalmış şiir Winston'un zihninden boyuna geçip durmuştu. Portakallar, limonlar diye çalar St. Clement'in çanları, üç metelik borcunuz var bana der St. Martin'in çanları! Garipti ama, bunu kendi kendinize söyleyince, çanları sahiden işitiyorum kuruntusuna kapılıyordunuz. Kılık değiştirmiş, unutulmuş olarak hâlâ her nerede ise mevcut, yitirilmiş bir Londra'nın çanlarını.. Hayalete benzer çan kulelerinden bunların ses verdiğini birbiri peşisıra duyuyor gibi oluyordu Winston. Oysaki, hatırlıyabil-

diğine göre, hakikî hayatta kilise çanlarının çaldığını hiç duymuşluğu yoktu.

Kapıdan dışarı adım atmadan sokağı iskandil ettiğini ihtiyar görmesin diye Bay Charrington'un yanından ayrıldı; merdivenlerden yalnız başına indi. Münasip fasıladan — diyelim bir ay — sonra dükkâna tekrar uğramağı göze alacaktı. Şimdiden kararını vermişti. Belki Merkez'de geçirmesi gereken geceyi atlatmaktan daha tehlikeli değildi bu. Bir kere zırzopluğun dik âlâsı muhtıra defterini aldıktan sonra, dükkân sahibine güvenilip güvenilemiyeceğini bilmeden buraya tekrar gelmekti. Bununla beraber—!

Evet, bir daha düşündü. Yine gelecekti. Güzelim süprüntü kırıntılarından daha da alacaktı. St. Clement's Dane'in basma resmini satın alacak, çerçevesinden ayıracak; tulumunun ceketi altına gizliyerek eve götürecekti. O manzumenin geri yanını Bay Charrington'un hafızasından sürükleyip çıkaracaktı. Hattâ o kaçıkça tasavvur; yukarıki odayı kiralama işi, bir ara yine çarçabuk alından geçti. Vecde gelerek, belki beş saniye için kaygısızlaştı; hiç değilse bir ilk hazırlık olarak pencereden dahi bakmaksızın, dışarıya, kaldırıma adımını attı. Hattâ, ayak üstü uyduruverdiği makamla, dudaklarını aralamadan mırıl mırıl başlamıştı söylemeğe—

Portakallar, limonlar diye çalar St. Clement'in çanları

Üç metelik borcunuz var bana der—

Ansızın yüreği katılır, içi erir gibi oldu sanki. İleride — mesafe on metre yoktu — kaldırımdan doğru mavi tulumlu biri geliyordu. Roman Edebiyatı Dairesindeki kızdı bu; siyah saçlı kız. Işık elvermiyordu ama, tanımak zor değildi. Kız dosdoğru yüzüne baktı; sonra, onu görmemiş gibi acele yürüdü gitti.

Winston'un eli ayağı kesildi. Bir iki saniye kımıldıyamadı. Sonra sağa döndü; yanlış istikamet tuttur-

duğunu o ara fark etmeksizin, sıkıntı içinde uzaklaştı. Ne olursa olsun bir mesele çözülmüştü. Kızın onu gözetlediğine artık şüphe kalmamıştı. Buraya peşinden gelmiş olmalıydı. Çünkü Partililerin oturduğu semtin kilometrelerce ötesinde, aynı karanlık arka sokaktan aynı akşam, kızın sırf rastgele yürüdüğüne inanılamazdı. Tesadüfün bu derecesi olamazdı. Sahiden Düşünce Polisi'nin memuru mu, yoksa sadece işgüzarlığından ötürü harekete geçen amatör hafiye mi idi? Bunun pek ehemmiyeti yoktu. Winston'u tarassut edişi yeterdi. İhtimal meyhaneye girdiğini de görmüştü.

Yürümüyor, çabalıyordu. Her adımda cebindeki billûr parçası kalçasına vuruyordu. Handiyse onu çıkarıp atmağa aklı yatıyordu. En berbadı karnındaki buruntu idi. Birkaç dakika için öyle geldi ki, çabucak belâya kavuşmazsa, ölecektir. Ama, böyle semtte umumî helâ olmazdı. Sonra ısparmoz geçti. Uyuşuk bir veca kaldı.

Yol, çıkmaz sokaktı. Winston durdu. Ne yapacağını şaşırmış gibi saniyelerce bekledi. Sonra, yüz geri edip, tekrar geldiği tarafa yürüdü. Dönerken aklına geldi. Kız yanından geçeli daha üç dakika olmuştu. Koşarak belki ona yetişebilirdi. Sessiz bir yere gelinceye kadar peşini bırakmaz, sonra kaldırım taşiyle kafasını patlatabilirdi. Bu iş için cebindeki billûr parçasının ağırlığı yeterdi. Ama, bu fikirden derhal caydı. Çünkü, vücutça gayret sarfını düşünmek dahi tahammülü aşıyordu. Koşmasına koşamaz, vurmasına vuramazdı. Kaldı ki, kız gençti, dinçti, kendini savunurdu. Akşamı nerede geçirdiğini bir dereceye kadar ispat için elini çabuk tutarak Topluluk Merkezi'ne kapağı atmayı; kapanıncaya kadar orada kalmayı düşündü. Gelgelelim bu da kabil değildi. Ölümü andırır bir bitkinlik vaftı üstünde. Bütün arzusu çabucak eve varmak, oturup susmaktı.

Apartman dairesine geri geldiğinde saat yirmi

ikiyi geçiyordu. Işıklar saat yirmi üç otuzda ana hattan söndürülecekti. Mutfağa girdi. Hemen hemen çay fincanı dolusu Zafer Cini göçürdü. Sonra, aralıktaki masaya gidip, oturdu. Muhtıra defterini çekmeden çıkardı. Ama, birdenbire açmadı. Telescreen'den yaygara halinde arsız bir kadın sesi vatanseverlik şarkısı çağırıyordu. Şarkıyı şuurundan dışarı uğratmağa çalıştı, muvaffak olamadı; gözü defterin ebru kabına takılıp kalarak oturdu.

Geceleyin götürmeğe gelirlerdi, hep geceleyin. En uygun düşeni, ellerine geçmeden kendine kıymaktı. Şüphesiz kimi öyle yapıyordu. Kayıplara karışma vak'alarından çoğu hakikatte intihardı. Fakat, ateşli silâh, ya da herhangi çabuk, kesin tesirli zehir tedarikine imkân olmıyan bir âlemde kendine kıymak için müthiş cesaret lâzımdı. Can acısının, korkunun biyolojik bakımdan faydasızlığını; olağanüstü gayrete tam ihtiyaç varken daima atalete uğrayıp, donakalan insan vücudunun güvenilmezliğini, âdeta hayretle düşündü. Bir gereği gibi çabuk davranmış olsaydı, siyah saçlı kızın çanına ot tıkamıştı bile. Hareket gücünü kaybedişi, sırf içine düştüğü tehlikenin son kerteyi bulmasındandı. Öyle geldi ki Winston'a, buhran anlarında insan hiçbir zaman dış düşmanla değil, hep kendi vücudu ile pençeleşir. Şimdi dahi karnındaki uyuşuk veca ardı ardına düşünmeği cine rağmen imkânsız kılıyordu. Görünürde karamanlık veya fecaatle ilgili olan bütün durumlarda da, anlıyordu ki, aynı şey varittir. Harp meydanında, işkence hücresinde, batan gemide, uğrunda dövüştüğünüz dâvalar daima unutulur. Çünkü, vücut, kâinatı kaplıyacak kadar şişer; korkudan eliniz ayağınız kesilmese bile, acıdan feryat etmeseniz bile, hayat, açlığa, soğuğa, uykusuzluğa karşı; ekşiyen mideye, ağrıyan dişe karşı, an bean yapılan bir mücadeledir.

Muhtıra defterini açtı. Bir şeyler yazmak... öne-

mi vardı bunun. Telescreen'deki kadın yeniden şarkıya başlamıştı. Kadının sesi, uzun sivri uçlu sırçalar gibi, beynine saplanıyordu sanki. Defterin hitabettiği, defterin kendisi için yazıldığı O'Brien'ı düşünmeğe çalıştı. Ama, bunun yerine Düşünce Polisi alıp götürdükten sonra başına gelecekleri kurmağa başladı. Derhal öldürseler, beis yoktu. Beklediği öldürülmekti. Fakat, ölümden evvel (Bu türlü şeyleri kimse konuşmaz, herkes bilirdi) kaide haline gelmiş suç ikrarı usulüne tâbi tutulmak mecburiyeti vardı: Yerlerde sürüklenme, merhamet dileyerek feryat etme, kırılan kemiklerin çatırdısı, parçalanan dişler, kanla birbirine karışmış saçlar. Sonu hep bir kapıya çıktığına göre, buna katlanmak ne zoruna idi? Ömrünün birkaç gününü ya da haftasını eksiltmek niçin mümkün olmasındı? Yakayı ele vermeden kurtulan yoktu; suçunu ikrar etmemezlik olmuyordu. Bir kere düşüncesuçuna kendini kaptırdı mı, belli tarihte öleceği muhakkaktı. Şu halde, hiçbir şeyi değiştirmiyen korkunun gelecek zaman içinde kökleşip kalmasına ne hacet vardı?

O'Brien'ın hayalini deminkinden biraz daha başarılı şekilde zihninde toparlamağa çalıştı. Ona "Karanlık basmıyan yerde buluşacağız," demişti O'Brien. Bunun ne mânaya geldiğini biliyor, ya da bildiğini sanıyordu. Karanlık basmıyan yer, insanın asla görmiyeceği, fakat ön-sezi ile esrarlı surette katılabileceği, gönülden geçirilen gelecekti. Ama, telescreen'in dırdırı boyuna kulağını hırpaladığından, düşünce dizisini daha ötelere iletemedi. Ağzına bir sigara aldı. Tütünün yarısı dilinin üzerine döküldü. Tekrar tükürüp atması güç olan acı bir tozdu bu. Koca Ağabey'in yüzü süzülür gibi dimağına sokuldu. O'Brien'ın yüzünü dışarıya uğratarak, onun yerine geçti. Winston tıpkı birkaç gün evvel yaptığı gibi, cebinden para çıkarıp, baktı. Yüz, ona gözünü dikmiş, büyük büyük, sakin sakin, koruya koruya bakıyordu. Ama, o karabıyığın arkasında ne

türlü bir gülümseme saklı idi? Cenaze çanları gibi, şu sözler Winston'un ağır, ağır teker teker hatırına geldi:

SAVAŞ BARIŞTIR
HÜRLÜK KÖLELİKTİR
CAHİLLİK KUVVETTİR

BÖLÜM: II

I

Vakit sabahla öğle arası idi. Winston ayakyoluna gitmek üzere bölmeden çıkmıştı.

Uzun, pırıl pırıl ışıklı koridorun öbür ucundan kendisine doğru tek başına birisi geliyordu. Gelen siyah saçlı kızdı. Eskici dükkânının dışarısında rastladığı akşamdan beri dört gün geçmişti. Winston, kız yaklaşınca, sağ kolunun askıya alınmış olduğunu gördü. Askı bağı tulumunun renginde olduğu için, uzaktan farkedilmiyordu. İhtimal roman mevzularının 'taslağını işle'yen büyük çiçekdürbünlerinden (*) birini çevirirken eli sıkışıp ezilmişti. Roman Edebiyatı Dairesinde sık görülen kazalardandı bu.

Birbirlerine dört metre kadar kala, kız tökezledi; hemen hemen yüzü koyun kapaklandı. Canının acısından keskin bir çığlık kopardı. Tam incinmiş kolu üzerine düşmüş olacaktı. Winston birden durdu. Kız diz üstü doğrulmuştu. Süt gibi sararan benzi ağzını her vakitkinden daha kırmızı gösteriyordu. Gözleri acıdan ziyade korkuya benzer şefkat uyandırıcı bir ifade ile onun gözlerine dikilmişti.

Winston'un içinde acaip bir his kımıldadı. Karşısında onu öldürmeğe çalışan bir düşman vardı. Yine karşısındaki, acı çeken, belki bir kemiği kırık, insan soyundan bir mahlûktu. İçgüdü ile ona yardıma koşmuştu bile. Kızın sargılı kolu üzerine düştüğünü gö-

---

(*) kaleidoscope.

rür görmez, o acıyı sanki kendi vücudunda duyar gibi olmuştu.

"Bir yerinize bir şey oldu mu?" dedi.

"Bir şey değil. Kolum. Şimdi geçer."

Yüreği heyecanla çarpar gibi konuşuyordu. Betibenzi kalmadığı muhakkaktı.

"Kırık yok ya bir yerinizde?"

"Hayır, iyiyim. Sızladı bir an. O kadar."

Serbest duran elini ona uzattı. Winston, ayağa kalkmasına yardım etti. Rengi biraz yerine gelmiş, hali çok farketmişti.

"Bir şey değil," diye kısaca tekrarladı. "Yalnız bileğimi çarptım biraz. Teşekkür ederim, yoldaş."

Bunun üzerine, evvelce gittiği istikamette hakikaten hiçbir şey olmamışcasına canlı canlı yürümeğe devam etti. Olan biten yarım dakika sürmüş değildi. Hisleri yüzde belli etmemek, içgüdü haline gelmiş bir alışkanlıktı. Hâdisenin vukuu sırasında, nasıl olsa telescreen'in tam önünde duruyorlardı. Bununla beraber, anî bir şaşkınlığı belli ememek pek güç olmuştu. Çünkü Winston ayağa kalkmasına yardım ederken iki üç saniyenin içinde kız onun eline usulca bir şey sıkıştırmıştı. Bunu bile bile yaptığına şüphe yoktu. Ufak, düz bir şeydi bu. Helânın kapısından girerken onu cebine aktarıp, parmak ucuyla yokladı. Dörtken halinde katlanmış bir parça kâğıttı.

Su dökülecek yerde ayak üstü dikilirken, biraz daha dokuna dokuna kâğıdın kıvrımını düzeltebildi. Anlaşılan üstünde iletilecek haberimsi bir şey yazılı idi. O ara, kâğıdı alıp, apteshanelerden birine girerek, derhal okumak hevesine kapıldı. Ama, bu, pekâlâ bildiği gibi, müthiş budalalık olurdu. Telescreen'lerin devamlı takip edildiği bir yer varsa o da muhakkak helâllardı.

Bölmesine dönüp, yerine oturdu. Kâğıt parçasını

yazı masasının üstündeki öbür kâğıtların arasına gelişigüzel attı. Gözlüğünü taktı. Sözyazar âletini önüne çekti. "Beş dakika," dedi kendi kendine, "En aşağı beş dakika." Yüreği korku verecek kadar sesli sesli göğsünde güm güm ediyordu. Ne ise ki, üzerinde uğraştığı sadece âdet yerini bulsun kabilinden yapılan basma kalıp bir işti; inceden inceye dikkati gerektirmiyen uzun bir rakam listesinin tashihi idi.

Kâğıtta her ne yazılı ise, siyasî cinsten mâna taşımak gerekirdi. Görebildiği iki imkân vardı. Çok daha muhtemeli, korktuğu gibi, kızın Düşünce Polisi memuru olması idi. Düşünce Polisi'nin ileteceği haberleri niçin bu şekilde yollamağı tercih ettiğini bilmiyordu. Belki kendilerine göre bir sebebi olacaktı. Kâğıda yazılı şey tehdit, celp, intihar emri, bir nevi tuzak olabilirdi. Fakat, boşuna bastırmağa çalıştığı halde, boyuna baş kaldıran, daha merak gıcıklayıcı bir başka imkân vardı. İletilen haberin hiç te Düşünce Polisi'nden gelmeyip, gizli teşkilâta benzer bir yerden gelmesi. Nihayet, Kardeşlik teşkilâtı belki vardı! Kız belki oraya mensuptu! Abes olmasına abesti ama, bu fikir, elindekinin kâğıt parçası olduğunu anlar anlamaz kafasında doğmuştu. Öteki, daha ihtimal içindeki izah şekli, üstünden birkaç dakika geçti de öyle aklına geldi. Şimdi bile, kavradığı, gelen haberin belki ölüm demek olduğu iken — inandığı hâlâ bu değildi; mantıkla bağdaşmıyan ümit ağır basıyordu; yüreği gümbürdüyor, sözyazara rakam mırıldarken sesinin titremesini güçlükle önlüyordu.

Muamelesi biten işe ait yığını tomar edip, hava tazyikli borudan içeri itti. Sekiz dakika geçmişti. Burnunun üstündeki gözlüğü düzeltti. İçini çekti. Üstünde kâğıt parçasının durduğu, sıra bekliyen işlerin destesini önüne doğru getirdi. Kâğıt parçasını düzledi. Üzerinde iri, biçimsiz el yazısıyla

Seni seviyorum

yazıyordu.

Bu töhmet saçan nesneyi dakikalarca hafıza kovuğuna dahi atamıyacak kadar afallamıştı. Lüzumundan fazla ilgi göstermenin tehlikesini pekâlâ biliyordu. Ama, kâğıdı atarken, sırf bu sözler gerçekten var mı diye anlamak için, bir kere daha okumaktan kendini alamadı.

Sabahın geri kalan kısmında çalışmak çok güç geldi. Halecanını telescreen'den gizleme zarureti, peşi peşine nafile teferruatla vakit alan işlere zihnini ayarlamak zorundan da beterdi. Bağrında sanki bir kor tutuşuyordu. Sıcak, kalabalık, gürültü içindeki kantinde öğleyemeği işkence oldu. Yemek saatinde biraz yalnız kalacağını ummuştu. Aksi gibi Parsons avanağı yanına çökmüştü. Pis ter kokusu, yahninin teneke çeşnili kokusunu hemen hemen bastırıyordu. Nefret Haftası hazırlıklarına dair ulam ulam bir lâkırdı tutturdu. Hele kızının bulunduğu Hafiyeler oymağı bu vesile ile Koca Ağabey'in papier-maché'den iki metre eninde baş modelini yapıyor diye ne coştu, ne coştu. Sesler karıştığı için Parsons'un dediklerini Winston güç belâ işitti-ğinden; bidüziye aptalça bir sözün tekrarlanmasını istemek zorunda kalıp, sinirleniyordu. Kızı kısa bir an bir defacık gördü. En ucdaki bir masada idi, yanında iki kız daha vardı. Winston'u görmemezlikten geldi. Winston da o tarafa bir daha bakmadı.

Öğleden sonrası daha tahammül edilir gibi idi. Öğle yemeğinin hemen ardından, nazik, halli müşkül bir iş çıkageldi. Bunun icabına bakmak saatler sürecekti. Başka her şeyin kenara bırakılması gerekiyordu. İş, iki yıl önceki dizi dizi bir takım istihsal raporlarını, şimdi üzerinde şüphe bulutu dolaşan kalburüstü bir İç Partilinin itibarını zedeliyecek şekilde tahrif etmekten ibaretti. Winston bu türlü şeylerin erbabı idi. Böylece kızı tamamiyle akıldan çıkarmağa iki saatten

fazla muvaffak oldu. Sonra, yüzünün hâtırası canlandı ve yalnız kalmak için şiddetli, dayanılmaz bir arzu duydu. Yalnız kalabilinceye kadar, bu yeni gelişme üzerine düşünüp neticeye varmak imkânsızdı. Bu gece, Topluluk Merkezi'nde bulunması gereken gecelerden idi. Kantinde bir hamlede tatsız bir yemek daha sömürüp, Merkez'e koştu; bir "tartışma grubu"nun sahte ciddiyete bürünen maskaralığına katıldı; iki oyun masa tenisi oynadı; birkaç kadeh cin yuvarladı; "Satrançla olan münasebeti yönünden İngsos" konulu bir konferansın sonuna kadar, yarım saat hazır bulundu. Ruhu sıkıldığından, kıvrandı, durdu. Ama ilk defa olarak, Merkez'deki geceyi atlat diye içinden dürten yoktu. *Seni seviyorum* kelimelerini görünce gönlünden sağ kalma arzusu fışkırmış; ufak tehlikeleri göze almak birdenbire mânasız gelmişti. Ancak saat yirmi üçte, eve gelip, (ses çıkarmadıkça insana telescreen'in bile ilişemediği karanlıkta) yatağa girince uzun uzun düşünebildi.

Çözülmesi gereken, maddî bir mesele vardı: Kızla nasıl temasa geçip, buluşma tertiplemeli? Kızın ona tuzağa benzer bir şey kurabileceği ihtimali üzerinde artık durmuyordu. Öyle olmadığını, pusulayı eline tutuştururken gösterdiği halecandan anlamıştı. Pekâlâ umulacağı üzere, kız korkusundan, belli ki oynatır gibi olmuştu. Onun teklifini önlemek ise, Winston'un aklından dahi geçmedi. Daha beş gece evvel kafatasını kaldırım taşiyle paramparça etmeği tasarlamıştı ama, beisi yoktu. Çıplak, körpe vücudu, rüyada gördüğü gibi, hatırına geldi. Onu bütün öbürlerine benzer alığın biri; kafası yalan ve nefretle tıklım tıklım; buz gibi soğuk sanmıştı. Onu kaybedebileceğini, beyaz körpe vücudun avucundan kayıp gidebileceğini düşününce, üstüne nöbet gibi bir şey geldi, ateş bastı! Başka her şeyden ziyade, elini çabuk tutup temasa geçmezse, kızın düpedüz caymasından korkuyordu. Gelgelelim,

buluşmanın maddî güçlüğü pek büyüktü. Satrançta, henüz mat olmuşken, tutup hamle yapmağa kalkmaya benziyordu. Ne yana yüzünüzü dönseniz, telescreen karşınızda idi. Hakikatte, pusulayı okur okumaz, kızla haberleşmek için mümkün olan bütün çareler beş dakikanın içinde aklımdan geçmişti. Lâkin şimdi, düşünmeğe vakit bulunca, masa üstünde bir sıra âlet dizer gibi, bunları teker teker gözden geçiriyordu.

Açıkcası, bu sabahkine benzer bir rastlayış tekrarlanamazdı. Kız Arşiv Dairesinde çalışsa, nisbeten basitti. Fakat Roman Edebiyatı Dairesinin binanın neresinde olduğunu Winston pek şöylesine biliyordu. Oraya gitmesi için bahane de yoktu. Nerede oturduğunu, işten ne zaman çıktığını bilse, kızla, evine giderken yol üstü bir yerde buluşmak için çare düşünebilirdi. Fakat evine giderken peşine düşmek tehlikesiz değildi. Çünkü böylesi Bakanlık dışında oyalanmak demek olurdu: farkına varılacağı muhakkaktı. Posta ile mektup göndermek ise, bahis konusu olamazdı. Gizli dahi olmayan âdet hükmüne girmiş bir usul vardı; yolda bütün mektuplar açılıyordu. Gerçekte, mektup yazan pek azdı. Ara sıra gönderilmek icabeden haberlere mahsus cümlecikler bulunan uzun listeler basılmış kartpostallar vardı. Bu cümleciklerden uygun düşmiyenler çiziliyordu. Ne olsa, adresi şöyle dursun, kızın adını bilmiyordu. Sonunda en salim yerin kantin olduğunda karar kıldı. Telescreen'lere pek yakın olmıyan; konuşanların uğultusu ile enikonu sarılmış ortalarda bir yerde, onu masada yalnız yakalıyabilirse — diyelim, otuz saniye öyle kalınırsa, karşılıklı bir çift lâf etmek mümkün olabilirdi.

Ondan sonraki hafta hayat sıkıntılı bir rüyaya benzedi. Ertesi gün, kız, düdük ötüp, Winston kantinden çıkasıya kadar gözükmedi. İhtimal daha geç işbaşı yapan vardiyaya nakledilmişti. Bakışmadan birbirlerinin yanından geçtiler. Daha ertesi gün alışılan saatte

kantinde idi. Fakat yanında üç kız daha vardı; telescreen'in tam altında idiler. Sonra, müthiş geçen üç gün kız hiç gözükmedi. Winston'un bütün ruhuna ve bedenine tahammül edilmez bir alınganlık, şeffaflığa benzer bir şey ârız olmuştu sanki. Her hareketini, her sesini, her temasını; söylemek ya da dinlemek zorunda bulunduğu her sözü, şiddetli bir azap haline getiriyordu. Uykusunda bile kızın hayalinden büsbütün sıyrılamıyordu. O günlerde muhtıra defterine el sürmedi. Avunduğu oluyorsa, işinin başında avunuyordu. İşinde kimi zaman kendini on dakika devamlı unutabildiği oluyordu. Kızın başına ne geldiğini çözecek hiçbir ipucu yoktu elinde. Bir şey sorup soruşturamazdı. Kız uçup gitmiş, intihar etmiş, Okyanusya'nın öbür ucuna kaldırılmış olabilirdi. Hepsinden kötüsü ve muhtemeli, sadece fikrinden vazgeçip, Winston'dan uzak durmağa karar vermiş olabilirdi.

Ertesi gün yeniden ortaya çıktı. Kolu askıdan inmişti. Bileğinin etrafına plaster bağı yapışıktı. Kızı görünce öyle ferahladı ki, birkaç saniye dosdoğru gözünü dikip bakmaktan kendini alamadı. Daha ertesi gün, konuşmalarına ramak kaldı. Kantine gelip girdiğinde kız duvarın epey ötesinde bir masada oturuyordu. Yapayalnızdı. Vakit erkendi. Ortalık pek dolu değildi. Kuyrukta bekliyenler yavaş yavaş ileri sokuluyordu. Winston nihayet tezgâhın hemen hemen yanıbaşına varmıştı. Sonra, önden birisi sakarin hapını almadığından sızlandı; kuyruk iki dakika ilerliyemez oldu. Ama, Winston tepsisini alıp, kızın masasına doğru yola düzüldüğünde, o hâlâ yalnızdı. Gözleriyle ötesinde bir masada yer kollıyarak, kıza doğru teklifsizce yürüdü. Aralarında belki üç metre vardı. İki saniye daha, iş tamamdı. Derken, arkasından bir ses "Smith!" diye çağırdı. İşitmemezlikten geldi. Ses, daha yüksek perdeden tekrarlardı: "Smith!" Nafile idi. Döndü. Pek az tanıdığı, sarı saçlı, şaşkoloz suratlı, Wilsher adında

bir delikanlı, gülümsiyerek masasındaki boş yere onu çağırıyordu. Kabul etmemek tehlikesiz olmazdı. Kendisine selâm verildikten sonra, gidip yanında kimse bulunmayan bir kızla aynı masada oturamazdı. Fazla göze batardı. Dostça bir gülümseme ile yerine oturdu. Sarışın, şaşkoloz surat, ağzı kulaklarına vararak sırıttı ona. Winston kendini o suratın tam orta yerine bir kazma indiriyor gördü. Birkaç dakika sonra kızın masası doldu.

Ama, Winston'un kendine doğru geldiğini kız görmüş olmak lâzımdı; bundaki imayı sezerdi belki. Ertesi gün, Winston erken gelmeğe itina etti. Bittabiî, kız aşağı yukarı aynı yerde bir masada, yine yalnızdı. Kuyrukta Winston'un tam önünde duran, ufak tefek, eline çabuk, böceği andırır biri idi; yassı bir yüzü, küçük, kuşkulu gözleri vardı. Winston, tepsisi ile tezgâhın başından ayrılırken, ufak tefek adamın doğruca kızın masasına yöneldiğini gördü. Ümitleri yine suya düştü. Daha ilerideki masada boş bir yer vardı ama, ufak tefek adamın halinden, en boş masayı seçecek kadar rahatını gözeteceği belli oluyordu. Winston, içi sızlıyarak, onun arkasından yürüdü. Kızı yalnız olarak ele geçiremedi mi faydası yoktu. O ara bir çangırtıdır koptu. Ufak tefek adam, kollar bir yanda, bacaklar bir yanda, yüz üstü yerde yatıyordu. Tepsisi fırlamış gitmişti. Yerde çorba ile kahve iki kol olmuş, boydan boya akıyordu. Adam, Winston'a kötü kötü bakarak, kalkmağa davrandı. Tabiî, çelme takıp düşürdüğünden şüphelenmişti. Ama her şey yolunda idi. Beş saniye sonra, Winston, yüreği küt küt atarak kızın masasına oturuyordu.

Ona bakmadı. Tepsisini boşaltıp, derhal yemeğe başladı. Her şeyden mühim olan, başka biri gelmeden hemen konuşmaktı. Oysa, şimdi müthiş korkuya kapılmıştı. Kız yanına ilk sokulduğundan beri bir hafta geçmişti. Fikrini değiştirmiş olacaktı; değiştirmiş ol-

malıydı! Bu işin başariyle sona ermesine imkân yoktu. Böyle şeyler hakiki hayatta olmuyordu. Kulağı tüylü şair Ampleforth'ın elinde tepsi, iğile büküle ortada dört dönüp, oturacak yer aradığını o lâhza görmese, konuşmaktan büsbütün çekinebilirdi. Sağı solu belli olmıyan haliyle, Ampleforth, Winston'u severdi. Gözüne ilişse, elbette onun masasına oturacaktı. Davranmak için belki bir dakika vakit vardı. Winston da, kız da, habire atıştırıyorlardı. Yedikleri sulu fasulye plâkisi gerçekten çorba idi. Winston alçak perdeden mırıldanarak konuşmağa başladı. İkisi de başlarını kaldırıp bakmıyorlardı. Durmadan kaşık atarak sulu nesneyi ağızlarına götürüyorlardı. Lüzumlu bazı sözleri, mânası hiçbir tarafa çekilmez, alçak sesle kaşık doluları arasında karşılıklı söylediler.

"İşten ne vakit çıkıyorsunuz?"

"On sekiz otuzda."

'Nerede buluşabiliriz?"

"Zafer Meydanı'nda, anıtın yanında."

"Telescreen dolu orası."

"Kalabalıksa zararı yok."

"İşaretleşme olacak mı?"

"Hayır. Kalabalığa karıştığımı görünceye kadar yanıma yaklaşmayın. Bana bakmayın da. Yakınımda bir yerde durun sade."

"Saat kaçta?"

"On dokuzda.'

"Peki."

Ampleforth, Winston'u göremedi; başka masaya oturdu. Bir daha konuşmadılar. Aynı masada oturan iki kişi için mümkün olan nisbette, birbirilerine bakmadılar. Kız yemeğini çabucak bitirip çıktı. Winston sigara tellendirmek üzere kaldı.

Winston tayin edilen zamandan önce Zafer Meydanı'nda idi. Yivli muazzam sütunun dibinde dolanarak gezindi. Sütunun tepesinde Koca Ağabey'in heykeli,

güney istikametine gözünü dikmiş, Birnumaralı Uçuşpisti savaşında Avrasya uçaklarını (Birkaç yıl önce Doğuasya uçaklariydi bunlar) yenilgiye uğrattığı semalara doğru bakıyordu. Bunun önüne rastlıyan caddede Oliver Cromwell'i gösteriyor diye bilinen, at üstünde bir insan heykeli vardı. Saati beş dakika geçe, kız bâlâ ortada yoktu. Winston yine o müthiş korkuya kapıldı. Gelmiyecekti, vazgeçmişti! Ağır ağır meydanın kuzey tarafına yürüdü, çanları olduğu zaman "Bana üç metelik borcunuz var" diye çan çalan St. Martin kilisesini teşhis etti; bundan âdeta sönük kalan bir zevk duydu. Derken, kızın, anıtın dibinde durduğunu gördü. Sütunun yukarısına doğru, yılankavi yükselen yaftayı okuyor, ya da okur gibi yapıyordu. Daha başka birikenler olmadan yanına yaklaşmak tehlikesiz değildi. Kaidenin kenarlarında çepeçevre telescreen'ler vardı. Lâkin, o ara, sol kolda bir yerden bağrışmalar, ağır taşıtların homurtusu duyuldu. Birdenbire herkes meydanın ortasında koşuşur gibi oldu. Kız, anıtın dibindeki arslanları hafif, çabuk adımlarla dolanarak, üşüşenlerin akıntısına karıştı. Winston peşine düştü. Koşarken, haykırılan bazı sözlerden Avrasyalı bir esir kafilesi geçtiğini öğrendi.

Kesif bir yığın halk meydanın güney tarafını tıkamıştı bile. Olur olmaz zamanda meşrepçe her türlü çarpışmanın dışında kalan Winston, tos vurarak, iğilip bükülerek, ileriye, kalabalığın ortasına doğru kendine itekaka yol açtı. Az sonra kıza kolu ile uzanabilecek kadar yaklaşmıştı. Gelgelelim, yolu ayaktakımından pek iri kıyım bir adamla, karısı olması muhtemel hemen o irilikte bir kadın tıkamıştı; aşılması imkânsızdı; etten duvar kurmuştular sanki. Winston yana doğru ırgalana ırgalana, sert bir hamle ile omuzunu onların arasına sokabildi. Bir ara adaleli iki kalça arasında nerede ise bağırsaklarının posası çıkıyor gibi geldi. Sonra biraz terliyerek, engeli yarıp geçmişti.

Kızın yamacında idi. Omuz omuza idiler; ikisi birden gözlerini kımıldatmaksızın önlerine dikmişlerdi.

Kamyonlardan uzun bir katar caddeden ağır ağır geçiyordu. Kamyonların her köşesinde, hafif makinalı tüfeklerle silâhlandırılmış, odun suratlı muhafızlar ayakta dikiliyordu. Kamyonlarda yeşile çalan eski püskü üniformalı, ufak tefek, saz benizli insanlar, kıpırdayamıyacak kadar sıkışık, çömelmiş oturuyorlardı. Hüzünlü, Moğol soyundan yüzleriyle, kamyonların kenarlarından dışarı gözlerini dikmiş, tamamiyle kayıtsız bakışıyorlardı. Arada kamyonun biri sarsıntı geçirdi mi, metal şangırtısı oluyordu: esirlerin hepsinin bacağında bukağılar vardı. Hüzünlü yüzler ardarda kamyonlar dolusu geçiyordu. Winston geçtiklerini bilmekle beraber, onları ancak kesik kesik görüyordu. Kızın omuzu ile tâ dirseğe kadar kolu, kendi omuzuna ve koluna yapışıktı. Yanağı, sıcaklığını enikonu hissedebileceği kadar bitişikti. Tıpkı kantinde yaptığı gibi, kız vaziyetin idaresini derhal üzerine almıştı. Eskisi gibi, o ne mânaya geleceği belirsiz sesle, dudakları pek az kımıldayarak, konuşmağa başladı. Konuşması, seslerin gürültüsü, kamyonların bırıltısiyle kolayca boğulan bir mırıltıdan ibaretti.

"Duyabiliyor musunuz söylediklerimi?"

"Evet."

"Pazar'a, öğleden sonra boş kalabilir misiniz?"

"Evet."

"Öyle ise dikkatli dinleyin. Hatırda tutmanız lâzım bunu. Paddington İstasyonuna gidin—"

Kız, Winston'un takip edeceği yolun ana hatlarını âdeta askerce bir kesinlikle çizdi; onu hayrette bıraktı. Yarım saat tren yolculuğu; istasyondan çıkınca sola dönülecek; yol boyunca iki kilometre gidilecek; üst demiri eksik bir kapı; tarladan geçen bir yaya yolu; otlar bürümüş bir dar geçit; çalılar arasında bir patika; üstü yosunlu kuru bir ağaç. Kızın kafasında

sanki harita vardı. Nihayet "Hepsini hatırda tutabilecek misiniz?" diye mırıldandı.

"Evet."

"Sola sapıyorsunuz, sonra sağa, sonra yine sola Kapının da üst demiri yok."

"Evet. Hangi saatte?"

"On beş sularında. Beklemek zorunda kalabilirsiniz. Ben başka yoldan gelirim oraya. Hepsini hatırladığınıza eminsiniz ya?"

"Evet."

"O halde, elinizden geldiği kadar çabuk, uzaklaşın benden."

Kızın Winston'a bunu söylemesine hacet yoktu. Gelgelelim, o ara kendilerini kalabalıktan dışarı atamıyorlardı. Kamyonlar bâlâ sıra sıra geçmeğe, halk hâlâ doymak bilmeden, ağzı açık, seyre devam ediyordu. İlkin tektük yuhalama ile ıslıkımsı sesler olmuştu ama, bu yalnız kalabalığın içindeki Partililerden geliyordu. Az sonra kesilmişti. Ağır basan heyecan, sadece tecessüstü. İster Avrasya, ister Doğuasyalı olsun, yabancılar acaip hayvana benzer bir şeydi. İnsanın onları esir kılığı dışında gördüğü, lûgat mânasiyle vaki değildi. Esir olarak bile, bir andan fazla göze göründükleri yoktu. Savaş suçlusu diye asılan bazıları bir yana, başlarına ne geldiği de bilinmezdi. Öbürleri, düpedüz sır olur; ihtimal, forsa kamplarına giderlerdi. Ablak Moğol yüzler, yerini, daha Avrupalı tipte, kirli, sakallı, bitkin yüzlere bıraktı. Gözler, fırça gibi elmacık kemikleri üstünden Winston'un gözlerine bazan keskin keskin bir tuhaf bakıyor; sonra, birden parlayıp, yeniden uzaklaşıyordu. Kafilenin arkası alınmak üzere idi. Son kamyonda yüzü yığınla kır saç içinde, yaşlı birini görebiliyordu. Adam, sanki birbirine bağlanmasına alışık gibi, bileklerini önüne kavuşturmuş, ayakta dikiliyordu. Winston'la kızın ayrılıp gitme sırası hemen hemen gelmişti. Fakat, kalabalıkla hâlâ

kuşatıldıkları son anda, kızın eli, elini aradı; çarçabuk sıkıverdi.

On saniye sürmüş olamazdı bu. Öyle iken elleri birbirine uzun zaman sarılı kalmış gibi geldi. Vakit, kızın elinin her ince noktasını öğrenmek için yetti Winston'a. Uzun parmakları; biçimli tırnakları; yol yol nasırlı, işten sertleşmiş el ayasını; bileğin altına gelen pürüzsüz teni dikkatle yokladı. Sırf dokunmakla, ona göz aşinası olacaktı. O ara hatırına geldi. Kızın gözlerinin rengini bilmiyordu. Galiba kahverengi idi ama, siyah saçlılar bazen elâ gözlü oluyordu. Başını çevirip kıza bakmak çılgınlıktı; havsala almazdı bunu. Vücutların baskısından görünmez olan elleri kenetli, bidüziye önlerine bakıyorlardı. Kızın gözleri yerine, yaşlı esirin gözleri, kıl yuvaları içinden Winston'u acı acı seyrediyordu.

II

Dalların aralandığı yerlerde ışık gölcüklerinden yürüyen Winston kâh aydınlık, kâh gölge içinde daracık yolda ilerliyordu. Solundaki ağaçların altında, toprağı çan çiçekleri bulut gibi örtüyordu. Hava, insanın tenini sanki öpüyordu. Mayıs'ın ikisi idi. Ormanın ortasında, derinlerde bir yerden, boynu halkalı kumruların ötüşü geliyordu.

Varışı biraz erken oldu. Yolculuktan yana güçlük çekmemişti. Kız besbelli öyle tecrübeli idi ki, Winston ekseriya olduğundan daha az korku duymuştu. Tehlikesiz bir yer bulmak bakımından kıza güvenebilir diye tahmin olunurdu. Umumiyetle Londra'dakine nazaran kendini kırlarda çok daha selâmette sanmak caiz değildi. Telescreen bittabiî yoktu ama, sesinizin zaptedilip tanmabilceği gizli mikrofon tehlikesi daima vardı. Kaldı ki, tek başına dikkati çekmeden yolculuk etmek kolay değildi. Yüz kilometreyi bulmıyan mesafeler için pasaportunuzu vize ettirmeğe lüzum yoktu. Fakat kimi zaman demiryolu istasyonları civarından ayrıl-

mıyan devriyeler oluyordu. Oralarda rastladıkları Partilinin evrakını inceleyip, münasebetsiz sualler soruyorlardı. Mamafi, devriye gözükmemiş; istasyondan öteye yürürken de, çekine çekine arkasına bakarak takip edilmediğine emin olmuştu. Trende ayaktakımı dolu idi. Hava yazı andırdığından, üstlerinde yortu hali vardı. Oturacak yerleri tahta olan bindiği arabayı, çok kalabalık bir aile, dişleri dökülmüş büyük ninesinden bir aylık çocuğuna kadar, tek başına doldurup taşırmıştı. Taşradaki "kaym"lariyle öğleden sonra oturmağa, bir de Winston'a serbestçe açıkladıkları gibi, karaborsadan biraz tereyağı bulmağa gidiyorlardı.

Dar geçit genişledi. Dakikaya kalmadan, kızın söylediği, çalılar arasına dalan keçi yolundan ibaret patikaya vardı. Saati yoktu ya, daha saat on beş olamazdı. Ayak altındaki çan çiçekleri o kadar sıktı ki, çiğnememek imkânsızdı. Diz çöküp bir parça çiçek toplamağa başladı. Biraz vakit geçirmek için topluyordu.. Gerçi bir yandan da, buluştuklarında ona sunacak bir çiçek demeti olsun diye belli belirsiz aklından geçmişti. Büyük bir demet devşirmiş, iç bayıltıcı kokusunu koklarken, arkasından gelen sesle dona kaldı; ince dallar üzerinde yanlış anlaşılması imkânsız bir ayak çatırdısı oldu. Çan çiçeklerini toplamağa devam etti. Yapılacak en uygun şey bu idi. Bu kız olabilirdi. Yahut, takip de edilmiş olabilirdi. Etrafa bakınmak, kabahatli görünmekti. Bir, bir daha topladı. Omuzuna bir el hafifçe indi.

Başını kaldırıp baktı. Gelen kızdı. Belli ki susması gerektiğini ihtar yollu, başını sallıyordu. Sonra çalıları araladı. Ormanın içine doğru, dar patika boyunca öne düştü. acele yol gösterdi. O yoldan evvelce geçtiği anlaşılıyordu. Batak yerlerden alışıkmış gibi savuşup kurtuluyordu. Winston, çiçek demetine hâlâ sımsıkı yapışmış, peşinden gidiyordu. İlk duyduğu, gönül ferahlığı idi. Ama, kalçalarının kıvrımını tam belli edecek gibi gerilmiş kırmızı kuşağı ile, o ince

yapılı, gürbüz vücudun hareket edişini önünde seyrederken, Winston kendini küçük görerek üzgündü. Dönüp te Winston'a baktığı zaman, nihayet kızın geri geri çekilmesi şimdi dahi pek muhtemel gibi geliyordu. Havanın tatlılığı, yaprakların yeşilliği gözünü yıldırıyordu. Daha istasyondan buraya yürürken, Mayıs güneşi kendini pis, akçıllaşmış hissetmesine; mesamelerine Londra'nın isli tozları işlemiş, kapıdan dışarı adım atmamış bir mahlûk gibi hissetmesine sebep olmuştu. Aklına geldi; kız onu şimdiye kadar açıklıkta, gündüz gözü ile belki hiç görmüş değildi. Onun söylediği devrilmiş ağaca geldiler. Kız ağacın üstünden atladı; içinde geçecek yer bulunduğu gözükmiyen çalıları zorlayıp araladı. Winston arkasından gitti; tabiî bir meydanlıkta; boylu, genç ağaçların tamamiyle kapattığı, çimenli bir tepecikte olduklarını gördü. Kız durup, döndü:

"İşte geldik," dedi.

Birkaç adım ötesinde, kızla yüzyüze idi. Henüz daha yakınına sokulmağı gözü tutmuyordu.

Sözüne devam etti kız, "Olur da, gizli mikrofon vardır diye yolda bir şey söylemek istemedim. Olduğunu sanmıyorum ya. Olabilir de. O hınzırlardan birinin daima insanın sesini tanıması ihtimali var. Burada emniyetteyiz."

Hâlâ kıza yaklaşmağa cesareti yoktu. "Burada emniyetteyiz?" diye sersem sersem tekrarladı.

"Ya. Baksanıza ağaçlara." Ufak dişbudak ağaçları idi bunlar. Vaktiyle kesilmiş, yeniden filiz sürmüş. Hiçbiri bilekten kalın değil; kazıklardan orman haline gelmiş. "İçine mikrofon gizliyecek büyüklükte şey yok. Hem, ben eskiden de geldim buraya."

Sadece yarenlik ediyorlardı. Şimdi yanına daha bir sokulmasını becerebilmişti. Kızın yüzünde, onun harekete geçmek için neden bu kadar ağır aldığını merak eder gibi, biraz alaycı gözüken bir gülümseme vardı. Winston'un önünde dimdik duruyordu. Can çi-

çekleri dalga dalga yere dökülmüştü. Kendiliklerinden, düşmüştü sanki. Kızın elini tuttu.

"İnanır mısınız?" dedi, "Şu ana kadar gözlerinizin ne renk olduğunu bilmiyordum." Kahverengi olduğunu farketti. Kahverenginin oldukça açığı. Koyu renk kirpikli. "Artık, neyin nesiyim gördünüz. Bana hâlâ bakmağa tahammülünüz var mı?"

"Evet. Rahat rahat."

"Yaşım otuz dokuz. Başımdan savamadığım bir karım, var. Damarlarım varisli. Beş dişim takma,"

"Vız gelir," dedi kız.

Lâhzada, hareketin kimden geldiğini kestirmek güçtü, kız, onun kolları arasında bulunuyordu. Önce safi inanmazlıktan gayri hiçbir his duymadı. Körpe vücudu bağrına basmıştı. Siyah saçlar yüzüne değiyordu. İşte, evet! kız gercekten yüzünü yukarı kaldırmış; geniş kırmızı ağzı Winston öpüyordu. Kız, kollarını onun boynuna dolamıştı. Ona, canım, bir tanem, sevgilim, diyordu. Kızı, çekip yere yatırmıştı. Hiç mukavemet göstermiyordu. İstediğini yapabilirdi ona. Ama, doğrusu, Winston'un vücudunda safi temâs heyecanından gayri heyecan olmadı. Bütün hissettiği inanmazlıktan, gururdan ibaretti. Olanlardan memnundu. Fakat, içinde hiçbir tabiî arzu yoktu. Fazla aceleye gelmişti; kızın gençliğinden, güzelliğinden ürkmüştü, kadınsız yaşamağa fazla alışmıştı — bilmiyordu sebebini. Kız kendini toparladı; saçından bir çan çiçeği çekip çıkardı. Yaslanıp, kollarını onun beline sardı.

"Boş ver, şekerim. Telâşa lüzum yok. Koca öğleden sonra ne güne duruyor. Saklanmak için ne enfes yer burası değil mi? Vaktiyle toplu yürüyüşte kaybolmuştum da, o zaman keşfettim. Gelen oldu mu, yüz metre kala işitmek kabil."

Winston "Adın ne?" dedi.

"Julia. Ben seninkini biliyorum. Winston — Winston Smith."

"Nasıl öğrendin?"

"Bulup buluşturmaktan yana, ben senden daha cebbereliyim galiba, şekerim. Söyle bakayım, sana o pusulayı verdiğim güne kadar benim için ne düşünürdün?"

Ona yalan söylemek içinden gelmedi. Söze en kötüsünden başlamak hattâ bir bakıma aşk teklifi gibi bir şeydi.

"Seni görmekten nefret ediyordum," dedi. "Zorla ırzına geçmek, sonra da öldürmek istiyordum seni. İki hafta evvel, kaldırım taşiyle kafanı patlatmağı ciddî ciddî kurdum. Sahiden bilmek istiyorsan, Düşünce Polisi ile ilişiğin var sanıyordum."

Kız, tabiî bunu rengini belli etmeme meziyetinin takdir edilişi mânasına aldı; memnun memnun güldü.

"Düşünce Polisi ha! Sahi, aklından geçti mi?"

"Eh, belki tıpı tıpına değil. Ama umumî görünüşüne bakınca — sırf gençsin, tazesin, gürbüzsün de onun için, anlarsın ya — Aklımdan ihtimal diye—."

"Dört başı mamur Partili olduğumu sanıyordun. Kavli de, fiili de tertemiz. Sancaklar, alaylar, şiarlar, oyunlar, toplu halde uzun yürüyüşler — bütün bu saçmalar. Sanıyordun ki demek, ufacık fırsat bulsam, seni düşüncesuçlusu diye ele verip, öldürteceğim?"

"Evet, öyle bir şey. Genç kızların pek çoğu o biçim, biliyorsun."

Cinsiyetle — Savaş Gençler Birliğinin kırmızı kuşağını sökercesine çekti; dalın üstüne fırlattı. "Bu hale getiren, şu cenabet şey," dedi. Sonra, beline el sürünce bir şey hatırlamış gibi tulumunun cebini aradı; kalın bir küçük dilim çikolata çıkardı. İkiye böldü, bir parçasını Winston'a verdi. O, daha eline almadan, kokusundan bunun pek müstesna bir çikolata olduğunu anladı. Esmerdi, parlaktı, gümüş rengi kâğıda sarılı idi. Alıştıkları çikolata, olsa olsa şöyle tarif edilebilirdi: tadı yanmış süprüntü dumanını andıran, donuk kahve-

renkli, hemence ufalanıveren madde. Ama kızın verdiği parçaya benzer çikolatayı bir sefer, ya da bir başkasında, denemişti. Bu parçadan gelen ilk koku, tesbit edemediği, kuvvetli, rahatsız edici bir hâtırayı canlandırmıştı.

"Nereden buldun bu nesneyi?" dedi.

Kaygısızca "Karaborsadan," dedi kız. "Ben görünüşte sandığın gibiyim. Oyunlarda mükemmelim. Hafiye teşkilâtında oymak başı idim. Cinsiyetle - Savaş Gençler Birliğinde haftada üç akşam gönüllü olarak çalışırım. Birliğin incir çekirdeğini doldurmayan cenabet lâfları var ya, onları çirişli kâğıtlarla Londra'nın bir başından öbür başına yapıştıracağım diye, ne saatler ne saatler harcarım. Alaylarda sancağın bir ucunu daima ben taşırım. Daima neşeli görünürüm, hiçbir şeyden yan çizmem. Daima kalabalıkla bir olup haykırmalı, onu bilirim. Tehlikeden uzak kalmanın tek çaresi."

Çikolatanın ilk lokması Winston'un dili üstünde erimişti. Tadı nefisti. Ama, o hatıra şuurunun kıyılarını dolaşıyordu hâlâ. Göz ucu ile görülen cisim gibi, kuvvetle hissedilen, kesin - şekle sokulamıyan bir şey. Onu kendinden uzaklara itti. Yalnız biliyordu ki bu hâtıra, çözmek isteyip çözemediği bir harekete ait idi.

"Çok gençsin," dedi. "Benden on, on beş yaş gençsin. Benim gibisinde sana cazip gelen ne bulabildin ki?"

"Yüzünde vardı bir şey. Taliimi deneyim, dedim. O hamurdan olmıyanlara nişan koymakta ustayımdır. Seni görür görmez, onlara *muhalif* olduğunu anladım."

Kızın *onlardan* kasdi, öyle görünüyordu ki, Parti, bilhassa İç Parti idi. Onların, açıktan açığa alaycı bir nefretle sözünü ediyordu. En emniyette bulunabilecekleri yerin burası olduğunu bildiği halde, bu sözlerden Winston'un huzuru kaçıyordu. Hayret ettiği şey,

kızın ağzının bozuk oluşu idi. Partililer söğüp saymaz diye bilinirdi. Winston, yüksek sesle her halde pek seyrek söğüp sayardı. Julia'nın ise, rutubet damlıyan, sapa dehlizlerde görülen tebeşirle çiziktirilmiş sözlerin benzerlerini ağza almadan Parti'nin, hele İç Parti'nin lâfını etmek elinden gelmiyordu sanki. Winston bundan hoşlanmıyor değildi. Kızın Partiye karşı, onun bütün tutumuna karşı isyanının sadece bir belirtisi idi bu. Bozuk ot kokan at aksırığı gibi, her nasılsa tabii geliyor, sıhhate delâlet ediyordu. Meydanlıktan çıkmışlardı. Yanyana yürüyebilecek genişlik buldukça, kollarını birbirinin beline dolarayak, yine hareli gölgeliklerde dolaşıyorlardı. Şimdi kuşak olmadığı için, kızın belinin ele ne kadar daha yumuşak geldiğini farketti. Konuşmaları fısıltıyı geçmiyordu. Meydanlığın dışında Julia, ses çıkarmamak daha isabetli olur dedi. Birazdan korunun eteğine vardılar. Kız onu durdurdu.

"Ortaya çıkma. Gözetliyen olabilir. Dalların arkasında kalırsak, tuzumuz kurudur."

Fındık çalılarının gölgesinde duruyorlardı. Binlerce yaprak arasından süzülen güneş yüzlerinde yine sıcak sıcaktı. Winston alt yandaki tarlaya baktı; ve tanımanın yaptığı tuhaf, yavaş bir sarsıntı geçirdi. Orası ile göz aşinalığı vardı. Ötesinde berisinde köstebek tümsekleri bulunan, dibinden kemirilmiş, eskiden kalma bir çayır. Ortasından bir patika dolana dolana gidiyordu. Karşı taraftaki derme çatma çitin üstünde, karaağaçların dalları meltemde ancak seçilecek kadar sallanıyor; yaprakları, kadın saçları gibi, sık yığınlar halinde hafif hafif kıpırdaşıyordu. Gözden ırak, fakat elbette yakın bir yerde, gümüşlü balıkların yüzdüğü, yeşil gölcükleri bulunan bir dere olacaktı.

"Civarda bir yerde dere yok mu burada?" diye fısıldadı.

"Tamam. Var bir dere. Gerçekte öbür tarlanın kenarında. İçinde balıklar var, kocaman kocaman. Söğüt

ağaçları altındaki gölcüklerde seyri kaabil. Kuyruk sallıyorlar.

"Hemen hemen — Altın Ülke," diye mırıldandı.

"Altın Ülke mi?"

"Bir şey değil, aslında. Bazı bazı rüyada gördüğüm bir manzara."

"Bak!" diye fısıldadı Julia.

Arada beş metre bulunmıyan bir dala, aşağı yukarı yüzleri hizasına, bir ardıç kuşu konmuştu. Kuş onları görmemişti belki. O, güneşte, kendileri gölgede idiler. Kanatlarını açtı; tekrar dikkatle eski haline getirdi. Güneşi saygı ile selâmlar gibi bir an kafasını kaldırdı. Sonra, şakrak bir ötüş tutturup coştu. İkindi sükûnu içinde ses hayret edilecek kerteyi buluyordu. Winston'la Julia büyülenmiş gibi birbirlerine sarıldılar. Ahenk şaşılacak nağme değişmeleriyle, bir kerecik tekerrür olmadan, dakikalarca sürüp gitti. Kuş, üstün maharetini sanki bilerek göz önüne sermek istiyordu. Bazen birkaç saniye duralıyarak, kanatlarını açıp yeniden topluyor; sonra, benekli göğsünü şişirip kabına sığmıyarak tekrar ötmeğe başlıyordu. Winston onu âdeta belli belirsiz hûşu içinde seyretti. Kimin için, ne için ötüyordu şu kuş? Seyrine bakan eşi, rakibi yoktu. Issız ormanın kıyısına oturup, nağmesini hiçlikler içine salmasına sebep ne idi? Civarda bir yerde, her şeye rağmen, gizli mikrofon olup olmadığı Winston'un fikrini kurcaladı. Julia ile o sadece pesten fısıldayarak görüştükleri için mikrofon onların söylediğini yakalamazdı. Ama, ardıç kuşunu yakalardı. Belki âletin öbür ucunda, ufak tefek, böceğe benzer bir adam kulak kesilmiş dinliyordu — *onu* dinliyordu. Fakat, nağme tufanı Winston'un zihnindeki bütün düşünceleri azar azar sürüp çıkardı. Sanki bir pınardı da; tepesinden aşağı üzerine dökülüyor, yapraklardan süzülen güneşle birbirine karışıyordu. Düşünmez oldu; sadece hissetti. Winston'un kol dirseği arasında, Julia'nın beli

yumuşaktı, sıcaktı. Kızı yana döndürdü; göğüs göğüse geldiler. Kızın vücudu eriyor, onun vücuduna siniyor gibi idi. Winston'un elleri nereye uzansa, hepsinden, suyun râm oluşu kadar teslimiyet görüyordu. Ağızları birbirine yapıştı. Bu, daha önceki sert öpüşlerinden bambaşka idi. Yüzlerini tekrar birbirinden ayırdıklarında, ikisi de derinden derine göğüs geçirdiler. Kuş ürktü, kanat çırparak kaçtı.

Winston dudaklarını onun kulağına bitiştirdi. *"Hemen,"* diye fısıldadı.

Kız, fısıltı ile cevap verdi: "Burada olmaz. Saklandığımız yere gidelim, geriye. Orası daha selâmet."

Arada, küçük dallar çıtırdıya çıtırdıya, engelleri aşıp geriye, meydanlığa doğru çarçabuk yol aldılar. Genç ağaçların halkası içine girmeleriyle, kızın dönüp; onunla yüz yüze gelmesi bir oldu. İkisi de soluk soluğa idi. Ama, kızın ağız uclarındaki gülümseme yeniden belirmişti. Bir an ona bakarak durdu. Sonra, tulumunun fermuarma elini götürdü. Evet, işte aşağı yukarı Winston'un rüyasındaki gibi oldu. Aşağı yukarı onun hayal ettiği süratle kız esvaplarını çekip çıkarmıştı. Onları kenara fırlatışı da, bütün bir medeniyeti yok eder gibi gelen aynı muhteşem kol hareketi ile oldu. Vücudu güneşte bembeyaz pırıldıyordu. Ama, bir lâhza için Winston kızın vücuduna bakmadı. Gözleri, onun hafifçe, cüretle gülümseyen çilli yüzüne mıhlanmıştı. Önünde çömelerek, ellerini ellerine aldı.

"Evvelce şeytmiş miydin böyle?"

"Tabiî. Yüzlerce kere — Eh, her halde, birçok kere."

"Partililerle mi?"

"Evet, hep Partililerle."

"İç Parti mensuplariyle?"

"Yok, hayır. O domuzlarla değil. Ama pundunu bulabilseler imrenip *canı çeken* sürü ile. Yalandan göründükleri kadar mübarek değiller."

Yüreği hop etti. Kızın, birçok kere başından geçmişti böyle. Keşke yüzlercesi — binlercesi geçseydi. Zımnen çürüme alâmeti olan şey, Winston'u daima çılgın bir ümide boğuyordu. Kim bilir, belki de Parti, alttan alta tefessüh etmişti. Partinin mezhep olarak yorucu faaliyete, nefse cebretmeye saplanması, belki sırf günahı örten yapmacıktan ibaretti. Elinden gelse, topuna birden ne bayıla bayıla cüzam, ya da frengi aşlardı! Tefessüh ettirecek, zaif düşürecek, kuyularını kazacak olsun da, ne olursa olsun! Kızı çömeltti. Diz üstü, yüz yüze oturdular.

"Dinle. Ne kadar fazla erkekle düşüp kalktınsa, o kadar çok seviyorum seni. Anlıyor musun?"

"Evet, tamamiyle anlıyorum."

"Temizlikten, iyilikten nefret ediyorum! Hiçbir yerde hiçbir fazilet kalmasın istiyorum. Herkes ilikle-rine kadar çürüsün istiyorum."

"Öyle ise, sana biçilmiş kaftanım, şekerim. İlik-lerime kadar çürümüşüm."

"Böyle şeytmek hoşuna gidiyor? Kasdim ben değil sade. Kasdim işin kendi doğrudan doğruya."

"Bayılıyorum."

En çok, bu idi duymak istediği. Sırf tek kişiye karşı sevgi değil de, hayvanca içgüdü; fark gözetmi-yen katıksız arzu; Parti'yi paramparça edecek kuvvet bu idi. Sıkı sıkı sarılıp, kızı, çimene, dökülmüş çan çi-çekleri arasına yatırdı. Bu defa zorluk başgöstermedi. Birazdan göğüslerinin kalkıp inişi yavaşladı, tabiî hızını buldu; âdeta lâtif bir aciz içinde birbirlerinden ayrıldılar. Güneş sanki daha ısıtır gibi olmuştu. İkisi-nin de uykusu vardı. Winston uzanıp, kenarda atılı du-ran tulumu aldı; onunla kızı bir parça örttü. Hemen derhal içleri geçti, yarım saat kadar uyuya kaldılar.

İlkin Winston uyandı. Doğrulup oturdu. Yastık ettiği avucunda hâlâ rahat rahat uyuyan, çilli yüzü seyretti. Ağzı bir yana, kıza güzel denilemezdi. Yakın-dan bakınca gözlerin etrafında bir iki çizgi vardı. Kı-

sa, siyah saçlar gayet gürdü, yumuşaktı. Winston'un hatırına geldi. Kızın hâlâ ne soyadını, ne oturduğu yeri biliyordu.

Şimdi uykuda âciz duran körpe, gürbüz vücut, gönlünde şefkatli, koruyucu bir duygu uyandırdı. Fakat, ardıç kuşunun öttüğü sırada, fındık ağacı altında sersem sersem hissettiği rikkat bütün bütün geri gelmiş değildi. Tulumu beriye çekip, kızın pürüzsüz, beyaz böğrünü inceledi. Eskiden, diye düşündü, erkek kızın vücuduna bakar, imrendiğini görür, hikâye orada biterdi. Şu zamanda ise ne halis sevgi, ne halis şehvet olabilirdi. Hiçbir kuvvetli hissin halisi yoktu. Çünkü, her şey korku ile, nefretle mağşuştu. Kucaklaşmaları, çarpışma; keyfin zirvesine varış, zafer olmuştu. Böylesi, Parti'ye indirilen bir darbe idi. Siyasî bir işti.

III

"Buraya bir daha gelebiliriz," dedi Julia, "Gizlenilen yeri ekseriya iki defa kullanmakta tehlike yok. Ama, bittabî önümüzdeki bir iki ayda olmaz."

Uyanır uyanmaz kızın tavrı değişmişti. Gözünü dört açmış, dakika sektirmiyordu; kırmızı kuşağını belinin üstünden boğdu; eve dönüş yolculuğunun teferruatını düzenlemeğe başladı. Bunu ona bırakmak tabiî geliyordu. Belli, onda, Winston'da olmıyan bir şeytanlık vardı; yapıp yakıştırmasını biliyordu. Londra dolaylarındaki kırları, görülüyordu ki, toplu halde yapılan bir sürü uzun gezintilerden, etraflıca biliyordu. Winston'a gösterdiği yol, geldiği yoldan büsbütün ayrı idi; onu bir başka tren istasyonuna çıkarıyordu. Sanki önemli bir düstur söyler gibi "Eve dönerken hiçbir zaman geldiğin yoldan gitme" dedi. Önce kendi ayrılıp gidecek; Winston, ardısıra gelmeyip, yarım saat bekliyecekti.

Dört akşam sonra, iş paydos olunca buluşabile-

cekleri bir yer tâyin etmişti. Burası, fukara mahallelerinden birinde, umumiyetle kalabalık, gürültü içinde açık pazar kurulan bir cadde idi. Kız, kundura bağcığı, ya da dikiş ipliği arar gibi yaparak satıcı sergileri arasında volta vuracaktı. Ortalıkta kimse olmadığına aklı keserse, yanına Winston yaklaşırken burnunu silecekti. Aksi halde, Winston onu tanımadan geçip gidecekti. Ama, talih yaver olursa, kalabalığın içinde, çeyrek saat görüşüp, bir başka buluşma tertiplemekte tehlike yoktu.

Verdiği talimatı Winston kavrar kavramaz, kız, "Eh, ben artık gideyim," dedi. "On dokuz otuzda dönmem gerekir. İki saatimi Cinsiyetle-Savaş Gençler Birliği uğruna harcamak boynuma borç. Beyanname falan dağıtılacak. Ne cenabet ama ha? Başımdan aşağı bir üstümü süpür, ne olur. Saçımda çörçöp var mı? Sahi? Öyleyse, hoşça kal sevgilim. Allahaısmarladık!"

Kollarına atılıp, onu enikonu şiddetle öptü. Bir lâhza sonra da, genç ağaçlar arasından kendine yol açtı; pek az ses çıkartarak, orman içinde kayboldu. Hâlâ kızın soyadını da, adresini de öğrenmiş değildi. Hoş, ne farkedecekti. Çünkü, hiçbir zaman ne dört duvar arasında buluşabilecekleri, ne de aralarında yazılı bir haberleşme olabileceği düşünülemezdi.

Öyle rastladı, bir daha ormdandaki meydanlığın semtine uğramadılar. Mayıs ayı içinde bir kere daha fırsat elverdi, sevişmeğe gerçekten muvaffak oldular. Julia'nın bildiği saklanacak bir başka yerde oldu bu. Otuz yıl önce atom bombası düşmüş, aşağı yukarı terkedilmiş arazi parçası içinde viran bir kilisenin çan kulesinde. Bir kere ulaştıktan sonra, gizlenmeğe pek müsaitti burası. Ama, ulaşabilmesi çok tehlikeli idi. Onun gayrısı, her akşam bir başka tarafta olmak, her defasında yarım saat! asla aşmamak üzere, ancak sokaklarda buluşabiliyorlardı. Sokakta görüşmek bir bakıma ekseriya kabildi. Pek yanyana sokulmadan,

birbirilerine hiç bakmadan, kalabalık kaldırımlarda sürüklenip giderken, acaip acaip, bölük pürçük yarenlik ediyorlardı. Sohbet, deniz fenerinin ışıkları gibi çakıp sönüyor; bir Parti üniforması yaklaştı, yakında bir telescreen oldu mu ansızın pısıp kalıyor; derken dakikalar geçiyor, sonra, cümlenin ortasından yeniden başlıyor; ardından, kararlaştırılmış noktada birbirlerinden ayrılırlarken, âni olarak yarıda kalıyor; sonra ertesi gün, hemen hiçbir girizgâhsız devam ediyordu. "Taksitli görüşme" dediği bu türlü yarenliğe Julia iyice alışık görünüyordu. Dudaklarını kıpırdatmadan konuşmakta da şaşılacak kadar mahirdi. Şöyle böyle bir aya varan akşam buluşmalarında, hepsi hepsi bir defa öpüşebildiler. Bir ara-sokaktan sessiz sedasız geçerlerken (Ana caddenin uzağında bulundukları zaman Julia dünyada konuşmuyordu); kulağı sağır edecek gibi bir gürleyiş oldu. Yer çalkandı, hava kararda. Winston kendini böğür üstü yatıyor buldu. Berelenmiş, ödü kopmuştu. Pek yakınında bir yere tepkili bomba düşmüş olacaktı. Birden, birkaç santim ötesinde Julia'nın yüzünü farketti: ölü benzi gibi bembeyazdı, tebeşir gibi beyaz. Dudakları bile beyazdı. Ölmüştü! Winston kızı bağrına bastı; öptüğü yüzün canlı, sıcak olduğunu anladı. Fakat, dudaklarına engel olan tozlu bir şey vardı. İkisinin de yüzünü, koyu koyu sıva kaplamıştı.

Öyle akşamlar oluyordu ki, buluşacakları yere varıyor; sonra, köşenin alt başından bir devriye hemence çıkıverdiği, ya da bir helikopter tepeden pek ayrılmadan dolaştığı için, işaretleşmeden birbirlerinin yanından geçip gitmek zorunda kalıyorlardı. O kadar tehlike olmasaydı bile, bu sefer buluşacak vakit bulmakta güçlük çekeceklerdi. Winston haftada altmış saat çalışıyordu. Julia daha da çok çalışıyordu. Serbest kaldıkları günler ise, işin sıkışıklığına göre değişiyor, çok defa birbirine denk düşmüyordu. Julia'nın her hal-

de akşam başına buyruk kaldığı pek seyrekti. Şaşılacak kadar vakti konferanslara, gösterilere katılmakla, Cinsiyetle-Savaş Gençler Birliği adına yazılmış eserler dağıtmakla, Nefret Haftası için bayrak hazırlamakla, tasarruf kampanyaları ile benzeri faaliyetler için iane toplamakla geçiyordu. Bu boşa gitmez diyordu; hakikatin yüzü peçelenmiş olur. Küçük nizamları gözetirseniz, daha büyüklerini çiğneyebiliyordunuz. Hattâ, hamiyetli Partililerin vazifelerinden arta kalan zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları mühimmat imali işine üye kaydolunarak, akşamlarından bir tanesini daha taahhüde bağlaması için; Winston'u ikna bile etti. Böylece haftanın bir akşamı, Winston, inme inmiş kadar sıkıcı dört saat geçiriyor; çekiç darbelerinin telescreen'den gelen musikiye kasvetle karıştığı, hava cereyanlı, ışığı biçimsiz bir atölyede, bomba fitillerinin aksamı olması muhtemel, küçük metal parçalarını birbirine vidalıyordu.

Kilise kulesinde buluştuklarında, bölük pürçük yarenliklerinin arada boş kalan kısımları doldu. Öğleüstü ortalık alev gibi yanıyordu. Çanların üzerindeki ufak, dört köşe hücrede hava sıcaktı, bunaltıcı idi; adamakıllı güvercin gübresi kokuyordu. Tozlu, çalçırpı serili zemine oturup, saatlerce görüştüler. Birinden biri zaman zaman ayağa kalkıyor, mazgaldan göz atıp, kimsenin gelmediğine emin oluyordu.

Júlia'nın yaşı yirmi altı idi. Daha otuz kızla birlikte yurtta kalıyordu. ("Hep kadın kokusu içinde! ne tiksiniyorum kadınlardan!" diyordu lâf arası) Winston'un tahmin ettiği gibi, Roman Edebiyatı Dairesi'ndeki roman yazma makinalarında çalışıyordu. Vazifesiyle başı hoştu. Başlıca işi ustalık istiyen kuvvetli bir elektrik motörünü çalıştırıp, bakımını sağlamaktan ibaretti. "Marifetli" değildi ama, elle çalışmağa bayılıyor, makinaları yadırgamıyordu. Roman kaleme almanın usulünü Plânlama Komitesi'nce verilen umumî

direktiften, Yeniden-yazma Ekibince düzeltilip son şekle sokuluncaya kadar, baştan başa tasvir edebiliyordu. Ama, meydana gelen eserle ilgilenmiyordu. Dediğine göre, "Okumağa pek aldırış etmiyor"du. Kitaplar, reçel gibi, kundura bağcığı gibi, sırf istihsal edilmek gereken mallardı.

Bin dokuz yüz elli ile elli beş arasından önceki hiçbir şeyi hatırlamıyordu. Devrim öncesi günleri sık sık anlatan olmuşu bitmişi bir büyük babasını biliyordu. Kendisi sekiz yaşında iken, büyük baba ortadan kaybolmuştu. Julia okulda hokey takımı kaptanlığı yapmış; iki yıl üstüste cimnastik başarı hâtırası kazanmıştı. Cinsiyetle-Savaş Gençler Birliğine katılmadan, Hafiyeler teşkilâtında oymak başılığı; Gençler Birliğinde şube kâtipliği etmişti. Daima seciyece mükemmeldi. Hattâ Roman Edebiyatı Dairesi'nin ayaktakımı arasında dağıtılmak üzere aşağılık müstehçen eserler yayımlıyan tâli-şubesi Müstehşu'da çalışmak için (iyi şöhretin şaşmaz alâmeti idi bu) bile seçilmişti. Müstehşu'da çalışanların buraya Gübrelik lâkabını taktıklarını söylüyordu. Orada bir yıl kalmış; yasak bir şey alıyorum sanan ayaktakımından gençlerin gizliden satın alacağı kitapçıkların meydana gelmesine yardım etmişti. Mühürlü paketler içindeki bu eserlerin *Kıça Şaplak Hikâyeleri, Kız Okulunda Bir Gece* gibi adları vardı.

Winston merakla "Ne biçim şey bu kitaplar?" dedi.

"Ah, saçmanın saçması. Doğrusu, can sıkıcı. Mevzuların plânı topu topu altı tane. Gerçi, bunları az buçuk değiştokuş ediyorlar. Tabiî ben yalnız çiçek-dürbününde çalıştım. Yeniden-yazma Ekibinde hiç bulunmadım. Edebiyatçılık tarafım yok şekerim — Ona bile yetecek kadar yok."

Daire başkanı hariç olmak üzere, Müstehşu'da hep kızların çalıştığını Winston hayretle öğrendi. Yü-

rütülen nazariye şu idi: cinsî içgüdülerin dizginlenmesi erkeklerde kadınlara nisbetle daha az mümkündü. Bundan ötürü erkekleri, idaresiyle uğraştıkları murdarlıkların ifsat etmesi tehlikesi daha büyüktü.

"Oraya evli kadınları bile almak istemiyorlar," diye sözün arkasını getirdi. "Kızlar daima o kadar temiz biliniyor ki. İşte, içlerinde bir tane temiz olmıyan var, ne ise."

Başından ilk aşk macerası, on altısında iken geçmiş. Altmışlık bir Partili ile. Sonra adam tevkif olunmamak için intihar etmiş. "Pekâlâ da oldu," dedi Julia, "Yoksa, suç ikrarında bulununca, onun ağzından adımı öğreneceklerdi." O zaman, bu zaman, elinden daha niceleri geçmiş. Julia'ya göre hayat çok basitmiş. İnsan gününü gün etmek istermiş. "Onlar," yani Parti, gününüzü gün etmenizi engellemek istermiş. Nizamları gücünüz yettiği kadar çiğnermişsiniz. Sizin yakalanmaktan sakınmak isteyişinizi nasıl tabiî buluyorsa, "onlar"ın sizi zevklerinizden etmek isteyişlerini de, tıpkı öyle tabiî karşılıyor gibi idi. Parti'den nefret ediyor, nefret ettiğini yakası açılmadık sözlerle belirtiyor, fakat Parti üzerinde umumî tenkitte bulunmuyordu. Parti doktrininin kendi hayatına ilişen yönünden maadası ile ilgilenmiyordu. Winston, kızın, gündeye kullanılanlardan gayrı Yenidil kelimesi kullanmadığını farketti. Kardeşlik teşkilâtını hiç duymamıştı, Onun var olduğuna inanmak istemiyordu. Parti aleyhine sonu gelmiyeceği muhakkak, tertipli herhangi türlü ayaklanma ona mânasız geliyordu. Hüner, nizamları çiğneyip de sağ kalmaktı. Winston belli belirsiz merak etti. Genç nesil arasında acaba onun gibi daha kaç kişi vardı? Devrim âlemi içinde yetişmiş, başka hiçbir şeyden habersiz; Parti'yi gökyüzüne benziyen, değişmez bir şey diye kabul eder; Parti nüfuzuna karşı isyan etmez, sadece tavşan sağa sola sapısapı verip köpekten kaçarcasına, savuşup yakasını kurtarır.

Evlenmek imkânını konuşmadılar. Evlenmek, üzerinde düşünmeğe değmiyecek kadar onlardan ırak tı. Katharine — Winston'un karısı — her nasılsa baştan savulabilse bile, bir komite tasavvur edilemezdi ki böyle bir evlenmeyi tasvip etsin. Hulya olarak dahi bel bağlanamazdı buna.

"Karın ne biçimdi?" dedi Julia.

"Yenidildeki *iyidüşünik* kelimesini biliyor musun? Yaradılıştan akidesi bütün, aklından kötülük geçmez mânasına geliyor— Öyle idi."

"Yok, bilmiyordum o kelimeyi. Ama, o türlü insanı bilirim pekâlâ."

Evlilik hayatını kıza hikâye etmeğe başladı. Tuhafı, bunun esaslı kısımlarını Julia'nın çoktan bilir görünmesiydi. Dokunur dokunmaz Katharine'in vücudunun kaskatı kesildiğini, kolları sıkı sıkıya dolanmış iken dahi onu daima bütün gücü ile iter göründüğünü, kız sanki görmüşmüş, eliyle yoklamışmış gibi Winston'a tasvir etti. Julia ile böyle şeyleri görüşmek Winston'a güç gelmiyordu. Her halde, Katharine uzun zamandır inciten bir hâtıra olmaktan çıkmış, tatsız bir hâtıradan ibaret kalmıştı.

"Bir tek şey sebep olmasa, dayanabilirdim," dedi. Her hafta aynı gece başına Katharine'in zorla musallat ettiği aşağılık, soğuk merasimi kıza anlatt. "Nefret ettiği halde, Katharine'i hiçbir şey alıkoyamazdı bundan. Şöyle derdi buna — Dünyada tahmin edemezsin ne dediğini."

"Parti'ye karşı vazifemiz," diye hemence yapıştırdı Julia.

"Nereden bildin?"

"Ben de mektep yüzü gördüm şekerim. Onaltısını dolduranlar için ayda bir yapılan cinsiyet konulu görüşmelere katıldım. Gençlik Hareketi'nde de bulundum. Yıllar yılı sindire sindire insanın kafasına sokarlar. Çoğu hallerde tesiri var galiba. Mamafi belli olmaz. İnsanlar öyle ikiyüzlü ki."

Mevzu üzerinde tafsilâta girişti. Julia'ya kalırsa, her şey döne dolaşa gelip kendi dişiliğine dayanıyordu. Buna hangi yönden temas edilse, keskin zekâ göstermeğe muktedirdi. Winston gibi değildi; Parti'nin erkeklik-dişilik üzerindeki sofuluğunun içyüzünü kavramıştı. Mesele cinsiyet içgüdüsünün, Parti kontrolü dışında kalan, dolayısiyle mümkünse yıkılması gerekli bir dünya yaratmasından ibaret değildi. Daha çok önem taşıyan tarafı, cinsiyet bakımından mahrumluğun, isteriye sebep olmasıydı. İsteri ise savaş-cezbesine, öndere-tapınmağa kalbedilebildiği için makbuldü. Kız onu şöyle anlatıyordu:

"Sevişirken kuvvet tüketiyorsun. Sonra gönlün ferahlıyor, hiçbir şeyi iplemiyorsun. Böyle ferahlık duymana tahammül edemiyorlar. Kuvvetten bidüziye patlıyacakmış gibi olmanı istiyorlar. Bütün bu, bir aşağı bir yukarı asker usulü yürümeler, çığrışmalar, bayrak sallamalar, cinsiyetin düpedüz ekşimesi! Gönlün ferahsa, Koca Ağabey'in, üç yıllık plânların, iki Dakikalık Nefret'in, daha ne cenabet zırvaları varsa, onların, ne diye heyecanını çekeceksin?"

Burası pek doğru, diye düşündü Winston. İffetle siyasî akide bütünlüğü arasında içli dışlı, doğrudan doğruya bir münasebet vardı. Zira, Parti tarafından bulunması lüzumlu görülen korku, nefret, çılgınca iman; istenilen en yüksek derecede nasıl tutulabilirdi? Ancak kuvvetli bir içgüdü hapsedilip, sürükleyici bir kudret halinde kullanılmakla.. Cinsiyet dürtüsü Parti için tehlike idi. Parti onu ziyan etmeyip, işine yarar şekilde kullanılacak hale getirmişti. Anababalık içgüdüsü üzerinde de buna benzer marifet göstermişlerdi. Aile, hakikatte ortadan kaldırılamıyordu. Doğrusu, halk, çocuklarına şöyle böyle eski tarzda düşkünlük göstermeğe teşvik ediliyordu. Öte yandan çocuklar usulü uyarınca anababaları aleyhine kışkırtılıyor; onları gözetlemeleri, dalaletlerini ihbar etmeleri kendi-

lerine öğretiliyordu. Aile gerçekte Düşünce Polisi'nin uzayan kolu haline gelmişti. Bu tedbir sayesinde kendisini çok yakından tanıyan muhbirlerle gece gündüz kuşatılabiliyordu.

Birden aklı tekrar Katharine'e gitti. Allahtan Katharine Winston'daki akide bozukluğunu farkedemiyecek kadar budala idi. Yoksa, onu Düşünce Polisi'ne mutlaka haber verirdi. Gerçi, şu ara onu Winston'a asıl hatırlatan, alnından ter sızdıran, boğucu öğleüstü sıcağı idi. On bir yıl önce sıcağın terletip bayılttığı bir başka öğle üstü olan, daha doğrusu olmadan kalan bir şeyi Julia'ya anlatmağa başladı.

Evlendiklerinden üç dört ay sonra idi. Kent'te bir yerde topluca yapılan uzun bir gezintide yollarını kaybetmişlerdi. Ötekilerden ancak birkaç dakika arkada kalmışlardı ama, yanlış tarafa saptılar. Biraz sonra eski bir tebeşir ocağının kenarına kadar ilerlemiş olduklarını gördüler. Burası, dibinde kopmuş büyük kaya parçaları duran, on beş yirmi metre derinliğinde dimdik bir uçurumdu. Yolu soracak kimse yoktu. Kaybolduklarını anlar anlamaz, Katharine'in pek huzuru kaçtı. Geziye katılanların gürültülü kafilesinden bir lâhza dahi ayrılmak ona günah işlemek gibi geldi. Geldikleri yoldan acele geri dönmek, öbür istikamette aranmağa başlamak istiyordu. Tam o ara Winston altlarındaki yarın çatlaklarında yetişen demet demet altınkamışlar farketti. Görünürde aynı kökten bitme bir demet, güvez ve tuğla kırmızısı olmak üzere, iki renkli idi. Evvelce, hiç böyle şey görmemişti. Katharine'e gelip baksın diye seslendi.

"Bak Katharine! Şu çiçeklere bak. Dibe doğdu olan kümeye. Başka başka iki renkli, görüyor musun?"

Katharine yola düzülmüştü bile; ama, haylı canı sıkılarak, bir an için geri geldi.Hattâ, gösterdiği yeri görmek üzere, yarın üstüne doğru sarktı. Winston biraz arkasında duruyordu; sallanmasın diye elini onun

beline koydu. Yapayalnız oldukları birden o ara aklına geldi. Ortalarda tek kul yoktu. Yaprak kımıldamıyordu. Bir kuş bile uyanık değildi. Böyle yerde gizli mikrofon bulunması tehlikesi pek azdı. Mikrofon da olsa, sadece ses zaptederdi. İkindi vaktinin en sıcak, en küngürleten saati idi. Güneş alev gibi üstlerine vuruyor, ter Winston'un yüzünü gıdıklıyordu. Derken aklına geliverdi ki...

"Niye bir güzel itivermedin aşağı?" dedi Julia. "Ben olsam iterdim."

"Evet, canım, iterdin sen. Ben de iterdim. Ben, o zaman şimdiki ben olsaydım. Yahut belki istedim de— Kestiremiyorum."

"İtemediğine üzgün müsün?"

"Evet. Sözün kısası üzgünüm."

Toz içinde yerde yanyana oturuyorlardı. Kız çekti; kendine daha bitiştirdi. Başı Winston'un omuzuna dayalı idi; saçının lâtif kokusu güvercin gübresine siniyordu. Çok genç, hayattan el'an bir şey bekliyor; başına dert olan birini yardan aşağı yuvarlamakla hiçbir şeyin halledilemediğini anlamıyor, diye düşündü Winston.

"Gerçekte hiçbir şey değişmiş olmıyacaktı," dedi.

"İtmedim diye niçin üzülüyorsun öyle ise?"

"Sırf, müsbeti menfiye tercih ettiğim için. Oynadığımız bu oyunu kazanamayız. Kimi başarısızlıklar öbürlerinden evlâdır. İşte bu."

Bu fikre katılmadığı mânasında, kızın omuzlarının çalkandığını hissetti. Winston böyle bir şey dedi mi, kız hep aksini söylüyordu. Ferdin daima yenilişini tabiat kanunu olarak kabule yanaşmıyordu. Bizzat kendi akibetinin taayyün etmiş olduğunu, ergeç Düşünce Polisi tarafından yakalanıp öldürüleceğini bir bakıma idrak ediyordu; ama dimağının bir başka kısmı ile, dilediğiniz gibi yaşanabilecek bir gizli dünya kurmanın, her nasılsa mümkün olduğuna inanıyordu.

Hepsi hepsi, talihe, kurnazlığa, cürete ihtiyaç vardı. Anlamıyordu ki, saadet diye bir şey yoktur; biricik zafer öldükten uzun zaman sonra, çok ileridedir; Parti'ye karşı savaş açma anından itibaren kendini kadavra saymak daha yerinde olur.

"Bizler ölüyüz," dedi Winston.

Julia basbayağı "Daha ölmedik," dedi.

"Madde olarak ölmedik. Altı ay, bir sene — diyelim beş sene. Ben ölümden korkuyorum. Sen gençsin. Onun için, ihtimal benden fazla korkarsın. Elimizden geldiği kadar uzatıp geciktireceğiz elbet. Ama, ne farkeder? İnsan insan oldukça, ölüm dirim aynı şey."

"A, lâf! Hangimizin koynuna girmeği canın çeker? Benim mi, iskeletin mi? Dipdiri olmaktan haz etmiyor musun? İşte ben, işte elim, işte bacağım; gerçeğim, somum, sağım diye hissetmekten hoşlanmıyor musun? Hoşuna gitmiyor mu bu?"

Julia sarmaşdolaş olarak göğsünü ona dayadı. Kızın tulumu içinden olgun, fakat sıkı memelerini hissediyordu. Vücudundan, gençliğinin, dinçliğinin bir parçası Winston'un vücuduna akıyordu sanki.

"Evet, hoşuma gidiyor bu," dedi.

"Bırak öyle ise, ölüm lâkırdısını. Dinle şimdi, bak, şekerim. Gelecek seferki buluşmamızı tertiplemek lâzım. Tekrar ormandaki yere de gidebiliriz. Uzun uzun dinlensin diye bıraktık orasını. Ama, bu defa başka yoldan gitmelisin oraya. Hepsini tasarladım kafamda. Trene binersin — Ha, işte plânını çizeyim sana." Kendine has o becerikli hali ile kazıyarak topladığı tozları küçük bir dörtken şekline getirdi. Güvercin yuvasında bulduğu çubukla yere harita çizmeğe başladı.

IV

Winston Bay Charrington'un dükkânı üzerindeki küçük, kılıksız odayı şöyle bir gözden geçirdi. Üstüne

yırtık battaniyelerle yüzü olmıyan bir yastık konulan kocaman yatak pencere yanında hazırdı. Şömine rafındaki kadranı on iki rakamlı eski moda saat tık tık edip duruyordu. Son gelişinde satın aldığı billûr kâğıt üstlüğü köşede, açılır kapanır kanatlı masa üzerinde, loşluğun içinden hafifçe pırıldıyordu.

Şömine parmaklığının iç tarafında, Bay Charrington'un temin ettiği, tenekeden yamru yumru gazocağı ile saplı tencere, iki fincan vardı. Winston gaz memesini tutuşturup, bir kap su koydu kaynamağa. Zarf dolusu Zafer Kahvesi ile bir miktar sakarin hapı getirmişti. Saatin akrebi ile yelkovanı yedi yirmiyi gösteriyordu. Gerçekte saat on dokuzu yirmi geçiyordu. Julia on dokuz otuzda gelecekti.

İçinden habire delilik, delilik diyordu. Bile bile, yok yere, intihar kabilinden delilik. Partilinin işleyebileceği bütün suçlar içinde, saklanması en az mümkün olanı bu idi. Hakikatte bu fikir zihninde ilkin billûr kâğıt üstlüğünün kanatlı masa üzerine akseden hayali şeklinde belirmişti. Önceden tahmin ettiği gibi, odayı kiralamakta Bay Charrington güçlük çıkarmamıştı. Açıkcası buradan birkaç dolar alacağına memnundu. Winston odayı aşk macerası için istediğini açıkladığında da, fena halde utanır, ya da kötü kötü işini bilir görünmedi. Öyle yapacağına, ötelere doğru bakınıp, âdeta göze görünmez oldu; o intibaı verecek kadar nazik tavırla, umumî şeylerden bahsetti. İnziva, dedi, çok değerli şeydir. Herkes zaman zaman yalnız kalabileceği bir yeri olsun ister. Yeri olunca da, bunu bilen bir başkasına düşen, bildiğini sırf nezaket icabı saklamaktan ibarettir. Hattâ, neredeyse kayıplara karışacak gibi sözünü tamamlıyarak, evin iki giriş yeri vardır; bir tanesi arayola açılan arka avludan geçer, dedi.

Pencerenin altında biri türkü çağırıyordu. Müslin perdenin himayesinde korkusu olmıyan Winston, hır-

sızlama dışarı baktı. Gökte haziran güneşi hâlâ yüksekliklerde idi. Aşağıdaki vıcıl vıcıl güneşli avluda, kırmızı, etli canlı kolları; belinin ortasından kasılmış çuval bezinden önlüğü ile, çam yarmasına benziyen kunt yapılı bir kadın, çamaşır teknesi ile çamaşır ipi arasında, Winston'un çocuk bezi diye gördüğü dizi dizi beyaz, dört köşe şeyler mandallıyarak, kâh aşağı kâh yukarı topallar gibi gidip geliyordu. Ağzı çamaşır mandalı ile tıkalı olmadı mı, pek kalın perdeden gür sesle türkü çağırıyordu:

"Umutsuz bir sevda idi hepsi,
Nisan günü gibi geldi geçti,
Gel gör ki, bir bakış, bir çift sözlen depreşen ütyalar
Gönlümü çaldı da göçtü!"

Bu nağme haftalardan beri Londra'nın başına tebelleş olmuştu. Sürü sürü benzeri olan şarkılardan biri idi. Ayaktakımı yararına Müzik Dairesinin bir tâli şubesi yayımlıyordu. Bu şarkıların güftesini ozanlık diye bilinen bir âlet insan müdahalesi olmadan yazıyordu. Ama, kadın bu abuk sabuk yaveleri epey tatlı bir seda haline getirecek ahenkle söylüyordu. Kadının türkü çağırışını, kunduralarının taşları kazır gibi çıkardığı sesi, sokaktaki çocukların bağrışmalarını, seyrü seferin çok uzaklardan gelen hafif homurtusunu duyabiliyordu. Öyle iken, telescreen olmayışı sayesinde oda görülmedik sessizlik içinde gibi geliyordu.

Delilik, delilik, delilik! diye düşündü yeniden. Yakalanmaksızın, buraya birkaç haftadan fazla devam edebileceklerine akıl ermezdi. Fakat el altında, kolayda, hakikaten kendilerinin, gizlenecek dört duvar arası bir yerleri olması hevesini ikisi de yenememişti. Kilisenin çan kulesine gidişten bu yana, bir müddet buluşma tertiplemek imkânı olmamıştı. Gelmesi beklenen Nefret Haftasını karşılamak üzere iş saatleri angarya

olarak artmıştı. Nefret Haftasına daha bir aydan fazla vardı ama, gereken çok büyük, karışık hazırlıklar herkese cabadan vazife yüklüyordu. Nihayet, ikisi birden aynı öğle üstü serbest kalabildiler. Yine ormandaki meydanlığa gitmek üzere sözleşmişlerdi. Önce akşamleyin sokakta ayak üstü buluştular. Her vakitki gibi kalabalıkta birbirine doğru sürüklenip giderken, Winston, Julia'ya zar zor göz attı. Ama o kısacık bakış üzerine kızın benzi Winston'a her zamankinden daha soluk geldi.

Konuşmakta tehlike olmıyacağına aklı keser kesmez, kız "Suya düştü hepsi," dedi. "Yarın demek istiyorum."

"Ne?"

"Yarın öğleden sonra gelemiyorum."

"Niye?"

"Öf. Sebep, her vakitki sebep. Bu defa erken başladı."

Bir an için kan beynine sıçradı. Tanıştıkları ay içinde kıza karşı duyduğu arzunun mahiyeti değişmişti. Başlangıçtaki arzulayışta, gerçek şehvet azdı. İlk sevişmeleri, irade işi olmakla kalmıştı. Fakat, ikinci seferinden sonrası başka türlü idi. Onun saçının kokusu, ağzının çeşnisi, teninin okşayışı, Winston'un benliğine, etrafındaki bütün havaya işlemiş gibi idi. Vücudun ihtiyacı haline gelmiş; yalnız arzuladığı değil, üzerinde hakkı bulunduğunu anladığı bir şey olmuştu. Gelemiyeceğini söyleyince; kız, bana oyun ediyor hissine kapıldı Winston. Lâkin, tam bu sırada kalabalık sıkıştırınca yaklaştılar; tesadüf elleri bitişti. Kız onun parmak uçlarını, arzu değil, muhabbet uyandırır gibi sıkıverdi. Farkına vardı ki, Winston, bir kadınla yaşayınca, bu acaip hayal kırıklığı, tekerrür eder, olağan işlerdendir. Sonra, ona karşı evvelce duymadığı derin bir şefkate birdenbire kendini kaptırdı. Gönül isterdi ki, on yıldır evli bir çift olsunlar. Gönül isterdi ki,

onunla tıpkı şimdi yaptıkları gibi, ama açıkça, korkusuzca, incir çekirdeğini doldurmıyan şeyler konuşarak, ev halkı için ufak tefek alarak, sokak sürtsün. Gönül hepsinden çok isterdi ki, her buluştuklarında sevişmek mecburiyeti duymaksızın başbaşa kalabilecekleri bir yerleri olsun. Bay Charrington'un odasını tutmak, gerçekte o sıra değil, ertesi gün bir ara aklına gelmişti. Julia'ya çıtlattığında, o beklenmedik şekilde, dünden hazırmışçasına razı oldu. Bunun çılgınlık olduğunu ikisi de biliyordu. Böylece mezarlarına sanki bile bile, adım adım yaklaşıyorlardı. Yatağın kenarında oturmuş beklerken, yine Sevgi Bakanlığının bodrumlarını düşündü. Su alın yazısı dehşet insan şuurundan içeri dışarı nasıl girip çıkıyordu; tuhaftı. 99 muhakkak nasıl 100 den evvel geliyorsa, ölümün önüsıra, dehşet te istikbal içinde öyle çakılı duruyordu. Bertaraf edilemezdi ama, belki geciktirilebilirdi. Fakat insan öyle yapacağına, dehşetin zuhuruna kadar olan mesafeyi ikidebir, şuurlu, istekli bir hareketle, kısaltmayı tercih ediyordu.

O anda merdivenlerde keskin bir ayak sesi oldu. Julia odaya baskın verdi. Taşıdığı kalın kahverengi kanaviçeden avadanlık çantası bazen kız Bakanlıkta getirip götürürken Winston'un gördüğü çantaya benziyordu. Julia'yı kollarına almak için davrandı. Fakat, o epey telâşla kendini sıyırdı. Sebebi biraz da avadanlık çantasını hâlâ elinde tutması idi.

"Yarım saniye," dedi. "Ne getirdiğimi bir göstereyim sana. Sen bir parça o pis Zafer Kahvesi'nden getirdin mi? Getireceğin aklıma gelmedi değil. Atsan olur. Ona ihtiyacımız yok. Şuraya bak."

Diz çöküp, çantayı tuttuğu gibi açtı. Üst kısmını dolduran bir takım somun anahtarlariyle tornavidayı öteye beriye fırlattı. Altında kâğıtla yapılmış temiz, düzgün birkaç paket vardı. Winston'a aktardığı ilk paket ele yadırganacak gibi, fakat az çok aşina geldi.

Neresine dokunulsa, içine çöken, ağır, kumu andırır bir şey dolu idi.

Winston "Şeker olmasın?" dedi.

"Halis şeker. Sakarin değil, şeker. Şu da somun ekmek — Bizim cenabetten değil. Hakkiyle beyaz ekmek — Küçük kavanoz da reçel. İşte bir kutu da süt var — Bak ama, asıl koltuklarımı kabartan bu. Biraz çuvalla sarıp sarmalamam icabetti. Çünkü—"

Mamafi, niçin sarıp sarmaladığını söylemesine hacet yoktu. Koku odayı tutmuştu bile. Çocukluğunun ilk çağlarından gelen bir kokuyu andırıyordu. Ama, zaman zaman şimdi dahi rastlanan zengin, sıcak bir koku. Kapı çat edip kapanmadan önce, arayoldan aşağı rüzgârla savrulurken, ya da kalabalık sokağa esrarlı şekilde yayılırken bir an buruna girip, sonra yine kaybolan, bir koku.

"Kahve," diye mırıldandı Winston. "Halis kahve."

"İç Parti'nin kahvesi. Tam bir kilo var bu," dedi.

"Bütün bunları nasıl becerip ele geçirdin?"

"Hepsi İç Parti'ye ait öte beri. O hınzırlarda olmıyan yok ki. Yok, yok. Eh, tabiî garsonlar, uşaklar, millet bir şeyler tırtıklıyor, işte — bak, ufak bir paket de çay buldum."

Winston kızın yanına çömelmişti. Paketin ucunu yırtıp açtı.

"Halis çay. Böğürtlen yaprağı değil."

Belli belirsiz, "Son zamanlarda çay girla gidiyor. Hindistanı falan zaptetmişlerdir," dedi. "Yalnız, dinle bak şekerim. Üç dakika bana sırtını çevirmeni istiyorum. Git, yatağın öbür ucuna otur. Pencerenin çok yanına sokulma. Ben söylemeden de, dönme yüzünü."

Winston müslin perdeden dalgın dalgın dışarı baktı. Aşağı avludaki kırmızı kollu kadın, hâlâ çamaşır teknesi ile ip arasında mekik dokuyordu. Ağzından iki mandal daha çıkarıp, içli içli okudu:

"Zamannan her şey unulur derler,
Her daim unutulur derler;
Gel gör ki, yıllar yılı gülücüklerle gözyaşları
Yüreğin bam telini gerdikçe gerer!"

Öyle görünüyor ki, bu zirva şarkıyı baştan aşağı ezbere biliyordu kadın. Âdeta mutlu bir hüzün dolu sesi, tatlı yaz havasiyle birlikte yukarı doğru çok ahenkli süzülüyordu. Haziran akşamı nihayetsiz, çamaşır mevcudu tükenmez olsa, orada bin yıl kalıp çocuk bezi mandallıyarak, saçma sapan türkü çağırarak, sonsuz hoşnutluk duyacağı anlaşılıyordu. Bir Partilinin yalnız başına, kendiliğinden şarkı söylediğini ömründe duymamış olması, Winston'un garibine gitti. Hattâ, böyle bir şey duysa, akide bütünlüğüne azıcık aykırı, kendi kendine konuşmağa benzer, tehlikeli bir tuhaflık gibi gelebilirdi. İnsanların türküsünü çağıracak bir şey bulmaları, belki yalnız açlık raddelerine yaklaşınca oluyordu.

"Şimdi dönebilirsin," dedi Julia.

Winston yüzünü döndü; bir saniye için kızı enikonu tanıyamaz oldu. Beklediği doğrusu çırçıplak görmekti. Ama, o çıplak değildi. Olan değişiklik çok daha şaşırtıcı idi. Yüzünü boyamıştı.

Ayaktakımının oturduğu mahallelerde bir dükkâna dalıp, kendine tam takım makyaj malzemesi satın almış olmalıydı. Dudaklarına adamakıllı kırmızı, yanaklarına allık, burnuna pudra sürmüştü. Daha parlak gözükmesi için gözlerin altına bile dokundurulmuş bir şey vardı. Pek ustaca yapılmış olmasa da, bu türlü işlerde Winston'un ölçüleri yüksek değildi. Evvelce kozmatikle yüzü güzelleştirilmiş Partili kadın ne görmüş, ne tahayyül etmişti. Kızın görünüşündeki gelişme hayret edilecek gibi idi. Münasip düşen yerler üzerinden boya ile şöyle bir iki geçilmekle, o hem çok daha güzel olmuş; hem, en mühimmi, çok daha kadına benzemişti. Kısa saçlariyle oğlan biçimi tulumu, bu tesiri

sadece arttırmakla kalıyordu. Onu kolları arasına alırken, Winston'un burun deliklerinden içeri sentetik menekşe dalgası hücum etti. Bodrum mutfağının loşluğu ile, mağaramsı bir kadın ağzı hatırına geldi. Kadının kullandığı lavantanın tıpkısı idi bu. Ama, şu ara bunun önemi yok gibi idi.

"Lavanta bile ha!"

"Ya, lavanta bile, canım. Hem daha ne yapacağım, biliyor musun? Bir yerlerden sahici kadın esvabı bulup buluşturup, şu cenabet pantolonun yerine onu giyeceğim. İpekli çorap, topuklu ayakkabı giyeceğim! Bu odada kadın olacağım, Parti yoldaşı değil."

Üstlerinden elbiselerini atıp, koca maun yatağa tırmandılar. Kızın önünde ilk defa anadan doğma soyunuyordu. Şimdiye kadar baldırlarındaki fırlak varisli damarları, ayak bileğinin yukarısındaki rengi değişik lekesi ile, soluk, kuru vücudundan pek ziyade utanmıştı. Çarşaf yoktu ama, üzerinde yattıkları battaniye çok eski olduğundan havı dökülmüştü. Yatağın genişliği de yaylılığı da, her ikisini hayrete düşürdü. "Muhakkak tahtakurusu kaynıyordur ya; aman, o da mı tasa," dedi Julia. Bu zamanda, ayaktakımı evlerinden gayrısında iki kişilik yatağa rastlandığı olmuyordu. Çocukluğunda Winston'un böyle yatakta bazı bazı yatmışlığı vardı. Julia, hatırlıyabildiği kadar iki kişiliğinde yatmamıştı.

Birazdan kısa bir müddet uyuya kaldılar. Saati emekliye emekliye dolanan akrep ile yelkovan Winston uyandığında dokuza yaklaşmıştı. Kıpırdamadı. Çünkü, Julia'nın başı onun kol dirseğinde idi, öyle uyuyordu. Makyajının çoğu Winston'un yüzüne, ya da yastığa çıkmıştı. Ama, hafif bir kırmızı boya, elmacık kemiklerinin güzelliğini yine de meydana koyuyordu. Batan güneşin sarı ışık çizgisi yatağın ayak ucuna boydan boya vurmuş, şöminey ışıldatıyor; kaptaki su fokur fokur kaynıyordu. Aşağıdaki avluda kadın tür-

küyü kesmişti. Ama, sokaktan çocukların hafif bağırışları dalga dalga süzülüp geliyordu. Winston, azçok merak etti: Ortadan kaldırılan mazide, böylece yatakta yatmak; yaz akşamı serinliğinde, giyimsiz bir erkekle kadının, canları çektiği zaman sevişerek, istediklerini görüşerek, kalkma mecburiyeti duymadan düpedüz yatıp, dışardaki asude sesleri dinlemeleri, görenek olarak usulden miydi acaba? Böylesinin olağan sayıldığı bir devir asla yaşanmış olamazdı elbet. Julia uyandı; gözlerini uğuşturdu; gaz ocağına bakmak üzere, dirsekleri üzerine kalktı.

"Suyun yarısı kaynamış, gitmiş," dedi. "Kalkıp, dakikaya varmaz biraz kahve yaparım. Birsaat vaktimiz var. Sizin katlarda ışıkları ne zaman söndürürler?"

"Yirmi üç otuzda."

"Yurtta yirmi üçte söner. Ama, daha önce içerde bulunmak lâzım. Çünkü — Heyl Çık dışarı, pis musibet!"

Ansızın yatakta iki kat olup, yerden kundura tekini aldı: erkek çocuk gibi kolu ile bir silkeleyiş silkeledi, köşeye hızla fırlattı. İki Dakikalık Nefret sırasında Winston onu Goldstein'a sözlüğü atarken gördüğü sabah nasılsa tıpkı öyle.

Winston, şaşkın şaşkın "Ne idi o?" dedi.

"Sıçan. Mendebur burnu tahta kaplamadan uzandı; gördüm. Şurada, dipte delik var. Ne ise, bir iyi korkuttum onu."

"Sıçan ha!" diye mırıldandı Winston, "Bu odada ha!"

Tekrar uzanarak, kayıtsızca "Her tarafta var," dedi Julia. "Bizde, yurdun mutfağında bile var. Londra'nınu bazı semtlerinde sürüsüne bereket. Çocuklara saldırdıklarını biliyor muydun? Saldırıyorlar ya! O sokakların kimisinde çocuğunu iki dakika yalnız bırakmağa cesareti yok değme kadının. Çocuklara saldı-

ran, iri kahverenkliileri. Hem iğrenç tarafı, musibetler hep—"

Gözlerini sıkı sıkı yummuş olan Winston *"Devam etme!"* dedi.

"Canım, benim! Betin benzin uçtu. Nen var? Tiksinir misin sıçandan?"

"Dünyada en ürkülecek şey — sıçan!"

Kız sanki vücudunun sıcaklığı ile yeniden güvenliğe kavuşturur gibi ona yapıştı, kolları ile bacaklarını doladı. Winston gözlerini bir daha hemence açmadı. Hayatı boyunca vakit vakit tekerrür etmiş bir kâbusa üç beş saniye yeniden kapılır gibi olmuştu. Hep tıpıtıpına birbirinin aynı idi. Karanlıktan bir duvar önünde duruyordu. Duvarın öbür tarafında tahammül edilmez bir şey, karşısına çıkılamaz müthiş bir şey vardı. Bu ruyada en derinden duyduğu his, daima kendi kendini aldatma hissi oluyordu. Çünkü, gerçekte karanlık duvarın arkasında ne bulunduğunu biliyordu. Beyninden parça koparır gibi, helâk edici bir gayretle o şeyi sürükliye sürükliye ortaya çıkabilirdi de. Hep, ne olduğunu keşfetmeden uyanıyordu. Gerçi, Winston sözü ağzına tıkarken Julia'nın söylediği ile o şey arasında her nasılsa münasebet vardı.

"Kusura bakma," dedi, "Bir şey değil. Sıçandan hoşlanmam, o kadar."

"Üzülme şekerim. Sokmayacağız pis musibetleri buraya. Gitmeden evvel, deliğe çuval parçası tıkayacağım. Öbür gelişimizde de biraz alçı getirip, adamakıllı kapatırım."

O uğursuz korku anı enikonu unutuldu bile. Winston hafifce utanarak doğruldu; yatağın arkalığına yaslanıp, oturdu. Julia yataktan kalktı; tulumunu sırtına geçirdi. Kahveyi hazırladı. Saplı tencereden çıkan koku öyle kuvvetli, öyle uyarıcı idi ki, dışarıdan biri farkına varıp merak etmesin diye pencereyi kapadılar. Lezzetinden de iyi olan taraf, kahveye şekerin verdiği

ipeği andırır doku idi. Senelerce sakarinden sonra, Winston'un enikonu unutup gittiği bir şey. Bir eli cebinde, ötekinde reçelli bir parça ekmek, Julia odayı dört dönüyordu: kitap rafına ilgisizce bakıyor; açılır kapanır masayı onarmanın en uygun çaresini söylüyor; rahat mı diye anlamak için kendini patadanak köhne koltuğa atıp oturuyor; on iki rakamlı mânasız saati âdeta müsamahalı bir alaya alışla inceliyordu. Billûr kâğıt üstlüğünü daha bir elverişli ışıkta gözden geçirmek üzere tutup yatağa kadar getirdi. Billûrun yumuşak, yağmur suyunu andıran görünüşü ile her zamanki gibi büyülenen Winston onu elinden aldı.

Julia "Nedir bu sence?" dedi.

"Bir şey olduğunu sanmıyorum — Hiçbir zaman işe yarasın diye kullanıldığını sanmıyorum, demek isterim. Hoşuma giden tarafı o. Ufacık bir tarih kütüğü ki, tahrif etmeği unutmuşlar. Nasıl okunacağı bilinse. yüz yıl öncesinin ulaştırdığı bir haber."

"Ya şuradaki resim?" — Karşı duvardaki klişe basması resme başı ile işaret ediyordu — "O da yüz senelik var mı?"

"Fazla. İki yüz galiba. Bilinemez ki. Zamanımızda hiçbir şeyin yaşını keşfe imkân yok."

Kız bakmak için resmin yanına kadar gitti. Resmin hemen altındaki duvar kaplamasına vurarak "O musibet şuradan çıkardı idi işte burnunu," dedi. "Neresi bu? Evvelce bir yerde görmüşlüğüm var."

"Kilise. Hiç değilse vaktiyle öyle imiş yani. Adına St. Clement's Dane derlermiş."

Bay Charrington'un öğrettiği manzum parça aklına geldi. Âdeta sıla hasreti duyarak sözünü tamamladı: "Portakallar, limonlar diye çalar St. Clement'in çanları!"

Onu hayret içinde bırakarak, kız mısraı tamamladı: "Bana üç metelik borcunuz var der St. Martin'in çanları,

"Ne zaman ödeyeceksin alacağımı der Old Bailey çanları—

"Arkası nasıldır hatırlamıyorum. Ama, ne ise, bitişini hatırlşıyorum, 'Al sana bir mum, git ışığında yatağa; al sana bir satır, kafanı uçurmağa!'"

Bu bir parolanın iki yarısına benziyordu. Fakat, "Old Bailey çanları"ndan sonra bir mısra daha olmalıydı. Uygun şekilde hatırlatılırsa, mısra belki Bay Charrington'un hafızasından sökülebilirdi.

Winston "Kim öğretti bunu sana?" dedi.

"Büyük babam. Ben ufak kızken söylerdi bana. Sekiz yaşında idim, o uçup gitti — Her halde kayıplara karıştı. Limon ne idi acaba?" sorusunu damdan düşer gibi sözüne ekledi. "Portakal gördüm. Bir nevi yemiş. Yuvarlak, sarı sarı. Kalın kabuğu var."

Winston "Ben limonu hatırlıyabiliyorum," dedi. "Bin dokuz yüz elli ile altmış arasında çok bulunurdu. Öyle ekşi idi ki, koklayınca bile dişleri kamaştırırdı."

"Bana sorarsan, bu resmin arkasında tahtakuruları var," dedi Julia. "Bir gün indirip, iyice temizliyeyim. Şöyle böyle gitme zamanımız galiba. Şu boyayı yıkayıp çıkarmağa başlamalı artık. Öf, tatsız şey. Senin yüzündeki dudak boyasını sonra silerim."

Winston daha bir iki dakika kalkmadı. Oda kararıyordu. Işığa doğru döndü; billûr kâğıt üstlüğünü seyre dalıp, kaldı. Tükenmez ilgi çeken şey mercan parçası değil, billûrun kendi içi idi. Bunca derinliği varken, hemen hava kadar şeffaftı. Billûrun yüzü, sanki gök kubbesi idi; hava tabakasiyle minimini bir dünyayı baştan başa kucaklıyordu. O âlemin içine girebilirmiş, gerçekten içindeymiş gibi geldi Winston'a; maun yatak, açılır kapanır masa, saat, çelik basması resim ile kâğıt üstlüğünün kendisi, hep birden onun içindeydi sanki. Kâğıt üstlüğü, bulunduğu oda idi; mercan ise, billûrun yüreğinde Julia ile onun âdeta ebedi olarak şekillenen hayatı.

V

Syme kayıplara karışmıştı. Sabahlardan bir sabah, iş başı etmedi. Birkaç mankafa, Syme ortalarda yok diye lâkırdı ettiler. Ertesi gün kimse adını anmadı. Üçüncü gün, Winston ilân tahtasına bakmak üzere Arşiv Dairesinin dehlizine girdi. İlânlardan birinde, satranç komitesi üyelerinin basılmış listesi vardı. Vaktiyle üyelerden biri Syme idi. Liste hemen tıpkı eskisine benziyordu — Hiçbir şey çizilmiş değildi — Yalnız bir isim noksandı. Bu kadarı kâfiydi. Syme yaşamaz olmuştu. Hiçbir zaman yaşamamıştı.

Sıcak ortalığı kavuruyordu. Giriş çıkışı çok dolaşık olan Bakanlık'ta, penceresiz, soğuk hava tertibatlı odalar tabiî suhunetini muhafaza ediyordu. Ama, dışarda, kaldırımlar ayağı yakıyordu. İzdihamlı saatlerde yeraltı trenlerinin kokusu berbattı. Nefret Haftasına harıl harıl hazırlanılıyordu. Bütün Bakanlıkların kadroları fazla mesai yapıyordu. Alaylar, toplantılar, askerî geçit törenleri, konferanslar, balmumundan insan şekilleri sergileri, film gösterileri, telescreen programları baştan aşağı düzenlenmek gerekti. Kürsüler kurulmak, mücessem tasvirler yapılmak, şiarlar icat edilmek, şarkılar yazılmak, söylentiler yayılmak, resimler uydurulmak lâzımdı. Roman Edebiyatı Dairesi'nde Julia'nın takımı roman istihsalinden alınmış, palaspandıras bir tertip mezalim risalesi yetiştiriyordu. Winston her vakitki işinin yanısıra eski *Times* dosyalarını tarayor, söylevlerde iktibas edilecek havadisleri değiştirip, bunlara aslında olmıyan uydurma şeyler katarak her gün uzun zamanlar harcıyordu. Geceleri geç vakit külhani ayaktakımı sokaklarda akın akın dolaşıyor, şehirde hummalı bir hava göze çarpıyordu. Tepkili bombalar her zamandan daha sık sık gürlüyor; bazen çok uzaklarda, müthiş patlamalar oluyor; bun-

lara dair ortada kimsenin izah edemediği ipe sapa gelmez söylentiler dolaşıyordu.

Nefret Haftası'nın amentüsü (Adına Nefret Şarkısı denilmişti) olacak yeni şarkı şimdiden bestelenmişti. Telescreen'de habire reklâmı yapılıyordu. Musiki denilmiye pek imkân olmıyan vahşi, havlar gibi bir ahengi vardı; davul çalınışını andırıyordu. Askerce adımların ağır raprapına uyarak, yüzlerce sesin bunu kükreye kükreye haykırışı pek korkunçtu. Şarkı, ayaktakımının çok hoşuna gitmişti. Hâlâ, rağbette olan "Umutsuz bir sevda idi hepsi" türküsü ile gece yarısı sokaklarda yarış ediyordu. Parsons'un çocukları gece gündüz demeyip, tarak ve tuvalet kâğıdı parçasiyle tahammül edilmez şekilde her saat onu çalıyorlardı. Winston'un akşamları her zamankinden daha dolu idi. Parsons'un kurduğu üç beş kişilik gönüllü birlikleri caddeyi Nefret Haftasına hazırlıyorlardı. Bayraklar dikiliyor, yaftalar boyanıyor, damlara bayrak direkleri takılıyor, flâmaları tutturmak için caddenin üstünden tehlikeli surette teller asılıyordu. Parsons, Zafer Konakları bir başına döt yüz metre kumaşla sancak asacak diye öğünüyordu. Aslî cevheri içinde yerini bulmuştu; sevincinden içi çine sığmıyordu. Sıcak bir yandan, kol gücü ile çalışma bir yandan, akşamları kısa pantalona, açık yakalı gömleğe tekrar kavuşmak için onca bahane bile olmuştu. Her yerde her an hazırdı. İtiyor, çekiyor, testere ile biçiyor, çekiçle vuruyor, hemence çare düşünüp buluyor, yoldaşlığa yaraşan öğütlerle herkesin neşesine neşe katıyor; bedeninin her kıvrımından bitip tükenmiyecek gibi gelen kekremsi kokulu ter sızdırıyordu.

Ansızın Londra'yı baştan başa kaplıyan yeni bir yafta ortaya çıkmıştı. Yaftada yazı yoktu. Sadece, kalçasından doğru hafif makinalı tüfek uzanan, ifadesiz Moğol suratlı, salapurya çizmeli bir Avrasya askerinin iri adımlarla ilerleyen, insan azmanı gibi üç dört

metre boyundaki resmi görülüyordu. Yaftaya hangi açıdan baksanız, tüfeğin, ön kısım kısaltılarak büyütülmüş namlusu, doğdoğru üstünüze çevrilmiş gibi duruyordu. Hangi duvarda boş yer bulundu ise, yapıştırılmıştı. Sayısı Koca Ağabey'in resimlerini bile geçiyordu. Genel olarak, savaş konusunda kanları donmuş bulunan ayaktakımı, devre devre tutuldukları bir yurt sevgisi taşkınlığına kapılmak için kamçılanmakta idiler. Sanki umumî duruma ayak uyudurur gibi, tepkili bombalar alışılandan daha çok adam öldürür olmuştu. Bir tanesi Stepney'deki kalabalık sinema binasına düşerek, birkaç yüz gafili harabeler içine gömdü. Civardaki bütün ahali dışarı uğradı. Saatlerce süren ve gerçekte haksızlığı protesto toplantısı olup, salına salına giden uzun bir cenaze alayına katıldı. Bir başka bomba, oyun alanı olarak kullanılan, terk edilmiş arsaya düştü; yirmi otuz çocuğu paramparça etti. Kızgınlıktan ileri gelen daha başka gösteriler oldu. Goldstein, mücessem bir kabartma halinde yakıldı; Avrasyalı asker yaftasının yüzlerce nüshası, yırtılıp alevlere katıldı. Kargaşalık arasında bazı dükkânlar talan edildi. Sonra, tepkili bombalara telsiz dalgaları vasıtasiyle casuslar istikamet veriyor diye ortalıkta süratle bir söylenti dolaştı. Ecnebi kanından oldukları kuşkusu uyandıran yaşlı bir çiftin evi kundak sokularak yakıldı; kendileri dumandan boğularak öldü.

Bay Charrington'un dükkânı üstündeki odaya gidilebildikçe, Julia ile Winston, yanyana serinlemek için açık pencere altında yatakta çarşafsız, battaniyesiz, çıplak yatıyorlardı. Sıcan bir daha gözükmemişti ama, tahtakuruları sıcakta fena halde çoğalmıştı. Bunun beisi yok gibi idi. Kirli olsun, temiz olsun, oda cennetti. Gelir gelmez, kara borsadan satın alınma biberi her şeye serper; üstlerini başlarını çalyaka çıkarır; vücutları terliye terliye sevişir; sonra uyuya kalır; uyandık-

larında tahta kurularının bir araya gelip, karşı hücuma geçmek üzere yığınak yaptıklarını görürlerdi.

Haziran ayı içinde dört, beş, altı-yedi defa buluştular. Winston her saat cin içme âdetinden vazgeçmişti. Buna karşı duyduğu ihtiyaç kaybolmuş gibi idi. Semirmişti. Varis yarasının şişi inmiş, topuğunun yukarısına gelen deri üzerinde yalnız kahverengi bir leke kalmıştı. Sabahları erkenden tutan öksürük kesilmişti. Hayatın yürüyüşü çekilmez olmaktan çıkmıştı. Artık içinden telescreen'e dil çıkarmak, avaz avaz söğmek gelmiyordu. Artık, saklanacak emin bir yerleri, enikonu bir yuvaları vardı. Onun için, ancak seyrek olarak, her defası birkaç saat buluşabilmeleri eza bile gelmiyordu. Mühim olan, eskici dükkânı üzerindeki odanın baki kalması idi. Kimse ilişmeden olduğu gibi durduğunu bilmek, aşağı yukarı orada bulunmakla birdi. Oda bir âlemdi. Mevcudu tükenmiş hayvanların dolaşabildiği bir mazi dağarcığı idi. Mevcudu tükenmiş bir hayvan da, Bay Charrington, diye düşünüyordu, Winston. Bay Charrington'la, çokluk yukarı çıkarken, ayak üstü birkaç dakika durup konuşurdu. İhtiyarın dışarı binde bir çıktığı, ya da hiç çıkmadığı görülüyordu; öte yandan, hemen hiç müşterisi yoktu. Küçücük, karanlık dükkânla, arkadaki ondan da küçük mutfak arasında, hayalet gibi ömür sürüyordu. Mutfakta yemeklerini yapıyordu. Orada, başka şeyler arasında, pek kocaman borulu, inanılmıyacak kadar eski zaman işi bir gramofon vardı. Konuşma fırsatı bulmaktan hoşlanır gibi idi. Para etmiyen mallarının ortasında, uzun burnu, kalın gözlükleri, kadife ceket içindeki iğik omuzları ile, onda daima esnaftan ziyade, azçok bir koleksiyoncu hali vardı. Şevkini kaybetmişe benzer bir heyecanla, şu ya da bu döküntü kırıntısını — çini sürahi tıkacını, kırık enfiye kutusunun üstü resimli kapağını, içinde nice beri ölmüş bir çocuğun saçının teli duran altın taklidi bakır veya çinko madalyonu — Winston'a

hiçbir zaman almasını değil, sırf hayranlıkla bakmasını rica ederek ellerdi. Onunla sohbet, kullanılmaz hale gelmiş bir çalgı kutusunun tın tın edişini dinlemeğe benziyordu. Daha bir takım unutulmuş şiir parçalarını hafızasının kıyısından köşesinden sürüye sürüye çıkarmıştı. Parçalardan biri yirmi dört siyah kuşa, bir tanesi kıvrık boynuzlu ineğe, biri zavallı Erkek Serçeye dairdi. Ne zaman yeni bir parça bulsa küçümser bir gülücükle "İlgilenirsiniz diye demincek aklıma geldi," derdi. Gerçi, şiirlerden hiçbirini birkaç mısradan öteye hatırladığı olmuyordu.

İkisi de biliyordu ki — Bir bakıma, bu hiç akıllarından çıkmıyordu — şu olanlar uzun müddet sürüp gitmiyecektir. Zaman oluyor, başlarında dolaşan ecel, yattıkları yatak kadar elle tutulur görünüyordu. Cehennem yolcusu, saatin çalmasına beş dakika kala önündeki son haz lokmasını kapar gibi, âdeta ümitsizlikten gelen bir şehvetle, birbirlerine yapışıyorlardı. Ama, yine zaman oluyor, hem korkmadıkları, hem beka bulacakları kuruntusuna kapılıyorlardı. Gerçekten şu odada oldukça, başlarına bir şey gelemiyeceğini ikisi de hissediyordu. Ulaşılması güçtü, tehlikeli idi ama; oda, harimine sığınılan mihrap kudsiliğinde idi. Winston, kâğıt üstlüğünü derinden derine seyre koyulduğunda olduğu gibi. Öyle geliyordu ki, o billûr âleme dalmak imkânı vardır; bir kere dalınca, zaman durdurulabilecektir. Çok defa, kaçıp kurtulma hülyasına kapılıyorlardı. Talih muttasıl yaver olacak; onlar, geri kalan tabiî ömürleri boyunca, tıpkı böyle, saman altından su yürüteceklerdi. Ya da Katharine ölecek, Winston ile Julia, ince ince dolaplar çevirerek evlenmeye muvaffak olacaklardı. Yahut, birlikte intihar edeceklerdi. Ya da ortadan kaybolacaklar, tanınmaz kılığa gireceklerler, ayaktakımı şivesiyle konuşmayı öğrenecekler, fabrikada iş bulacaklar, kimsenin ruhu duymadan bir arka sokakta ömürlerinin sonuna

kadar yaşıyacaklardı. İkisinin de bildiği gibi, baştan aşağı saçma idi bu. Hakikatte kaçıp kurtulmak yoktu. İmkân elverecek biricik tasavvur olan intiharı dahi gerçekleştirmeğe niyetleri yoktu. Alınabilecek hava buldukça, bir sonraki nefesi ciğerler nasıl bidüziye çekerse, atisi olmıyan şu zamanı tüketmeyip uzatarak, bugünden yarına, bu haftadan öbür haftaya bağlanıp kalmak ta tıpkı öyle, yenilmez bir içgüdü gibi idi.

Bazen, Parti aleyhine isyan faaliyetine girişmekten de dem vurdukları oluyordu. Ama, ilk adımı nasıl atacaklarını bildikleri yoktu. Masal gibi gelen Kardeşlik teşkilâtı hakikat te olsa oraya girmek çaresi bulmanın güçlüğü yine ortada idi. Winston, O'Brien'la aralarında olan, ya da var görünen garip yakınlığı; içinden bazen tutup O'Brien'ın düpedüz karşısına çıkarak, Parti'nin düşmanı olduğunu bildirmek, onun yardımını istemek geldiğini kıza anlattı. Tuhafı, Julia'ya bu, yapılması muhal, basiretsiz bir şey gibi gelmedi. O, insanlar üzerinde yüzlerine bakarak hüküm vermeğe alışıktı. Gözlerin bir tek çakışına güvenerek Winston'un O'Brien'i ipiyle kuyuya inilir sanmasını tabiî karşılıyordu. Üstelik, herkesin, hemen herkesin Parti'den gizliden gizliye yaka silktiğini; tehlike gelmiyeceğine aklı kesti mi nizamları dinlemiyeceğini muhakkak görüyordu. Ama, dal budak salmış, teşkilâtlı muhalefet olduğuna, ya da olabileceğine inanmağa yanaşmıyordu. Golstein'a, onun gizli ordusuna dair dedikodular, diyordu, sadece bir alay martavaldır; Parti bunları kendi yararına icat etmiştir; siz de inanır görünmek zorundasınızdır. Parti toplantılarında, gönülden gelen gösterilerde, adlarını duymadığı, gûya işledikleri suçlara azıcık olsun inanmadığı kimselerin idam edilmeleri için, kaç kereler üst perdeden bârbar bağırmıştı. Alenî yargılanmalar olduğunda, sabahtan akşama kadar mahkemeleri kuşatarak, arada bir "Hain-

lerin boynu kopsun!" diye bir makam tutturan Gençler Birliği kıt'aları içinde bulunmuştu. İki Dakikalık Nefret sırasında Goldstein'a avaz avaz hakaret savurmakta daima herkesten baskın çıkmıştı. Öyle iken, Golstein'in kimin nesi olduğu, hangi içtihatların temsilcisi diye kabul edildiği üzerinde topu topu pek sönük bir fikri vardı. Devrim'den sonra yetişmişti. Bin dokuz yüz elli ile yetmiş yılları arasındaki fikir kavgalarını hatırlıyamıyacak kadar gençti. Bağımsız siyasî hareket diye bir şey onun tasavvuru dışında kalıyordu; hem ne olursa olsun, Parti yenilmezdi. Her zaman yaşıyacak, her zaman olduğu gibi kalacaktı. Ona karşı ancak elaltından itaatsizlik ederek, çok çok birini öldürmek ya da bir şeyi havaya uçurmak gibi birbirinden ayrı, teker teker şiddet hareketleriyle baş kaldırabilirdiniz.

Bazı bakımlardan kız Winston'dan daha cin fikirli; Parti propagandasının çok daha az tesiri altında idi. Bir defasında, tesadüf olarak sırası düşmüş, Winston Avrasya ile savaşın lâkırdısını etmişti; Julia, kanaatince savaş olmadığını gelişigüzel söyliyerek, onu ürkütüp şaşırtmıştı. Tanrının günü Londra'ya düşen tepkili bombalar, ihtimal ki, bizzat Okyanusya hükümetince "Sırf halkı korku içinde tutmak" üzere atılıyordu. Winston bunu, mübalâğasız ve tevilsiz, hiç mi hiç akıl etmemişti. İki Dakikalık Nefret'te kahkahayı koyuvermemek için neler çektiğini söyliyerek te, kız, onda gıptamsı bir şey uyandırmıştı. Ama, Parti'nin telkinlerini Julia yalnız kendi hayatına ilişen yönü olursa şüphe ile karşılayıp reddediyordu. Sırf gerçekle yalan arasındaki farkı mühimser gibi olmadığı için, çoğu zaman resmi efsaneleri kabule hazır bulunuyordu. Meselâ, okulda öyle öğrendiğinden, uçağı Parti'nin icadettiğine inanıyordu. (Winston okul çağında iken, hatırlıyordu, bin dokuz yüz elle beş ile altmış arasında, Parti yalnız helikopteri icadettiği id-

diasında idi. Julia'nın okulda olduğu on on beş yıl sonra, uçağa sahip çıkmıştı bile. Bir nesil daha geçti mi, buhar makinesini kabullenecekti) Winston, ben doğmadan, Devrim'den çok evvel uçaklar vardı deyince de, hâdise kızda zerrece ilgi uyandırmadı. Alt tarafı, uçağı kim icadederse etsindi. Ne önemi vardı ki? Dört yıl önce Okyanusya'nın Doğuasya ile savaş, Avrasya ile barış halinde olduğunu Julia hatırlamıyordu. Bunu rastgele söz arası keşfetmek, Winston'u daha bir üzüp sarstı. Gerçi kızın savaşı baştan aşağı danışıklı döğüş saydığı doğru idi. Ama, galiba, düşmanın adının değiştiğini dahi farketmemişti. Belli belirsiz "Ben oldum bittim Doğuasya ile savaşırız diye bilirdim," dedi. Bu, Winston'u biraz korkuttu. Uçakların icadı kızın doğumundan çok önceki tarihlerde olmuştu. Ama, savaştaki değişiklik daha dört yıl önce, o büyüdükten hayli sonra meydana gelmişti. Bunun üzerine Julia ile belki çeyrek saat tartıştı. Sonunda, vaktiyle düşmanın Avrasya değil, Doğuasya olduğunu hayal meyal hatırlıyacak kadar kızın hafızasını geri doğru zorlamağa muvaffak oldu. Ama, mesele ona yine de ehemmiyetsiz geliyordu. Sabrı tükenerek "Kimin umurunda?" dedi. "Cenabet savaşın biri bitmeden öbürü başlıyor. Hem, gelen haberlerin baştan aşağı yalan olduğunu nasıl olsa biliyor insan."

Bazen kıza Arşiv Dairesinden, orada yaptığı küstahça sahtekârlıklardan söz açıyordu. Bu türlü şeyler onu dehşete düşürür görünmüyordu. Yalanlar hakikat halini alıyor düşüncesinin ayağının altında açtığı uçurumu hissetmiyordu. Jones, Aaronson, Rutherford hikâyesini; bir ara parmakları ile tuttuğu mühim kâğıt parçasını ona anlattı. Bu, Julia'ya fazla tesir etmedi. İlkin, gerçekte, hikâyenin maksadını kavramaktan uzak kaldı.

"Arkadaşların mıydı onlar?" dedi.

"Yok, hiç tanımazdım. İç Parti'ye mensuptular.

Üstelik, benden çok yaşlı idiler. Eski zaman adamı idiler. Devrim'den öncesinin. Pek azıcık göz aşinalığım vardı onlarla."

"O halde, ne vardı canını sıkacak? İnsanları boyuna öldürüp duruyorlar. Öyle değil mi?"

Kızın kavramasına çalıştı. "Bu, bambaşka bir durumdu. Sırf birinin öldürülmesi meselesi değildi. Anlıyor musun ki, dünden başlamacasına, geçmiş, bilfiil ortadan kaldırılmıştır? Geçmiş bir yerlerde kaldı ise, şu billûr parçası gibi, üstünde kelimeler bulunmıyan tek tük mücessem maddededir. Daha şimdiden Devrim hakkında, Devrim'den önceki yıllar hakkında hemen hiç mi hiçbir şey bilmiyoruz. Her kayıt yok edilmiş, ya da tahrifolunmuş; her kitap yeniden yazılmış; her resim yeni baştan boyanmış; her heykele, caddeye, binaya yeniden ad takılmış; takvimin her tarihi değiştirilmiştir. Hem bu ameliye günbegün, dakikabedakika sürüp gitmektedir. Tarih, olduğu yerde durmuştur. Parti'nin daima haklı olduğu sonsuz bir şimdiki zamandan başka şey mevcut değil. Elbette *biliyorum* ki, geçmiş tahrif edilmiştir. Ama, tahrifi kendim yaptığımda dahi, bunu ispat benim için taş çatlasa imkânsız. İş bitti mi, hiçbir vakit hiçbir delil kalmıyor geride. Bütün delil, kafamın içinde. İnsan olarak bir başkasının, hatırladıklarımda payı bulunduğunu da kati bilmiyorum. Bütün ömrümde topu topu bir o sefer, hâdiseden *sonra* elimde sahici maddî delil bulundu — Yıllar sonra."

"Niye yaradı ki?"

"Bir şeye yaramadı. Çünkü, birkaç dakika sonra attım onu. Gerçi, aynı şey bugün olsa, saklarım."

"Eh, ben olsam, saklamam," dedi Julia. "Gözümü daldan budaktan sakınmamağa dünden hazırım. Yalnız, değer bir şey olsun. Eski gazete parçaları değil. Saklasaydın da, ne yapabilirdin onunla?"

"Fazla bir şey yapamazdım belki. Ama, delildi o.

Farâza birine göstermeğe kalkışsam; öteye beriye bazı kuşku tohumları saçılabilirdi. Ömrümüz içinde, bizim herhangi bir şeyi değiştirebileceğimizi sanmıyorum. Fakat, ötede beride küçük küçük mukavemet düğümleri peyda olur — Ufak ufak halk kümeleri toplanıp, azar azar büyür, hattâ gelecek nesil, bizim bıraktığımız yerden işe devam için, arkalarında birkaç dosya bırakır diye düşünebilir insan."

"Benim gelecek nesille alışverişim yok şekerim. Benim işim, *bizimle*."

Winston "Senin yalnız belinden aşağın âsi," dedi ona.

Kız bunu nükte olarak pek parlak buldu; sevinçle atılarak, kollarını ona doladı.

Parti inançlarının teferruatı ile azıcık olsun ilgilenmiyordu. Winston ne zaman İngsos umdelerinden, ikilidüşün'den, geçmişin değiştirilebilmesinden, nesnel gerçeğin inkârından söz açıp Yenidil kelimeleri kullanmağa başlasa, kız çıkılır, şaşırır, böyle şeye hiçbir zaman kulak asmadığını söylerdi. Hepsinin zırva olduğunu bildiğine göre, kendini ne diye üzsündü? Ne zaman alkışlamak, ne zaman yuhalamak gerekir, biliyordu. İnsana lüzumu olan da bundan ibaretti. Winston bu türlü konular üzerinde görüşmekte diretirse, Julia hayret edilecek şekilde içi geçivermeye alışıktı. Hangi saatte, ne vaziyette olsa, uyuyabilenlerdendi. Onunla konuşa konuşa, Winston, akide bütünlüğünün ne idüğünü hiç anlamadan, kendini akidesi bütün göstermenin ne kadar kolay olduğunu kavradı. Bir bakıma, Parti'nin dünya-görüşü, en başarılı olarak, onu anlıyacak kabiliyeti bulunmıyanlara zorla benimsetiliyordu. Hakikatin en çirkin şekilde ihlâli onlara kabul ettirilebiliyordu. Çünkü, onlar kendilerinden istenilenin habasetini hiçbir zaman enine boyuna kavramıyorlardı; umumî olaylarla ilgileri, olup bitenlerin farkına varmağa yetecek kadar değildi. Anlayış noksanı sa-

yesinde, aklı başında kalıyorlardı. Düpedüz her şeyi yutuyorlar; yuttuklarının, kendilerine zararı dokunmuyordu. Çünkü, tıpkı kuş vücudundan hazmolunmaksızın geçen mısır tanesi gibi, geride artık bırakmıyordu.

VI

Nihayet olmuştu. Beklenen haber ulaşmıştı. Winston'a öyle geliyordu ki, ömrünce bunun olmasını beklemişti.

Bakanlık'taki uzun koridordan yürüyor, hemen hemen eline Julia'nın pusula tutuşturduğu noktada bulunuyordu. O sırada, tam arkasında kendinden iri birinin yürüdüğünü farketti. Her kim idiyse, belli ki konuşmağa yol açılsın diye, hafifçe öksürdü. Winston birden durup, geri döndü. Gelen O'Brien'dı.

Artık yüzyüze idiler. Ansızın içinde hissettiği, kaçıp uzaklaşmaktan ibaretti sanki. Kalbi şiddetle vuruyordu. Söz söylemeye gücü yetmiyecekti. Mamafih, O'Brien ilerilemeğe devam ederek, bir lâhza elini dostça Winston'un koluna koymuştu; birlikte yanyana yürüyorlardı. O'Brien, çoğu İç Parti mensuplarından onu ayıran kendine has, ağır nezaketiyle konuşmağa başladı.

"Sizinle görüşmek için vesile bekliyordum," dedi. "Geçen gün *Times*'da Yenidil'le yazılan makalelerinizden birini okuyordum. Yenidille ilmî yönden ilgileniyorsunuz galiba?"

Winston bir dereceye kadar kendini toparlamıştı. "İlmî yönden ilgim yok gibi," dedi. "Benimki heveslen ibaret. Mevzuum değil. Dilin fiilî kuruluşu ile münasebetim olmadı."

"Ama, Yenidil'i pek zarif tarzda yazıyorsunuz," dedi O'Brien. "Bu yalnız kendi fikrim değil. Geçende uzman olduğu söz götürmiyen bir dostunuzla görüşüyordum. Adı hatırımdan çıkmış şu ara."

Yeniden içi burkulan Winston'un yüreği oynadı. Bunun Syme'a telmihten gayrı bir şey olduğu düşünülemezdi. Ama Syme sadece ölmüş değil, ortadan kaldırılmış, bir *yokkişi* idi. Kimliğini belli edecek şekilde ona telmihte bulunmak müthiş tehlikeli olurdu. O'Brien'ın lâfından murat, açıkcası bir işaret, bir şifre parolası olmak gerekirdi. O, küçük bir düşüncesuçunu aralarında payetmiş; ikisi birden suç ortağı haline gelmişti. Koridorda ağır ağır yürümeğe devam etmişlerdi. Derken, O'Brien durdu. O harekete daima katmasını bildiği, dikkati çeken, cana yakın dost edasiyle, burnunun üstündeki gözlüğü düzeltti. Sonra devam etti:

"Asıl söylemek istediğim şu idi. Yazınızda dikkat ettim, modası geçmiş iki kelime kullanmıştınız. Gerçi, modasının geçişi daha pek son zamanlarda. Yenidil Sözlüğünün onuncu baskısı'nı gördünüz mü?"

"Hayır," dedi Winston. "Henüz yayınlandığın sanmıyordum. Arşiv Dairesinde biz hâlâ dokuzuncusunu kullanıyoruz."

"Zannederim, onuncu baskının ortaya çıkmasına birkaç ay var. Ama, ilk nüshalarından birkaçı elden ele devretti. Bende var bir tane. Belki görmek için merak edersiniz?"

Bunun nereye varacağını derhal farkeden Winston "Ziyadesiyle," dedi.

"Yeni gelişmelerden bazısı gayet ustalıklı. Fiil sayısının azaltılması — Sizin hoşunuza gidecek cihet budur sanırım. Bakayım, bir elulağı ile mi göndersem size? Ama, yazık, böyle şeyleri hep unuturum. Kolayınıza geldiği bir zaman belki kendiniz uğrayıp alabilirsiniz benim apartmandan? Durun, adresimi vereyim size."

Telescreen'in önünde bulunuyorlardı. O'Brien ceplerinden ikisini biraz dalgın dalgın yokladı; sonra meşin kaplı bir defterle altın bir tükenmez kalem çı-

kardı. Telescreen'in hemen altında, yazdığını cihazın öbür ucundan seyredenin okuyabileceği vaziyette, bir adres çiziktirdi. Sayfayı koparıp, Winston'a uzattı.

"Eksenya, akşamları evdeyim," dedi. "Yoksam, hizmetçim sözlüğü verir size."

O'Brien gitmiş, Winston'u, gizlemeğe bu defa lüzum olmıyan kâğıt parçasını tutar bırakmıştı. Buna rağmen, üstündeki yazıyı Winston dikkatle ezberledi; birkaç saat sonra kâğıdı bir yığın başka kâğıtla beraber hafıza kovuğundan içeri attı.

Birbirleriyle görüşmeleri çok çok birkaç dakika sürmüştü. Olan biten yalnız bir mânaya gelebilirdi. Winston'a O'Brien'in adresini bildirecek bir çare olarak düşünülmüştü. Buna ihtiyaç vardı; zira, kendine sormadan, birinin nerede oturduğunu bulmak hiçbir zaman mümkün değildi. Her ne türlü olursa olsun, rehber diye bir şey yoktu. O'Brien ona diyesi idi ki "Beni şayet görmek istersen, burada bulabilirsin." Sözlüğün bir yerinde belki iletilen bir haber dahi gizlenmiş olabilirdi. Fakat, her halde şurası muhakkaktı: Hayal ettiği fesat gayesi güden birlik vardı; o bunun eteklerine erişmişti.

Ergeç O'Brien'in davetine boyun iğeceğini biliyordu. Belki yarın, belki uzun bir gecikmeden sonra — kestiremiyordu. Olmakta olan, yıllarca evvel girişilmiş bir hareketin sadece tatbikatı idi. Gizli, irade dışı bir düşünce, ilk adımı teşkil etmiş; ikincisi, muhtıra tutmağa başlamak olmuştu. Düşüncelerden sözlere geçmişti. Şimdi sözlerden hareketlere geçiyordu. Son adım Sevgi Bakanlığı'nda olacak bir şeydi. Onu kabul etmişti. Son, başlangıca dahildi. Fakat, ürkütücü idi bu; daha doğrusu, ölümün önceden tadma bakmak, canının birazı eksilmek gibi idi. O'Brien ile görüşürken dahi, sözlerin mânası yer edince, vücudunu soğuk bir ürperme kaplamıştı. Üzerinde, mezar nemliliği içine adım atmanın heyecanı vardı. Daha evlâsı değil. Çün-

kü, hep bilegelmişti ki, mezar oradadır, kendisini beklemektedir.

VII

Winston gözleri yaşlı uyanmıştı. Julia "Ne var?" olabilecek bir şey mırıldandı; uykusunu açamadan, onun üstüne doğru devrildi.

"Rüyamda—" diye başlayıp, kalakaldı. Şözle anlatılamıyacak kadar karışıktı bu. Rüyanın kendi vardı; uyandıktan birkaç saniye sonra, zihnine taşan onunla ilgili bir hâtıra vardı.

Hâlâ rüyanın havası ile sersem gibi, gözleri kapalı, sırt üstü yattı. Bu, bütün ömrünün, yağmurdan sonraki bir yaz akşamı peyzajını andırarak önünden uzanıp gider gibi olduğu, uçsuz bucaksız, aydınlık bir rüya idi. Hepsi billûr kâğıt üstlüğü içinde geçmişti. Fakat, billûrun yüzü gökkubbesi idi. Kubbede her şey duru, yumuşak ışığa boğulmuştu. Oradan insan sonsuz mesafelere nüfuz edebiliyordu. Rüya, anasının yaptığı bir kol hareketi mânasına da gelmiş; gerçekte bir bakıma o hareketten ibaret kalmıştı. Aynı hareketi otuz yıl sonra hâvadis filminde gördüğü, yahudi karısı, helikopterler ikisini birlikte paramparça havaya uçurmadan evvel, küçük oğlanı kurşunlardan korumağa çalışırken tekrarlamıştı.

"Biliyor musun," dedi. "Şu ana gelinceye kadar annemi öldürdüğüme kaani idim."

Julia enikonu uykuda gibi "Niye öldürdün?" dedi.

"Öldürmedim ki. Elimle öldürmedim."

Rüyada, anasının son görüşünü hatırlamış; uyanışına birkaç saniye kala da, onu bürüyen bir takım ufak tefek olayların hepsi birden hatırına gelmişti. Uzun yıllardan beri mahsus şuuru dışına kovmuş olması gereken bir hâtıra idi bu. Tarihinden emin değildi. O zaman yaşı ondan, belki on ikiden aşağı olamamak lâzımdı.

Babasının ortadan kayboluşu daha bir müddet evveldi. Ne kadar evvel olduğunu hatırlıyamıyordu. O vaktin gürültülü, çetin ahvalini daha iyi hatırlıyordu. Hava hücumlarından nöbet nöbet telâşa düşüp korkuya kapılmalar; yeraltı treni istasyonlarına sığınış; her yanda yığın yığın molozlar; sokak köşelerine asılmış okunaksız beyannameler; bir renk gömlek giymiş gençlik çeteleri; fırınlar önünde sıra bekliyen koca koca kuyruklar; uzaklardan durup durup başlıyan makinalı tüfek ateşi — en önemlisi olarak, hiçbir zaman yeter yiyecek bulamamak.. Öğle üstleri başka çocuklarla birlikte geçen uzun zamanlar hatırlıyordu. Süprüntü tenekeleri, çöp yığınları etrafında, lâhana yaprağı damarları, patates kabukları, hattâ bazen üstündeki küllerî dikkatle sıyırdıkları bayat ekmek kabuğu parçaları toplayıp aşırırlar; sonra, belli bir yoldan giderek hayvan yemi götürdüğünü bildikleri; şosenin bozuk kısımlarında sarsıntıya uğrayınca içinden bazen bir kaç parça küspe dökülen kamyonlar geçsin diye beklerlerdi.

Babası ortadan kaybolunca, anası görünürde hiç hayret etmedi; kederinden kahrolmadı. Fakat, üstüne ani bir değişiklik geldi. Tamamiyle canı çekilmiş bir hal aldı sanki. Onun mutlaka olacağını bildiği bir şey beklediğini Winston dahi farkediyordu. Yapılması gereken ne varsa yapıyor — kendiliğinden hareket eden ressam kuklası gibi, daima pek usul usul; fuzulî hareketlerden dikkati çekecek kadar uzak kalarak — yemek pişiriyor, çamaşır yıkıyor, sökük dikiyor, yatağı yapıyor, yeri süpürüyor, şömine rafının tozunu alıyordu. İri, biçimli vücudu tekrar kendiliğinden sükûna kavuşuyor gibi idi. Zaman olur, saatlerce yatağın üstünde hemen kımıldamadan oturur; Winston'un sıskalıktan yüzü maymuna dönmüş üç yaşlarında, çok sessiz, ufak tefek, hastalıklı bir çocuk olan küçük kız kardeşinin hizmetine bakardı. Sık sık Winston'u kucak-

layıp, bir şey demeksizin uzun uzun bağrına basardı. Hem toy, hem bencil olmasına rağmen, biliyordu ki, bununla, adı ağıza alınmıyan, vukuu yakın şey arasında her nasılsa münasebet vardır.

Oturdukları odayı hatırlıyordu. Havasızlıktan kokmuş, karanlık bir oda. Beyaz örtülü bir yatak yarısını kaplar gibi idi. Şöminenin korkuluğunda değirmi hava gazı memesi ile, üstüne yemek konulan raf vardı. Birkaç odaya ait olan, bulaşık yıkayacak kahve rengi, toprak kurna dışardaki merdiven sahanlığında idi. Tenceredeki şeyi karıştırmak için, heykeli andırır endamiyle anasının havagazı üzerine iğilişini hatırlıyordu. Hepsinden çok, sürüp giden açlığını; yemek zamanları huysuz huysuz, pinti pinti dalaşmaları hatırlıyordu. Niye başka yemek yok diye anasına tekrar tekrar dırlana dırlana sorar; hiddetten köpürerek, ona bağırıp çağırır (Sesinin vaktinden önce çatlak çıkmağa başlayan, ara sıra garip garip öten perdelerini bile hatırlıyordu), ya da payına düşenden fazlasını koparmak gayretiyle, burnunu çeke çeke ağlıyarak kendine acındırmağa kalkışırdı. Anası, Winston'a payına düşenden fazlasını vermeğe hazırdı. Onun, "oğlan"ın, aslan payını alması gerektiğinden şüphesi yoktu. Ama, kadın ne kadar çok verse, o bidüziye daha fazlasını istiyordu. Yalnız kendini düşünmesin, küçük kardeşinin hasta olduğunu, onun da yemeğe ihtiyacı bulunduğunu hatırlasın diye, her yemekte kendisine yalvarırdı. Fakat hiç fayda etmezdi. Ana kotarmayı kesti mi, Winston hiddetinden barbar bağırır, tencere ile kaşığı onun elinden burkup almağa çalışır, kızkardeşinin tabağından parçalar kapardı. Anası ile kardeşini aç bıraktığını biliyordu ama, ne yapsın, elinde değildi. Böyle davranmakta kendini haklı bile görürdü. Karnının zil çalışı haklılığını ispat ediyor gibi gelirdi. Yemek aralarında, anası gözünü açmazsa, raftaki cavalacoz nevaleyi bidüziye tırtıklardı.

Günün birinde çikolata tayını çıkmıştı. Tayının haftalardır, aylardır çıktığı yoktu. O canım küçücük çikolata parçasını bütün parlaklığı ile hatırlıyordu. Üçüne düşen iki onçalık (O vakitler onça sözü hâlâ vardı) bir parça idi. Belli ki üç eşit kısma bölünmesi gerekiyordu. Birden, sanki bir başkasının sözlerini duyar gibi, yüksek perdeden haykıran kendi sesini işitti Winston; bütün parçanın kendisine verilmesini istiyordu. Anası, açgözlü olmamasını söyledi. Bağrışmalar, sızlanmalar, göz yaşları, çıkışmalar, pazarlıklar arasında, sürüp giden hırpalayıcı bir tartışma geçti. Uzadıkça uzadı. Küçük kızkardeşi, tıpkı bir maymun yavrusu gibi, iki eliyle yapıştığı anasının omuzu üzerinden, iri, hüzünlü gözlerle Winston'a bakınarak, oturuyordu. Sonunda anası çikolatanın dörtte üçünü koparıp, Winston'a; dörtte birini kızkardeşine verdi. Kızcağız bunu tuttu; belki ne olduğunu bilmeden, alık alık baktı. Winston bir an kardeşini seyre daldı. Sonra birden yay gibi sıçrayıp, çikolata parçasını onun elinden kapmış, kapıya doğru kaçıyordu.

"Winston, Winston," diye anası arkasından seslendi. "Gel buraya! Kardeşine geri ver çikolatasını!"

Durdu; geri gelmedi. Anasının endişeli gözleri yüzüne dikilmişti. Şimdi dahi anası, olmak üzere bulunan şeyi düşünüyordu. Winston bunun ne olduğunu bilmiyordu. Bir şeyinden edildiğinin farkına varan kardeşi, mecalsiz bir feryat tutturmuştu. Anası kolunu çocuğa doladı. Onun yüzünü göğsüne bastırdı. Bu harekette bir şey, Winston'a kardeşinin ölmekte olduğunu haber veriyordu. Elinde yapış yapış olan çikolata ile, arkasını döndüğü gibi, merdivenlerden aşağı kaçtı.

Anasını bir daha görmedi. Çikolatayı göçürdükten sonra, kendinden biraz utanır gibi oldu. Açlık eve sürükleyinceye kadar, sokaklarda saatlerce siftindi. Döndüğünde, anası kayıplara karışmıştı. O sıralarda böylesi artık tabii hale gelmekte idi. Odadan anası ile

kardeşinden başka eksilen yoktu. Hiçbir giyecek, hattâ anasının matosunu bile almamışlardı. Anasının öldüğünü bugüne kadar muhakkak olarak bilmiyordu. Pek mümkündü ki, sadece forsa kampına gönderilmiş olsun. Kız kardeşine gelince, o da Winston gibi, iç harp dolayısiyle türeyen (Islah Merkezleri dedikleri) evsiz barksız çocuklara mahsus ocaklardan birine kaldırılmış olabilirdi. Anası ile birlikte forsa kampına gönderilmiş de olabilir; sadece ölsün diye kim bilir nereye bırakılmış da olabilirdi.

Rüya, bilhassa rüyanın bütün mânasını kucaklar gib olan sarıp sarmalayıcı, esirgeyici kol hareketi, Winston'un zihninde hâlâ canlı idi. Aklı, iki ay önceki bir başka rüyaya gitti. Anası, batan gemide, onun çok aşağılarında, her dakika biraz daha derinlerde boğularak, fakat kararan suyun içinden yukarı doğru hep ona bakarak oturuyordu. Tıpkı beyaz yorganının rengi atmış yatakta, kendisine yapışan çocukla birlikte oturduğu gibi.

Anasının ortadan kayboluşunu Julia'ya hikâye etti. O, gözlerini açmaksızın, tersyüz olup, daha rahatça bir vaziyette yerleşti.

Fark edilmiyecek şekilde "O vakitler hınzır, musibet bacaksızın biriydin, gibime gelir. Çocuk kısmı, hepsi hınzır," dedi.

"Evet, yalnız hikâyeden asıl maksat—"

Nefes alışından, kızın yeniden uykuya dalmak üzere olduğu belli idi. Winston anasını anlatmağa devam etmek isterdi. Hatırlıyabildiği kadar onu, görülmemiş bir kadın, hele zeki bir kadın diye düşünmüyordu. Öyle iken, sırf gözettiği ölçülerin şahsa mahsus ölçüler olmasından, üstünde âdeta asalet, âdeta saffet taşıya gelmişti. Duyguları kendi malı idi; dışardan tesirle değiştirilemezdi. Faydasız, bir hareketin, faydasızlığından ötürü mânasızlaşacağı, onun aklından geçmezdi. Birini seviyor idiyseniz, seviyordunuz; ona verecek başka şe-

yiniz olmadığında yine sevginizi verirdiniz. Çikolatanın olanı biteni elden gidince, anası, çocuğu kollarına alıp, kucaklamıştı. Bu, bir şeye yaramaz; bir şeyi değiştirmez; başka çikolata yaratmazdı; çocuğun, ya da kendisinin ölümünü savuşturmazdı. Ama, böyle davranmak ona tabiî geliyordu. Kayıktaki sığıntı kadın da, küçük oğlanı kurşunlar karşısında bir tabaka kâğıttan daha çok işe yaramıyan kolu ile korumuştu. Parti'nin yapmış olduğu müthiş şey, bir yandan sizi maddî âlem üzerindeki bütün nüfuzdan mahrum bırakırken, yalın itici güdülerin, yalın duyguların değeri bulunmadığına ikna etmesiydi. Bir kere Parti'nin pençesine düştünüz mü, ne hissettiğinizin, ya da etmediğinizin, ne yaptığınızın ya da yapmaktan kaçındığınızın, hiç mi, hiç ehemmiyeti yoktu. Ne olursa olsun, kayıplara karışıyordunuz. Ne kendinizin, ne haraketlerinizin bir daha esamesi okunmuyordu. Tarihin akışı içinden düpedüz atılıyordunuz. Yine de, topu topu iki göbek önceki insanlara, bu gayetle önemli gibi gelmezdi. Çünkü, onlar tarihi değiştirmeğe kalkmıyorlardı. Onlara, reddetmedikleri şahsî bağlılıklar çekidüzen veriyordu. Önemi olan, ferdî münasebetlerdi. Vücut âzasiyle yapılan âciz bir hareketin, kucaklayışın, göz yaşının, ölen adama söylenen bir çift sözün bizatihi kıymeti olabiliyordu. Ayaktakımı, birden hatırına geldi, bu durumda kalmıştı. Onlar, parti'ye, memlekete, fikre değil, birbirlerine bağlı idiler. Ayaktakımını, ömründe ilk defa olarak horgörmüyor; günün birinde canlanıp, dünyayı diriltecek âtıl bir kuvvet gibi düşünmüyordu. Ayaktakımı, insan olarak kalmıştı. Yürekleri katılaşmamıştı. Kendisinin yeni baştan şuur himmetiyle öğrenmek zorunda kaldığı ilkel hislere ayaktakımı vefa göstermişti. Bunu düşünürken de, görünürde münasebeti yokken, birkaç hafta önce, kaldırımda gövdesinden kopmuş bir el görerek, onu nasıl lâhana koçanı gibi su hendeğinin içine tekmelediğini, hatırladı.

Yüksek sesle "İnsan olan ayaktakımı," dedi. "Bizler insan değiliz."

Yeniden uyanmıştı Julia. "Niçin değilmişiz?" dedi.

Winston biraz düşündü. "Hiç aklına geldi mi ki," dedi, "Bizim için en hayırlısı, iş işten geçmeden, şuradan düpedüz çıkıp gitmek; bir daha birbirimizin yüzünü görmemek."

"Gelmesine, şekerim, kaç defa geldi ya; yine de bana bakma. Yapmam öyle şey."

"İşimiz rast gidiyor," dedi Winston, "Fakat, daha pek uzun sürmez bu. Gençsin. Tabiî duruşun, masum halin var. Benim gibilerle bulaşmazsan, daha elli sene sağ kalırsın."

"Olmaz. Hepsini düşündüm. Sen ne yaparsan, onu yapacağım. Hem lüzumundan fazla meyus olma. Sağ kalmaktan yana ben hayli mahirim."

"Bilinmez ki, altı ay — bir sene daha beraber olabiliriz. Sonunda ayrılmamız muhakkak. Ne yapayalnız kalacağımızı tasavvur ediyor musun? Yakalandık mı, ikimizin de birbirimiz için elinden hiçbir şey gelmiyecek, mübalağasız olarak hiçbir şey. Suç ikrarında bulundum mu, seni vururlar. İkrarda bulunmağa razı olmasam, seni yine vururlar. Benim yapabileceğim, söyliyebileceğim, yahut kendimi tutup söylemiyeceğim hiçbir şey, beş dakika bile, senin ölümünü geciktirecek değil. Birimiz, öbürünün sağ mı, ölmüş mü olduğunu dahi bilmiyecek. Her türlü kudretten tamamiyle mahrum bulunacağız. Mühim olan tek şey, birbirimize hiyanet etmemek. Oysa, bu bile durumu azıcık olsun değiştiremez."

"Kasdin suç ikrarı ise," dedi kız, "Elbette edeceğiz; daima hepsi ikrar ediyor. Elde değil ki. İşkence yapıyorlar insana."

"Kasdim ikrar değil. Suç ikrarı hiyanet değildir. Ne söylediğinin, ne yaptığının ehemmiyeti yok. Yalnız,

hislerin ehemmiyeti var. Seni sevmekten beni alıkoyabilirlerse — gerçekten hiyanet bu olur işte."

Kız bunu zihninde evirip çevirdi. Nihayet "Yapamazlar bunu," dedi. "Yapamıyacakları bir bu var. Neyi olsa söyletebilirler insana — *herhangi bir şeyi* — Fakat o şeye inandıramazlar insanı. İçine nüfuz edemezler insanın."

Biraz daha ümitle "Hayır," dedi. "Hayır, çok doğru. İçine nüfuz edemezler. İnsan olarak kalmağı zahmete değer *hissedebiliyorsan*, hiçbir netice elde edemediğinde dahi, onları yenmişsindir."

Kulağı uyku durak bilmiyen telescreen Winston'un zihninden geçti. Gece gündüz insanı gözetliyebiliyorlardı. Ama, akıl başta oldu mu onların kurnazlıkları yine de alt edilebiliyordu. Bütün marifetlerine rağmen, başka birinin ne düşündüğünü bulacak sırrı asla iyice öğrenememişlerdi. Sahiden ellerine düştüğünüz zaman öğrenemedikleri belki daha az doğru idi. Sevgi Bakanlığı'nda neler döndüğü bilinmiyordu. Ama, tahmin yürütmek mümkündü: İşkenceler, uyuşturucu ilâçlar, sinirlerinizin tepkilerini kaydeden nazik âletler, uykusuzluktan, yalnızlıktan, ısrarla sorguya çekilmelerden azar azar yıpranıp tükenmeler. Her halde vakialar gizli tutulamıyordu. Tahkikle meydana çıkarılabiliyor, işkence ile sıkıştırılarak ağızdan alınabiliyordu. Gerçi, meram sağ kalmak değil de, insan olarak kalmaksa, eninde sonunda bunun ne önemi olurdu ki? Duygularınızı değiştiremezlerdi; iş ona kalırsa, siz bile isteseniz değiştiremezdiniz. Yaptığınız, söylediğiniz, düşündüğünüz her şeyi, en ince teferruatiyle açığa vurabiliyorlardı. Ama, işleyişi kendiniz için dahi esrarlı olan gönlün içerisi zaptedilmeden kalıyordu.

VIII

Başarmışlardı şunu, eninde sonunda başarmışlardı!

Bulundukları odanın biçimi uzun, ışığı tatlı idi. Telescreen kısılmış; zaif bir mırıltı çıkarıyordu. Lâcivert halı pek mükellef olduğundan, insan kadifeye bastığını sanıyordu. Odanın en ucunda yeşil abajurlu lâmba altındaki masada O'Brien iki yanında kâğıt yığınları ile oturuyordu. Julia ile Winston'u hizmetçi içeri aldığı zaman, başını kaldırıp bakmağa zahmet etmemişti.

Winston'un yüreği öyle çarpıyordu ki, söz söylemeğe gücü yetip yetmiyeceğinden kuşkulu idi. Bütün düşünebildiği, başarmış, eninde sonunda şunu başarmış olmaları idi. Gerçi ayrı ayrı yollardan gelip, ancak O'Brien'in kapısı önündeki basamakta buluşmuşlardı ama, buraya sadece gelmek büyük basiretsizlik, birlikte varmak ise, büsbütün kaçıklıktı. Oysa, böyle yere sırf sokulmak için sinir kuvveti isterdi. İç Parti'ye mahsus evlerin içini görmek, hattâ şehirde onların oturduğu semte girmek pek seyrek hallerde olurdu. Kocaman, sıra sıra bitişik apartmanların bütün havası; her şeydeki zenginlik ve genişlik; güzel yemeğin, iyi tütünün alışılmamış kokuları; yukarı aşağı kayıp giden sessiz, inanılmıyacak kadar süratli asansörler; o yana bu yana koşuşturan, beyaz ceketli hizmetçiler — her şey gözü korkutuyordu. Buraya gelmesi için elinde gerçi iyi bahane vardı. Fakat, siyah üniformalı bir muhafız köşe başından ansızın peyda olup, evrakını soracak, dışarı çık diye emredecek korkusu her adımda Winston'un içinde idi. Mamafi, O'Brien'ın hizmetçisi ikisini de tereddütsüzce içeri almıştı. Beyaz ceket giymiş, ufak tefek, kara saçlı bir adamdı hizmetçi. Çinli yüzü olabilecek, tamamiyle ifadesiz, baklava biçimi yüzü vardı. Önlerine düşüp, onlara yol gösterdiği dehlizde, yumuşak halılar döşeli idi. Dehlizin duvarları krem rengi kâğıtlı, beyaz tahta kaplamalı idi. Hepsi tertemizdi. Bu dahi gözü korkutuyordu. Vücut-

lar dokuna dokuna duvarları kir tutmamış dehlize ömründe rastladığını Winston hatırlamıyordu.

O'Brien'ın parmaklarl arasında bir kâğıt parçası vardı. Onu dikkatle inceler gibi idi. Burun çizgisi farkedilebilecek şekilde aşağı inik duran sakil yüzü, hem korkunç, hem zeki görünüyordu. Belki yirmi saniye kıpırdamaksızın oturdu. Sonra, sözyazar âletini önüne çekti; vereceği talimatı, Bakanlıkların karışık, melez lehçesiyle sert sert bildirdi:

"Madde bir virgül beş virgül yedi tamlamasına uygun görüldü stop madde altıdaki teklif katmerliarta gülünç suçdüşüne yakın çıkartın stop makina sabit masrafları artıtam tahminlerini almadan inşaatlamasına ilerlenmesin stop bildiri bitti."

İskemlesinden düşüne düşüne kalktı; ses vermeyen halının üzerinden onlara doğru geldi. Yenidil kelimeleri ile birlikte, resmî hava biraz üstünden gitmişti sanki. Fakat, yüzünün mânası rahatsız edilmekten memnun değil gibi, her zaman olduğundan daha kasvetli idi. Winston korkmasına korkuyordu. Birdenbire korkusuna basbayağı utanç karıştı. Düpedüz ahmakça bir hata işlemiş olmayı kendince pek mümkün gibi gördü. Çünkü, O'Brien şöyle şu türlü siyasî fitne tertipçisidir diye gerçekte elinde ne delil vardı ki? Hepsi hepsi, gözlerde işaret gibi yanıp sönen bir pırıltı ile, kaçamaklı bir tek lâkırdı. Ondan ötesi rüyaya dayanan gizli kuruntularından ibaret. Sözlüğü ödünç almağa geldiğini bahane etmeğe bile güvenemezdi. Zira, o zaman Julia'nın burada bulunuşunu izah imkânsızdı. Telescreen'in yanından geçerken, birden O'Brien'ın aklına bir şey gelmişti anlaşılan. Durup, yan tarafa döndü; duvardaki düğmeye bastı. Ansızın, keskin bir şaklayış oldu. Ses kesilmişti.

Julia hayretten çiyk der gibi minnacık bir ses çıkardı. Kapıldığı telâşlı korkuya rağmen, Winston dilini tutamıyacak kadar şaşırmıştı.

"Kapatabiliyorsunuz!" dedi.

"Evet." dedi O'Brien, "Kapatabiliriz. O imtiyaz var bizde."

Şimdi karşılarında idi. Ağır cüssesi ile ikisinin tepesinden bakıyordu. Yüzünün ifadesi ise, el'an çözülmez hâlde idi. Winston konuşsun diye biraz hûşunetle bekliyordu. Ama ne konuşsundu? Şimdi dahi pekâlâ kabul edilebilirdi ki, O'Brien düpedüz meşguldür; niçin işinden alıkonulduğunu hırçın hırçın merak etmektedir. Konuşan olmadı. Telescreen'in durması üzerine odaya sanki ölüm sessizliği basmıştı. Saniyeler geçitresmi yapıyordu. Müthiş. Güç halle Winston gözlerini O'Brien'ın gözlerine dikili tutmağa devam ediyordu. Derken asık surat birden yumuşadı; gülümseme başlangıcı olabilecek hal aldı. Kendine has el hareketiyle, O'Brien gözlüğünü burnuna yeniden oturttu.

"Söyliyeyim mi, siz mi söylersiniz?" dedi.

Winston "Ben söyliyeceğim," dedi derhal. "Sahiden kapalı mı şu şey?"

"Evet her şey kapalı. Biz bizeyiz."

"Buraya gelişimizin sebebi—"

Kendini sevkeden sebeplerin belirsizliğini ilk defa farkederek duraladı. Doğrusu O'Brien'dan ne çeşit yardım beklediğini bilmediğine göre, buraya niçin geldiğini anlatmak kolay değildi. Söylediğinin kulağa hem cılız hem iddialı gelmesi icabettiğini bile bile devam etti:

"Öyle sanıyoruz ki, Parti aleyhine çalışan fesat tertibi gibi, gizli teşkilât gibi bir şey var; siz de buna dahilsiniz. Arasına katılmak, uğrunda çalışmak istiyoruz. Parti'nin düşmanlarıyız. İngsos umdelerine inanmıyoruz. Düşünce-suçlusuyuz. Zina da ediyoruz. Size bunu söylüyorum; çünkü, insafınıza sığınmak istiyoruz. Başka ne türlü kendimizi suçlandırmamızı isterseniz, buna hazırız."

Durdu; kapı açılmış gibi geldiği için, omuzundan

doğru baktı. Ona ne şüphe; saz benizli ufak tefek hizmetçi kapıyı vurmadan girmişti. Winston, içki sürahisi ile kadehler bulunan bir tepsi getirdiğini gördü onun.

Hiç heyecansız "Martin bizdendir," dedi O'Brien. "İçkileri şu tarafa getir Martin. Yuvarlak masanın üstüne koy. İskemlelerimiz yetecek mi? O halde, oturup rahat konuşsak. Kendine iskemle al Martin. İş üzerindeyiz. Önümüzdeki on dakika hizmetçilikten çıkabilirsin."

Ufak tefek adam, tamamiyle teklifsiz, fakat yine hizmetçimsi tavırla; mazhariyete nail olmuş, uşak tavrı ile oturdu. Winston göz ucu ile ona bakıyordu. Adamın ömrü rol yapmaktan ibaret olduğu, takma şahsiyetini bir an bile elden bırakmağı tehlikeli bulduğu Winston'un dikkatine çarptı. O'Brien sürahiyi boynundan tutup, kadehlere koyu kırmızı bir mayi doldurdu. Bu, Winston'da, nice zaman önce duvar ya da iğreti tahta perde üstünde gördüğü bir şeyin sönük hâtırasını canlandırdı — Yukarı aşağı hareket ederek, içindekilerini kadehe boşaltır görünen, elektrik ışıklarından yapılma büyük bir şişe. Sürahide yakut gibi parlıyan nesne tepeden bakınca siyah gözüküyordu. Tatlı-mayhoş kokusu vardı. Julia'nın kadehini alıp, içten gelen bir merakla kokladığını gördü Winston.

O'Brien hafif gülümsiyerek "Şarap derler buna," dedi. "Muhakkak kitaplarda okumuşsunuzdur. Ne yazık ki, Dış Parti'lilere pek yetişmiyor." Yüzü yeniden ciddileşti, kadehini kaldırdı: "Sıhhate içerek başlasak yerinde olur sanırım. Önderimiz Emmanuel Goldstein'a."

Winston kadehini epey sabırsızlıkla ele aldı. Şarap, bahsini okuduğu, üzerinde hayal kurduğu şeydi. Gözden kaybolmuş, romanı andıran geçmişe; gizli düşünürken kullanmaktan hoşlandığı adla, eski zamana aitti. Billûr kâğıt üstlüğü gibi, Bay Charrington'un yarım yamalak hatırda kalmış şiirleri gibi. Her ne

sebeptense, daima sanırdı ki şarabın tadı böğürtlen reçeline benzer, tesiri derhal sarhoş edicidir. Hakikatte, yutmağa kalkınca, umduğu gibi çıkmadı; açıkcası canı sıkıldı. Doğrusu, yıllarca cin içtikten sonra, şarabın zevkine güç varabiliyordu. Boş kadehi yerine bıraktı.

"Goldstein diye biri var öyleyse?" dedi.

"Var böyle biri, evet. Yaşıyor da. Nerde olduğunu bilmiyorum."

"Ya fesat ocağı — Teşkilât? O gerçek mi? Sadece Düşünce Polisi'nin uydurması değil?"

"Hayır, gerçektir. Kardeşlik, diyoruz adına. Kardeşlik vardır, siz de onun mensubusunuz. Kardeşlik'e dair daha fazla şey öğrenecek değilsiniz. Hiçbir zaman. Birazdan oraya geleceğim." Kol saatine baktı. "İç Parti üyeleri için dahi telescreen'i yarım saatten fazla kapalı tutmak tedbirsizliktir. Buraya beraber gelmemeli idiniz. Ayrı ayrı gitmeniz gerekecek. Siz Yoldaş," — başını Julia'ya iğdi — "Önce çıkarsınız. Yirmi dakika kadar vaktimiz var. Bazı sualler sorarak işe başlamam gerekiyor; bunun mânasını kavrarsınız. Umumî olarak konuşuldukta, neler yapmağa hazırlıklısınız?"

"Gücümüzün yettiği ne varsa," dedi Winston.

O'Brien iskemlesinde Winston'la yüzyüze gelecek şekilde biraz dönmüştü. Hemen hemen Julia'yı bilmezlikten geliyor, Winston'un onun adına konuşacağını kabul etmiş görünüyordu. Bir ara göz kapakları gözleri üzerine doğru kıpıştı. Sorularını, pesten, mânasız bir sesle sormağa başladı. Sanki bu basma kalıp bir âdetmiş, sualli cevaplı akait öğretmeye benzer bir şeymiş te,cevaplarından çoğunu zati biliyormuş gibi.

"Canınızı vermeğe hazırsınız?"

"Hayhay."

"Adam öldürmeğe hazırsınız?"

"Hayhay."

"Yüzlerce mâsumun ölümüne sebep olacak balta-

lama hareketlerinde bulunmağa?"

"Hayhay."

"Memleketinizin sırlarını yabancı devletlere satmağa?"

"Hayhay."

"Aldatmağa, sahtekârlığa, şantaja, çocukların fikrini ifsada, uyuşturucu maddeler dağıtmağa, fuhşu teşvike, zührevî hastalıklar saçmağa — maneviyatı bozması, Parti iktidarını za'fa uğratması muhtemel her şeyi yapmağa?"

"Hayhay."

"Meselâ bir çocuğun yüzüne zaç yağı dökmek her nasılsa işimize gelse — bunu yapmağa hazır mısınız?"

"Hayhay."

"Hüviyetinizi kaybetmeğe, ömrünüzün artakalan kısmını garson yahut rıhtım amelesi olarak tüketmeğe hazırsınız?"

"Hayhay."

"Şayet, her ne zaman emredersek, intihara hazırsınız?"

"Hayhay."

"İkiniz de, ayrılıp, birbirinizi bir daha görmemeğe hazırsınız?"

"Hayır!" diye atıldı Julia.

Kendisi cevap veresiye kadar uzun zaman geçti gibi geldi Winston'a. Bir ara, konuşma gücünü bile kaybetmişti sanki. Dili, önce bir kelimenin, sonra bir başkasının ilk hecelerine tekrar tekrar şekil vererek, sessizce çalışıyordu. Söyleyinceye değin, hangi kelimeyi söylemek üzere bulunduğunu bilmiyordu. Nihayet "Hayır," dedi.

O'Brien "İsabet oldu söylediğiniz," dedi. "Her şeyi bilmemizde zaruret var."

Julia'ya doğru döndü; biraz daha edalı sesle sözüne şunları ekledi:

"Anlıyor musunuz ki, sağ kalsa dahi, başka biri

sıfatiyle sağ kalabilir? Ona yeni bir kimlik vermek zorunu duyabiliriz. Yüzii, hareketleri, ellerinin biçimi, saçının rengi — hattâ sesi başka türlü olur. Siz kendiniz de, başka biri haline gelmiş olabilirsiniz. Cerrahlarımız, insanı tanınmıyacak gibi değiştirebiliyor. Bazen öyle icabediyor. Bazen uzuv bile kesiyoruz."

Winston, Martin'ın Moğolu andıran yüzüne yan yan bir daha gözatıvermekten kendini alamadı. Görebildiği yara izi yoktu. Julia'nın sararmış benzi, azıcık daha uçmuş; böylece çilleri meydana çıkmıştı. Fakat, O'Brien'ın yüzüne cesaretle bakıyordu. Kabule benzer bir şey mırıldandı.

"Güzel. Demek karara bağlandı."

Masada gümüş sigara kutusu vardı. Hayli dalgın dalgın, O'Brien sigaraları ötekilere doğru itti. Kendi bir tane aldı; sonra kalkıp, ayakta daha iyi düşünürmüşcesine, ağır ağır, o yana bu yana gezinmeğe başladı.Sigaralar mükemmeldi, çok kalındı, ambalajı iyi idi. Kâğıtta, alışılmamış ipekimsi çeşni vardı. O'Brien kol saatine bir daha baktı.

"Sen, kilerine dönsen iyi olur Martin," dedi. "Çeyrek saate kadar düğmeyi tekrar çevireceğim. Gitmeden, bu yoldaşların yüzüne iyice bak. Onları yine göreceksin. Ben görmiyebilirim."

Ufak tefek adamın kara gözleri, tıpkı ön kapıdaki gibi, onların yüzü üzerinde ışıldadı. Halinde dostluktan eser yoktu. Kılıklarını ezberliyordu; kendilerine karşı ilgi duymuyor, ya da duymaz görünüyordu. Sentetik yüzde belki ifadesini değiştirme kabiliyeti bulunmıyacağı Winston'un aklına geldi. Söz söylemeden, selâma benzer bir şey vermeden, Martin arkasından kapıyı sessizce kapadı, çıktı. O'Brien yukarı aşağı dolaşıyordu. Bir eli siyah tulumunun cebinde, öbürü sigarasını tutuyordu.

"Anlıyorsunuz ya," dedi, "Karanlıkta uğraşacaksınız. Hep, karanlıkta bulunacaksınız. Emir alacak;

niçin olduğunu bilmeden, yerine getireceksiniz. Daha sonra, size bir kitap yollıyacağım. Bundan, yaşadığımız cemiyetin gerçek mahiyetini, sayesinde onu yok edeceğimiz stratejiyi öğreneceksiniz. Kitabı okuduğunuz zaman, Kardeşlik'in tam üyesi olacaksınız. Ama, uğrunda mücadele ettiğimiz umumî hedeflerle, şu anda derhal yapılacak vazifeler arasında, asla bir şey bilmiyeceksiniz. Kardeşlik teşkilâtı var diyorum size. Gelgelelim yüz üyesi mi, on milyon üyesi mi var söyliyemem. Kendi bildiklerinize bakarak, düzüneyi bulur dahi diyemiyeceksiniz hiçbir zaman. Temaslarınız üç dört kişi ile olacak. Bunlar kayıplara karıştıkça, yerine zaman zaman yenileri geçecek. Bu ilk temas unsurunuz olduğundan, muhafaza edilir. Emir aldığınızda, emirler benden gelecek. Lûzum görürsek, sizinle Martin vasıtasiyle haberleşeceğiz. Sonunda, tutuldunuz mu, suç ikrarında bulunacaksınız. Bundan kaçınmak imkânsız. Ama, kendi faaliyetiniz dışında ikrar edeceğiniz pek az şey olacak. Ehemmiyetsiz bir avuç kimseden fazlasını ele veremiyeceksiniz. Belki beni dahi ele vermiyeceksiniz. O zamana kadar ölebilirim; değişik yüzlü bir başkası haline gelebilirim."

Yumuşak halı üzerinde yukarı aşağı dolaşmağa devam etti. Vücudunun battallığına rağmen hareketlerinde kayda değer incelik vardı. Cebine el sokuş, sigara tutuş raconunda bile bu belli oluyordu. Kuvvetten de çok bir itimat tesiri, alayla karışık anlayış tesiri bırakıyordu. Ne derece ciddî olursa olsun, onda müteassıp harcı tek düşünceye saplanmanın zerresi yoktu. Öldürmeden, intihardan, zührevî hastalıktan, kesilen kollardan, bacaklardan, değiştirilen yüzlerden söz açtığında, hafifçe takılır gibi şakacı tavır alıyordu. "Bundan kaçınmak kabil değil," der gibi idi sesi; "Göz kırpmadan yapmamız gereken bu. Ama, hayat yeniden yaşanılmağe değer hale geldiğinde, yapacağımız bu değil." Wins-

ton'da hâsıl olan âdeta tapınma derecesinde hayranlık, dalga dalga taşarak O'Brien'a ulaştı. O ara, Goldstein'ın gölgeyi andıran simasını unutmuştu. O'Brien'ın güçlü kuvvetli omuzlarına; pek çirkin, yine de pek medenî olan, hissi körlenmiş çizgilerle kaplı yüzüne baktığınız zaman, onun yenilebileceğine inanmak imkânsızdı. Boy ölçüşemiyeceği hud'a, önceden tahmin edemiyeceği tehlike yoktu. Julia bile onun tesiri altında kalmış gibi idi. Sigarasını kendi kendine sönmeye bırakmış, dikkatle dinliyordu. O'Brien devam etti:

"Kardeşlik teşkilâtı olduğuna dair söylentiler işitmişsinizdir. Şüphesiz kendinizce onu tecessüm ettirmişsinizdir. İhtimal, gizlice bodrumlarda toplanan, duvarlara iletilecek haberler yazan, birbirini şifreli parolalarla yahut özel el hareketleriyle tanıyan suikastçilerden mürekkep büyük bir yeraltı âlemi düşünmüşsünüzdür. Böyle şey yok. Kardeşlik üyelerinin birbirini tanıması usulden değil. Üye için, öbür üyelerin birkaç tanesinden fazlasının kim olduğunu bilmek imkânsızdır. Goldstein Düşünce Polisi'nin eline geçse, ne üyelerin tam listesini, ne de polisi tam listeye kavuşturacak ip ucu verebilir. Böyle bir liste yoktur. Kardeşlik silinip süpürülemez. Beylik mânada teşkilât değildir de ondan. Zeval bulmaz bir fikirden gayrı onu bir arada tutan şey yoktur. O fikrin dışında sizi destekliyen, asla bulunmıyacaktır. Ne yoldaşlık, ne teşvik göreceksiniz. Sonunda yakalandınız mı, yardım görecek değilsiniz. Üyelerimize hiçbir zaman yardım etmeyiz. Çok çok, birini mutlaka susturmak gerekirse, bazen mahbusun hücresine traş bıçağı kaçırabildiğimiz olur. Semere almaksızın, ümitsiz yaşamağa alışmak zorunda kalacaksınız. Bir müddet çalışacak, yakalanacak, suç ikrarında bulunacak, sonra öleceksiniz. Görüp göreceğiniz semere bundan ibaret kalacak. Ömrümüz içinde gözle görülür değişiklik olmasına imkân yoktur. Bizler ölüyüz. Asıl hayatımız gelecektedir. Geleceğe

avuç avuç toz ve kemik kıymıkları halinde katılacağız. Gerçi, o gelecek ne kadar ilerde olabilir, bilinmez. Bin yılı bulabilir. Şimdilik makul düşünme (*) alanını azar azar genişletmekten başka şeye imkân yok. Topluca hareket edemeyiz. Bilgimizi yalnız fertten ferde, nesilden nesile, dışarı doğru yayabiliriz. Düşünce Polisi karşısında başka çare yok."

Durdu, üçüncü defa kol saatine baktı.

Julia'ya "Sizin gitme zamanınız tamam oldu gibi, yoldaş," dedi. "Durun. Sürahinin daha yarısı dolu."

Kadehleri doldurdu; kendi kadehini sapından tutarak kaldırdı.

Yine öyle, hafif alay yollu "Bu sefer ne olsun?" dedi. "Düşünce Polisi'nin işi ters gitmesi niyetine mi? Koca Ağabey'in ölümüne mi? İnsanlığa mı? Geleceğe mi?"

"Geçmişe," dedi Winston.

"Geçmiş daha mühim," diye ciddi ciddi kabul etti O'Brien. Kadehlerini boşalttılar. Hemen sonra, Julia gitmek üzere ayağa kalktı. O'Brien dolabın üstünden küçük bir kutu aldı; ona, dilinin üzerine yerleştirmesini söylediği yassı, beyaz bir hap verdi. Dışarı şarap kokarak çıkmamanın ehemmiyeti vardır; asansörcüler gözlerini dört açarlar, dedi. Kızın arkasından kapı kapanır kapanmaz, onun varlığını unutmuş göründü. Yukarı aşağı bir iki adım daha attıktan sonra, durdu.

"Halledilecek teferruat var," dedi. "Saklanacak yeriniz falan olduğunu sanırım."

Winston Bay Charrington'un dükkânı üzerindeki odayı anlattı.

"Şimdilik elverir. İlerde sizin için başka bir şey tertipleriz. Saklanılan yeri sık sık değiştirmenin önemi vardır. Bir yandan size *kitap*'tan," — O'Brien dahi Winston farkına vardı, bu kelimeyi sanki italik harfli

---

(*) *Sağduyu.*

imiş gibi telâffuz ediyordu. — "Goldstein'ın kitabından, anlıyorsunuz, imkân olur olmaz bir nüsha gönderirim. Ben bir tane tedarik edinceye kadar günler geçebilir. Tahmin edersiniz mevcudu çok değil. Bizim çıkarmamızla, Düşünce Polisi'nin bunları bulup yok etmesi aşağı yukarı bir oluyor! Ne çıkar? Kitap imha edilemez ki. Son nüshası yok olsa, aşağı yukarı kelimesi kelimesine yeni baştan meydana getirebiliriz. İşinize giderken yanınızda evrak çantası götürür müsünüz?"

"Ekseri götürürüm."

"Ne biçim?"

"Siyah. Pek külüstür. İki kayışlı."

"Siyah. İki kayışlı. Pek külüsütr — Âlâ. Yakın günlerden birinde — Tarih söyliyemem — sabah işlerinizi arasındaki talimattan birinde yanlış basılmış bir kelime bulunacak. Tekrarını istemek zorunda kalacaksınız. Ertesi gün işinize çantasız gideceksiniz. Gündüzün bir ara, sokakta biri kolunuza dokunacak, 'Galiba çantanızı düşürmüşsünüz,' diyecek. Size verdiği çantada Goldstein'ın kitabından bir nüsha bulunacak. On dört gün içinde geri vereceksiniz onu."

Bir an sessiz kaldılar.

"Gitmeniz lâzım birkaç dakikaya kadar," dedi O'Brien. "Yine görüşeceğiz — Hakikaten görüşürsek yine—" Winston başını kaldırıp ona baktı. Tereddütle "Karanlık basmıyan yerde?" dedi.

O'Brien, hayret göstermeden başını salladı. Kinayeyi farketmiş gibi "Karanlık basmıyan yerde," dedi. "Bu arada gitmeden söylemek istediğiniz bir şey var mı? İletilecek haber? Herhangi bir sual?"

Winston düşündü. Sormak istediği başkaca sual yok gibi idi. Umumî mânada tumturaklı sözler söylemek ise, içinden daha da az geliyordu. Aklına gelen doğrudan doğruya O'Brien'la yahut Kardeşlik teşkilâtı ile ilgili şeyler değildi. Bunların yerine anasının

son günlerini geçirdiği karanlık yatak odasından, Bay Charrington'un dükkânı üzerindeki küçük odadan, billûr kâğıt üstlüğünden, gül ağacı çerçeve içinde duran çelik basması resimden âdeta karma bir manzara geldi. Epey damdan düşercesine "Portakallar, limonlar diye çalar St. Clement'in çanları' mısraı ile başlıyan eski bir şiir var. Tesadüf olup ta işittiniz mi hiç?" dedi.

Tekrar kafasını salladı O'Brien. Âdeta temkinli bir teveccühte bulunarak, kıt'ayı tamamladı:

'Portakallar, limonllar diye çalar St. Clement'in çanları,
Bana üç metelik borcunuz var der St. Martin'ın çanları,
Ne zaman ödeyeceksin alacağımı der Old Bailey,
Zengin olayım da öyle, der Shoreditch'in çanları.'

"Son mısraı biliyordunuz ha!" dedi Winston.

"Son mısraı biliyordum, evet. Eh artık, maalesef gitme zamanınız. Yalnız durun. Size şu haplardan bir tane versem iyi olur."

Winston kalkarken, O'Brien elini uzattı. Kuvvetle kavramasından Winston'un avuç kemikleri ezildi. Kapıda Winston arkasına baktı. Ama, O'Brien şimdiden onu zihninden çıkarmağa uğraşıyor gibi idi. Eli telescreen'e kumanda eden düğmenin üstünde olduğu halde bekliyordu. O'Brien'ın ilersinde, Winston, yeşil abajurlu lâmbası, sözyazar âleti, tıklım tıklım tel sepetiyle, masayı görebiliyordu. Macera bitmişti. Dakika sektirmeden O'Brien Parti adına gördüğü yarıda kalan mühim işine devam edecekti. Öyle geldi Winston'a.

IX

Winston yorgunluktan pelteleşmişti. Pelteleşmiş kelimesi tam yerinde idi. Kendiliğinden hatırına gelivermişti bu. Vücudunda sadece paluze halsizliği değil, paluzenin yarı şeffaflığı da vardı sanki. Öyle geliyor-

du ki, kaldırıp baksa, elinden ışığın öbür tarafa geç-tiğini görebilecektir. Tıksırıncaya kadar çalışmaktan kanı ile lenfası kurumuş; geride yalnız, sinir, kemik ve deriden, yufka bir yapı kalmıştı. Bütün duygular pertevsizle büyütülmüş gibi idi. Tulumu bidüziye dokunup omuzlarını dalayor, kaldırımlar ayaklarını gıdıklıyor, elini açıp yummak bile mafsallarını çatırdatan bir çabalama oluyordu.

Beş günde doksan saatten fazla çalışmıştı. Bakanlıktakilerin hepsi öyle. Artık her şey tamamlanmıştı. Yarın sabaha kadar yapacağı hiç mi hiçbir şey; herhangi türlü Parti işi yoktu. Saklı yerde altı saat, kendi yatağında da bir dokuz saat geçirebilirdi. Lâtif ikindi güneşinde Bay Charrington'un dükkânına doğru pis bir sokaktan ağır ağır yürüyordu. Bir gözü ile devriyeleri kolluyordu. Gerçi, hiçbir mantığa dayanmadan kaani idi ki, öğle üstü kimsenin şu ara kendisine karışma tehlikesi yoktur. Taşıdığı ağır çanta her adımda dizine çarpıyor, bacak derisini boydan boya sızlatıyordu. Çantada *kitap* vardı. Altı gündür onda idi. Henüz açmamış, hattâ bakmamıştı bile.

Nefret Haftası'nın altıncı günü, alaylar, söylevler, çığrışmalar, şarkılar, bayraklar, yaftalar, filmler, balmumundan insan şekilleri, davulların gümbürtüsü, borazanların zırıltısı, uygun adım giden ayakların patırtısı, tank tırtıllarının gıcırtısı, küme küme uçakların kükreyişi, topların gürleyişi ardından — altı gün süren bunların ardından, ulu heyecan, ürpermeler içinde en yüksek noktasına ulaşmıştı. Avrasya'ya karşı umumî nefret kaynıya kaynıya hezeyan haline gelmişti. Öyle ki, törenlerin son günü alenen asılacak Avrasyalı iki bin savaş suçlusunu kalabalık ele geçirebilse hiç ötesi yok liyme liyme edecekti. Hasılı, tam bu sırada, Okyanusya'nın Avrasya ile savaş halinde olmadığı ilân edilmişti. Okyanusya, Doğuasya ile savaş halinde idi. Avrasya müttefikti.

Bittabiî herhangi bir değişiklik olduğu teslim edilmedi. Yalnız gayetle ansızın, her tarafta birden, öğreniliverdi ki, düşman Avrasya değil, Doğuasyadır. O ara, Winston Londra ortasındaki meydanlardan birinde bir gösteriye katılmakta idi. Vakit gece idi; beyaz yüzler, kızıl bayraklar projektörlerle korkunç şekilde aydınlatılmıştı. Meydanı binlerce kişi balık istifi doldurmuştu. Aralarında Hafiye üniforması giymiş, bine yakın okul çocuğundan mürekkep bir yığın da vardı. Kırmızı bezle kaplı kürsüde, nisbetsiz derecede uzun kollu, kocaman, dazlak kafası üzerine birkaç düz saç lülesinin dağıldığı ufak tefek, cılız bir adam olan; İç Parti mensubu hatip, kalabalığa nutuk söylüyordu. Cin-peri masallarındaki, kin gütmekten iki büklüm olmuş cüceler gibi idi. Bir eli mikrofonun boynundan yakalamıştı. Kemikli kolunun ucunda pek iri duran öteki eli, başının üstünden havaya tehditler savurarak pençe atıyordu. Seda büyütücülerin metalleştirdiği güldür güldür sesiyle, bitip tükenmiyen mezalim, katliam, sürgün, yağma, ırza geçme, esirlere işkence, sivil halkı bombalama, yalan propaganda, haksız saldırganlıklar, çiğnenen antlaşmalar dolu bir liste sıralıyordu. Onu dinleyip inanmamak, arkasından da çılgına dönmemek hemen hemen imkânsızdı. Kalabalık ikide bir öfkesinden kabına sığamıyor, binlerce gırtlaktan zaptolunamıyarak yükselen vahşi hayvan gibi kükreyişler sözcünün sesini boğuyordu. Çığlıkların en yırtıcısını okul çocukları atıyordu. Söylev, belki yirmi dakikadır sürüp giderken, haber getiren bir ulak telâşla kürsüye çıktı; sözcünün eline bir pusula tutuşturdu. O, söylevine ara vermeden, kâğıdı açıp okudu. Sesinde, tavrında, söylediklerinin özünde değişiklik olmadı. Yalnız, birdenbire isimler farketti. Lâkırdıya dökülmeyen bir anlayış dalgası ile kalabalık kırış kırış oldu. Okyanusya, Doğuasya ile savaş halinde idi! Derken, müthiş bir kargaşalık koptu. Meydanı süsliyen

bayraklarla yaftaların hepsi yanlıştı! Haylısının üzerinde yanlış suratlar vardı. Baltalama hareketi idi bu! Goldstein'ın adamları boş durmamış, yapacklarını yapmışlardı! Bir ara duvarlardan yaftalar sökülüp, bayraklar dilim dilim yırtılarak ayaklar altında çiğnendi; yer yerinden oynadı. Bacalarda sallanan uzun flâmaları damlara tırmanarak kesen Hafiyeler, cevvallikten yana harikalar yarattılar. Ama, her şey iki üç dakikanın içinde olup bitti. Mikrofonun boynunu daima sıkı sıkı tutan hatip, omuzları öne düşük, serbest kalan eli havaya pençe atarak, hiç bozmadan söylevine devam etmişti. Kalabalık, bir dakikanın daha geçmesiyle, gazabından tekrar vahşi vahşi kükreyordu. Nefret tıpkı eskisi gibi devam ediyordu. Yalnız yönelinen hedef değiştirilmişti.

Hatırlarken şimdi Winston'a şurası tesir ediyordu: hatip hakikatte bir hattan öbürüne hem durmadan, hem de söz katarını bölmeden cümle ortasında makas değiştirip geçmişti. Ama, o ara Winston'u başka şeyler meşgul etmişti. Yaftaların parçalandığı karışıklık sırasına rastlıyordu. Yüzünü görmediği bir adam omuzuna vurarak "Affedersiniz, galiba çantanızı düşürmüşsünüz," demişti. Winston konuşmadan çantayı dalgın dalgın aldı. Eli değip te, içine bakıncaya kadar günler geçeceğini biliyordu. Saat artık yirmi üçe yakın olduğu halde, gösteri biter bitmez, soluğu Gerçek Bakanlığı'nda aldı. Bakanlığın bütün memurları aynı şekilde davranmıştı. Vazifeleri başına çağırmak için telescreen'lerle hemence yayımlanan emirler olmasa da olurdu.

Okyanusya, Doğuasya ile savaş halinde idi. Okyanusya oldum bittim Doğuasya ile savaşmıştı. Beş yılın siyasî edebiyatından büyük bir kısmının artık tamamiyle modası geçmiş oluyordu. Her türlü raporlar, dosyalar, gazeteler, kitaplar, risaleler, filmler, ses zapteden şeritler, fotoğraflar — baştan aşağı şimşek

hızı ile tashih edilmek lâzımdı. Bu konuda talimat verildiği olmadı. Fakat, dairedeki âmirlerin bir hafta içinde Avrasya ile savaşa, ya da Doğuasya ile ittifaka dair her nerede olursa olsun, hiçbir ima kalmamasını kararlaştırdıkları biliniyordu. İş insanın başından aşıyordu; üstelik gereken muamelelerin hakiki adı şudur demilemediğinden büsbütün bunaltıcı geliyordu. Arşiv Dairesinde herkes, iki nöbet üçer saatlik yarım yamalak kapkaç uyku uyuyor; yirmi dört saatin on sekiz saatinde çalışıyordu. Bodrumlardan yukarılara şilteler çıkarılıp, baştan başa koridorlara serilmişti. Yemekler, kantinden gelen hademelerin arabalarla dolaştırdıkları sandviçle Zafer Kahvesi'nden ibaretti. Winston her uyku nöbeti için mola verdiğinde, masasından işin arkasını alarak ayrılmağa uğraşıyordu; gözleri yapış yapış, sızlıyarak, ağır aksak her geri gelişinde ise, kâğıt tomarlarından kar tipisi gibi bir yeni furyanın, masasını örtüp, sözyazar cihazını yarı yarıya gömerek yere taşmış olduğunu görüyordu. Onun için daima ilk işi bunları, kendisine çalışacak yer kalacak kadar düzgün bir yığın halinde istif etmek oluyordu. En kötüsü, iş elbetteki haldır haldır makina gibi çalışmakla bitmiyordu. Çok kere, sadece bir ismin yerine bir başkasının konulması yetiyordu; ama, hâdiseler hakkında tafsilâtlı bir resmî yazı, ihtimama, hayal kuvvetine lüzum gösteriyordu. Savaşı dünyanın bir tarafından bir başka tarafına aktarırken ihtiyaç duyulan coğrafya bilgisi dahi, hatırı sayılacak kadardı.

Üçüncü günü, gözleri dayanılamıyacak kadar sızlıyor, gözlüklerini ikidle bir silmek gerekiyordu. Bilek gücü isteyen kahredici bir angarya ile cenkleşmeğe benziyordu bu. İnsanın yapmıyacağım demeğe hakkı varken, yine de yapmak için sinirlerini sarsarcasına titizlendiği bir şeydi. Hatırlamağa vakti kaldıkça, sözyazar'a mırıldandığı her sözün, tükenmez kaleminin her darbesinin kasitli bir yalan oluşuna üzülüyor

değildi. Sahtecilik mükemmel olsun diye Dairedeki herkes kadar kendini sıkıntıya sokuyordu. Altıncı günün sabahı, tomar serpintisi yavaşladı. Yarım saat müddetle borudan bir şey çıkmadı. Derken, bir tomar daha. Sonra, hiç. İş, her tarafta şöyle böyle aynı zamanda tavsayıp, sona eriyordu. Derin, sanki gizli bir âh daireyi baştan aşağı dolaştı. Asla ağıza alınmıyacak olan zorlu bir iş başarılmıştı. Avrasya ile herhangi bir zamanda savaşıldığını vesika ile isbata kimse için imkân yoktu artık. On ikide, Bakanlıkta bütün çalışanların, yarın sabaha kadar serbest oldukları beklenilmedik şekilde ilân edildi. Hâlâ, Winston, içinde *kitap* bulunan çantayı taşıyarak eve gitti. Çanta çalışırken ayakları arasında, uyurken vücudunun altında kalmıştı. Tıraş oldu. Suyun harareti ılığın pek az üstünde olduğu halde, banyosunda neredeyse uyuya kalıyordu.

Bay Charrington'un dükkânı üstündeki merdiveni çıkarken, kemiklerinin oynak yerlerinde âdeta şehvetli bir gıcırtı vardı. Yorgun olmakla beraber, artık uykusu yoktu. Pencereyi açtı. Ufacık, pis gaz ocağını yakıp, üstüne kahve pişirmek için kapla su koydu. Julia, birazdan gelecekti. O zamana kadar *kitap* vardı. Şapşal koltuğa oturup, çantanın kayışlarını açtı.

Ağır, siyah bir cilt. Acemi işi ciltlenmiş. Kapağında ne isim, ne başlık var. Baskı da bozukça duruyordu. Sayfalar, kenarlarından yıpranmıştı; kitap çok elden geçmişcesine, birbirinden kolay ayrılıyordu. Başlık sayfasındaki yazı şöyle idi:

ZÜMRE HÂKİMİYETİ YOLU İLE KOLEKTİVİZM NAZARİYAT VE TATBİKATI

Yazan:
Emmanuel Goldstein

Winston okumağa başladı:

Fasıl I
Cahillik Kuvvettir

Tarihin kaydettiği zaman boyunca, ihtimal ki Cilâlıtaş Çağının sonundan bu yana, dünyada üç çeşit insan yaşamıştır: Üstegelenler, Ortahalliler, Aşağıtabaka. Bunlar, birçok şekillerde tâli bölümlere ayrılmışlar, birbirinden farklı sayısız adlar taşımışlar, birbirine nisbetle gerek sayıları, gerek takındıkları tavır, çağdan çağa değişmiş; ama, toplumun esas bünyesi hiçbir vakit başkalaşmamıştır. Pek büyük karışıklıklardan, geri çevrilemez gibi görünen değişikliklerden sonra dahi, aynı kalıp varlığını her zaman yeni baştan duyurup muhafaza etmiştir. Tıpkı muvazene çarkının bir yöne ya da öbürüne doğru ne derece itilirse itilsin, daima dengeye avdet etmesi gibi.

Bu zümrelerin gayeleri bir türlü bağdaşamaz.

Winston, okumayı kesti. Bilhassa hakikaten rahat rahat, tehlikesizce okumakta *oluşunun* değerini içine sindirmek için kesti. Yalnızdı. Ne telescreen, ne anahtar deliğini dinliyen kulak vardı. Omuzu üstünden aşırma bakması, sayfayı eliyle örtmesi için, sinirli sinirli içinden dürten de yoktu. Şirin yaz havası yanaklariyle cilveleşiyordu. Tâ uzaklarda bir yerden, çocukların bağrışması hayal meyal yayılıyordu. Odada saatin böcek gibi vızlayışından gayrı seda yoktu. Koltuğa daha bir gömülerek, ayaklarını şömine korkuluğunun üstüne dayadı. Saadet bu, ebediyet bu idi. İnsan, eninde sonunda her kelimesini tekrar tekrar okuyacağını bildiği kitabı bazen başka bir yerinden açar; Winston da öyle yaparak, onu bir başka yerinden açtı. III üncü Fasıl'da olduğunu gördü. Okumağa devam etti:

Fasıl III
Savaş Barıştır

Dünyanın üç büyük üstün-devlet şekline bölünme-

si, yirminci yüzyılın ortasından önce tahmin edilebilen bir olaydı; gerçekte tahmin de edilmişti. Avrupa'yı Rusya'nın; İngiltere İmparatorluğunu Birleşik Devletlerin massetmesi üzerine, şimdiki üç devletten ikisi, yani Avrasya ile Okyanusya, vücut bulmuş oluyordu. Üçüncüsü olan Doğuasya; daha on yıl süren karma karışık muharebelerden sonra, apayrı bir birim halinde meydana çıktı. Üç üstün-devlet arasındaki hudutlar bazı yerlerde indîdir. Bazılarında ise, savaşın alın yazısına göre değişir. Ama, genel olarak bu hudutlar coğrafî çizgiler üzerinden geçer. Avrasya; Portekiz'den Bering Boğazı'na kadar, Avrupa ve Asya kara-parçasının bütün kuzey kısmını içine alır. Okyanusya; kuzey ve güney Amerika'yı, Britanya dahil olmak üzere Atlas Denizi Adalarını, Avusturalya ile Afrika'nın güney bölgesini kapsar. Doğuasya ötekilerden daha küçüktür; batı hududu daha az kesindir. Çin ile, onun güneyine düşen memleketleri; Japonya Adalarını; Mançurya, Moğolistan ve Tibet'in büyük fakat kaypak bir parçasını ihtiva eder.

Bir tertibin ya da öbürünün içinde yer alan bu üç üstün-devlet, devamlı savaş halindedir. Son yirmi beş yıldır bu böyle olagelmiştir. Mamafi, savaş artık yirminci yüzyılın otuz kırk senesindeki o vahim, imhacı mücadele değildir. Savaş birbirini yok etmeğe gücü yetmiyen, döğüşmek için maddî sebebi olmıyan, fikriyat bakımından hakikî bir farkla birbirinden ayrılmıyan savaşkanlar arasında mahdut hedefli bir harptir. Bu demek değildir ki, savaşın idaresi, yahut savaş konusundaki tutum ne daha az kan dökücü, ne de daha mert hale gelmiştir. Bilâkis, savaş hafakanları tutması (*) bütün memleketlerde süreklidir, salgındır. Irza geçme, talan, çocukları öldürmek, yığınla ahaliyi köle durumuna sokmak gibi fiiller; esirlere karşı kaynar suda

(*) *Savaş isterisi.*

başlamağa, diri diri yere gömmeğe kadar varan misillemeler, tabiî görülmektedir; düşman değil de, insanın kendi dahil bulunduğu taraf yaptı mı, bunlar övülmeğe değer sayılmaktadır. Gelgelelim, maddî mânada savaşla, çoğu yüksek derecede eğitim görmüş uzmanlar olan pek az kimsenin alışverişi vardır; bu mânada savaş, nisbeten cüzi zayiata sebep olur. Şayet, çarpışma olursa, belirsiz hudutlarda, ya da deniz yolları üzerinde stratejik mevkileri bekliyen Yüzer Kal'aların civarında olur. Buralarının nereleri olduğu konusunda orta seviyedeki insan sadece tahmin yürütebilir. Medeniyet merkezlerinde savaş, sürüp giden istihlâk malları kıtlığından ve ara sıra elli altmış ölüme sebep olebilecek bir tepkili bombanın düşüp patlamasından başka mânaya gelmez. Gerçekte savaş, vasfını değiştirmiştir. Daha doğrusu, savaşmanın sebepleri ehemmiyetleri sırasına göre değişmiştir. Yirminci yüzyıl başlarındaki büyük savaşlarda ufak ölçüde zati mevcut bulunan saikler, artık hâkim duruma geçmiştir; şuura işlemiş olan bu saiklere göre davranılmaktadır.

Şimdiki savaşın mahiyetini anlamak için — zira birkaç yılda yeni baştan kümeleşme olmasına rağmen, savaş hep o savaştır — insan ilkin savaşın katî neticeye bağlanmasına imkân olmadığını kavramalıdır. Üç üstün-devletten birini, öbür ikisi bir araya gelmekle dahi, kesin olarak yenememiştir. Boy ölçüşmede birbirlerine pek denktirler; tabiatin bunlara sağladığı imkânlar pek dehşettir. Avrasya'yı büyük arazi sahaları, Okyanusya'yı Atlas ve Pasifik denizlerinin enginliği, Doğuasya'yı ahalisinin çocuk doğurma kabiliyeti ile gayreti korumaktadır. İkincisi; maddî mânada artık uğrunda döğüşülecek bir şey yoktur. Geçmiş savaşların başlıca âmili bulunan pazarlar uğruna kapışma; istihsal ile istihlâkin birbirine ayarlandığı, kendi yağiyle kavrulan iktisadî düzenin kurulması üzerine sona ermiştir; öte yandan ham madde için rekabet, ölüm dü-

rim meselesi olmaktan çıkmıştır. Ne de olsa, üç üstün-devletten her biri o kadar geniştir ki, ihtiyaç duyduğu maddelerin hemen hepsini kendi sınırları içinden elde edebilir. Doğrudan doğruya iktisadî maksadı bulunmak bakımından, savaş, işçi tedariki için yapılan bir savaştır. Üstün-devletlerin hudutları arasında, devamlı olarak hiçbirinin tasarrufu altında bulunmayan, kabataslak bir dörtken vardır. Dörtkenin köşeleri Tanca, Brazzaville, Darwin ile Hong Kong'dadır. Dünya nüfusunun takriben beşte biri bu dörtkenin içindedir. Üç hükümetin boyuna mücadele edişi, bu kesif nüfuslu bölgeleri ve buzlarla bütün yıl örtülü bulunan kuzey topraklarını ele geçirmek içindir. Bu üzerinde çekişilen sahanın tümüne tatbikatta, hükümetlerden hiçbiri hiçbir zaman hâkim olamamıştır. Dörtkenin parçaları boyuna el değiştirmektedir. İşte âni bir ihanet darbesiyle şu ya da bu kısmı kapma ihtimali, hükûmetleri bidüziye saf değiştirmeye zorlar.

Üzerinde çekişilen arazinin hepsinde değerli madenler vardır. Bazısında, daha soğuk iklimlerde nisbeten pahalı sentez usulleriyle meydana getirilmesi zaruri bulunan kauçuk gibi mühim bitki mahsulleri yetişir. Ama, hepsinden önemlisi, buralarda, dibi bulunmaz, ucuz bir kol gücü hazinesinin oluşudur. Üstüvahattı Afrika'sını, Orta Doğu memleketlerini, Güney Hindistan'ı, İndonezya takım adalarını hangi hükümet idare ederse, milyonlarca düşük ücretli, çok çalışkan ırgat üzerinde o tasarruf eder. Bu sahaların aşağı yukarı açıkça köle durumuna sokulmuş sakinleri, habire yenenden yenene aktarma olurlar. Daha fazla silâh yapmak, daha çok toprak zaptetmek, daha çok kol gücüne hükmetmek, daha çok silâh yapmak, daha çok toprak zaptetmek ve ilâahirihi için sürüp giden yarışta, şöyle kömür ya da petrolmüşçesine, bunlar harcanır. Çarpışmanın, gerçekte, üzerinde çekişilen sahanın kenarlarını hiçbir zaman aşmadığı kaydedilmek lâ-

zımdır. Avrasya hudutları, Kongo havzası ile Akdeniz'in kuzey kıyıları arasında ileri geri dalgalanır. Hint Denizi adaları ile Pasifik adalarını, hiç durmadan, ya Okyanusya ya Doğuasya zapteder; yeni baştan zapteder. Moğolistan'da Avrasya ile Doğuasya'yı birbirinden ayıran çizgi, hiçbir zaman sabit değildir. Kutup dolaylarında, gerçekte büyük bir kısmı ne iskân, ne de keşfolunmuş muazzam topraklar üzerinde, her üç hükümet hak iddia eder. Ama, kuvvet muvazenesi aşağı yukarı daima denk kalır. Her üstün-devletin esas arazisini teşkil eden topraklar ise,saldırıdan daima masundur. Bundan başka, Üstüva-hattı dolaylarındaki sömürülen insanların emeğine cihan iktisadiyatı bakımından gerçekte ihtiyaç yoktur. Her ne istihsal etseler, savaş maksatları için kullanıldığından, bunlar, dünya zenginliğine bir şey eklemezler. Savaşmanın gayesi ise, daima bir başka savaşı yapabilecek daha elverişli mevkide bulunmaktır. Köle ahalinin emeği, sürekli harbin temposunu hızlandırmaya yol açar. Mamafi köle ahali olmasa, dünya toplumunun bünyesi ile bünyenin kendi kendini idamesi usulü, esasında farketmez.

Âhir zaman savaşının ana hedefi (bu hedefi İç Partiyi idare eden başlar *ikilidüşün* umdeleri uyarınca hem tanır, hem tanımaz) makinanın istihsal ettiği maddeleri, umumî geçim seviyesini yükseltmeden, kullanıp tüketmektedir. On dokuzuncu yüzyılın sonundan bu yana, istihlâk malları fazlasının ne yapılacağı meselesi, sanayici toplum içinde kendini sezdirmeden var olagelmiştir. Yeter yiyeceğin dahi az insanda bulunduğu şimdiki zamanda, bu meselenin sık boğaz edici tarafı olmadığı aşikârdır. Sunî yok etme usulleri tatbik edilmeseydi bile, meselenin sık boğaz edici tarafı olmazdı. Bugünkü dünya, 1914 ten önceki dünyaya kıyasla, çıplak, aç, bakımsızlıktan harap bir yerdir. Hele o devrin insanlarının beklediği, hayallerindeki

gelecekle kıyas edilirse, büsbütün öyledir. Yirminci yüzyılın başında, inanılmıyacak kadar varlıklı, boş vakti olan, düzenli, kifayetli müstakbel toplum hülyasının — camdan, çelikten, kar gibi beyaz betondan meydana gelme pırıl pırıl, mikrop tutmaz dünyanın — şöyle böyle her okur yazarın şuurunda yeri vardı. İlim ile teknik harikulâde hızla gelişiyor; gelişmeğe devam edeceğini kabul eylemek tabiî geliyordu. Bu, boş çıktı. Kısmen peşi peşine sıralanan uzun savaşlarla devrimler yüzünden yoksul düşüldüğü için boşa çıktı; kısmen, ilimde ve fende ilerleme, deney usullerine dayanan düşünme alışkanlığına bağlı olduğu halde, tam mânasiyle tasnifli şekle sokulmuş toplumda bu usuller beka bulamadığı için. Genel olarak, bugün dünya, elli yıl öncekinden daha iptidaîdir. Bazı geri kalmış sahalar ileri gitmiştir; bir bakıma hepsi harple ve polis casusluğu ile ilgili türlü hünerler geliştirilmiştir. Ancak, deney ve icat, büyük ölçüde durmuştur. Bin dokuz yüz elli ile altmış arasındaki atom savaşının yaptığı hasar, asla tamamiyle onarılmış değildir. Bununla beraber, makinanın tabiatına has tehlikeler el'an vardır. Makina ortaya ilk çıktığı andan itibaren, insanın süflî ve ağır hizmette didinmesi lüzumunun, dolayısiyle büyük bir dereceye varan insan eşitsizliği lüzumunun ortadan kaybolduğu, bütün düşünen kimseler için belli olmuştu. Makina hassaten bu gaye uğruna kullanıldığı takdirde, açlık, kendini tüketircesine çalışma, pislik, ümmilik ve hastalık, birkaç nesil gecmekle bertaraf edilebilirdi. İşte gerçekte, böyle bir maksatla kullanılmayan makina, on dokuzuncu yüzyılın sonundan yirminci yüzyılın başına kadar elli seneye yakın bir devrede, âdeta kendiliğinden oluveren bir gelişme ile — üleştirilmemesine bazen imkân elvermiyen servet istihsal ederek — ortalama insanın geçim seviyesini elbette pek ziyade yükseltti.

Gelgelelim, servetteki çok şümullu artışın, merte-

beler silsilesine bağlı bir toplumun yıkılacağına kötü bir alâmet — gerçekte bir bakıma yıkılması — olduğu da şüphesizdi. Herkesin az saat çalıştığı, yeter yiyecek bulduğu, hamamlı, buz dolaplı evde oturduğu, otomobil, hattâ uçak sahibi olduğu bir âlemde, en göze çarpan, belki en önemli eşitsizlik şekli, zati ortadan kalkmış bulunacaktı. Servet, bir kere umumileşti mi, ayırıcı üstünlük bahşetmiyecekti. Şahsa ait mal ve lüks eşya mânasındaki *servet* eşitlik üzere bölüşüldüğü halde, *iktidar*ın ufak bir imtiyazlı sınıf elinde kaldığı bir toplum tasavvur etmeğe elbette imkân vardı. Ama, tatbikatta böyle bir toplum uzun müddet baki kalamazdı. Zira, herkes boş vaktin ve korkusuzluğun aynı veçhile keyfini sürdüğü takdirde, yoksulluktan tabiatiyle serseme dönmüş büyük insan kütlesi okur yazar hale gelecek, kendi başına düşünmeği öğrenecekti. Kütle bunu yaptı mı, imtiyazlı azınlığı, vazifesi bulunmadığını ergeç lâyıkiyle anlıyarak, silip süpürecekti. Eninde sonunda mertebeler silsilesine bağlı bir toplum, olsa olsa yoksulluk ve cahillik temeline dayanarak mümkündü. Bazı düşünürlerin yirminci yüzyıl başlarında hayal ettikleri üzere, ziraî geçmişe geri dönmek, elverişli bir hal yolu değildi. Böyle bir dönüş hemen baştanbaşa bütün dünyada yarı-içgüdü haline gelmiş makinalaşma temayülü ile çatışıyordu. Üstelik, sanayice geri kalan memleket, askerî mânada aciz içinde bulunurdu. Daha ileri gitmiş rakiplerinin doğrudan doğruya ya da dolayısiyle nüfuzu altına girmek zorunda idi.

Mal istihsalini kısarak, yığınları yoksul bırakmakta, tatmin edici hal çaresi değildi. Sermayeciliğin son safhasında, aşağı yukarı 1920 ile 1940 arasında, büyük bir dereceye kadar olan bu idi. Nice memleketlerin iktisadiyatının durgunlaşmasına rıza gösterildi. Toprak işlenmez oldu. Demirbaş varlığına ilâve yapılmadı. Büyük nüfus kütleleri çalışmaktan alıkonularak, Devlet

ihsanı ile yarım yamalak yaşatıldı. Fakat, bu da, askeri zaafa sebep oldu. O yüzden uğranılan mahrumiyetler açıkça lüzumsuz olduğu için de, muhalefeti kaçınılmaz hale getirdi. Mesele, dünyanın gerçek servetini arttırmadan, sanayiin çarklarını döndürmeğe nasıl devam edileceği idi. Mal istihsal edilmeli, fakat üleştirilmemeli idi. Tatbikatta bunu başarmanın tek yolu ise, durmadan harbetmekti.

Savaşta yapılan esas şey, mutlaka insan canını değil, insan emeğinin mahsullerini tahribetmektir. Savaş, aksi halde yığınları fazla müreffeh, sonunda da fazla anlayışlı kılmakta kullanılabilen malzemeyi paramparça edecek, stratosfere dökecek, denizin dibine batıracak bir çaredir. Savaş silâhları bilfiil tahrip edilmediğinde dahi, bunların imali, istihlâk olunabilen bir şey istihsal etmeden emek harcamak için, yine kullanışlı bir yoldur. Meselâ, Yüzer Kal'ada, kaç yüz pilep yapacak emek hapsolmuştur. Yüzer Kal'anın hiçbir zaman kimseye maddî hayrı dokunmaz; modası geçer; sonunda hurdaya çıkarılır; daha ne muazzam emeklerle, bir başka Yüzer Kal'a inşa edilir. Kaide olarak, savaş gayreti daima öylesine tertiplenir ki, halkın en mübrem ihtiyaçları karşılandıktan sonra, artakalabileni o sömürüp yutar. Tatbikatta, nüfusun ihtiyaçları üzerinde, daima olduğundan aşağı tahmin yürütülür. Bunun neticesi olarak, yaşamak için lüzumlu maddelerden yarısında süregen bir kıtlık vardır. Ama, bu, menfaate elveren bir durum olarak görülür. Kasden güdülen siyaset, kayrılan zümreleri dahi, sıkıntıya düştü düşecek raddede bırakmaktır. Çünkü, herkesin birden darlık çekmesi, ufak tefek imtiyazların ehemmiyetini arttırır; böylece, bir zümre ile öbürü arasındaki üstünlük farkını büyük gösterir. Yirminci yüzyıl başlarındaki ölçülere göre, İç Parti mensubu dahi, çok sade, çetin bir ömür sürer. Bununla beraber, muhakkak olarak faydalandığı tek tük lüks nimet — geniş, iyi teçhiz

edilmiş apartman katı; esvaplarının daha iyi olan dokusu; yiyeceğinin, içeceğinin, tütününün daha nefis oluşu; iki üç hizmetçisi; hususî otomobili, ya da helikopteri — ona Dış Parti mensubundan farklı bir âlemde yer verir. Dış Parti mensuplarında da, "ayaktakımı" dediğimiz sefalet içindeki yığınlara kıyasla, buna benzer bir üstünlük vardır. İçtimaî hava, elinde bir parça at eti bulunmanın, varlıkla yokluğu birbirinden ayırdığı, muhasara edilmiş şehrin havasıdır. Aynı zamanda; savaşıldığı, dolayısiyle tehlike içinde bulunulduğu bilindiği için de, bütün kudreti küçük, kapalı bir içtimaî sınıfın eline teslim etmek sağ kalmanın tabiî ve kaçınılmaz şartı olarak görülür.

Savaş, görülecektir ki, gereken tahribi hem yapar, hem ruhî yönden benimsenecek tarzda yapar. Esasında dünyanın artakalan emeğini, tapınaklarla ehramlar yaparak, çukurlar açıp tekrar doldurarak, hattâ büyük miktarlarda mal istihsal edip, sonra ateşe vererek harcur etmek pek kolay olur. Ama, bu, mertebeler silsilesine bağlı bir topluma sadece iktisadî yönden temel sağlar, hissî yönden değil. Burada üzerinde durulan Parti'nin kendi maneviyatıdır. Aralıksız çalıştırıldığı müddetçe takındığı tavrın ehemmiyeti bulunmıyan yığınların maneviyatı değil. En alçak gönüllü Partilinin dahi, ehliyetli, çalışkan, hattâ dar hudutlar içinde anlayışlı olması beklenir. Ama, yine istenir ki, o, ağır basan ruh haletleri korkudan, nefretten, yaltaklanmadan, başarı sevinci ile cıvımadan ibaret, her şeye sâf sâf kanan, cahil bir müteassıp olsun. Başka deyimle, savaş haline yakışır zihniyete sahip bulunması lâzımdır. Savaşın gerçekten olup, olmadığı mühim değildir. Kesin zafer mümkün bulunmadığına göre, savaşın iyi mi kötü mü gittiğinin de önemi yoktur. Gereken, yalnız savaş halinin mutlaka olmasıdır. Aklın bölük pürçük edilmesi,— Parti, üyelerinden bunu istemekte, savaş havası içinde daha kolayca elde etmektedir,—

artık enikonu umumileşmiştir. Ama, sınıflar içinde yukarı doğru çıkıldıkça, daha çok göze çarpar. Savaş hafakanları tutmasının, düşmana kin beslemenin en sunturlusu, kesin olarak İç Parti'dedir. İdareci sıfatiyle İç Partilinin savaş haberlerinden şu veya bu kısmın hakikate aykırılığını çok kere bilmesi gerekir. Çoğu kere de, savaşın baştan aşağı düzmece olduğundan; ya vaki olmadığından, ya da resmen beyan edilenlerin büsbütün gayrısı maksatlarla yapıldığından haberli bulunabilir. Ama, bu türlü bilgi *ikilidüşün* usulü ile kolayca tesirsiz bırakılır. Bu arada, savaşın gerçek *olduğuna.* ve Okyanusya bütün cihanın söz götürmez hâkimi bulunmak üzere, savaşın muhakkak zaferle sona ereceğine dair esrarlı inancından İç Partili bir an şaşmaz.

İç Parti'nin bütün üyeleri gelecekteki bu fethin olacağına imanın erkânından gibi inanırlar. Bunu başarmak için, ya tedricî olarak, gitgide daha fazla arazi ele geçirip, karşı konulmaz kudret galebesi sağlanacak, ya da yeni ve mukabili bulunmıyan bir silâh keşfedilecektir. Yeni silâhlar bulmak üzere araştırma durmedan devam eder. İcatcı ya da nazarîyeci cinsten dimağların mahreç bulabildiği, artakalmış pek az faaliyet sahasından bir tanesi bu araştırmadır. Bugün Okyanusya'da, eski mânasiyle ilim hemen hemen var olmaktan çıkmıştır. Yenidilde "ilim" için kelime yoktur. Geçmişin bütün ilmî başarılarına dayanak olmuş deneyci düşünce metodu, İngsos'un en önemli umdelerine aykırıdır. Kaldı ki: teknik gelişme dahi, ancak elde edilen semere yolu bulunup insan hürlüğünün kısılması için kullanılabildiği takdirde olmaktadır. Faydalı sanatların hepsinde dünya ya yerinde saymakta, ya geriye gitmektedir. Kitapları makinalar yazarken, tarlaları at koşulu pulluklar sürmektedir. Ama, hayatî önemi olan konularda — ki hakikatte savaş ve polis casusluğu demektir — deneyci yoldan gitmek el'an teşvik,

hiç değilse, müsamaha görmektedir. Parti'nin güttüğü iki hedef, bütün yer yüzünü fethetmek, serbest düşünüş imkânını kesin olarak ortadan kaldırmaktır. Binaenaleyh, Parti'nin çözümlenmesi ile ilgilendiği iki büyük mesele vardır. Bunlardan biri, başkasının ne düşündüğünün, arzusu hilâfına nasıl keşfedileceği; öbürü, peşin ikazda bulunmaksızın bir iki saniyede birkaç yüz milyon halkın nasıl öldürüleceğidir. İlmî araştırmanın, el'an devam ettiği nisbette, mevzuu budur. Günün ilim adamı, ya ruhiyatçı ve tahkikatçı kırmasıdır; yüz ifadedelerinin, uzuv hareketlerinin, ses perdelerinin mânasını olağanüstü titizlikle inceler; uyuşturucu ilâçların, şok tedavisinin, sunî uyutmanın, vücuda işkencenin hakikati ortaya çıkarma tesirlerini dener; ya da, kimyacı, fizikçi yahut hayatiyatçıdır; ihtisasının yalnız can almakla münasebeti bulunan şubeleriyle ilgilenir. Barış Bakanlığının çok büyük lâboratuvarlarında, Brezilya ormanlarında, Avustralya çölünde, Güney Kutbunun kayıplara karışan adalarındaki gizli tecrübe istasyonlarında takım takım uzmanlar bıkıp usanmaksızın çalışırlar. Kimi sadece gelecek savaşların ordu yığınağı, harekâtı ve beslenmesi sanatını plânlamakla ilgilenir; kimi, gittikçe daha büyük tepkili bombalar, gittikçe daha kuvvetli patlayıcı maddeler, gittikçe daha deşilemez zırh levhalar icadeder. Öbürleri, yeni ve daha öldürücü gazlar, ya da baştan başa kıt'aların bitkilerini imha edecek miktarlarda istihsal olunmağa elverişli, eriyebilen zehirler, ya da muhtemel bütün antikorlara karşı muafiyet kazanmış hastalık mikrobu çeşitleri arar. Başka bir kısmı, suyun dibindeki denizaltı gibi, toprağı oyup kendine yol açacak bir taşıt, ya da üssünden yelkenli gemi kadar ayrı kalabilen bir uçak meydana getirmeğe uğraşır. Diğerleri, mekânda binlerce kilometre ötede asılı pertevsizlerden geçen güneş ışınlarını mihraka getirmek, ya da arzın merkezindeki ısıyı yukarı çekmek suretiyle

suni depremler, meddücezir dalgaları hasıl etmek gibi, daha bile ırak imkânları yoklar.

Ama, bu tasavvurlardan hiçbirinin hiçbir yerde gerçekleşir gibi olduğu yoktur. Üç üstün-devletten birinin ötekiler karşısında mühim ilerleme elde ettiği olmaz. Her üç hükümetin, şimdiki araştırmalariyle bulunması muhtmel silâhtan kıyaslanamıyacak kadar daha kuvvetli bir silâh olan atom bombasına zati sahip bulunuşu daha kayda şayandır. Her ne kadar Parti kendi âdeti üzre bu icadı kabulleniyorsa da, atom bombalarının ilk ortaya çıkışı tâ bin dokuz yüz kırk ile elli arasındadır. Geniş çapta ilk kullanılışı, ondan on yıl sonradır. O vakitler bilhassa Avrupa Rusyasında, Batı Avrupa'da, Kuzey Amerika'da sanayi merkezlerine birkaç yüz kadar atom bombası atılmıştı. Bunun üzerine bütün memleketlerin hükümran zümreleri şuna kanaat getirdiler ki, daha birkaç atom bombası, teşekkül etmiş toplumun, dolayısiyle kendi iktidarlarının sonu demek olacaktır. Ondan sonra, resmî anlaşma yapıldığı ya da böyle anlaşmaya telmihte bulunulduğu olmamakla beraber, artık bomba atılmadı. Her üç hükümet atom bombalarını sadece imale devam eder; ergeç geleceğine hepsinin inandığı kesin fırsata değin, depo ederler. Bu arada, savaş sanatı otuz kırk yıldır aşağı yukarı yerinde saymıştır. Helikopterler eskisinden daha çok kullanılmaktadır; bomba uçaklarının yerini, kendiliğinden giden mermiler fazlasiyle almıştır. Hareket kabiliyetli, kolay örselenir harp gemileri de, yerini batırılması hemen hemen imkânsız Yüzer Kal'alalara bırakmıştır. Fakat, başkaca az gelişme olmuştur. Tank, denizaltı, torpido, makinalı tüfek, hattâ tüfek ve el bombası hâlâ kullanılmaktadır. Sonra, basında olsun, telescreen'de olsun, verilen kan dökme haberleri bitip tükenmediği halde, çokluk birkaç haftanın içinde yüz binlerce, milyonlarca insanın öl-

düğü daha eski savaşların vahim muharebeleri hiç tekerrür etmemiştir.

Üç üstün-devletten hiçbiri, ciddî olarak yenilme tehlikeleri bulunan bir manevraya asla kalkışmaz. Büyük çapta harekâta girişilmesi, çok kere müttefik aleyhine baskın hücumu şeklinde olur. Her üç hükümetin takibettiği, ya da yalandan eder göründüğü strateji aynıdır. Döğüşme, pazarlık, vakti iyi hesaplanmış ihanet darbeleri, plânı vücuda getirir. Tertip, rakip devletlerden birini ya da öbürünü tamamiyle kuşatacak bir halka teşkil eden üsleri ele geçirmek; sonra, bu rakiple dostluk misakı imzalıyarak, şüpheyi yatıştırıp uyutmak üzere şu kadar yıl yıldızı barışık kalmak içindir. Bu müddet içinde bütün stratejik mevkilere atom bombası yüklü roketler yığılabilmektedir. Sonunda, roketlerin topu birden misillemeyi imkânsız kılacak yıkıcı tesirlerle aynı zamanda atılacaktır. O zaman bir başka taarruza hazırlık olarak, diğer dünya hükümeti ile dostluk misakı imzalamanın sırası gelecektir. Bu tertip, söylemeğe lüzum yoktur ki, gerçekleştirilmesi imkânsız bir kuruntudan ibarettir. Kaldı ki, üzerinde çekişilen Üstüva-hattı ile Kutup dolaylarındaki sahalardan gayrı yerde hiç vuruşulmamakta; düşman arazisinin istilâsına girişildiği olmamaktadır. Bazı yerlerde üstün-devletler arasındaki hudutların niçin indî olduğu böylece aydınlanır. Meselâ, Avrasya, coğrafî bakımdan Avrupa'nın rüknü olan Britanya Adalarını kolayca zaptedebilir; öte yandan, Okyanusya için, hudutlarını Ren'e hattâ Vistüala'ya kadar ilerletmek mümkündür. Ancak taraflarca, kesin olarak asla açıklanmasa da, hepsinin gözettiği kültür bütünlüğü prensibi bu takdirde zedenmiş olur. Okyanusya, vaktiyle Fransa ve Almanya diye tanınagelen sahaları fethetse, orada oturanların kökünü kazımak icabedecektir. Bu ise maddî bakımdan çok zor bir iştir. Ya da, teknik gelişme yönünden aşağı yukarı Okyanusya

seviyesinde bulunan yüz milyon civarında bir nüfusu kendine benzer hale getirmek gerekecektir. Mesele üç üstün-devletin hepsi için aynıdır. Savaş esirleriyle ve renkli kölelerle mahdut bir dereceye kadar olan temas dışında yabancılarla temasta bulunulmamasına üç devletin bünyesi bakımından mutlak lüzum vardır. Şu ara resmî müttefik hangisi ise, ona dahi daima en koyu şüphe ile bakılmaktadır. Değme Okyanusya vatandaşının, savaş esirlerinden maada, ister Avrasyalı ister Doğuasyalı vatandaş yüzü gördüğü olmaz. Yabancı dilleri bilmesi de yasaktır. Yabancılarla temasına rıza gösterilse, onların kendisine benzer yaratıklar olduğunu; onlar hakkında kendisine söylenenlerden çoğunun yalan olduğunu keşfeder. Yaşadığı üstü mühürlü âlem parçalanır; maneviyatına dayanak olan korku, nefret, kendini salih zannetme, uçup gidebilir. Bu itibarla, bütün taraflar bilir ki, İran, Mısır, Cava, ya da Seylân ne kadar sık el değiştirirse değiştirsin, bombalardan gayrı bir şeyin ana hudutları asla aşmaması gerekir.

Bunun altında, bir hakikat gizlidir. Bu hakikat hiçbir zaman yüksek sesle söylenmez. Ama, söylenmeden anlaşılır, gereğince davranılır. Şöyle ki, üç üstün-devletin hepsinde hayat şartları fazlasıyle birbirine benzer. Hüküm süren felsefeye, Okyanusya'da İngsos denilir. Avrasya'da buna, Yeni-Bolşevizm adı verilmiştir; Doğuasya'da ise, Çince bir ad takılmıştır. Bu isim çok defa ölüme-tapınma diye tercüme edilir, ama belki Benliğin Silinmesi şeklinde çevrilmesi daha iyi olur. Okyanusya vatandaşının, öbür iki felsefenin içtihatlarından bir şey öğrenmesine müsaade edilmez. Fakat, ahlâkiyata ve sağduyuya kıyan insaniyetsizce hareketler diye, bunlara lânet etmesi kendisine belletilir. Hakikatte üç felsefe birbirinden pek güç ayırdedilebilir. Bu üç felsefeye dayanan toplum sistemlerinin ayırdedilmesi ise, hiç kabil değildir. Hepsinde eb-

rama benzer aynı bünye; yarı-tanrı bir öndere aynı tapınma; sürekli harbin yaşattığı ve o uğurda yaşıyan aynı iktisadî düzen vardır. Bundan anlaşılır ki, üç üstün-devlet birbirlerini fethedemedikleri gibi, fethetmekte de menfaatleri yoktur. Bilâkis, çatışmış olarak kaldıkça, üç ekin demeti gibi birbirlerine desteklik ederler. Ve her zaman olduğu gibi, her üç devletin hükümran zümresi, yaptığının hem farkındadır, hem değildir. Ömürleri cihanın fethine vakfedilmiştir. Ama, şunu da bilirler ki, zafer kazanılmaksızın savaş temelli sürüp gitmelidir. Bu arada hakikatte fethedilme tehlikesi *olmayışı*, İngsos'la ona rakip düşünce sistemlerinin özelliğini teşkil eden gerçek inkârını mümkün kılar. Savaşın, sürekli hale gelmekle vasfı kökünden değişmiştir diye evvelce söyleneni burada tekrarlamağa lüzum vardır.

Geçmiş çağlarda, savaş aşağı yukarı tarifi icabı olarak, çok defa apaçık zafer, ya da yenilgi ile ergeç sona eren bir şeydi. Eskiden, savaş, insan topluluklarının maddî gerçekle temasta bulundurulduklarını başlıca vasıtalardan biri idi de. Her devirde bütün hükümdarlar, kendilerine tâbi olanlara yanlış bir dünya görüşünü zorla kabul ettirmeğe çalışmışlardır. Gerçi, askerî ehliyeti zaafa uğratacak istidatta herhangi uydurma bir kuruntuyu körüklemek işlerine gelmemiştir. Yenilmek, bağımsızlığın kaybedilmesi, ya da umumiyetle istenilmez sayılan bir başka netice demek olunca, yenilmeye karşı alınacak ihtiyat tedbirlerinin ciddî olması gerekiyordu. Maddî olaylar bilinmezlikten gelinemiyordu. Felsefede, dinde, ahlâkta, ya da siyasette, iki iki daha beş edebilirdi ama, top ya da uçak planı çizerken, iki ile ikinin dört etmesi lâzımdı. Ehliyetsiz milletler ergeç daima fetholunuyordu. Ehliyet uğruna yapılan mücadele ise, uydurma kuruntuların düşmanı idi. Sonra, ehliyetli olmak için geçmişten ders almasını bilmek lâzımdı. Bu da, geçmişte olup bitenler hak-

kında hayli doğru fikir sahibi bulunmak demekti. Gazetelerle tarih kitapları, bittabiî her zaman tevilci ve taraf tutucu idi. Ama, bugünkü gibi tağşiş yapmak imkânsızdı. Savaş, mâkul düşünüşü (*) emniyetle koruyan bir unsurdu. Hükümran sınıflar yönünden ise, koruyucu unsurların belki en mühimmi idi. Savaşların kazanılıp kaybedilmesinde, büsbütün sorumsuz kalabilen hükümran sınıf yoktu.

Fakat, savaş lûgat mânasiyle sürekli hale gelince, tehlikeli olmaktan da çıkar. Savaş sürekli olunca, askerî zaruret diye bir şey yoktur. Teknik terakki durabilir; en aşikâr olaylar inkâr, ya da ihmal edilebilir. Gördüğümüz gibi, savaş maksatları uğruna ilmî denilebilecek araştırmalar, esasında hulya gibi bir şeydir. Netice vermekten mahrum kalışları, ehemmiyetli değildir. Ehliyete, hattâ askerî ehliyete artık hacet yoktur. Okyanusya'da Düşünce Polisi'nden başka şey ehliyetli değildir. Üstün-devletlerin üçü de fethedilmez olduğu için, gerçekte her devlet, hemen her düşünce sapıklığının tehlikesizce uygulanabilidiği bir ayrı âlemdir. Hakikatin baskısı, ancak günlük hayat ihtiyaçları yolundan işler. — Yeme içme; barınak ve giyecek bulma; zehir yutmaktan, ya da üst kat pencerelerinden atlamaktan kaçınma ihtiyacı gibi. Hayatla ölüm arasında, vücutça duyulan hazla acı arasında hâlâ bir fark vardır ama, hepsi bu kadardır. Dış dünya ile ve geçmişle teması kesilen Okyanusya vatandaşı, yıldızlar arası mekânda hangi yönün yukarısı, hangisinin aşağısı olduğunu kestirmek için elinde çare bulunmıyan bir kimse gibidir. Böyle bir devletin hükümdarları, Firavunların, Sezarlarm erişemiyeceği kadar mutlâkiyetçidirler. Tebaalarından uygunsuz kaçacak kadarının açlıktan ölmesini önlemek zorundadırlar; askerî teknikte rakipleriyle aynı düşük seviyede kalmak zo-

(*) *Sağduyu.*

rundadırlar. Ama, bir kere bu asgarî had elde edildi mi, hakikati evire çevire diledikleri biçime sokabilirler.

Binaenaleyh, evvelki savaşların ölçülerine göre hüküm verirsek, savaş sahtekârlıktan ibarettir. Boynuzları birbirine zarar vermiyecek bir açıda takılı bazı geviş getiren hayvanlar arasındaki kavgalara benzer. Ama, savaş mevhum olmakla beraber, mânasız değildir. İstihlâk mallarının fazlasını sömürüp tüketir; mertebeler silsilesine bağlı bir toplumun zihnî bakımdan ihtiyaç gösterdiği hususî havayı muhafazaya yardımcı olur. Savaş, görülecektir ki, artık tamamiyle dahilî bir iştir. Geçmişte, bütün memleketlerin hükümran zümreleri ortaklaşa menfaatlerini bilebilmek, dolayısiyle savaşın tahripçiliğine sınır koyabilmekle beraber, birbirleriyle döğüşmesine döğüşürlerdi. Kazanan da yenileni daima talan ederdi. Zamanımızda, bunlar birbirleriyle hiç döğüşmezler. Her hükümran zümre, kendi tebasına karşı savaşır. Savaşın gayesi toprak istilâ etmek, ya da bunu önlemek olmayıp, toplumun bünyesini salim tutmaktır. Onun için, "savaş" kelimesinin kendisi, yanlış fikir verir olmuştur. Sürekli hale gelmekle, savaş var olmaktan çıkmıştır demek, belki isabetli düşer. Savaşın Cilâlıtaş Çağı ile yirminci yüzyılın başlangıcı arasında, insanlar üzerinde yaptığı garip baskı ortadan kalkmış, bunun yerini bambaşka bir şey almıştır. Üç üstün-devlet, birbiriyle döğüşeceğine, her devlet kendi hudutları içinde saldırıdan masun, devamlı barış halinde yaşamağa rıza gösterse, netice enikonu aynı olur. Çünkü, o takdirde, her üstündevlet yine kendi yağı ile kavrulur bir âlem haline gelir. Dış tehlikenin ayıltıcı tesirinden yine temelli âzade kalır. Gerçekten daimî bir barış, daimî savaşın aynı olur. Parti şıarı *Savaş Barıştır*'ın derin mânası — Partililerin büyük çoğunluğu tarafından daha üstünkörü anlaşılmakla beraber — budur.

Winston bir lâhza okumağı bıraktı. Çok uzaklarda bir yerde tepkili bomba gürledi. Telescreen'siz odada, yasak kitapla başbaşa olmanın verdiği mutluluk duygusu tavsamamıştı. Issızlık ve emniyet; yorgunluğu, koltuğun yumuşaklığı, pencereden gelip yanağı üzerinde cilveleşen hafif meltemin teması ile her nasılsa birbirine karışıyor, o bunları vücudunda hissediyordu. Kitap Winston'u büyülüyor; daha doğrusu ona yeni baştan güven getiriyordu. Bir bakıma, ona yeni bir şey söylemiyordu. Ama, alımı biraz buradan geliyordu. Dağınık düşüncelerine çekidüzen vermesi kabil olabildiği takdirde, kendi söyliyecekleri dile geliyordu kitapta. Kendi kafasına benziyen, fakat, son derece daha kudretli, daha sistemli, daha az vehimli bir kafanın mahsulü idi. Görüyordu; en iyi kitaplar, zati bildiğinizi anlatanlardı. Tekrar I inci Fasıl'a henüz dönmüştü ki, merdivende Julia'nın ayak seslerini duydu. Onu karşılamak üzere koltuğundan sıçradı. Kız, kahverengi avadanlık çantasını yere fırlatıp, onun kollarına atıldı. Görüşeli bir haftadan fazla olmuştu.

Birbirlerini salıverirken, Winston "Aldım *kitap*'ı," dedi.

Kız fazla ilgilenmiyerek "Ya, aldın ha? Mükemmel," dedi. Kahveyi pişirmek için hemencecik, gazocağının yanma diz üstü çömeldi.

Yatakta yarım saat geçirinceye kadar bir daha o mevzua dönmediler. Akşam serindi; yatak örtüsünü üstüne çekmeğe değerdi. Aşağıdan, şarkı söyliyen âşina sesle taşlara sürten kunduraların gıcırtısı geliyordu. Winston'un buraya ilk gelişinde gördüğü etli butlu, kırmızı kollu kadın, avlunun enikonu gediklisi idi. Kâh çamaşır mandallarını ağzına tıkayıp, kâh iştahlı iştahlı şarkı koyuvererek, çamaşır teknesiyle ipin arasında, gündüz gözüyle bir yukarı bir aşağı gidip gelmediği saat yoktu sanki. Julia, böğrü üstüne yerleşmiş, nerede ise içi geçecekti. Winston yerde du-

ran kitabı uzanıp aldı; yatak ankalığına dayanarak oturdu.

"Okumalıyız bunu," dedi. "Sen de. Kardeşlik teşkilâtının bütün üyeleri okumalı."

Gözleri kapalı "Sen oku," dedi. "Yüksek sesle oku. En münasibi. O zaman bir yandan anlatabilirsin bana."

Saatin akrebiyle yelkovanı altıyı gösteriyordu. Yani saat on sekizdi. Önlerinde üç dört saat vakit vardı. Kitabı dizlerine dayıyarak okudu:

Fasıl I
Cahillik Kuvvettir

Tarihin kaydettiği zaman boyunca, ihtimal ki Cilâlitaş Çağının sonundan bu yana, dünyada üç çeşit insan yaşamıştır: Üstegelenler, Ortahalliler, Aşağıtabaka. Bunlar, birçok şekillerde tâli bölümlere ayrılmışlar, birbirinden farklı sayısız adlar taşımışlar, birbirine nisbetle gerek sayıları, gerek takındıkları tavır, çağdan çağa değişmiş; ama, toplumun esas bünyesi hiçbir vakit başkalaşmamıştır. Pek büyük karışıklıklardan, geri çevrilemez gibi görünen değişikliklerden sonra dahi, aynı kalıp varlığını her zaman yeni baştan duyurup, muhafaza etmiştir. Tıpkı muavezene çarkının bir yöne, ya da öbürüne doğru ne derece itilirse itilsin, daima dengeye avdet etmesi gibi.

"Julia, uyanık mısın?" dedi, Winston.

"Evet sevgilim, dinliyorum. Devam et. Harikulâde."

Bu üç zümrenin gayeleri hiçbir suretle bağdaşamaz. Üstgelenlerin gayesi, bulundukları yerde kalmaktır. Ortahallilerin gayesi, Üstegelenlerle yer değiştirmektir. Aşağıtabakanın şayet varsa, — çünkü, köle gibi didinmekle fazla ezildiği için, günlük hayatı dışında bir şeyin ancak arada sırada farkına varması

Aşağıtabakanın değişmiyen hususiyetidir — gayesi tekmil üstünlük farklarını kaldırıp, bütün insanların eşit olacağı bir toplum yaratmaktır. Böylece, belli başlı ana çizgileri aynı olan bir mücadele, tarih boyunca ardarda tekerrür eder durur. Üstegelenler, uzun devreler, iktidarda güvenlik içinde gibi görünürler. Ama, ergeç daima bir an gelir ki, ya kendilerine olan inanlarını, ya ehliyetle hükümet sürme kabiliyetlerini, ya da her ikisini kaybederler. O zaman, hürlük ve adalet için çarpıştıklarını iddia ederek, Aşağıtabakanın kendi taraflarına yardımını sağlıyan Ortahalliler, Üstegelenleri devirir. Hedeflerine ulaşır ulaşmaz, Ortahalliler, Aşağıtabakayı eski kulluk durumuna geri atar, kendileri Üstegelenleri teşkil ederler. Birazdan, öteki zümrelerin birinden, ya da her ikisinden birden, yeni bir Ortahalliler zümresi kopup ayrılır; mücadele yeniden başlar. Üç zümre içinde yalnız Aşağıtabaka, geçici olarak dahi, gayesine varmakta hiçbir zaman başarı göstermez. Tarih boyunca maddî refah nevinden bir gelişme olmadığını söylemek mübalağa olur. Bir çöküş devri olan bugün bile, ortalama insan, maddî bakımdan birkaç yüzyıl öncekinden zengindir. Fakat, hiçbir servet artışının, tavır ve harekette hiçbir mülâyimleşmenin, hiçbir ıslahın, ya da devrimin insan eşitliğini bir milimetre daha yakına getirdiği asla vaki değildir. Aşağıtabaka için tarihî değişmenin, efendilerinin adındaki bir değişmeden başka mânaya geldiği olmamıştır.

Bu kalıbın tekerrür edişi, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında birçok müşahitlerin gözüne çarpmıştı. Tarihi devir devir vukubulan olaylardan mürekkep bir gidiş tarzında yorumlayan ve eşitsizliğin, insan hayatının değiştirilemez kanunu olduğunu ispat iddiasında bulunan düşünür okulları o zaman meydana geldi. Bu düsturun bittabiî her zaman taraflıları olagelmişti. Ama, şimdiki ortaya konuluş üslûbunda mânalı bir

değişiklik vardı. Geçmişte, mertebeler silsilesine bağlı bir toplum şekline lüzum bulunduğu, bilhassa Üstegelenlerin düsturu olmuştu. Kıralların kişizadelerin; onların sırtından geçinen rahiplerin, hukukçuların ve benzerlerinin telkin ettiği bu düstur umumiyetle mezarın ötesinde hayalî bir dünyadaki mükâfat vaitleriyle yumuşatılmıştı. Ortahalliler, iktidar için mücadele ederken, daima hürlük, adalet, uhuvvet gibi tâbirlerden faydalanmıştı. Fakat, insan kardeşliği kavramı, henüz kumanda mevkilerinde olmamakla beraber, yakında o mevkilere geçeceğini sadece uman kimselerin artık hücumuna uğramağa başladı. Geçmişte, Ortahalliler eşitlik bayrağı altında devrimler yapmış; sonra, eski istibdat hükümeti devrilir devrilmez, bir yenisini kurmuştu. Yeni Ortahalli zümreler, gerçekte, istibdatlarını peşin ilân ediyorlardı. Sosyalizm on dokuzuncu yüzyıl başlarında ortaya çıkmış bir nazariye idi. Eski zamanın köle isyanlarına kadar uzanan bir düşünce zincirinin son halkasını teşkil ediyordu. Sosyalizme, geçmiş çağların Kemal Ülkesi Hayalciliği hâlâ iyiden iyiye bulaşmış durumda idi. Ama, aşağı yukarı 1900 den itibaren meydana çıkan her değişik Sosyalizm şeklinde, hürlük ve eşitlik kurma amacı gitgide daha açıkça terk edildi. Bu yüzyılın ortalarında meydana gelen yeni cereyanların, yani, Okyanusya'da İngsos'un, Avrasya'da Yeni-Bolşevizm'in, Doğuasya'da ekseriya çağırıldığı adla Ölüme-Tapınma'nın şuurla gözettiği amaç hürsüzlüğü ve eşitsizliği sürekli kılmaktı. Bu yeni cereyanlar bittabiî eskilerinden doğdu; eski cereyanların adlarını muhafazaya, fikriyatına yalnız lâfla bağlılık gösterilmesine vesile oldu. Ama, bütün bu yeni cereyanların maksadı, gelişmeyi durdurup, tarihi istenilen bir anda dondurmaktı. Alışılmış rakkas hareketi bir kere daha olacak, sonra duracaktı. Her zamanki gibi, Üstegelenleri Ortahalliler kapı dışarı edecek, ondan sonra Üstegelen kendileri olacaktı. Lâkin, Üstegelen-

lerin, bu defa uyanık strateji sayesinde mevkilerini devamlı olarak muhafazaya güçleri yetecekti.

Yeni düsturlara kısmen tarih bilgisinin birikmesi ve on dokuzuncu yüzyıldan önce pek az mevcut tarihî izanın gelişmesi sebep oldu. Tarihin peşi peşine devreler çizdiği artık anlaşılabilir olmuştu, ya da öyle görünüyordu. Anlaşılabilir olması, değiştirilebilir olması demekti. Ama, esas teşkil eden başlıca sebep, daha yirminci yüzyıl başlarında, insan eşitliğinin teknik bakımdan mümkün duruma girmiş olması idi. İnsanların, doğuştaki kabiliyetleri yönünden eşit olmadıkları; görevlerde bazı fertleri öbürleri aleyhine kayıracak şekillerde ihtisaslaşma olması gerektiği hâlâ doğru idi. Fakat, sınıf tefriklerine, büyük servet farklarına bundan böyle gerçek bir lüzum yoktu. Daha eski çağlarda sınıf farkı gözetilmesi hem çaresizdi, hem hoşa gidiyordu. Eşitsizlik, medeniyetin bedeli idi. Lâkin, makina istihsalinin gelişmesi ile durum değişikliğe uğradı. İnsanlar için çeşit çeşit işler görmek el'an zarurî olsa bile, çeşitli içtimai, ya da iktisadî seviyelerde yaşamağa artık zaruret yoktu. Binaenaleyh, iktidarı ele geçirmek üzere bulunan yeni zümrelerin görüşü ile, insan eşitliği artık uğrunda uğraşılacak bir ülkü değil, menedilecek bir tehlike idi. Âdil ve huzur içinde bir toplumun gerçekte kabil olmadığı daha ilkel çağlarda, buna inanmak hayli kolay olmuştu. Kanunlar ve hayvan gibi çalışma olmadan, insanların kardeşçe, bir arada yaşıyacakları dünya cenneti fikri, binlerce yıldır insan muhayyelesine dadanmıştı. Hem bu hayal her tarihî değişiklikten bilfiil kazanç sağlıyan zümrelere dahi epey nüfuz etmişti. Fransız, İngiliz, Amerikan devrimlerinin mirasçıları; insan hakları, söz hürlüğü, kanun karşısında eşitlik ve benzerleri ile ilgili olarak söyledikleri sözlere kendileri kısmen inanmışlardı. Hattâ, tutumlarına bir dereceye kadar bunların tesir etmesine razı olmuşlardı. Gelgelelim, yirminci yüz-

yılın 1930-1940 devresinde başlıca siyasî düşünce cereyanlarının hepsi fert hürlüğü zararına hâkimiyetçi idî. Dünya cenneti, tam gerçekleşebilecek kıvama geldiği anda itibardan düşmüştü. Hangi adı benimserse benimsesin, her yeni siyasî nazariye, tersyüzü mertebeler silsilesine ve merkezden murakabe edilir, zaptürapt altında, yeknesak bir teşkilâtlanmaya doğru yöneldi. İşte 1930 sıralarında manzarada belirmeğe başlıyan umumî sentleşme içinde, uzun zamandır, bazen yüzyıllardır terkedilmiş âdetler — yargılanmadan hapsedilme, savaş esirlerinin köle olarak kullanılması, alenî idamlar, suç ikrar ettirmek maksadiyle işkence, rehinelerden faydalanma, ahalinin topyekûn sürgün edilmesi — yeniden harcıâlem hale gelmekle kalmadı; kendilerini aydın ve terakkisever sayan kimseler bunları hoş gördü, hattâ savundu.

Dünyanın her tarafında on yıl süren millî savaşlardan, iç savaşlardan, devrimlerden, karşı-devrimlerden sonradır ki, İngsos ile rakipleri, iyice işlenmiş siyasî nazariyeler olarak ortaya çıktılar. Ama umumiyetle şiddetçi (*) adı taşıyarak bu yüzyılın başlarında ortaya çıkmış türlü sistemlerde bu nazariyeler önceden belli olmuştu. Hüküm süren karışıklıktan doğacak dünyanın başlıca dış çizgileri nice beri göze çarpıyordu. Bu dünyaya ne türlü kimselerin hükmedeceği, aynı derecede meydana çıkmıştı. Yeni kişizadeler sınıfı, büyük kısmı itibariyle kalem efendilerinden, ilim ve fen erbabından, işçi birlikleri teşkilâtçılarından, reklâm uzmanlarından, içtimaiyatçılardan, öğretmenlerden, gazeteoilerden, politikacılığı meslek edinmişlerden vücuda gelmişti. Menşeleri ücretli orta sınıfla işçi sınıfının yüksek kademeleri olan bu kimseleri, tekelci sanayiin ve merkezci hükümetin çorak âlemi yuğurup bir araya getirmişti. Geçmiş çağlarda benzeri mevki-

(*) *Totaliter.*

dekilerle kıyaslandıkta, bu kimseler daha az tamahkâr, lüksün çalımına daha az kapılmış, mahz iktidara daha susamış ve hepsinden ehemmiyetlisi, yaptıklarının ne olduğundan daha haberli, muhalefeti ezmek için daha gayretli idiler. Esaslısı, bu son fark idi. Bugünküne kıyasla, geçmişin bütün istibdat hükümetleri, kaygusuz ve ehliyetsizdi. Serbest fikirler, hükümran zümrelere, bir dereceye kadar daima bulaşmıştı. Her tarafta gevşek uçlar bırakmaktan, sadece ulu orta yapılana dikkat etmekten, tebaalarının ne düşündükleriyle ilgilenmemekten hoşnuttular. Âhir zaman ölçülerine göre, Orta Çağların Katolik kilisesi dahi müsamahalıydı. Geçmişte hiçbir idarede kendi vatandaşlarını sürekli göz hapsinde tutacak kuvvet bulunmayışı bunda kısmen âmildi. Mamafi, yazı basmanın icadı, halk efkârını ustalıkla çekip çevirmeyi kolaylaştırdı. Film ile radyo, bu işi daha ileri götürdü. Televizyon'un gelişmesi, cihaz üzerinde aynı zamanda hem alıp, hem vermeyi mümkün kılan teknik ilerleme, hususî hayatı sona erdirdi. Her vatandaş, hiç değilse gözetlenecek ehemmiyette her vatandaş, günün yirmi dört saatinde polis nezareti altında tutulabiliyor; bütün öbür haberleşme yolları kapanmış olarak, resmî propagandanın sedası ile sarılabiliyordu. Devlet iradesine tam itaatin yanısıra, bütün tebaayı tam fikir yeknesaklığına zorlamak artık ilk defa mümkün oluyordu.

Bindokuz yüz elli ile yetmiş arasındaki devrimci devirden sonra, toplum her zaman olduğu gibi, Üstegelenler, Ortahallıler ve Aşağıtabaka halinde, kendi kendine yeni baştan kümeleşti. Fakat, yeni Üstegelenler zümresi, bütün atalarının tersine olarak, içgüdü ile hareket etmediler; vaziyetlerini sağlama bağlamak için niye lüzum olduğunu bildiler. Zümre idaresi için birincik güvenilir dayanağın kolektivizm olduğu uzun zamandır anlaşılagelmişti. Servet ve imtiyaz, bunlara ortaklaşa sahip olunduğunda en kolay savunulur. Sözde

"özel mülkiyetin kaldırılması," ki, bu yüzyılın ortalarında olmuştu, hakikatte, mülkiyetin eskisi ile kıyaslanamıyacak kadar daha az elde toplanması demekti. Ancak, şu farkla ki, yeni mutasarrıflar fertlerden bir kütle yerine bir zümre idi. Fert olarak, Partilinin, ufak tefek zatî eşyadan başka şeyi yoktur. Ortaklaşa olarak, Parti, Okyanusya'da ne varsa hepsinin sahibidir. Çünkü, her şeye o hükmederek, mahsuller üzerinde uygun gördüğü gibi tasarruf eder. Devrim'den sonraki yıllarda, bu hâkim duruma hemen itirazsız olarak girmeğe Parti'nin gücü yetti. Çünkü, tekmil bu muamele kolektifleştirme gibi gösterildi. Sermayeci sınıfın malı mülkü kamulaştırılırsa, peşisıra Sosyalizm doğmak gerekir diye kabul edilegelmiş; sermayecilerin malı mülkü şüphesiz kamulaştırılmıştı da. Fabrikalar, madenler, arazi, evler, taşıtlar — her şey ellerinden alınmıştı. Bu şeyler artık özel mülk olmadıklarına göre, demek ki kamu mülkü olmak lâzımdı. Eski Sosyalist hareketinden meydana gelip büyüyen, onun istilâhlarına varis olan İngsos, hakikatte Sosyalist programındaki ana maddeyi yürürlüğe koymuştu. Önceden tahmin ve murad olunan sonuç elde edilerek, iktisadî eşitsizlik devamlı hale getirilmişti.

Gerçi mertebeler silsilesine bağlı toplumun ayakta tutulması ile ilgili meseleler bundan daha derinlere gider. Hükümran zümrenin iktidardan düşebileceği topu topu dört yol vardır. Ya dışardan istilâya uğrar; ya öyle ehliyetsizce idare eder ki, yığınlar ayaklanmağa körüklenir; ya kuvvetli ve hoşnutsuz bir Ortahalliler zümresinin vücut bulmasına rıza gösterir; ya da, kendine olan güvenini, idare etme isteksizliğini kaybeder. Bu sebepler tesirini teker teker göstermez; kaide olarak dördünün birden bir dereceye kadar dahli bulunur. Bunların hepsine karşı, kendini koruyacak hükümran sınıf, devamlı olarak iktidarda kalır. Akibeti tâyin eden, hükümran sınıfın zihnî davranışıdır.

Bu yüzyılın ortasından sonra, ilk tehlike gerçekte ortadan kaybolmuştu. Şimdi dünyayı bölüşen her üç hükümet, hakikatte fethedilemez durumdadır. Ancak zaman alan nüfus değişiklikleri ile fethedilebilecek hale gelebilirler. Bunu ise büyük kudretlere sahip bir idare kolayca önliyebilir. İkinci tehlike de, sadece nazarî bir tehlikedir. Yığınlar hiçbir zaman kendiliğinden ayaklanmaz; hiçbir zaman da sırf zulüm gördüğü için ayaklanmaz. Eline kıyas ölçüleri geçmesine rıza gösterilmedikçe, gerçekte kendine zulmedildiğinden bile hiçbir zaman haberi olmaz. Geçmiş zamanların tekerrür eden iktisadî buhranları baştan aşağı lüzumsuzdu. Şimdi bunların vukuuna meydan verilmez. Ama, aynı büyüklükte başkaca çığrından çıkışlar olabilir ve olmaktadır. Hoşnutsuzluğu açıkça söyliyebilme çaresi bulunmadığı için, bunlar siyasî neticeler doğurmaz. Fazla-istihsal meselesine gelince; makina tekniğinin gelişmesinden bu yana, toplumumuzda, fiile çıkmamış bir imkân gibi saklı duran bu mesele durmadan harbetme düzeniyle (Fasıl III e bakın) halledilmiştir. Bu düzen halkın maneviyatını gereken ses perdesine tıpıtıpına akort etmeğe de yarar. Binaenaleyh, şimdiki hükümdarlarımız bakımından gerçek tehlikeler, becerikli, işi az, iktidara susamış kimselerden mürekkep bir yeni zümrenin kopup ayrılmasından; kendi safları içinde hür düşünürlüğün ve şüpheciliğin gelişmesinden ibarettir. Yani, mesele, eğitimle ilgilidir. Gerek yöneten zümrenin, gerekse onun hemen aşağısındaki daha geniş icracı zümrenin şuurunu devamlı olarak kalıba sokmak meselesidir. Yığınların şuuruna yalnız menfi yönden tesir etmeğe ihtiyaç vardır.

Okyanusya toplumunun genel bünyesini evvelce bilmiyen, bu arka zemin sayesinde anlıyabilir. Ehramın tepesinde Koca Ağabey bulunur. Koca Ağabey yanılmak bilmez, her şeye kadirdir. Her başarının, her hayırlı işin, her zaferin, her ilmî keşfin, bütün bilginin,

bütün hikmetin, bütün mutluluğun, bütün faziletin doğrudan doğruya onun önderliği ile ilhamından husule geldiği kabul ve tasdik edilir. Koca Ağabey'i kimse hiçbir zaman görmüş değildir. O, tahta perdeler üzerinde bir yüz, telescreen'de bir sestir. Mâkul olarak inanabiliriz ki, asla ölmiyecektir. Ne zaman doğduğu ise, daha şimdiden belirsizlik içindedir. Koca Ağabey, Parti'nin bürünüp, dünyaya görünmeyi ihtiyar ettiği kılıktır. Vazifesi, bir teşkilâta kıyasla bir şahsa karşı daha kolay duyulan hislerin; sevginin, korkunun, saygının mihrak noktası olarak davranmaktır. Koca Ağabey'den sonra, İç Parti gelir; sayısı altı milyon olarak sınırlanmıştır; Okyanusya nüfusunun yüzde ikisinden biraz eksiktir. İç Parti'nin aşağısında, Dış Parti gelir. İç Parti, Devletin dimağı diye tarif edilirse, Dış Parti, haklı olarak ellere benzetilebilir. Onun aşağısında, ağız alışkanlığı ile "ayaktakımı" dediğimiz, ağzı var dili yok yığınlar gelir. Nüfusun belki yüzde 85 i onlardır. Daha önce yaptığımız tasnif çerçevesine göre, ayaktakımı, Aşağıtabakadır. Zira, fatihten fatihe boyuna el değiştiren Üstüva-hattı ülkelerinin köle nüfusu, bu bünyenin daimî, ya da zarurî bir cüz'ü değildir.

Usul olarak, bu üç zümrede üyelik irsî değildir. İç Partili anababanın çocuğu, nazarî bakımdan, dünyaya İç Partili olarak gelmez. Parti'nin her iki koluna giriş müsaadesi, on altı yaşında verilen imtihanladır. Irk tefriki, yahut bir eyaletin öbürü üzerinde göze çarpar bir tahakkümü de yoktur. Yahudilere, Zencilere, sâf kan Kızılderili Güney Amerikalılara Parti'nin en yüksek saflarında rastlanır. Bir sahayı idare edenler, daima o saha ahalisi arasından devşirilir. Okyanusya'nın hiçbir bölgesindeki ahalide, uzak bir başkentten emir alan sömürge halkı imişler hissi bulunmaz. Okyanusya'nın başkenti yoktur. Başı; vazifesi ve sorumluluğu bulunmayıp, kuru unvan taşıyan bir şahıs-

tır. Nerelerde oldugunu kimse bilmez. Başlıca yardımcı dilinin İngilizce ve resmî lisanının Yenidil oluşu bir yana, Okyanusya hiçbir veçhile merkezci değildir. Hükümdarları kan rabıtalariyle değil, ortaklaşa bir düstura vefa göstererek birbirlerine bağlı kalırlar. Toplumumuzun tabaka tabaka şekillendiği, hem de ilk bakışta veraset yolu ile intikal eder görünen, iğilip bükülmez tabakalar halinde şekillendiği doğrudur. Türlü zümreler arasında aşağılı yukarılı hareket, sermayecilikteki, hattâ sanayi çağından önceki devredeki ile kıyaslanamıyacak kadar azdır. Parti'nin iki kolu arasında belli miktarda değiştokuş vardır. Fakat, bu değiştokuş miktarı, cılızların İç Parti'ye alınmamalarını, ihtiraslı Dış Parti üyelerinin, yükselmelerine rıza gösterilerek, zararsız kılınmalarını ancak sağlar. Tatbikatta, ayaktakımının kademeleri aşıp, Parti'ye girmesine cevaz verilmez. İçlerinden belki hoşnutsuzluk çekirdeği olabilecek en kabiliyetlilerini Düşünce Polisi sadece mimleyip bertaraf eder. Gelgelelim, bu tutum ne daima böyle kalmak gerekir, ne de prensip meselesidir. Parti, kelimenin eski mânasiyle, sınıf değildir. Çocuklarına, sırf çocuklarıdır diye iktidar devretme gayesi yoktur. En beceriklileri başta tutmak için başka çare olmasaydı, ayaktakımı saflarından büsbütün yeni bir nesil devşirmeğe tamamiyle hazır bulunurdu. Partinin hakikaten verasete dayanan bir taazzuv olmayışı, çetin yıllarda muhalefeti tesirsiz bırakmakta çok rol oynadı. "Sınıf imtiyazı" denilen şeyle mücadele için yetiştirilmiş eski çeşit Sosyalist, verasete dayanmıyanın sürekli olmıyacağını fark ediyordu. Zümre hâkimiyetinde, sürekliliğin maddî olmasına ihtiyaç bulunmadığını görmedi. Verasete dayanan zadegân hükümetlerinin daima kısa ömürlü olduğunu, Katolik Kilisesi gibi evlâtlığa kapısını açan teşkilâtın ise, bazen yüzlerce, binlerce yıl devam ettiğini de, üstünde durup düşünmedi. Zümre hâkimiyeti idaresinin özü,

babadan oğula miras olarak kalışı değildir; ölmüşlerin yaşıyanları benimsemek zorunda bıraktıkları belli bir dünya görüşünün, belli bir yaşayış tarzının sürüp gitmesidir. Hükümran zümre, haleflerini aday gösterebildiği müddetçe, hükümran zümre olarak kalır. Parti, kanını değil, kendini idame etme endişesindedir. Mertebeler silsilesine bağlı bünye daima olduğu gibi kalmak şartiyle, ikitidarı *kimin* kullandığının önemi yoktur.

Çağımızı vasıflandıran bütün inançlar, âdetler, zevkler, hisler, zihnî davranışlar, hakikatte Partinin batınî varlığına (*) destek olmak ve bugünkü toplumun gerçek mahiyetinin farkına varılmasını önlemek için tertiplenmiştir. Maddî olarak isyan, yahut isyana hazırlayıcı bir kımıldama, şimdiki halde kabil değildir. Ayaktakımından korkacak bir şey yoktur. Ayaktakımı kendi başına kaldıkça, çalışıp, üreyip, ölerek, nesilden nesile, yüzyıldan yüzyıla devam eder. Ne içinden ayaklanma gelir, ne de dünyanın olduğundan başka türlü olabileceğini kavramağa gücü elverir. Sanayi tekniğinin ilerlemesi onlara daha yüksek eğitim gösterilmesini lüzumlu kılarsa, ancak bu takdirde tehlikeli olabilirler. Ama, askerî ve ticarî rekabetin artık önemi bulunmadığı için, halk eğitiminin seviyesi hakikatte düşmektedir. Yığınların hangi fikirlere inandıkları ya da inanmadıkları ehemmiyetsiz bir mesele olarak görülmektedir. Zihnî anlayışları olmadığından, bunlara zihnî hürlük verilebilir. Öte yandan, Parti üyesinde, en önemsiz konu üzerinde en ufak fikir inhirafı dahi hoş görülmez.

Partili, doğumundan ölümüne kadar, Düşünce Polisi'nin göz hapsinde yaşar. Yalnızken dahi, yalnız bulunduğundan hiçbir zaman emin olamaz. Nerede bulunursa bulunsun, ister uykuda ister uyanık, ister işba-

(*) *Mystique.*

şında ister dinlenirken, ister banyoda, ister yatakta, yoklandığı kendisine haber verilmeksizin, farkına varmaksızın yoklanabilir. Yaptığı hiçbir şey ehemmiyetsiz değildir. Ahbaplıkları; sereserpe başını dinleyişi; karısına, çocuklarına karşı muamelesi; yalnızken yüzünün ifadesi; uykusunda fısıldadığı sözler; hattâ vücudunun kendine has hareketleri; hepsi birden büyük titizlikle incelenir. Sahiden kötü bir hal şöyle dursun, tavırda ufacık ta olsa, bir garabet, alışkanlıklarda bir değişme, belki iç mücadele belirtisi olabilecek bir sinirli harekete fazla bağlılık, muhakkak sezilir. Nereye yönelmeği ihtiyar etse, serbest değildir. Öte yandan, faaliyeti kanunla, ya da kesin olarak, açıkça ifadesini bulmuş bir tavır ve hareket töresi ile düzenlenmiş değildir. Okyanusya'da kanun yoktur. Meydana çıkarıldığında sonu mutlaka ölüm olan düşünce ve faaliyet resmen yasak edilmiş değildir. Sonu gelmiyen siyasî tasfiye patırtıları, tevkifler, işkenceler, hapisler, uçup gitmeler, hakikaten işlenmiş suçlar için verilmiş cezalar değildir. Bunlar, ileride belki bir zaman suç işliyebilecek kimselerin süprülüp gitmesinden ibarettir. Partiliden istenen, hem dürüst fikirleri, hem dürüst içgüdüsü olmasıdır. Onda aranan inançların ve tavırların çoğu, hiçbir zaman vuzuhla açıklanmaz; İngsos'un tabiatında mevcut tezatları ortaya dökmeksizin açıklanamaz da. Yaradılıştan akidesi bütün (Yenidil'de *iyidüşünür)* ise, doğru inancın, mergup hissin hangisi olduğunu, her hal ve şart içinde, kendisi tartmadan bilecektir. Fakat, çocuk iken gördüğü üzerinde ince ince işlenmiş zihin terbiyesi, her ne konuda olursa olsun, onu lüzumundan fazla derin düşünmek bakımından mutlaka arzusuz ve aciz hale getirir. Bu terbiye Yenidilin *suçdurdur, karaak* ve *ikilidüşün* kelimeleri etrafında kümelenir.

Partilinin şahsî heyecanları olmaması, cezbeyi hiç elden bırakmaması beklenir. Yabancı düşmanlarla

içerdeki hainlere kin beslemekten, zaferlerden yana başarı sevincinden, Parti'nin kudret ve hikmeti karşısında kendi kibrini kırmaktan doğan devamlı bir taşkınlık içinde yaşamasında isabet görülür. Yalın, doyurmayıcı hayatının yarattığı hoşnutsuzluklar, İki Dakikalık Nefret gibi düzenlerle mahsus dışarı yöneltilerek, dağıtılır. Şüpheci, yahut isyancı tavrı belki körükliyebilecek fikir tahlillerini de, içindeki eskiden edinilmiş itaat peşin olarak öldürür. İtaatte küçük çocuklara dahi öğretilebilen ilk ve en basit merhaleye, Yenidilde *suçdurdur* denir. *Suçdurdur,* tehlikeli bir düşüncenin eşiğinde, sanki içgüdü ile, birden duruverme melekesidir. Benzerlikleri kavramama, mantık hatalarını sezmez olma, İngsos'a muzirse en basit delilleri yanlış anlama, akide bütünlüğüne aykırı istikamet tutturabilecek sıra sıra düşüncelerden canı sıkılma, ya da o düşüncelerle bağdaşamama kabiliyeti buna dahildir. Sözün kısası, *suçdurdur,* koruyucu hebennekalık demektir. Ama, hebennekalık yetmez. Bilâkis, tam mânası ile akide bütünlüğü, akıl ameliyeleri üzerinde, göğdesini büken akrobatın vücudu üzerindeki hâkimiyeti kadar mükemmel kumanda ister. Okyanusya toplumu, netice itibariyle, Koca Ağabey'in her şeye kaadir, Parti'nin ise, yanılmak bilmez olduğu inancına dayanır. Ama, gerçekte Koca Ağabey her şeye kaadir, Parti işe yanılmak bilmez olmadığına göre, hâdiselerin tahlilinde yorulup usanmıyan, an bean yenilenebilen uysallığa ihtiyaç vardır. Burada anahtar mesabesindeki kelime, *karaak*'tır. Nice Yenidil kelimeleri gibi, bu kelimenin birbiriyle çatışan iki mânası vardır. Muarız için uygulandıkta, apaçık hakikatler hilâfına, karanın ak olduğunu küstahça iddia etmek alışkanlığı mânasına gelir. Partili hakkında uygulandığı zaman, Parti disiplini böylesini istediğinde, karanın ak olduğunu söylemek için hulusla, seve seve öne atılmak demektir. Fakat, hem karanın ak olduğuna *inanma;* hem karanın

ak olduğunu *bilme* ve herhangi bir zamanda bunun aksine inandığını unutma dirayeti de demektir. Bunun için, geçmişin sürekli olarak tagyiri lâzımdır. Bütün diğerlerini hakikatte içine alan ve Yenidil'de *ikilidüşün* diye bilinen düşünce sistemi, tagyiri mümkün kılar.

Geçmişin tagyirine iki sebeple lüzum vardır. Biri, tâli sebep olup, sözde ihtiyat kabilindendir. Tâli sebep, Partilinin, ayaktakımı gibi, elinde kıyaslıyacak ölçü bulunmadığı için, bugünkü ahvali hoş gördüğüdür. Onun, nasıl yabancı memleketlerle ilgisi kesilmek gerekiyorsa, geçmişle de ilgisi kesilmelidir. Çünkü, atalarına nazaran daha hali vakti yerinde olduğuna; maddî refahın ortalama seviyesinin durmadan yükseldiğine Partilinin inanması icabeder. Ama, geçmişin yeni baştan tanzimi için kıyas kabul etmiyecek kadar önemi olan sebep, Parti'nin yanılmazlığını muhafaza etme ihtiyacıdır. Parti'ce yapılan tahminlerin her hâdisede doğru çıktığını göstermek için, yalnız bütün söylevlerin, istatistiklerin, arşivlerin durmadan o günkü duruma uydurulması lüzumu değildir bu. Aynı zamanda, düsturda, siyasî saf tutuşta değişiklikte asla göz yummamaktır. Zira, fikrini, hattâ siyasetini değiştirmek, zaafın itirafıdır. Meselâ, bugün düşman Avrasya ya da Doğuasya (hangisi olursa olsun) mıdır, şu halde düşman daima o memleket olmuş bulunmak gerekir. Vakialar öbür türlü konuşunca da, vakialar tagyir edilmelidir. Böylece, tarih bidüziye yeni baştan yazılır. Gerçek Bakanlığınca geçmişin böyle günbegün sahtesinin yapılması, rejimin kararlılığı için, Sevgi Bakanlığınca yapılan baskı ve casusluk işi kadar zarurîdir.

Geçmişin değişebilme kabiliyeti, İngsos'un başta gelen âçtihadıdır. İddia edilir ki, geçmiş olayların dış varlığı yoktur. Bunlar sadece yazılı arşivlerde, insan hafızalarında baki kalırlar. Her ne ki, üzerinde arşivlerle hafızalar mutabıktır, geçmiş odur. Parti bütün

arşivler üzerinde tamamiyle hâkimdir; üyelerinin dimağları üzerinde de yine tamamiyle hâkimdir; demek ki, geçmiş, Parti ne hale sokmağı ihtiyar ediyorsa, odur. Yine demek ki, geçmiş tagyir edilebilmekle beraber, muayyen bir anda aslâ tagyir edilmiş değildir. Zira, ânında lüzum görülen biçimde yeni baştan yaratıldı mı, o zaman, bu yeni şekil, geçmişin kendisi*dir;* ondan farklı bir geçmiş aslâ mevcut olmuş olamaz. Ekseriya olduğu üzere, yıl boyunca aynı olayın defalarca tanınmıyacak surette tagyir edilmesi gerektiğinde dahi, bu varittir. Mutlak hakikat her zaman için, Parti'nin elindedir; ve bu mutlak şüphesiz ki, şimdikinden aslâ başka türlü olmuş olamaz. Görülecektir ki, geçmişe hükmedilmesi, her şeyden çok hafızanın alıştırılmasma bağlıdır. Bütün yazılı arşivleri şu ânın akide bütünlüğüne mutabık düşürmeğe bakmak, tıkır tıkır oluveren bir iştir. Ama, olayların arzu edildiği tarzda meydana geldiğini *hatırlamağa* da lüzum vardır. Hâtıralarının yeniden tertiplenmesine yahut yazılı arşivlerin tahrifine lüzum varsa, o zaman, insanın bunu yaptığını *unutmasına* da lüzum vardır. Unutma ustalığı, her zihnî hüner gibi, öğrenilebilir. Çoğu Partililerle, elbette ki aklı başında, akidesi bütün olan herkes, bu hüneri öğrenmekte*dir*. Eskidilde, buna, dobra dobra "gerçeğe hükmetme" denilir. Yenidilde *ikilidüşün* denilmekle beraber, *ikilidüşün*'de birçok başka şeyler de vardır.

İkilidüşün, zihninde çatışma halinde bulunan iki inancı aynı zamanda muhafaza edip, ikisini birden kabul eyleme kabiliyeti demektir. Parti aydını, hâtıralarının hangi istikamette tagyir edilmesi gerektiğini bilir. Dolayısiyle, gerçeğe oyun ettiğini bilir. Ama, *ikilidüşün* idmanı ile de, gerçeğin ihlâl olunmadığına kendi kendini ikna eder. Bu ameliyenin şuurlu olması lâzımdır. Yoksa, yeteri kadar sıhhatle yürütülmez. Fakat, şuursuz da olması lâzımdır. Yoksa, yanısıra

yalancılık, dolayısiyle de suçluluk hissi hâsıl eder. Parti'nin yaptığı esas şey, doğrulukla bir giden gayede sebatı elden bırakmadan, bile bile hile kullanmak olduğu için, *ikilidüşün*, İngsos'un öz nüvesi içinde yer tutar. Söylediğine sahiden inanarak bile bile yalan söylemek; işine elvermez hale gelen vakıayı unutmak; sonra, tekrar icabettiğinde, vakıayı ancak lüzum olduğu müddetçe unutulmaktan sıyırıp hatırlamak; dış gerçeğin varlığını inkâr etmek; bütün bu arada inkâr eylediği gerçeği hesaba katmak — bunların hepsine zarurî ihtiyaç vardır. *İkilidüşün* kelimesini kullanırken dahi, *ikilidüşünü* idman etmeğe lüzum vardır. Çünkü, o kelimeyi kullanmakla insan gerçeği tahrif eylediğini teslim eder; yeni bir *ikilidüşün*'de bulunarak, bu bilgiyi siler; yalan daima gerçeğin bir sıçrama boyu önünde olmak üzere, bu böyle alabildiğine gider. Sonunda, *ikilidüşün* vasıtasiyledir ki, Parti, tarihin seyrini durdurabilmiştir. Bilinmez ama, daha binlerce yıl durdurabilmeğe devam edecektir.

Bütün gelmiş geçmiş zümre hâkimiyetleri, ya kemik bağladıkları ya yumuşadıkları için iktidardan düşmüştür. Ya sersemleşip azamet peyda ettiler, değişen şartlara kendilerini ayarlamağı beceremiyerek yuvarlandılar; ya da eli açık, ödlek hale geldiler; kuvvet kullanacakları zamanda tavizlerde bulunarak, yine yuvarlandılar. Yani, ya şuurlu, ya şuursuz olduklarından düştüler. Her iki şartın bir arada yaşıyabildiği bir düşünce sistemi yaratmış olmak, Parti'nin eseridir. Parti hâkimiyeti, başka hiçbir fikir temeli üzerinde de devamlı kılınamazdı. Hükümran olacak ve olmakta devam edecekse, insan, gerçeğin mânasını çığrından çıkarabilmelidir. Çünkü, hükümranlığın sırrı, kendi yanılmazlığı hakkındaki inancı, geçmiş hatalardan ders alma kabiliyeti ile birleştirmektir.

Söylemeğe lüzum yoktur ki, *ikilidüşün*ün en kurnaz tatbikçileri, *ikilidüşünü* icadedip, onun geniş bir

zihin dolandırıcılığı sistemi olduğunu bilenlerdir. Toplumumuzda, olup bitenleri en iyi bilenler, aynı zamanda dünyayı olduğu gibi görmekten en uzak kalanlardır. Umumiyetle, anlayış yükseldikçe, gaflet çoğalır; feraset arttıkça, akıl baştan gider. Bunun açık misali, insan içtimaî kademede yükseldikçe, savaş isterisinin hakikaten şiddetlenmesidir. Savaşa karşı makule hemen en yakın tavır takınanlar, üzerinde çekişilen arazideki kullardır. Bu ahali için savaş, vücutları üzerinden yukarı aşağı süpürüp geçen meddücezir dalgasına benzer tükenmez bir musibtten ibarettir. Hangi tarafın kazandığı, onlar için tamamiyle ehemmiyetsiz bir meseledir. Bilirler ki, zorbalığın el değiştirmesi, sadece evvelki işin aynını kendilerine eskisi gibi muamele eden yeni efendiler hesabına yapacakları mânasına gelir. Biraz daha fazla lûtufa mazhar "ayaktakımı" dediğimiz işçiler, savaşın ancak arada bir farkında olurlar. Lüzumunda övendire ile dürtülürcesine, korku ve nefret taşkınlıklarına sevkedilebilirler. Lâkin, kendi başlarına bırakıldı mı, savaşılmakta olduğunu uzun devreler boyunca unutmak ellerinden gelir. Gerçek savaş cezbesi, Parti saflarında, bilhassa İç Parti saflarında bulunur. Cihanın fethine, bunun imkânsız bulunduğunu bilenler, en kuvvetle inanırlar. Zıtların bu acaip şekilde birbirine — bilginin cahillikle, inanmayışın taassupla — kenetlenişi, Okyanusya toplumunu ayırdeden alâmetlerin en mühimlerindendir. Tenakuzlara düşülmek için maslahata uygun sebep yokken dahi, resmî fikriyat tezatlarla dolup taşar. Böylece, Sosyalist hareketini kökten temsil eden her umdeyi Parti reddedip yerer. Hem de Sosyalizm adına reddedip yermek şıkkını ihtiyar eder. İşçi sınıfını hor görmeyi geçmiş yüzyıllarda misline rastlanmadık tarzda telkin eder. Hem de, kendi üyelerine vaktiyle kol gücü ile çalışan işçilere mahsus ve o sebeple kabul edilmiş üniforma giydirir. Aile dayanışmasını, sistemli olarak

torpiller. Hem de, Parti önderini, doğrudan doğruya aile sadakati hissine hitabeden bir unvanla çağırır. Bizi idare eden dört Bakanlığın adları dahi, vakıaları kasten tersine çevirmekle, âdeta hayasızlık teşhirinde bulunurlar. Barış Bakanlığı savaşa, Gerçek Bakanlığı yalanlara, Sevgi Bakanlığı işkenceye, Bolluk Bakanlığı ise, açlığa karışır. Bu tenakuzlar tesadüfî olmadığı gibi, basbayağı ikiyüzlülükten de ileri gelmez. Bunlar, kasitli *ikilidüşün* idmanlarıdır. Zira, iktidar ancak tenakuzların uzlaştırılmasiyle müddetsiz olarak elde tutulabilir. Eskinin hâdiseler zinciri başka hiçbir türlü kırılamazdı. İnsan eşitliği temelli olarak kalkacaksa — Üstegelenler dediklerimiz mevkilerini devamlı muhafaza edeceklerse —, o takdirde, akıl haleti olarak güdümlü cinnetin hüküm sürmesi gerekir.

İmdi, şu ana kadar hemen hemen bilmezlikten geldiğimiz bir mesele vardır. Bu, insan eşitliğinin *niçin* kalkması gerektiğidir. Usulün mekanizması hakkiyle tasvir edildiği farzolundukta, zamanın belli bir ânında tarihi dondurmak için inceden inceye tertiplenmiş bu pek büyük gayretin saiki nedir?

Burada sırrın mihverine ulaşıyoruz. Görmüş olduğumuz gibi, Parti'nin hususiyle İç Parti'nin batınî varlığı, *ikilidüşün*'e dayanır. Ama, bundan daha derinlerde, asıl saik, yani o hiç sorguya gelmez içgüdü vardır. İktidarı ele geçirmeğe ilkin yol açan, sonra da *ikilidüşün*'ü, Düşünce Polisi'ni, süreksiz harbi, gereken daha ne gibi cihazlanmalar varsa hepsini meydana getiren içgüdü. Bu saik hakikatte şundan ibarettir ki...

İnsanın yeni bir seda farketmesi gibi, Winston sessizliğin farkında oldu. Julia epeydir pek hareketsiz kaldı gibi geldi ona. Kız yanı üstüne yatıyordu. Belden yukarısı çıplaktı. Yanağına elini yastık etmişti. Gözleri üzerine boydan boya siyah bir perçem düşmüştü. Göğsü ağır ağır, muntazam inip kalkıyordu.

"Julia."

Cevap yok.

"Julia, uyanık mısın?"

Cevap yok. Uyuyordu. Kitabı kapadı. Dikkatle yere koydu. Uzanıp yattı. Örtüyü üstlerine çekti.

Nihaî sırrı düşündü, hâlâ öğrenememişti. Nasıl olduğunu anlıyor, niçin olduğunu anlamıyordu. Fasıl III gibi, Fasıl I de, ona hakikaten bilmediği bir şey öğretmemiş, eski bildiklerini sadece sistemli hale koymuştu. Ama, deli olmadığını, kitabı okuduktan sonra, eskisinden iyi biliyordu. Azınlıkta olmak, tek kişilik bir azınlık dahi olmak insanı deli etmiyordu. Gerçek vardı. Gerçek olmıyan vardı. Bütün dünyaya karşı gelerek dahi, gerçeğe yapıştı iseniz, deli değildiniz. Batan güneşten pencereyi yanlamasına geçen sarı bir ışın yastığa vuruyordu. Gözlerini kapadı. Yüzündeki güneş, vücuduna değen kızın pürüzsüz vücudu, dayanıklık, uyuşukluk, güvenme hissi veriyordu. Selâmette idi, ortalık gül gülistandı. Bu lâkırdıda derin hikmet buluyormuş gibi "Aklı başında olmakla istatistiğin münasebeti yok," diye mırıldanarak uyuyakaldı.

Uyandığında uzun zaman uyuyakalmışçasına gocundu. Ama, eski moda saate göz atınca, vaktin ancak yirmi buçuk olduğunu öğrendi. Kısa bir müddet uykusunu açamadan yattı. Derken, aşağı avludan her zamanki gür nefes şarkıya başladı:

"Umutsuz bir sevda idi hepsi,
Bir nisan günü gibi geldi geçti,
Gel gör ki, bir bakış, bir çift sözlen depreşen üryalar
Gönlümü çaldı da göçtü."

Alığın ağzından dökülen salyayı andıran bu şarkının rağbette devam ettiği görülüyordu. Her tarafta hâlâ kulağa geliyordu. Ömrü Nefret Şarkısından daha uzun sürmüştü. Julia sesten uyandı, ağız tadiyle bol bol gerindi. Yataktan çıktı.

"Karnım aç," dedi. "Biraz daha kahve yapalım. Kahrolasıca! Ocak sönmüş; su soğuk." Ocağı kaldırıp, sarstı. "Gaz yok içinde."

"İhtiyarda, Charrington'da biraz bulabiliriz sanırım."

"İşin garibi, ben yokladım, dolu idi. Esvaplarımı giyeceğim," diye sözünün arkasını getirdi. "Hava daha soğumuş gibi."

Winston da kalkıp giyindi. Yorulmak bilmiyen ses türküye devam ediyordu:

"Zamannan her şey unulur derler,
Her daim unutulur derler;
Gel gör ki, yıllar yılı gülücüklerle, gözyaşları
Gönlün bamtelini gerdikçe gerer!"

Winston tulumunun kemerini bağlıyarak, karşıya, pencere tarafına yürüdü. Evlerin arkasından güneş batmış olacaktı. Artık avluya ışımıyordu. Yassı, iri kaplama taşları henüz yıkanmış gibi ıslaktı. Gökyüzü de yıkanmış gibi geldi ona. Baca külâhları arasında mavi renk o kadar taze ve soluktu. Kadın, ağzının tıkacını soka çıkara, türkü çağıra susa, çocuk bezlerinin dahasını, dahasını, dahasını mandallıya mandallıya, üşenme nedir bilmeden, yukarı aşağı taban tepiyordu. Kadın geçim için mi işi çamaşırcılığa dökmüştü; yoksa sırf yirmi otuz torun uğruna mı saçını süpürge etmişti acaba diye düşündü. Julia o yana geçmiş, yamacında idi. Aşağıdaki kunt yapılı çehreye gözlerini dikerek büyülenmiş gibi bakıyorlardı. Kendine has edası ile, kalın kolları ipe uzanmış, kuvvetli butları kısrak sağrısı gibi dışarı fırlamış bulunan kadını seyrederken, Winston, onun güzel olduğunu ilk defa farketti. Çocuk doğurmaktan şişe şişe davula dönmüş, sonra tohuma kaçan şalgam gibi damarları kartlaşıncaya kadar işte nasırlaşıp, katılaşmış, ellilik kadın vücudunun güzel

olabileceği evvelce hiç aklına gelmemişti. Ama, öyle idi. Hem düşündü, nihayet niçin olmasındı? Granit parçası gibi, muhkem, çevresi belirsiz o vücut ve kırmızı, sert ten ile, kız vücudu arasında; tıpkı gül meyması ile gül arasındaki nisbet vardı. Meyvayı niçin çiçekten aşağı görmeliydi?

"Güzel kadın," diye mırıldandı.

"Kalçadan kalçaya ferah ferah bir metre gelir," dedi Julia.

"Onun güzellik üslûbu bu," dedi Winston.

Kolunu kolayca doladığı Julia'nın kıvrak belini tuttu. Kalçasından dizine kadar kızın böğrü böğrüne dayalı idi. Onların göğdesinden çocuk çıktığı olmıyacaktı. Asla yapamıyacakları tek şey bu idi. Sırrı, sadece ağızdan söyleyip, kafadan kafaya aktarabilirlerdi. Şu aşağıdaki kadının kafası yoktu. Yalnız kuvvetli kolları, sıcak gönlü, bereketli bağrı vardı. Acaba kaç çocuk dünyaya getirmiştir diye düşündü. Ferah ferah on beş tane olabilirdi. Onun bir geçici çiçek açma çağı olmuş, yaban gülü güzelliği belki bir yıl sürmüş; sonra tohumlanmış meyva gibi birden şişerek, sertleşmiş, kırmızılaşmış, kabalaşmış; derken ömrü önce çocuklar, sonra torunlar uğruna, otuz yıldan fazla durmadan çamaşırda, temizlikte, sökük dikmede, yemek pişirmede; süpürmede, cilâlamada, onarmada, temizlikte, çamaşırda tükenmişti. Sonunda hâlâ tünkü çağırıyordu. Kadına karşı duyduğu esrarlı saygı, baca külâhlarının arkasında uçsuz bucaksız uzayıp giden soluk gökyüzünün bulutsuz manzarasiyle nasılsa birbirine karışıyordu. Gökyüzü ha Avrasya'da, ha Doğuasya'da, ha burada, herkes için bir diye düşünmek ne tuhaftı. Hem gök kubbenin altındaki insanlar da gayetle birbirine eşti. Dünyanın bir başından bir başına, her tarafta tıpkı böyle, yüz milyonlarca, milyarlarca insan; kin ve yalan duvarlariyle ayrılmış, birbirinin varlığından habersiz, yine de aşağı yukarı tıpkı tıpkısına aynı

olan insanlar — hiçbir zaman düşünmesini öğrenmemiş, ama bir gün dünyanın altını üstüne getirecek kudreti gönüllerinde, bağırlarında, adalelelerinde yığıp duran insanlar. Ümit var idiyse, ayaktakımından ümit vardı! *Kitap*'ı sonuna kadar okumadan biliyordu ki, Goldstein'ın ileteceği kesin haber bu olmak gerekir. Gelecek, ayaktakımınındı. Ya sıraları gelince ayaktakımının kuracağı dünyayı o, yani Winston Smith, tıpkı Parti'nin dünyası kadar yadırgamıyacağına emin olabilir miydi? Evet; çünkü, o hiç değilse, aklı başında bir dünya olacaktı. Eşitliğin bulunduğu yerde akıl başta olabilir. Ergeç bu olacak, kuvvet şuur haline gelecekti. Ayaktakımı ölümsüzdü. Avludaki yavuz çehreye bakınca, ayaktakımının ölümsüz olduğundan şüphe edilemezdi. Eninde sonunda ayaktakımında uyanma olacaktı. Oluncaya kadar da, bin yıl bile sürse, Parti'nin paylaşmadığı ve öldüremediği diriliği ayaktakımı bedenden bedene aktararak, bütün makûs şartlara rağmen kuşlar gibi canlı kalacaktı..

"Hatırlıyor musun," dedi, "İlk gün, orman kenarında bize öten ardıç kuşunu?"

"Bize ötmüyordu ki," dedi Julia. "Kendi gönlünü hoş etmek için ötüyordu. O bile değil. Sadece ötüyordu."

Kuşlar türkü çağırıyor, ayaktakımı türkü çağırıyor; Parti türkü çağırmıyordu. Yer yüzünün dört bir yanında, Londra ile New York'ta, Afrika ile Brezilya'da, hudutlar ötesindeki esrarlı, yasak ülkelerde; Paris'in, Berlin'in sokaklarında, sonsuz Rus ovasındaki köylerde, Çin'le Japonya'nın pazarlarında — her tarafta, işten ve çocuk doğurmaktan canavara dönmüş o metin, yenilmek bilmez şahsiyet, doğumdan ölüme kadar didinerek, yine de türkü çağırarak ayakta duruyordu. O zorlu belle'rden günün birinde bir şuurlu insan dölü alınmak lâzımdı. Sizler ölü idiniz. Gelecek onlarındı. Ama, onlar nasıl vücutlarını canlı tutuyorsa,

siz de dimağınızı canlı tuttuğunuz takdirde, o geleceğe katılabilirdiniz. İki iki daha dört diyen gizli düsturu başkalarına ulaştırabilirdiniz.

Winston "Bizler ölüyüz," dedi.

Julia onun söylediğini "Bizler ölüyüz," diye, vazife gibi tekrarladı.

Demir gibi bir ses arkalarından "Sizler ölüsünüz," dedi.

Sıçrayıp birbirlerinden ayrıldılar. Winston'un içi donakaldı sanki. Julia'nın göz bebeği etrafındaki renkli halkayı saran akı görebiliyordu. Kızın yüzü, süte çalan bir sarılık bağlamıştı. Rujun her iki elmacık kemiği üzerinde hâlâ duran bulaşığı, alttaki ciltle hiçbir münasebeti yokmuşçasına göze batıyordu.

Demir gibi ses "Sizler ölüsünüz," diye tekrarladı.

"Resmin arkasında imiş," diye soludu Julia.

"Resmin arkasında idi," dedi ses. "Olduğunuz yerde kalın. Emir alıncaya kadar kıpırdamayın."

Başlıyordu. Nihayet başlıyordu. Birbirlerinin gözlerine gözlerini dikip bakmaktan başka yapacak şey yoktu. Kaçıp canlarını kurtarmak, iş işten geçmeden evden çıkmak— akıllarından bu türlü şeyler geçmedi. Duvardan gelen demir gibi sese karşı gitmeği düşünmek ne mümkün. Sürgü kolu çekilir gibi bir şaklama oldu. Kırılan cam şangırdadı. Resim yere düşmüş, arkasındaki telescreen meydana çıkmıştı.

"Şimdi bizi görebiliyorlar," dedi Julia.

"Şimdi sizi görebiliyoruz," dedi ses. "Odanın orta yerine, gelip durun. Arka arkaya vererek durun. Ellerinizi ensenizde kenetleyin. Birbirinize dokunmayın."

Birbirlerine dokunmuyorlardı ama, o, Julia'nın vücudunun titrediğini duyar gibi idi. Yahut bu sadece kendi vücunun titremesi idi. Dişlerinin çatırtısını güç belâ durdurabiliyorsa da, dizlerine hükmü geçmiyordu. Aşağıda, evin içinde, dışında çizme sesleri vardı. Avlu

insanla dolmuştu sanki. Taşlar üzerinde bir şey sürükleniyordu. Kadının şarkı söylemesi ansızın kesilmişti. Avluda çamaşır teknesi boydan boya fırlatılmış gibi uzun süren, teker meker bir tangırtı oldu. Sonra birbirine karışan öfkeli bağrışmalar, canı yanmış bir haykırma ile sona erdi.

Winston "Ev kuşatıldı," dedi.

"Ev kuşatıldı," dedi ses.

Julia'nın dişlerini kütürdeterek sıktığını işitti. Kız "Vedalaşsak daha iyi, galiba," dedi.

"Vedalaşsanız daha iyi," dedi ses. Ondan sonra, Winston'a evvelce duymuşluğu var gibi gelen, ince, terbiye görmüş, bambaşka bir ses söze karıştı: "Ha, hazır sözü buna getirdik madem, hatırımda iken, Al sana bir mum, git ışığında yatağa, al sana bir satır kafanı uçurmağa!"

Winston'un gerisinde, bir şey parçalanarak yatağın üstüne düştü. Bir el-merdiveninin başı pencereye kaldırılmış, çerçeveyi yararak çıkmıştı. Birisi pencereden içeri tırmanmakta idi. Dükkân merdiveni çizme hücumuna uğramıştı. Odaya, ayaklarında demir nalçalı çizme, ellerinde lobut, siyah üniformalı, güçlü kuvvetli adamlar dolmuştu.

Winston artık titremiyordu. Gözlerini bile zarzor kımıldatıyordu. Bir tek şeyin önemi vardı: Hareketsiz durmak; hareketsiz durup, size vurmaları için ellerine bahane vermemek! Düz, boksör avurdu içinde ağzı sadece yarıktan ibaret birisi, lobutunu baş parmağı ile şahadet parmağı arasında düşünceli düşünceli terazileyerek, karşısına dikildi. Winston onunla göz göze geldi. Eller arkada, yüz ve göğde tamamiyle meydanda iken, müdafaasız kalma duygusu enikonu dayanılmaz hal alıyordu. Adam beyaz dilinin ucunu çıkardı; dudaklarının bulunması gereken yeri yaladı. Sonra, geçti gitti. Bir şangırtı daha koptu. Birisi, masa-

nun üstünden billûr kâğıt üstlüğünü almış, şöminenin taşına çalarak parça parça etmişti.

Pastanın şekerden yapılma gül koncası gibi, mini mini yavruağzı renginde, büklüm büklüm mercan parçası, hasırın bir başından bir başına yuvarlandı. Oldum olası ne küçümencikti o, diye düşündü Winston, ne küçümencik! Gerisinden doğru soluma ile birlikte, ağır bir düşüş sesi geldi. Ayak bileğine, az kalsın muvazenesini kaybettirecek şiddette tekme yedi. Adamlardan biri Julia'nın arkasına, sinir şebekesinin olduğu yere, yumruğunu indirmiş; kızı marangoz cetveli gibi iki kat etmişti. Yerde dört dönüp, nefes almağa çabalıyordu. Başını milimetre olsun çevirmeği Winston'un gözü yemiyordu. Ama, kızın bereli, soluk soluğa yüzü bazı bazı onun görüş açısı içine giriyordu. Çektiği korku içinde bile kızın can acısını sanki kendi vücudunda duyabiliyordu. Öldürücü acı, buna rağmen, kızı tekrar nefes alma mücadelesinden daha az sıkıştırıyordu. Winston niye benzediğini biliyordu onun: müthiş, çok şiddetli bir acı ki, daima mevcut. Ama her şeyden önce nefes alabilmek gerektiği için, henüz hissedilemiyor. Sonra, adamlardan ikisi kızı dizleriyle omuzlarından kaldırıp, odadan dışarı çuval gibi götürdüler. Winston, onun sararmış, çarpılmış yüzünü, tepesinden aşağı bir an gördü. Gözleri kapalı idi; iki yanağında hâlâ biraz ruj bulaşığı vardı. Kızı son görüşü bu oldu.

Ölü gibi hareketsiz kaldı. Henüz ona vuran olmamıştı. Kendiliklerinden gelen, tamamiyle ilgi çekmez görünen düşünceler, kafasından fırt fırt geçmiye başladı. Bay Charrington'u yakalayıp yakalamadıklarını merak etti. Avludaki kadına acaba ne yaptılar diye merak etti. Fena halde çişi geldiğinin farkına vardı; daha iki üç saat önce yapmış olduğu için, biraz şaşırdı. Şömine rafındaki saatin dokuz, yani yirmi bir olduğuna dikkat eti., Fakat, ışık fazla kuvvetli gibi gel-

di. Ağustos akşamı, yirmi birde ortalık kararmaz mıydı? Eh, acaba Julia ile birlikte vakti şaşırmış olmasınlardı — saat bir devir yapasıya kadar uyuya kalıp ta, hakikatte ertesi sabahın sekiz otuzu iken, biz yirmi otuz sandı isek diye içine şüphe girdi. Ama bu düşüncenin peşine düşmedi. Sarmıyordu.

Kapı dehlizinde bir başka, daha hafif ayak sesi oldu. Bay Charrington odaya girdi. Siyah üniformalı adamların tavrı ansızın yumuşadı. Bay Charrington'un görünüşünde de, değişiklik vardı. Gözleri billûr kâğıt üstlüğünün parçalarına takıldı.

Dik dik "Toplayın bu kırıkları," dedi.

Adamın biri denileni yapmak üzere iğildi. Ondaki fena konuşan Londralı şivesi kaybolmuştu. Winston, telescreen'de birkaç dakika önce duyduğu sesin kimin sesi olduğunu birden anladı. Bay Charrington'un sırtında yine eski kadife ceketi vardı. Yalnız, evvelce enikonu ak olan saçı, siyahlaşmıştı. Gözlük de takmıyordu. Winston'a, hüviyetini inceler gibi, dik dik, bir tek bakış baktı. Sonra, onunla artık meşgul olmadı. Yine tanınabilecek halde idi ama, artık eski Charrington değildi. Vücudu dikleşmişti. Daha irileşmiş gibi duruyordu. Yüzü, sadece ufak tefek değişikliklere uğramış; fakat, bununla üzerine tepeden tırnağa bir başkalık gelmişti. Kara kaşlar daha az gürdü. Kırışıklar kalmamıştı. Yüzün bütün çizgileri farketmiş gibi idi. Burun bile kısalmıştı sanki. Otuz beşlik bir adamın, gözleri velfecri okuyan, soğuk tabiatlı sîması idi bu. Winston'un aklına geldi; ömründe ilk defa birine, Düşünce Polisi'nden olduğunu bilerek bakıyordu.

BÖLÜM III

I

Nerede bulunduğunu bilmiyordu. Tahmin olunabilirdi ki, Sevgi Bakanlığında idi. Gerçi, bundan emin olmağa imkân yoktu.

Pırıl pırıl beyaz, çini duvarları olan, yüksek tavanlı, penceresiz bir hücrede idi. Gizli lâmbalar burasını hararet yapmaz cinsten soğuk ışığa boğuyordu. Gereken havayı vermekle ilgili sandığı, pesten, devamlı bir vınlama vardı. Üzerine güç oturulacak genişlikte bir peyke, ya da kerevet, duvarı fırdolayı çeviriyordu. Yalnız, araya kapı, bir de kapının karşısına gelen uçta, oturma tahtası bulunmıyan aptest çanağı giriyordu. Her biri bir duvarda, dört tane telescreen vardı.

Karnı sinsi sinsi sancıyordu. Kapalı arabaya apar topar tıkarak, alıp götürdüklerinden beri sancısı vardı. Fakat, açtı da. Kemirir gibi örseliyen açlıktan içi eziliyordu. Yemek yiyişinin üstünden yirmi dört saat geçmiş olabilirdi. Otuz altı saat geçmiş olabilirdi. Tevkif ettiklerinde sabah mı, akşam mıydı? Hâlâ bilmiyordu. Belki hiçbir zaman bilmiyecekti. Tevkifinden bu yana yiyecek verilmemişti kendisine.

Daracık peykede ellerini dizi üzerine kavuşturmuş, kabil olduğu kadar sessiz sedasız oturuyordu. Şimdiden sessiz sedasız oturmayı öğrenmişti. Beklenmiyen hareketler yaptınız mı, telescreen'den bağırıyorlardı. Fakat, direten yemek arzusu gitgide bastırıyordu. Canı her şeyden ziyade bir parça ekmek istiyordu. Tulumunun cebinde tek tük ekmek kırıntısı olacağı aklına geldi. Hattâ, hürmetlice bir parça ekmek kabuğu bulunması bile mümkündü. Zaman zaman bir şey bacağını

gıdıklar gibi olduğu için öyle düşündü. Bak, araştır, diye dürten şeytan, sonunda korkusuna üstün geldi; elini cebine kaydırıverdi.

Bir ses, "Smith!" diye telescreen'den haykırdı. "6079 Smith W! Hücrelerde eller cepten çıkar!"

Yine elleri diz üzerine kavuşuk, sessiz sedasız oturdu. Buraya getirmeden, onu başka bir yere götürmüşlerdi. Devriyelerin kullandığı alelâde bir hapishane, ya da geçici tevkifhane olacaktı. Orada ne kadar kaldığını bilmiyordu. Her halde birkaç saat. Ne saat, ne de gün ışığı olmayınca vakti tahmin etmek güçtü. Gürültülü, kötü kokan bir yerdi burası. Koydukları hücre şimdi bulunduğu hücreye benziyordu. Lâkin gayet pisti; her zaman on on beş kişi dolduruyorlardı. Çoğu âdi suçlu idi. Ama, aralarında birkaç tane siyasî suçlu vardı. Hem korku, hem karnındaki sancı yüzünden etrafiyle pek ilgilenemiyecek kadar zihni meşguldü. Yine de Partili mahpuslarla ötekilerinin hal ve tavrı arasındaki şaşılacak farka dikkat etmiş, kirli vücutlar ortasında itile kakıla, sırtı duvara dayalı, sessiz sedasız oturmuştu. Partili mahpuslar daima sessizdi, ürkekti. Âdi suçlular ise, kimseye aldırış etmez görünüyorlardı. Muhafızlara hakaret savuruyor, eşyaları ellerinden alındığında vahşetle karşı koyuyor, yerlere müstehcen sözler yazıyor, esvaplarının gizli, esrarlı yerlerinden kaçak yiyecek çıkarıp yiyor, hattâ telescreen bozulan nizamı yeniden sağlamağa uğraştı mı, bağıra çağıra, onun sesinden bile baskın çıkıyorlardı. Öte yandan, bir kısmının muhafızlarla aralarından su sızmıyor gibi idi; onları takma lâkaplarla çağırıyor, tatlı dille kandırarak, kapıdaki gözetleme deliği arasından sigara koparmağa çalışıyorlardı. Muhafızlar da, âdi suçlulara, hoyrat davranmak zorunda kaldıklarında dahi, belli bir tahammül göstererek muamele ediyorlardı. Ekserisinin yollanacağını umduğu forsa kamplarının çok lâfı geçiyordu. Winston şu neticeyi çıkardı ki, tanıdık

peydahlayıp işinizi uydurmasını bildiniz mi, kanıtlar "zararsız"dı. Rüşvetin, iltimasın, şantajla para koparmanın türlüsü vardı; tabiata aykırı cinsî münasebetler vardı, fuhuş vardı; inbikle patatesten çekilmiş kaçak içki bile vardı. Güven istiyen mevkiler, yalnız âdi suçlulara, bilhassa çetecilerle kaatillere verilmişti. Bunlar âdeta bir zadegân takımı vücude getiriyordu. Bütün kirli işleri siyasîler görüyordu.

Mahpusların çeşitlisi habire geliyordu, gidiyordu: Uyuşturucu madde satanlar, hırsızlar, haydutlar, karaborsacılar, ayyaşlar, sürtükler. Ayyaşlardan bazısı öyle azılı idi ki, onları zaptetmek için öteki mahpuslar birleşmek zorunda kalıyorlardı. İri memeleri bıngıl bıngıl; dalaşıp çabalarken sarkmış olan ak saçları kalın kangallar halinde, altmışlık, muazzam bir kadın enkazını, birer ucundan tutmuş dört muhafız, içeriye tepine haykıra getirdi. Muhafızları tekmelemeğe çalışıyordu; kunduralarını, ayağından burktukları gibi çıkardılar. Kadını Winston'un kucağına çaprazlama boca ettiler. Az daha adamın kalça kemiklerini kırıyorlardı. Kadın belini doğrulttu; onlar çıkarken peşlerisıra "Hassi——— piçkuruları!" diye yaygarayı bastı. Sonra, düz olmıyan bir şey üzerinde oturduğunu farkederek, Winston'un dizlerinden sıranın üstüne kaydı, gitti.

"Af buyur ciciko," dedi, "Oturmazdım üstüne. Şu zibidiler koydu. Hanımefendiye nasıl muamele edilir bilmoorlar ki. Dii mi ama?" Durdu, göğsünü okşadı, geğirdi. "Kusura bakma," dedi. "Kendime malik diilim pek."

Öne doğru iğilip, yere bol bol kustu.

Gözleri kapalı, arkaya yaslanıp "Ha şöyle," dedi. "Hiç içinde bırakmağa gelmez, bana sorarsan. Midede taze taze iken çıkarmalı zaar."

Kendine geldi; dönüp Winston'a bir daha baktı. Ondan hemence hoşlanır gibi oldu. Kocaman kolunu

Winston'un omuzuna doladı; yüzüne bira ile kusmuk kokuyarak, onu kendine doğru çekti.

"Adın ne bakiim senin ciciko?" dedi.

"Smith," dedi Winston.

"Smith mi?" dedi kadın. "Taaf şey. Benim adım da Smith. Eh," diye içlene içlene sözünü tamamladı: "Anan olabilirim senin!"

Anam olabilir diye düşündü Winston. Kadın o yaşlarda, aşağı yukarı o yapıda idi. Forsalar arasında yirmi yıl kalınca, insanın biraz değişmesi muhtemeldi.

Winston'la başka görüşen olmamıştı. Âdi suçlular, Partili mahpusları şaşılacak kadar bilmezlikten geliyorlardı. Âdeta umursamaz bir hor görüşle onlara "polit"ler diyorlardı. Partili mahpuslar kiminle olsa konuşmaktan, hele birbirleriyle konuşmaktan çok korkar görünüyorlardı. Yalnız bir defasında, Partili iki kadın peyke üzerinde burun buruna iken, seslerin uğultusu arasında acele acele fısıldanan birkaç söz Winston'un kulağına çalındı. Bilhassa ne olduğunu anlamadığı "bir sıfır bir numaralı oda" denilen şeye telmih edildi.

Buraya getirilişinin üstünden iki üç saat geçmiş olabilirdi. Karnındaki sinsi sancı geçmiyordu. Ama kâh yatışıp, kâh kötüleşiyor; düşünceleri de, buna göre genişleyip daralıyordu. Kötüleşdiği zaman, sadece sancıyı, bir de yemek arzusunu düşünüyordu. Yatışdığı zaman, korkudan telâşa kapılıyordu. Başına gelecekler üzerinde öyle gerçek tahminler yürüttüğü anlar oluyordu ki, yüreği hop edip ağzına geliyor, nefesi kesiliyordu. İçinden, dirseklerine lobutların, baldırlarına demir nalçalı çizmelerin indiğini duyuyordu. Kendini yerde sürünür, merhamet dilemek için kırık dişleri arasından feryat eder görüyordu. Julia'yı güçlükle düşünüyordu. Zihnini onun üzerinde toplıyamıyordu. Onu seviyordu; onun sırrına ihanet etmiyecekti. Ama,

bu, aritmetik kaidelerini bilmesi kabilinden, malûm bir vakıa idi sadece. Ona karşı sevgi duymuyor, onun başına gelenleri bile güçlükle merak ediyordu. Titrek titrek ışıyan bir ümitle, O'Brien'ı daha sık sık düşünüyordu. Tevkif edildiğinden O'Brien'ın haberi olmalıydı. Kardeşlik teşkilâtı hiçbir zaman üyelerini kurtarmağa çalışmaz, demişti o. Traş bıçağı vardı ya. İmkân bulurlarsa, bıçağı gönderirlerdi. Muhafızlar hücreye koşturuncaya kadar, belki beş saniye geçerdi. Bıçak âdeta alazlayan bir soğuklukla içine işliyerek ısırır, onu tutan parmaklar bile kemiğine kadar kesilirdi. Her şey dönüyor dolaşıyor, Winston'un en ufak acıdan ürpererek büzülen bezgin vücuduna gelip takılıyordu. Eline fırsat geçse bile, bıçağı kullanacağına emin değildi. Sonu işkenceyle biteceğini bile bile dahi, bir on dakikalık ömre daha razı olarak, anbean yaşamak daha tabiî idi.

Bazen hücre duvarlarındaki çini tuğlaların sayısını hesaplamağa çalışıyordu. Hesap kolay olacaktı ama, bir noktada, ya da öbüründe, daima sayıyı şaşırıyordu. Nerede bulunduğunu, günün hangi vakti olduğunu daha sık sık merak ediyordu. Dışarının günlük güneşlik olduğu bir ara muhakkak görünüyor; hemen ardından, zifiri karanlık olması aynı derecede muhakkak geliyordu. Bu yerde ışıkların hiçbir zaman söndürülmiyeceğini içgüdü ile biliyordu. Karanlık basmıyan yerdi burası. O'Brien'ın bu kinayeyi niçin bilir göründüğünü şimdi anlıyordu. Sevgi Bakanlığında pencere yoktu. Hücresi, binanın orta yerinde, ya da dış duvariyle temas halinde olabilirdi. Zeminin on kat altında, ya da otuz kat üstünde olabilirdi. Kendini aklı sıra bir yerden bir yere götürerek ,çok yukarıda havalarda mı tünediğini, yoksa yerin tâ dibine mi gömüldüğünü, vücudunun sezişi ile tâyine çalışıyordu.

Dışarda askerce yürüyen çizmelerin çıkardığı bir ses oldu. Çelik kapı şırak edip açıldı. Genç bir subay

kapıdan içeri çakı gibi girdi. Tepeden tırnağa cilâlı güderi ile pırıldar görünüyordu. Soluk, asık yüzü balmumundan maskeyi andıran, biçimli siyah üniforma giymiş bir adamdı. Dışardaki muhafızlara, başında bulundukları mahpusu içeri almalarını işaret etti. Şair Ampleforth ayaklarını sürüyerek hücreye girdi. Kapı tekrar şırak edip kapandı.

Ampleforth, sanki çıkmak için başka bir kapı olacak diye aklından geçirir gibi, o yana bu yana tereddütlü bir iki hareket yaptı; sonra, hücrede yukarı aşağı dolaşmağa başladı. Winston'un orada olduğunun henüz farkına varmamıştı. Rahatsız olan gözlerini Winston'un başı hizasından bir metre kadar yukarıya, duvara dikmiş bakıyordu. Kundurasızdı. Kocaman, kirli parmakları, çoraplarındaki deliklerden dışarı çıkıyordu. Günlerdir traş yüzü de görmemişti. Elmacık kemiklerine kadar, fırça gibi sert bir sakal çehresini örtüyor; ona, iri, mecalsiz göğdesi, sinirli hareketleri yanında, tuhaf kaçan bir habis hali veriyordu.

Winston üstündeki uyuşukluğu biraz attı. Ampleforth'la konuşmalı, telescreen'in çığrışmasını göze almalıydı. Traş bıçağını Ampleforth taşıyor diye de kabul edilebilirdi.

"Ampleforth," dedi.

Telescreen'de çığrışma olmadı. Hafifçe irkilen Ampleforth, duraladı. İyice görmek için gözleri yavaş yavaş Winston'un üzerinde ayarlandı.

"Vay Smith!" dedi. "Sen de ha!"

"Niye tıkıldın içeri?"

"Doğrusunu istersen—" Winston'un karşısındaki peykeye ecişbücüş oturdu. "Suç, olmuşu bitmişi bir tane.. Öyle değil mi?"

"İşledin mi ki sen?"

"İşlemişim zahir."

Elini alnına koydu, bir şey hatırlamağa çalışır gibi bir lâhza şakaklarını bastırdı.

Belli belirsiz "Böyle şeyler oluyor," diye başladı. Başını kaldırıp Winston'a bakarak "Tek hâdise hatırlıyabildim— ihtimali olan tek hâdise. Şüphesiz, düşüncesizlik ettim. Kipling'in şiirlerini çıkarıyorduk.. son şeklini almış bir baskısını.. Mısram birinin sonunda 'Mevlâ' kelimesini olduğu gibi bıraktım. Ne yapayım!" diye enikonu hışımla sözün arkasını getirdi. "Mısraı değiştirmek imkânsızdı. Kafiye 'asâ' idi. Düşün. Bütün dilde 'asâ'ya uyan topu topu on iki tane kafiye var. Günlerce kafa yordum. Başka kafiye *yoktu.*"

Yüzündeki ifade değişti. Üzüntü kayboldu. Bir an için halinden hayli hoşnut görünüdü. Âdeta bir yüksek zekâ sıcaklığı, işe yaramaz bir hakikat keşfetmiş bilgiçin sevinci, kirin, pasın, fırça gibi saçların içinden ışıldıyarak belirdi.

"Hiç aklımdan geçti mi," dedi, "bütün İngiliz şiir tarihi, İngiliz dilindeki kafiye yokluğu yüzünden güdük kalmıştır?"

Hayır, bu dikkate değer düşünce Winston'un aklından geçmemişti. Hem şu vaziyette bunu ne pek önemli görüyor, ne ilgi çekici buluyordu.

"Saat ne sularda biliyor musun?" dedi.

Ampleforth yeniden ürküp, afallar gibi oldu. "Saati pek düşünmedimdi. Ben tevkif edileli — iki gün oldu belki — belki üç." Bir yerde sanki pencere bulunacağını umar gibi, gözleri duvarlar üzerinde çırpmarak dolaştı. "Burada gece ile gündüzün farkı yok. Vakit nasıl hesaplanabilir, bilmem."

Birkaç dakika salkım saçak konuştular. Sonra, görünürde sebep yokken, telescreen'den kopan çığlık, susun dedi. Winston, ellerini kavuşturup, sessiz sedasız oturdu. Cüsseli olan Ampleforth, dar peykede rahatça oturamıyor; ince uzun ellerini kâh bir dizine, kâh ötekine dolayarak, o yana bu yana bidüziye kımıldıyordu. Telescreen, kıpırdama diye haykırdı. Vakitler geçiyordu. Yirmi dakika, bir saat — kestirmek güçtü. Dışarıda

bir daha çizme sesi oldu. Winston'un içi cız etti. Bundan sonra, hemen sonra, belki beş dakika içinde, belki şimdi çizmeler gıcırdadı mı, sıra ona geldi demekti.

Kapı açıldı. Soğuk yüzlü genç subay hücreden içeriye ayak attı. Ufak bir el hareketiyle Ampleforth'u gösterdi.

"101 numaralı oda," dedi.

Ampleforth muhafızların arasında zövül zövül yürüyerek çıktı. Yüzü belli belirsiz karışmıştı ama, ne olduğunu anlıyamamıştı.

Uzun gibi gelen bir zaman geçti. Winston'un karnındaki sancı yeniden tepreşmişti. Birbirine eş sıra sıra deliklere tekrar tekrar düşen bir top gibi, dimağı aynı iz üzerinde döne döne, sölpüyordu. Kafasında hepsi hepsi altı düşünce vardı: Karnındaki sancı; bir parça ekmek; kan ve çığlık; O'Brien; Julia; traş bıçağı. Bağırsaklarını bir ıspazmoz daha tuttu. Sakil çizmeler yaklaşıyordu. Kapı açılırken, gelen hava dalgası keskin bir soğuk ter kokusu getirdi. Hücreden içeri Parsons yürüdü. Üstünde haki kumaştan kısa pantalonla, spor gömlek vardı.

Bu defa, Winston kendini unutacak kadar korkup apışmıştı.

"*Sen* burada ha!"

Parsons, Winston'a, sadece perişan bir bakış baktı. Ne ilgilenmiş, ne afallamıştı. Besbelli hareketsiz durmak elinden gelmediği için, bir aşağı bir yukarı silkine silkine yürümeğe başladı. Her düz tutuşunda, tombul dizlerinin titrediği meydanda idi. Gözleri, fal taşı gibi açılıp, kalmıştı. Orta taraflarda bir şeye uzun uzun bakmaktan kendini alamıyordu sanki.

"Ne sebepten tıktılar içeri?" dedi Winston.

Parsons neredeyse hüngür hüngür ağlıyacaktı; "Düşüncesuçundan!" dedi. Ses perdesinde hem mücrimliğinin tam itirafı, hem böyle bir kelime bana uygulanabilir mi gibi âdeta inanmazlıktan gelen korku

beliriyordu. Winston'un karşısına geçip durdu; yana yakıla yalvarmağa başladı. "Adamım, vurmazlar beni, değil mi? Ne dersin? Sahiden bir şey yapmadınsa vurmuyorlar ki — Alt tarafı elde olmıyan düşünceler? Hak yemeden dâvasını görüyorlar insanın, biliyorum. Puh, o cihetten inanırım onlara! Sicilimden haberleri olacaktır, değil mi? Nemene adam olduğumu bilirsin *sen*. Kendime göre fena adam değilimdir. Bittabiî, kafalı değilim ama, tutuluğumu koparırım. Parti uğruna elimden geleni ardıma komadım. Değil mi ama? Beş sene ile yakayı kurtarırım, ha, ne dersin? Bilemedin, on sene ile. Benim gibisinin forsalar kampına epey hayrı dokunabilir. Bir kerecik sapıttım diye beni vurmazlar a?"

"Suçlu musun?" dedi Winston.

Parsons kulköle olur gibi telescreen'e baktı. "Elbette suçluyum!" diye bağırdı. "Partinin, bir mâsumu tevkif edeceği düşünülmez ki, değil mi? ha?" Kurbağayı andıran yüzü daha sükûnet buldu. Hattâ, biraz müteassıp bir eda aldı. Vecize söyler gibi, dokunaklı, "Düşüncesuçu müthiş bir şey, ahbap," dedi. "Sinsî sinsi.. İnsanı gafil avlıyor. Beni nasıl avladı, bilir misin? Uykuda! Hakikaten öyle. Didinir durur, payıma düşeni yapmağa çalışırdım işte— Kafamda kötülük bulunduğunu ne bileyim. Derken, uykumda başlamışım konuşmağa. Duymuşlar. Ne söylemişim, biliyor musun?"

Tıbbî sebeplerle ayıp lâf etmek zorunda kalanlar gibi, sesini alçalttı.

"'Kahrolsun Koca Ağabey!' Ya, öyle demişim! Anlaşılan, tekrar tekrar demişim. Söz aramızda ahbap, ben, işi azıtmadan yakalandığıma memnunum. Mahkeme karşısına çıkınca, ne diyeceğim, biliyor musun? 'Teşekkür ederim,' diyeceğim, 'İş işten geçmeden beni kurtardınız; teşekkür ederim size.'"

Winston "Kim ele verdi seni?" dedi.

Mahzun mahzun öğünür gibi, Parsons "Minimini kızım," dedi. "Anahtar deliğinden dinlemiş. Söylediğimi duymuş; hemen ertesi gün devriyelere yakalattı. Yedi yaşında afacan ama, az açık göz değil ha? Ona bu yüzden garaz bağlamıyorum. Doğrusu, koltuklarım kabarıyor. Her halde, hamiyetten yana kızı kusursuz yetiştirdiğim belli."

Helâ çanağına, üst üste, arzulu arzulu göz attı; yukarı aşağı silkine silkine birkaç hareket daha yaptı. Sonra, kısa pantalonunu sökercesine birden aşağı çekti.

"Kusura bakma ahbap," dedi. "Tutamıyorum kendimi. Beklemekten oluyor."

Kocaman kıçını aptest bozacak çanağa yerleştirdi. Winston elleriyle yüzünü kapadı.

Telescreen'deki ses "Smith!" diye haykırdı. "6079 Smith W! Aç yüzünü. Hücrelerde yüz örtmek yok."

Winston yüzünü açtı. Parsons helâyı sesli sesli, bol bol kullandı. Sonra, su tertibatının bozuk olduğu meydana çıktı. Ardından, hücre saatlerce fena fena koktu.

Parsons'u götürdüler. Çok mahpuslar, esrarlı şekilde gelip gitti. Bir tanesi, kadındı; "101 numaralı oda"ya yolladılar. Winston dikkat etti, bu sözü duyunca kadının yüzü çekilip büzülmüş, renkten renge girer gibi olmuştu. Winston buraya getirildiğinde vakit sabah idiyse, bir zaman geldi ki, öğle üstü olmak gerekirdi. Öğle üstü idiyse getirilişi, şimdi vakit gece yarısı olmak lâzımdı. Hücrede kadınlı erkekli altı mahpus vardı. Hepsi, pek sessiz sedasız oturuyordu. Winston'un karşısında yüzü tıpkı iri, zararsız kemirici hayvanı andıran çenesiz, dişlek yüzlü bir adam oturuyordu. Şişman, rengârenk yanaklarının altı torba gibi sarkıyordu. Oralarına ufak tefek nevale sıkıştırmış olması akla gelmiyor değildi. Uçuk kurşunî renkteki

gözleri, ürkek ürkek, çırpınarak çehreleri dolaşıyor; birinin gözüne rastladı mı, hemen geri çevriliyordu.

Kapı açıldı; bir başka mahpusu getirdiler. Winston onu görünce bir an tepeden tırnağa ürperdi. Gelen makinist, ya da teknisyen falan olabilirdi. Hususiyeti bulunmıyan, bayağı halli bir adamdı. İnsanı hayrete düşüren, yüzünün sıskalığı idi. Kafatasına benziyordu. Zayıflıktan, ağzı ile gözleri nisbetsiz derecede büyük görünüyordu. Gözlerde, sanki birine karşı, bir şeye karşı kıyasıya, yatışmak bilmez hınç dolu idi.

Adam, Winston'un ilerisine, peykeye oturdu. Winston ona bir daha bakmadığı halde, işkence çekmiş, kafatasına benzer surat, tam gözü önünde imiş gibi, zihninde canlı duruyordu. Birdenbire işin içyüzünü kavradı. Adam açlıktan ölüyordu. Hücredekilerin hepsinin aklından bu hemen aynı zamanda geçer gibi idi. Peyke çevresinde boydan boya pek cansız bir kımıldama vardı. Çenesiz adamın gözleri habire kafatası suratlı adama doğru çırpınıyor; sonra, suçlu suçlu öteye çevriliyor; sonra, karşı konulmaz bir cazibe ile, yine ona doğru sürükleniyordu. Derken, çenesiz adam oturduğu yerde durmadan kıpırdamağa başladı. Nihayet ayağa kalktı; lambur lumbur, sağa sola sallanarak hücrede bir uçtan bir uca yürüdü. Tulumunun ceplerini araştırdı. Utancından şaşkın şaşkın, kafatası suratlı adama kirli bir ekmek parçası uzattı.

Telescreen, öfkeli, kulağı sağır edecek bir gürleyiş gürledi. Çenesiz adam, olduğu yerde sıçradı. Kafatası suratlı adam, bu ihsanı geri çevirdiğini bütün âleme göstermek ister gibi, ellerini fırlatırcasına, çarçabuk arkasına indirmişti.

"Bumstead!" diye gürledi ses. "2713 Bumstead J. At o ekmek parçasını."

Çenesiz adam, ekmek parçasını yere salıverdi.

"Olduğun yerde kal," dedi ses. "Yüzünü kapıya dön. Hiç kımıldama."

Çenesiz adam söylenini yaptı. Zaptedemediği torbamsı koca yanakları tirtir titriyordu. Kapı trak edip açıldı. Genç subay içeri girdi; kenara doğru adım atarken, arkasından, kollariyle omuzları pek iri, boybos fukarası, bodur bir muhafız peyda oldu. Çenesiz adamın karşısına dikildi. Sonra, subayın işareti üzerine, muhafız göğdesinin olanca ağırlığı ile, çenesiz adamın tam ağzına müthiş bir vuruş vurdu. Bunun şiddeti adamı sanki yerden kesip, fırlatmıştı. Hücrenin öbür başına savrulan vücudu, helânın oturma yeri tabanına çarpıp kaldı. Ağzından burnundan koyu kan sızıyordu. Darbeden bir ara sersemlemiş gibi yattı kaldı. Pek hafiften çıkardığı ağlamaklı ses, ya da viyaklama şuursuz gibi idi. Sonra yuvarlanarak, sallana sallana, ellerinin, dizlerinin üzerine kalktı. Iğıl ığıl inen kan ve salya içindeki ağzından iğreti bir diş takımının iki yarısı düştü.

Mahpuslar ellerini dizleri üzerine kavuşturmuş, pek sesiz sedasız oturuyorlardı. Çenesiz adam, tekrar kendi yerine tırmandı. Bir yanağının alt kenarındaki et kararıyordu. Ağzı, ortası siyah delikli, kiraz renginde, biçimsiz bir külçe halinde şişmişti. Zaman zaman, tulumunun göğsüne biraz kan damlıyordu. Kurşunî gözleri her zamankinden daha suçlu, çehreden çehreye yine çırpınarak dolaşıyor; uğradığı zilletten ötürü ötekilerce ne derece hakir görüldüğünü sanki keşfe uğraşıyordu.

Kapı açıldı. Subay ufak bir işaretle kafatası suratlı adamı gösterdi.

"101 numaralı oda," dedi.

Winston'un yanıbaşında, can çekişir gibi bir soluma, bir hercümerç oldu. Adam, gerçekte, ellerini birbirine kenetliyerek, kendini diz üstü yere atmıştı.

"Yoldaş! Subay!" diye bağırdı. "Beni oraya götürmeniz şart değil ki! Size olanı biteni zati söylemedim mi? Daha nedir bilmek istediğiniz? İkrar etmiye-

ceğim şey var mı? Yooo! Yalnız ne olduğunu diyiverin. Hemencecik ikrar edeyim. Yazın, altına imzamı koyayım.— Ne olursa olsun! 101 numaralı oda olmasın da!"

"101 numaralı oda," dedi subay.

Adamın zaten pek uçuk olan benzi, Winston'un bağlıyabileceğine aklının kesmediği bir renk bağladı. Hiç ötesi yok, hilâfsız, yeşil soyundan bir renk.

"Bana ne yaparsanız yapın!" diye haykırdı. "Haftalardır aç bırakıyorsunuz beni. Bitirin şunu, öleyim. Vurun beni. Asın beni. Yirmi beş seneye hüküm giydirin. Ele vermemi istediğiniz başka kimse var mı? Sadece kim olduğunu söyleyin, her istediğinizi anlatacağım. Kim olursa olsun, onlara ne yaparsanız yapın sıra gelir bana. Karım, üç te çocuğum var. En büyüğü altısını doldurmadı. Topunu birden alın, gözümün önünde boğazlayın. Durur, seyrine bakarım. Ama, 101 numaralı oda olmasın!"

"101 numaralı oda," dedi subay.

Sanki yerine bir başkasını kurban edebileceğini düşünür gibi kendinden geçerek, sıra sıra öbür mahpuslara bakındı. Gözleri, çenesiz adamın paralanmış suratına takıldı, kaldı. Zaif kolu ile ileri doğru hamle etti.

"Beni değil, onu götürmek lâzım," diye bağırdı. "Suratı patladıktan sonra, ne dediğini duymadınız. Bırakın da, dediklerini kelimesi kelimesine söyliyeyim size. Parti'nin aleyhinde olan ben değilim, *odur*." Muhafızlar öne doğru adım attılar. Adamın sesi yüksele yüksele çığlık halini aldı. "Onu duymadınız!" diye tekrarladı. "Telescreen'de bir arıza oldu da. İstediğiniz *odur*. Onu götürün, beni değil!"

Güçlü kuvvetli iki muhafız, kollarından yakalayıp götürmek için üstüne çullanmıştı. Lâkin, tam o lâhza kendini boydan boya hücre zeminine fırlattı; peykeyi tutan demir ayaklardan birini yakaladı. Hayvan gibi, sözsüz bir uluma tutturmuştu. Muhafızlar, burkup ayır-

mak için ona yapıştılar. Şaşılacak kuvvetle sarılmış, bırakmıyordu. Belki yirmi saniyedir çekiyordular. Mahpuslar, ellerini dizleri üzerine kavuşturmuş, dosdoğru önlerine bakıyor; sessiz sedasız oturuyorlardı. Uluma kesildi. Adamın demire yapışmaktan gayrı şeye nefesi kalmamıştı. Derken, başka türlü bir bağırış oldu. Muhafızın çizmesiyle gelen tekme, bir elinin parmaklarını kırmıştı. Onu, sürükliyerek ayağa kaldırdılar.

"101 numaralı oda," dedi subay.

Ezilen elini usulca tutarak, sarsak sarsak yürüyen adamı, önüne düşüp, dışarı çıkardılar. Başı sarkmış, bütün mücadele ruhu kaybolmuştu.

Uzun zaman geçti. Kafatası suratlı adamı götürdüklerinde gece yarısı idiyse, şimdi sabah olmuştu. Sabah idiyse, ikindi vakti gelmişti. Winston yalnızdı. Saatlerdir yalnız kalmıştı. Oturmaktan dar peyke öyle batıyordu ki, ikide bir ayağa kalkıyor; telescreen'den azar işitmeden dolaşıyordu. Ekmek parçası, hâlâ çenesiz adamın attığı yerde duruyordu. İlkin ona bakmamak çetin gayret istiyordu ama, birazdan açlık yerini susuzluğa bıraktı. Yapış yapış olan ağzının hiç tadı yoktu. Vınlama sesi, değişmek bilmeyen beyaz ışık, başında âdeta bir bayginlık, bir boşluk hissi yaratıyordu. Kemiklerinin sızısına dayanamıyarak, ayağa kalkıyor; ayakta durmağa güvenemiyecek kadar başı dönünce, kalkmasiyle yeniden oturuvermesi hemen hemen bir oluyordu. Vücut hislerine biraz hâkim oldu mu korku geri geliyordu. Bazen, sönen bir ümitle O'Brien'ı düşünüyordu. Şayet yiyecek verdikleri olursa, bıçağı yemeğinin içine saklıyarak getirecekler diye düşünülebilirdi. Daha sisli puslu Julia'yı düşündü. Kimbilir nerelerde, belki Winston'dan daha ıstırap içinde idi. Şu anda can acısından feryat ediyor olabilirdi. Düşündü: "Kendi acımı iki katına çıkarmakla Julia'yı kurtaramam kabil olsa, yapar mıyım bunu? Evet, yaparım."

Ama, bu, aklın bir kararından ibaretti; verilmesi gerektiğini bildiği için, verilen bir karar. Kararı, hissiyle kavrıyordu. Bu yerde hissiniz can acısını, bir de acıyı önceden bilmesini kavrar, başka şey kavrıyamazdı. Kaldı ki, düpedüz acı çekerken bunun her ne sebeple olursa olsun, artmasını dilemek mümkün mü idi? Ama bu soru, henüz cevaplandırılacak gibi değildi.

Çizmeler yine yaklaşıyordu. Kapı açıldı. İçeri O'Brien girdi.

Winston irkilip ayağa fırladı. Gördüğünün üzerinde yaptığı sarsıntı, onda ihtiyat diye bir şey bırakmamıştı. Yıllardan beri, ilk defa, telescreen'in varlığını unutuyordu.

"Siz de tutuldunuz ha!" diye bağırdı.

O'Brien enikonu üzülür gibi, hafifçe takılarak "Hanidir ben tutulalı," dedi. Kenara doğru adım attı. Arkasından, elinde uzun, siyah lobut bulunan, geniş göğüslü bir muhafız ortaya çıktı.

O'Brien "Bunu biliyordun Winston," dedi. "Kendini aldatma. Elbette biliyordun— Daima biliyordun."

Evet, şimdi anlıyordu; bunu daima bilegelmişti. Ama, onu düşünecek vakit yoktu. Gözlerinin görüp görebildiği, muhafızın elindeki lobuttu. Nereye olsa inebilirdi: tepeye, kulak tozuna, pazıya, dirseğe—

Dirsek! Darbe yiyen dirseği öteki eliyle yakalıyarak; hemen hemen inme inmiş gibi, diz üstü çökmüştü. Ne varsa patlayıp, sarı ışık haline gelmişti. Bir vuruşla bu kadar canı yanacağını havsala almazdı, almazdı havsala! Işık berraklaştı. İkisini de görebiliyordu. Yukarıdan aşağı onu süzüyorlardı. Muhafız, kıvranışına gülüyordu. Her halde bir soru cevaplanmıştı. Âlemde, ne sebeple olursa olsun, can acım artsın diyemezdiniz. Can acısı için dileyebileceğiniz tek şey dinmesi idi. Dünyada bir yerin acıması kadar kötü şey yoktu. Kullanamaz olduğu sol kolunu boşu boşuna tutuyor; yerde kıvrılıp bükülüyor; bir yandan can acısı karşısında

kahramanlık yok, kahramanlık yok, diye tekrar tekrar düşünüyordu.

II

Vücuduna asker karyolası gibi gelen bir şey üstünde yatıyordu. Yalnız, bunun yerden boyu asker karyolasına nazaran daha yüksekti. Sonra Winston kımıldıyamıyacak tarzda aşağıya tesbit edilmişti. Her zamankinden kuvvetli görünen ışık, yüzüne vuruyordu. Yanıbaşında, O'Brien ayakta duruyor; dikkatle ona bakıyordu. Öbür yanında, enjeksiyon iğnesi tutan beyaz ceketli bir adam durmakta idi.

Gözleri açıldıktan sonra dahi, etrafını ucun ucun anlıyordu. Bu odaya her veçhile başka bir âlemden, pek çok aşağısında, âdeta su altındaki bir âlemden, yüze yüze çıktığını sanıyordu. Dipte ne kadar kaldığını bilmiyordu. Tevkif ettikleri andan beri, ne karanlık, ne gün ışığı görmüştü. Üstelik, hâtıraları devamlı değildi. Öyle zamanlar olmuştu ki, şuur, hattâ uykudakine benzer şuur tamamiyle durmuş, boş geçen bir moladan sonra tekrar çalışmağa başlamıştı. Fakat, molaların günlerden, haftalardan mı, sadece saniyelerden mi meydana geldiğini bilmeğe imkân yoktu.

Dirseğe inen o ilk darbe ile kâbus başlamıştı. Daha sonra anlıyacaktı; o sırada olup bitenlerin hepsi, başlangıçtan; usul icabı hemen bütün mahpusların tâbi tutulması âdet olmuş bir soruşturmadan ibaretti. Casusluk, baltalama gibi ulam ulam suçlar vardı şi, bunları herkes tabiî olarak ikrar etmek zorunda idi. İşkence sahiden yapılıyordu, ikrar ise merasimdi. Kaç kere dayak yediğini, dayakların ne kadar sürdüğünü hatırlamıyordu. Daima, üstüne, siyah üniformalı beş altı adam birden hücum ediyordu. Kâh yumruktu inen, kâh lobut, kâh çelik çubuk, kâh çizme. Zaman oluyor, vuruşları savuşturmak üzere, sonsuz, ümitsiz bir çaba-

lama ile, vücudunu o yana bu yana iğip büküyor; kaburga kemiklerine, karnına, dirseklerine, incik kemiklerine, kasıklarına, hayalarına, belkemiğinin köküne, vuruş üstüne vuruş davet etmekle kalıyor; yerde, hayvan gibi utançsız yuvarlanıyordu. Zaman oluyor, bu böylece sürüp gidiyor; sonunda, gaddarlık gelen, alçaklık gelen, affedilmez gelen şey, muhafızların döğmeğe devam etmeleri olmuyor, kendiliğinden zorla bayılmamak oluyordu. Zaman oluyor, sinirleri öyle boşanıyordu ki, dayak başlamadan dahi, merhamet dileyerek bağırmağa başlıyor; vurmak için geri çekilen yumruğu sadece görmesi, ortaya döktüğü hakiki ve hayalî pek çok suç ikrarında bulunmasına yetiyordu. Yine zaman oluyor, hiçbir şey ikrar etmemek azmi ile başlıyor; her kelimeyi can acısından solurken zorla ağzından almak gerekiyordu. Sonra zaman oluyor, ikisi ortası uzlaşmayı hafifçe deneyor; kendi kendine "İkrarda bulunacağım ama, daha değil. Acı, tahammül edilmez hal alıncaya kadar dayanmalıyım. Üç tane daha vursunlar, iki tane daha vursunlar. İstediklerini o vakit söyliyeceğim onlara," diyordu. Bazen, dayak yemekten ayakta güç durabiliyor; derken bir hücrenin taş zeminine patates çuvalı gibi fırlatılıyor, birkaç saat kendini toparlasın diye bırakılıyor; sonra, hücreden çıkarılıp, yeniden döğülüyordu. Daha uzun süren kendine gelme devreleri de vardı. Daha çok uykuda, ya da sersem sersem geçtiğinden, bunları duman içinde gibi hatırlıyordu. Bir hücre hatırlıyordu; duvardan çıkan kerevete benzer bir tahta karyolası, yıkanmak için tenekeden leğeni, sıcak çorba ile ekmekten, ara sıra da kahveden ibaret yemeği vardı. Çenesini kazıyıp, saçını kesmeğe gelen suratsız berberi; nabzına bakan, hafif hafif vurarak reflekslerini yoklıyan, göz kapaklarını çeviren, kırık kemik var mı diye sert parmaklarını üstünde gezdiren, uyutmak için koluna iğne yapan, beyaz ceketli, vazi-

fesinden başka şey bilmeyen, sevimsiz adamlar hatırlıyordu.

Dayaklar gitgide seyrekleşti. Daha çok tehdit olarak kaldı; verdiği cevaplar tatmin etmedi mi, her an içine salınabileceği bir korku haline geldi. Onu sorguya çekenler, artık siyah üniformalı insan azmanları değil, Parti aydınları idi; tez canlı, pırıl pırıl gözlüklü, ufak tefek, toparlak kimselerdi. Hiç durmadan, on on iki saat — orasını kesitiremediğini sanıyordu — süren devreler boyunca yedek değiştirerek, Winston'un üzerinde uğraşıyorlardı. Bu şimdi sorguya çekenler canının vira hafifçe yanmasının icabına bakıyorlardı ama; başlıca bel bağladıkları, can yakma değildi. Yüzünü tokatlıyor, kulağını büküyor, saçını çekiyor, tek ayak üstünde durduruyor, çiş etmesine izin vermiyor, gözleri sulanıncaya kadar yüzüne kamaştırıcı ışıklar tutuyorlardı. Lâkin, bundan maksat, sırf onu küçük düşürerek, tartışma ve muhakeme gücünü yok etmekti. Ellerindeki asıl silâh, saatler saati süzüp giden o amansız sigaya çekişti. Hem utançtan, hem sinir yorgunluğundan ağalayasıya kadar, Winston'un kabahatini yakalıyor, ona tuzaklar kuruyor, söylediği her şeyden yanlış mâna çıkarıyor, her adımda yalanla, kendi kendini nakzetmekle onu suçlandırıyorlardı. Bazen, tek bir oturumda, beş altı kere ağladığı oluyordu. Çoğu zaman, ona, bağıra bağıra söğüyorlar; her kekeleyişte, tekrar muhafızların eline bırakırız, diye gözdağı veriyorlardı. Ama, bazen, birdenbire teranelerini değiştiriyorlardı; onu yoldaş diye çağırıyor; İngsos ve Koca Ağabey adına yalvarıyorlardı; şimdibile Parti'ye bağlılığının ettiği kötülüğün çözülmesini isteyecek kadar kalıp kalmadığını, hazin hazin soruyorlardı. Saatlerce sorgu sualden sonra, sinirleri harap olunca, bu yalvarışla dahi, burnunu çeke çeke ağlar hale gelebiliyordu. Muhafızların çizmeleriyle yumruklarına nazaran, bu habire kusur bulup dırdır eden sesler, onu, sonunda

daha bütün bütün yıktı. Her istenimi söyliyen bir ağızdan, imzalayan bir elden ibaret kaldı. Biricik kaygısı, neyi ikrar etmesini istiyorlarsa onu bulup, tekrar yıldırma başlamadan, çabucak ikrar etmekti. Kalburüstü Parti üyelerinin öldürülüşünü, isyana kışkırtan risalelerin dağıtılışını, devlet parasının zimmete geçirilişini, askerî sırların satılışını, her çeşit baltalama hareketlerini ikrar etti. Tâ 1968 de Doğuasya hükûmetinden ücret alan bir casus olduğunu ikrar etti. Din, iman sahibi bulunduğunu; sermayeciliğin hayranı, ve cinsî sapık olduğunu ikrar etti. Karısını öldürdüğünü ikrar etti. Karısının hâlâ hayatta olduğunu ise biliyordu; kendisini sorguya çekenlerin de bilmesi lâzım gelirdi. Yıllardır Goldstein'la bizzat temas halinde bulunduğunu; öteden beri tanıdıklarından hemen hepsinin katıldığı bir gizli teşkilâtta üye olduğunu ikrar etti. Her şeyi ikrar edip, herkesi bulaştırmak daha kolaydı. Kaldı ki, bir bakıma bunlar baştan aşağı doğru idi. Parti'ye düşman kesildiği doğru idi. Parti ise, düşünce ile fiil arasında fark gözetmiyordu.

Bir başka türlü hâtıralar da vardı. Çepeçevre karanlığa bürünmüş resimler gibi, birbiriyle bağlıntısı olmadan, zihninde beliriyordu.

Bir çift gözden başka şey göremediği için, karanlık ta, aydınlık ta olabilecek bir hücrede bulunuyordu. Elaltında, kolayda, âletimsi bir şey, yavaş yavaş, muntazam şekilde tık tık ediyordu. Gözler gitgide büyüyüp, daha çok ışıldıyordu. Birdenbire, oturduğu yerden havalandı; gözlerin içine daldı; yutulup gitti.

Göz kamaştıran ışıklar altında, saat kadranlariyle çevrili bir iskemleye kayışla bağlanmıştı. Beyaz ceketli bir adam kadranları okuyordu. Dışarıda, kuvvetli çizme gıcırtısı oldu. Kapı şırak diye açıldı. Arkasında iki muhafız gelen, mum yüzlü subay, asker yürüyüşü ile içeri girdi.

"101 numaralı oda," dedi subay.

Beyaz ceketli adam yüzünü dönmedi. Winston'a da bakmadı. Sadece saat kadranlarına bakıyordu.

Parlak, altın rengi ışıklar içinde kilometre genişliğinde muazzam bir koridorda yuvarlanıyor; kahkahadan kırılıp, avazı çıktığı kadar bağırarak, itiraflarda bulunuyordu. Her şeyi, hattâ işkence altında saklamağa muvaffak olduklarını dahi ikrar ediyordu. Hayatının tekmil tarihçesini, onu zati bilen bir dinleyici kümesine, anlatıyordu. Beraberinde muhafızlar, öbür sorguya çekenler, beyaz ceketli adamlar, O'Brien, Julia, Bay Charrington vardı. Hep birlikte koridorda yuvarlanıyor, kahkahalarla çığrışıyorlardı. Gelecekte gömülü duran müthiş bir şey her nasılsa atlanmış, vukubulmamıştı. Her şey yolunda idi. Can acısı yoktu artık. Hayatının en hurda tafsilâtı açığa vurulmuş, anlaşılmış, bağışlanmıştı.

O'Brien'ın sesini duyduğuna hem emin, hem değildi; öylece, tahta karyoladan kalkmağa davranıyordu. Sorguya çekilişinin devamınca, O'Brien'ı görmemişti. Ama, görebildiği mesafenin hemen dışında, o yanıbaşındadır hissine kapılmıştı. Her şeyi çekip çeviren O'Brien'dı. Muhafızları Winston'un üzerine saldırtan da, onu öldürmelerine engel olan da O'Brien'dı. Winston'un can acısından ne zaman çığlık koparacağına, ne zaman dinlenmeğe bırakılacağına, ne zaman yemek yedirileceğine, ne zaman uyuyacağına, koluna ilâçların ne zaman sıkılacağına karar veren o idi. Soruları sorup cevapları telkin eden o idi. İşkenceci o, koruyucu o, istintakçı o, dost o idi. Bir defasında da —ilâçla uyuduğunda mı, tabiî uykuda mı, hattâ uyanık iken mi olduğunu Winston hatırlamıyordu— kulağına bir ses mırıldandı: "Merak etme Winston. Himayem edsin. Yedi yıldır seni esirgiyerek gözettim. Dönüm noktası gelip çattı artık. Seni kurtaracağım, mukemmel hale getireceğim." Bunun O'Brien'ın sesi olduğunu

kestiremiyordu. Gerçi, yedi yıl önce, öteki rüyada "Karanlık basmıyan yerde buluşacağız," diyen sesin tıpkısı idi.

Sorguya çekilişinin sonu geldiğini hatırlamıyordu. Bir karanlık devresi olmuş, sonra, şimdi bulunduğu hücre, ya da oda, ucun ucun etrafında tecessüm etmişti. Hemen yamyassı, sırtüstü yatıyor, kımıldanamıyordu. Vücudu, her ehemmiyetli noktasında aşağıya yapışıktı. Ensesi bile, bir yolu bulunup sıkıca tutturulmuştu. O'Brien, tepesinden ciddî ciddî, hayli mahzun bakmakta idi. Gözlerin altında kesecikler, burundan çeneye kadar yorgun çizgiler vardı yüzünde.. alttan bakınca, kaba, yıpranmış görünüyordu. Winston'un evvelce sandığından daha yaşlı idi. Belki kırk sekiz, elli vardı. Üzerinde manivelâ ile, cephesinde fırdolayı rakamlar bulunan saat kadranı elinin altında duruyordu.

"Söyledim sana," dedi O'Brien, "Tekrar buluşursak, burada buluşuruz diye."

"Evet," dedi Winston.

O'Brien'ın hafif el kımıldatışından gayrı ihtar olmaksızın, Winston'un vücudunu bir acı dalgası kapladı. Acı korkunçtu. Çünkü, ne olduğunu göremiyordu; içinde, kendisine öldürücü bir eza yapıldığı hissi vardı. Bu şey sahiden oluyor muydu, tesir elektrikle mi hasıl ediliyordu, bilmiyordu. Ama, vücudu burkularak, biçiminden çıkıyor; mafsallar, usul usul kıyılıyordu. Can acısından, alnına ter basmıştı ama, en kötüsü, belkemiğinin kopacağı korkusu idi. Dişlerini sıkarak hızla burnundan soludu. Elinden geldiği müddetçe ses çıkarmamağa çalıştı.

Onun yüzünü gözliyen O'Brien "Korkuyorsun," dedi. "Lâhzada bir şey kopacak diye. Bilhassa korktuğun, belkemiğinin kopması. Kemik fıkralarının birbirinden ayrılışı, mundar iliğin dışarı damlayışı zihninde canlı resim gibi. Düşündüğün bu, öyle değil mi Winston?"

Winston cevap vermedi. O'Brien kadran üzerindeki manivelâyı geri çekti. Acı dalgası, hemen geldiği hızla geri çekildi.

"Bu, kırktı," dedi O'Brien. "Görüyorsun, kadranın üzerindeki numaralar yüze kadar çıkıyor. Daima, görüştüğümüz kadar, lûtfen şunu hatırla: her an, dilediğim derecede canını yakmağa elim erer, gücüm yeter. Bana yalan söyler, kaçamaklı cevap vermeğe kalkar, hattâ her vakitki zekâ seviyenin altına inersen, can acısından derhal bağıracaksın. Anlıyor musun?"

"Evet," dedi Winston.

O'Brien'ın tutumundaki sertlik azaldı. Gözlüklerini düşünceli düşünceli düzeltti; yukarı aşağı bir iki adım yürüdü. Konuştuğunda, sesi tatlı idi, sabırlı idi. Cezalandırmaktansa, anlatıp inandırmak istiyen bir hekim, öğretmen, hattâ rahip hali vardı üstünde.

"Senin," dedi "Zahmete değersin diye, zahmetine katlanıyorum Winston. Neyin var, pekâlâ biliyorsun. O bilgi ile cenkleştiğin halde, senelerdir biliyorsun. Aklınla zorun var. Çektiğin, hafıza bozukluğu. Gerçek hâdiseleri hatırlamak elinden gelmiyor, başka, asla olmamış hâdiseler hatırlıyorum diye kendini kandırıyorsun. Şükür ki, iyi olma imkânı var. Kendini iyi edip, kurtaramadın bir türlü. Çünkü, o yolu tutmadın. Küçük bir irade gayreti isterdi, onu göstermeğe hazır değildin. Şimdi bile, iyice farkındayım, hastalığını meziyet sanarak, ona sımsıkı sarılıyorsun. Şimdi bir misal alacağız. Şu ara, Okyanusya hangi devletle savaşıyor?"

"Ben tevkif edildiğimde, Okyanusya Doğuasya ile savaşıyordu."

"Doğuasya ile. Güzel. Hem, Okyanusya, daima Doğuasya ile savaşmıştır. Öyle değil mi?"

Winston soluğunu içeri çekti. Konuşmak üzere ağzını açtı, konuşmadı. Gözlerini kadrandan ayırıyordu.

"Hakikati, lûtfen Winston. *Sence* hakikat olanı. Hatırlıyorum zannettiğini söyle bana."

"Hatırlıyorum, tevkif edilişimin daha bir hafta öncesine kadar, hiç te Doğuasya ile savaşmıyorduk. Onlarla ittifak halinde idik. Savaş Avrasya'ya karşı idi. Dört yıl sürmüştü. Daha önce—"

O'Brien el işaretiyle onu durdurdu.

"Bir başka misal," dedi. "Birkaç sene önce, hakikaten çok tehlikeli bir kuruntuya kapıldın. Jones, Aaronson, Rutherford adında üç adamın, itham edildikleri suçları işlemediklerine inanıyordun. Alabildiğine geniş itirafta bulundular; hiyanet ve baltalama sebebi ile idam edildiler. Üçü de, vaktiyle Parti üyesi idi. İkrarlarının sahteliğini ispat eden, yanılması imkânsız, vesika gördüm sanıyordun. Bir fotoğraf vardı; onunla bozmuş, vehme kapılmıştın. Fotoğrafı ellerimle gerçekten tuttum sanıyordun. Fotoğraf şöyle bir şeydi."

O'Brien'ın parmakları arasında boyu eninden uzun bir gazete kâğıdı parçası görünmüştü. Belki beş saniye kadar kâğıt Winston'un görüş açısı içinde kaldı. Bu bir fotoğraftı; tıpkısı olduğuna şüphe yoktu. *O* fotoğraftı. On bir yıl evvel Winston'un rastlayıp, derhal yokettiği fotoğrafın bir başka nüshası idi. Jones ile Aaronson'u ve Rutherford'u, New York'taki Parti faaliyetinde gösteriyordu. Gözlerinin önünde ancak bir an için kaldı, sonra, yine görünmez oldu. Ama, görmüştü onu. Hiç ötesi yok, görmüştü! Belden yukarı burkulup, serbestleyim diye, ümitsiz, can çekişir gibi çabaladı. Ne tarafa olursa olsun bir santimetre dahi kımıldamak kabil değildi. O ara saat kadranını bile unutmuştu. Bütün istediği, fotoğrafı tekrar parmaklariyle tutmak, hiç değilse görmekti.

"Duruyor işte!" diye bağırdı.

"Hayır," dedi O'Brien.

Odanın öbür ucuna yürüdü. Karşıya gelen duvarda hafıza kovuğu vardı. O'Brien tel kafesi kaldırdı. Sı-

cak hava akımının kasırgasına tutulan yufka kâğıt, göze görünmeden döne döne gidiyor; alev parıltısı içinde kayboluyordu. O'Brien yüzünü duvardan öteye çevirdi.

"Kül yığını," dedi. "Ne idiğünü tesbit dahi imkânsız olan kül. Toz. Yok işte. Hiçbir zaman yoktu."

"Elbette vardı ya! Elbette var! Hafızada duruyor. Ben hatırlıyorum onu. Siz de hatırlıyorsunuz."

O'Brien "Ben hatırlamıyorum," dedi.

Winston bezginleşti. İkilidüşün bu idi. İçinde ölüme benzer bir aciz duydu. O'Brien'ın yalan söylediğine emin olabilse, beisi var gibi gelmiyecekti. Ama, pekâlâ mümkündü ki, O'Brien fotoğrafı sahiden unutmuş olsun. Şayet öyle idiyse, o halde, fotoğrafı hatırladığını inkâr edişini zati unutmuş, unuttuğunu da unutmuş olacaktı. Bu sırf hileden ibaret diye nasıl emin olunabilirdi? Dimağın böyle delice çığrından çıkması belki hakikaten olabiliyordu. Ona pes dedirten bu düşünce idi.

O'Brien, zihninde bir şeyler kurarak, tepesinden doğru ona bakıyordu. Hırçın, fakat kendinden çok şey umulan bir çocukla özene bezene uğraşan öğretmen hali, her zamankinden fazla idi üzerinde.

"Geçmişe hâkim olma konusunda bir Parti şıarı vardır," dedi. "Lûtfedip, onu tekrarla."

Winston söz dinledi; "Geçmişe hükmeden, geleceğe hükmeder. Hale hükmeden, geçmişe hükmeder," diye tekrarladı.

Başını tasviple ağır ağır sallıyan O'Brien "Hale hükmeden, geçmişe hükmeder," dedi. "Geçmiş sahiden vardır fikrinde misin Winston?"

Winston'un üzerine aciz hissi yeniden çöktü. Gözleri kadrana doğru çırpındı. Canını yanmaktan kurtaracak cevabın "evet" mi, "hayır" mı olduğunu bilmiyordu. Hangi cevabın doğruluğuna inandığını bilmiyordu.

O'Brien azıcık gülümsedi. "Metafizikçiliğin yok Winston," dedi. "Şu ana kadar var olmaktan ne kastedildiğini asla düşünmemiştin. Daha kesin söyliyeyim. Geçmiş, som olarak, mekânda var mı? Her nerede ise, geçmişin hâlâ olageldiği bir yer, mücessem bir eşya âlemi var mı?"

"Hayır."

"O halde, şayet varsa, nerede duruyor geçmiş?"

"Arşivlerde. Kayıtlı."

"Arşivlerde. Başka—?"

"Zihinde. İnsan hafızalarında."

"Hafızada. Peki, öyle ise. Biz, Parti olarak bütün arşivlere hükmediyoruz, bütün hafızalara hükmediyoruz. Demek ki, geçmişe hükmediyoruz, öyle değil mi?"

Yine o ara Winston kadranı unuttu. "Ama, insanların eşyayı hatırlamalarını nasıl önliyebilirsiniz?" diye bağırdı. "İrade ile ilgisi yok ki bunun. İnsanın benliği dışında. Hafızaya nasıl hükmedebilirsiniz? Benimkine hükmetmediniz!"

O'Brien'ın tutumu yeniden sertleşti. Elini kadranın üzerine yerleştirdi.

"Bilâkis," dedi, "Hafızana *sen* hükmetmedin. Seni buraya getirten o. Teslimiyeti, inkıyada alışmayı becceremediğin için burada bulunuyorsun. Aklıbaşında (*) bulunmanın kefareti olan uysallığı göstermiyordun. Deliliği, tek kişilik bir azınlık olmağı tercih ettin. Yalnız, inkıyada alıştırılmış dimağ, gerçeği görebilir Winston. Sanıyorsun ki, gerçek nesnel, gözle görülür, hakkiyle var olan bir şeydir. Yine sanıyorsun ki, gerçeğin mahiyeti meydandadır. Galiba bir şey gördüm diye kuruntuya kapıldığında, gördüğünün tıpkısını herkes te görüyor farzediyorsun. Ama, gerçek gözle görülmez diyorum ben sana Winston. Gerçek, insan

---

(*) Sağduyu sahibi.

dimağında yaşar; başka yerde yoktur. Hata edebilen, ne olsa çabuk ortadan kalkan fert dimağında değil; yalnız Parti'nin müşterek ve ölümsüz olan dimağında. Parti'nin her hakikat diye kabul ettiği, ***hakikattir***. Parti gözüyle bakmadıkça, gerçeği görmek imkânsızdır. Yeni baştan öğrenmek zorunda olduğun vakıa budur Winston. Bunun için, benliğini yok etmeğe çalışmak ister, irade gayreti ister. Aklın başında (*) olabilmek için, önce kibrini kırmalısın."

Söylediklerinin sanki yer etmesine meydan olsun diye, biraz durdu.

"Hatırlar mısın," diye devam etti. "Muhtıra defterine 'Hürlük, iki iki daha dört eder deme hürlüğüdür' yazdındı?"

"Evet," dedi Winston.

O'Brien, sol elini gösterdi; üst kısmı Winston'a dönük, baş parmağı saklı, dört parmak ileri uzanmıştı.

"Gösterdiğim kaç parmak Winston?"

"Dört."

"Ya Parti dört değil de, beştir derse — o zaman kaç?"

"Dört."

Bu söz, can acısından nefesi kesilerek sona erdi. Kadranın ibresi elli beşe kadar fırlamıştı. Winston'un vücudundan baştan aşağı ter boşanmıştı. Hava, ciğerlerini hırpalıyarak giriyor, dişlerini sıkarak dahi zaptedemediği derin iniltilerle yeniden çıkıyordu. O'Brien onu gözlüyordu. Dört parmağı hâlâ uzanık duruyordu. Manivelâyı geri çekti. Bu defa can acısı ancak bir nebze hafifledi.

"Kaç parmak Winston?"

"Dört."

İbre altmışa çıktı.

"Kaç parmak Winston?"

(*) Sağduyu sahibi.

"Dört! dört! Başka ne söyliyebilirim ki? Dört işte!"

İbre yeniden yükselmiş olmak gerekirdi ama, ibreye bakmadı. Sakil, haşin suratla, dört parmak, görüşünü kaplıyordu. Parmaklar muazzam, bulanık, titreşir gözüken sütunlar gibi gözleri önünde dikiliyordu. Fakat, apaçık dört tane idi.

"Kaç parmak Winston?"

"Dört. Kesin şunu, kesin şunu! Nasıl devam edebiliyorsunuz? Dört! Dört işte!"

"Kaç parmak Winston?"

"Beş! Beş! Beş!"

"Olmaz Winston. Böylesinin faydası yok. Yalan söylüyorsun. Hâlâ dört tane var diye düşünüyorsun. Kaç parmak, lûtfen?"

"Dört! Beş! Dört! Her ne isterseniz. Yalnız kesin şunu, acıyı kesin!"

Ansızın dikleşmiş oturuyordu. Omuzlarına O'Brien'ın kolları dolanmıştı. Belki birkaç saniye şuurunu kaybetmişti. Vücudunu aşağıdan koyuvermiyen bağlar gevşemişti. Çok üşüyor, kendini tutamıyarak titriyor, dişleri çatırdıyor, gözyaşları yanaklarından iniyordu. Omuzlarını kuşatan ağır kolun sayesinde garip şekilde rahatladı; o lâhza ufak çocuk gibi O'Brien'a sarıldı. O'Brien koruyucusu idi; can acısı dışardan, başka kaynaktan gelen bir şeydi; bundan kurtaracak olan O'Brien'dı onu. Öyle geldi içinden.

O'Brien tatlılıkla "Belleyişin yavaş oluyor Winston," dedi.

O, "Elimde mi?" diye hüngür hüngür ağladı. "Gözümün önündekini görmemek elimden gelir mi? İki iki daha dört eder."

"Bazen, Winston. Bazı, beş eder. Bazı, üç. Bazen, hem öyle, hem öyledir. Daha fazla çalışmalısın. Akıllanmak kolay değil."

Winston'u yatağa yatırdı. Kolları ile bacaklarının bağı yeniden kasılmakla beraber, acı yatışmış, titreme

durmuştu; sadece bitkinliği ile üşümesi kalmıştı. O'Brien, bütün bu işler olurken hareketsiz duran beyaz ceketli adama başiyle işaret etti. Beyaz ceketli adam iğilip, yakından Winston'un gözlerine baktı; nabzını yokladı; göğsüne kulağını yasladı; hafifçe orasına burasına vurdu. Sonra O'Brien'a başını salladı.

"Tekrar," dedi O'Brien.

Can acısı Winston'un vücuduna sökün etti. İbre yetmişte, yetmiş beşte olmalıydı. Bu defa gözlerini kapamıştı. Parmakların hâlâ orada, hâlâ dört tane olduğunu biliyordu. İş, ıspazmoz geçinceye kadar her nasılsa sağ kalmaktı. Bağırıp bağırmadığına dikkat etmez olmuştu. Acı tekrar azaldı. Gözlerini açtı. O'Brien manivelâyı geri çekmişti.

"Kaç parmak Winston?"

"Dört. Dört tane var sanıyorum. Elimden gelse beş göreceğim. Beş görmeğe çalışıyorum."

"Hangisini istiyorsun: Beş görüyorum diye beni kandırmak mı? Yoksa, gerçekten beş tane mi görmek?"

"Gerçekten beş tane görmek."

"Tekrar," dedi O'Brien.

İbre belki seksende — doksanda idi. Acının neden ileri geldiğini Winston zaman zaman hatırlamıyordu. Sıkışık göz kapaklarının arkasında parmaklardan bir orman sanki raks halinde hareket eder gibi görünüyor; içeri dışarı mekik dokuyarak, birbiri arkasına kaybolup, tekrar ortaya çıkıyordu. Parmakları saymağa çalışıyor, niçin saymak istediğini hatırlıyamıyordu. Yalnız, biliyordu ki, saymak imkânsızdır; imkânsızlık, her nasılsa beşle dört arasındaki esrarlı eşitlikten ileri gelmektedir. Can acısı yine yok oldu. Gözlerini açınca, baktı, hâlâ aynı şeyi görmektedir. Yürüyen ağaçları andırır sayısız parmak, bidüziye her iki istikamette akıp gidiyor, üstüste geçip duruyordu. Yeniden gözlerini yumdu.

"Gösterdiğim kaç parmak, Winston?"

"Bilmiyorum. Bilmiyorum. Bir daha yaparsanız bunu, öldürürsünüz beni. Dört, beş, altı — Namusum hakkı için bilmiyorum."

"Gelişme var," dedi O'Brien.

Winston'un koluna bir iğne kaydı girdi. Hemen o lâhza vücuduna baştan aşağı mutlu, şifalı bir sıcaklık yayıldı. Can acısını enikonu unutmuştu bile. Gözlerini açtı. O sakil, çizgi dolu yüzü görmekten, yüreği altüst oluyordu sanki. Kımıldıyabilse, elini uzatır, O'Brien'ın kolu üzerine koyardı. Onu hiçbir zaman şu andaki kadar içten sevmemişti. Sırf can acısını dindirdiği için sevmiyordu. Eskiden, O'Brien'ın ister dost ister düşman oluşunu esasında ehemmiyetli bulmuyordu.. Şimdi o his tepreşmişti. O'Brien konuşulabilecek kişi idi. Belki sevilmeği, anlaşılmak kadar istemiyordu insan. O'Brien ona çıldırtasiye işkence etmişti. Kısa zamanda onu eceline kavuşturacağı muhakkaktı. Ne beisi vardı. Bir bakıma, dostluktan daha derinlere varıyordu bu. İçli dışlı idiler. Buluşup görüşebilecekleri bir yer olduğunun hiçbir zaman sözünü etmiyebilirdi ama, her nerede ise böyle bir yer vardı. Onunla aynı şeyleri düşünebileceğini telkin eder eda ile, O'Brien tepesinden ona bakıyordu. Konuşurken, sesinin çeşnisi yumuşaktı, yarenliğe müsaitti.

"Nerede olduğunu biliyor musun Winston?" dedi.

"Bilmem. Tahmin yürütebiliyorum. Sevgi Bakanlığında."

"Ne zamandır buradasın, biliyor musun?"

"Bilmem. Günlerdir, haftalardır, aylardır— galiba aylardır.."

"E, herkesi buraya niçin getiriyoruz dersin?"

"Suç ikrar ettirmek için."

"Hayır, sebep o değil. Bir daha dene."

"Cezalandırmak için."

Kızdı, "Hayır!" diye itiraz etti O'Brien. Sesi olağanüstü değişmiş, yüzü birdenbire hem sertleşmiş,

hem canlanmıştı. "Hayır! Sadece ağzından itiraf koparmak, ceza vermek için değil. Söyliyeyim mi sana, niçin buraya getirdik seni? Tedavi için! Akıllandırmak için. Kavrıyasın ki, Winston, bu yere getirdiğimiz kimsenin, şifa bulmadan elimizden çıktığı olmaz. İşlediğin o ipe sapa gelmez suçlar bizi ilgilendirmez. Açıkça işlenen fiil, Parti'yi ilgilendirmez. Bizim vazife edindiğimiz, varsa yoksa, düşüncedir. Düşmanlarımızı mahvetmekle kalmayıp, değiştiririz. Bununla ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Winston'un üzerine iğiliyordu. Suratı yakından koskocaman; aşağıdan bakıldığı için iğrenç derecede çirkin görünüyordu. Üstelik, vecd gibi bir şeye, mecnunca bir şiddete bürünmüştü. Winston'un yeniden içi ürperdi. Mümkün olsa, büzülüp, yatağın içerlerine çekilecekti. O'Brien'ın sırf aklına eserek kadranı çevirmek üzere olduğu Winston'a muhakkak gibi geldi. Mamafi, o anda O'Brien öteye döndü. Yukarı aşağı bir iki adım attı. Sonra, daha az hışımla devam etti:

"Senin ilk kavrıyacağın şey, bu yerde çilekeşlik bulunmadığıdır. Geçmişte, din yüzünden çektirilen azapları okumuşsundur. Orta Çağlarda Enkizisyon vardı. Başarısız kaldı. Kilise itikatlarına aykırılığın kökünü kazımak üzere ortaya çıktı; aykırı itikadı sürekli hale getirerek sona erdi. Ateşte yaktığı her aykırı itikatlı yerine, binlercesi türedi. Niye öyle oldu? Çünkü, Enkizisyon, düşmanlarını açık açık öldürüyor; hem, töbe dememekte direnirken öldürüyordu. Gerçekte, töbe demedikleri için öldürüyordu. İnsanlar, yürekten bağlandıkları inançlarını bırakmadıkları için, ölüyorlardı. Bittabiî, bütün şeref kurban edilen mağdurun oluyor, bütün utanç onu yakan Enkizisyona düşüyordu. Daha sonra, yirminci yüzyılda, adiyle saniyle şiddetçiler (*) vardı. Nazi Almanları ile Rus Komünisleri

(*) *Totaliterler.*

vardı. İtikat aykırılığını, Ruslar, Enkizisyondan daha insafsızca ezdiler. Hem, onlar geçmişin hatalarından ibret aldıklarını sanıyorlardı. Çilekeşler yaratılmaması gerektiğini her halde biliyorlardı. Kurbanlarını alenî duruşmaya çıkarmadan, onların haysiyetini mahsus yok etme yolunu tutuyorlardı. Âdi, korkudan yaltaklanan zavallılar haline gelinceye kadar, onları işkence ile, yalnız bırakarak, yıpratıp tüketiyorlardı. Artık ağızlarına her sokuşturulanı ikrar ediyor, kendilerini küfürle savunuyor, suç işnat ederek birbirinin arkasına sığınıyor, ağlıyarak merhamet diliyorlardı. Gelgelelim, üstünden hepsi hepsi birkaç yılın geçmesiyle, aynı şey bir kere daha olmuştu. Ölen adamlar çilekeş durumuna girmiş, rezillikleri unutulmuştu. Bir kere daha nedendi bu? Evvelâ, yaptıkları itirafların, zorla söyletilmiş olmasından, hakikate aykırılığı aşikâr bulunmasındandı. Biz, o türlü hatalar işlemiyoruz. Burada ağızdan çıkan itirafların hepsi sahidir. Onları biz sahileştiriyoruz. Hepsinden önemlisi de şu ki, ölmüşlerin aleyhimize şahlanmasına rıza göstermiyoruz. Gelecek nesiller senin öcünü alacaktır diye hulya kurmağı bırakmalısın Winston. Gelecektekilerin senden hiçbir zaman haberi olmıyacak. Tarihin akışı içinden sıyrılıp çıkıvereceksin. Seni gaz haline getirip, stratosfere boşaltacağız. Hiçbir şeyin kalmıyacak. Ne bir kütükte namın, ne yaşıyan dimağda hâtıran. Hem geçmişte, hem gelecekte yok olacaksın. Hiçbir vakit yaşamış olmıyacaksın."

Winston, öyle ise bana işkence etmeye ne zahmet diye bir an acı acı düşündü. Winston bu düşünceyi sanki ağzından kaçırmış gibi, O'Brien adımını atmadan kaldı. İri, çirkin suratı, gözler biraz kısılmış olarak, yaklaştı.

"Aklından şöyle geçiyor," dedi, "Söylediğinin, ettiğinin en küçük zararı olmıyacak şekilde seni tamamiyle ortadan kaldırmağa niyetliyiz madem — ne

diye seni ilkin sorguya çekmek zahmetine giriyoruz? Bunu geçiriyorsun, değil mi aklından?"

"Evet," dedi Winston.

O'Brien hafifçe gülümsedi. "Mostranın cılk çıkanısın sen Winston. Silinmesi gereken bir lekesin. Demincek söylemedim mi, biz geçmişteki eza çektirenlerden farklıyızdır diye? Menfi inkıyattan, hattâ en alçakça boyun iğişten hoşnut olmuyoruz. Sonunda, bize teslim olurken, kendi ihtiyarınla teslim olman gerekir. Aykırı itikatlıyı, bize karşı koyuyor diye ortadan kaldırmıyoruz. Bize karşı koyduğu müddetçe onu asla ortadan kaldırmıyoruz. Ona itikat değiştirtiyor, iç dimağını zaptediyor, kendisine yeni baştan biçim veriyoruz. Ondaki olanca kötülüğü, olanca sakat görüşü dağlayıp atıyoruz. Zahirî görünüş olarak değil; hakikaten, gönlü ile, ruhu ile birlikte onu kendi tarafımıza geçiriyoruz. Öldürmeden onu, bizden biri haline sokuyoruz. Ne kadar saklı, ne kadar kudretsiz olursa olsun, yanlış bir düşüncenin yeryüzünde hiçbir tarafda yaşamasına tahammülümüz yoktur. Ölüm anında dahi, dalâleti tecviz edemeyiz. Eskiden aykırı itikatlı, yakılacağı ateşe doğru aykırı itikadında direnerek gider; aykırı itikadını ilân eder, onunla övünüp coşardı. Rusların tasfiye patırtılarında kurban edilen dahi, kurşunu bekliyerek dehlizde yürürken, kafatasına kilitli isyanı beraber götürebiliyordu. Ama, biz beyni patlatmadan önce, kemale erdiriyoruz. Eski mutlak idarelerin buyruğu "Yapmıyacaksın!" idi. Şiddetçilerin buyruğu "Yapacaksın!" idi. Bizim buyruğumuz "Sen *busun!*"dur. Bu yere getirdiğimiz kimsenin bize dayatıp direndiği olmaz. Her biri tertemiz olup çıkar. Vaktiyle masumluğuna inandığın o üç zavallı hainin — Jones'un, Aaronson'un, Rutherford'un — bile, sonunda sırtını yere getirdik. Sorguya çekilişlerinde ben bulundum. Sonunda can acısından yahut korkudan değil de, pişmanlıktan ağlamaklı olarak, yerde sürünerek,

göz yaşı dökerek derece derece yıpranıp çöktüklerini gördüm. Onlarla işimiz bittiğinde, birer insan kabuğundan ibaret idiler. Yaptıklarına eseften, Koca Ağabey'e karşı sevgiden başka şey kalmamıştı içlerinde. Onu ne kadar sevdiklerini görmek, insana dokunuyordu. Henüz zihinleri pâk iken ölebilmek üzere çarçabuk kurşuna dizilmek için yalvarıyorlardı."

Sesi enikonu dalgın bir eda almıştı. Vecd, mecnunlara has cezbe, hâlâ yüzünde vardı. Gösteriş değil yaptığı, diye düşündü Winston; ikiyüzlünün biri değil o; söylediklerinin her kelimesine inanıyor. Winston'un en çok canını sıkan, zekâca kendi aşağılığını farketmesiydi. Görüş alanına kâh girip kâh çıkan, o sakil fakat alımlı endamın, yukarı aşağı dolaşışını seyretti. O'Brien, neresinden bakılsa, ondan daha büyük bir varlıktı. Winston'un oldum olası aklèttiği, edebileceği hiçbir şey yoktu ki, bunu O'Brien nice beri bilmiş, incelemiş, reddetmiş, olmasın. Onun dimağı, Winston'un dimağını *içine alıyordu.* Ya, şu halde O'Brien'ın deliliği nerede kalıyordu? Deli kendisi, yani Winston olmak gerekirdi. O'Brien durdu; tepesinden ona baktı. Sesinde yine sertlik peyda olmuştu.

"Bize ne kadar tam teslim olursan ol, Winston; sanma ki, kendini kurtarırsın. Yolunu bir kere şaşıranın artık canı bağışlanmaz. Ömrünün tabiî süresini doldurmana müsaade etmek istesek de, yine asla elimizden kurtulamazsın. Burada başına gelen ebede kadar sürer. Bunu peşin kavra. Geri dönülmiyecek raddeye kadar ezeceğiz seni. Başına öyle şeyler gelecek ki, bin yıl yaşasan, onlardan sıyrılıp kendini toparlıyamazsın. Herkes gibi insanca his duymak artık asla senin harcın olmıyacak. İçindeki her şey ölecek. Ne sevgi, ne dostluk, ne yaşama zevki, ne gülme, ne tecessüs, ne cesaret, ne doğruluk, artık asla senin harcın olmıyacak. Koflaşacaksın. Seni sıkıp, boşaltacak; sonra, içine kendimiz dolacağız."

Durdu; beyaz ceketli adama işaret etti. Başının arkasına yerleştirilmek üzere bir tane ağır cihazın itilmekte olduğunu Winston farketti. O'Brien yatağın kenarına oturmuş, yüzü Winston'un yüzü ile hemen hemen bir hizaya gelmişti.

Beyaz ceketli adama, Winston'un başı üzerinden seslenerek, "Üç bin." dedi.

Biraz nemli gelen yumuşak iki yastıkçık Winston'un şakaklarına sıkı sıkıya yapıştı. O, korkusundan bakmadı. Can acısı, yeni bir çeşit acı başlıyacaktı. O'Brien elini güven verir gibi, âdeta şefkatle onun elinin üstüne koydu.

"Bu defa canın yanmıyacak," dedi. "Gözlerini gözlerime dik; öylece tut."

O anda helâk edici bir patlama, ya da patlamaya benzer bir şey oldu. Ama, ses çıkıp çıkmadığı belli değildi. Kör edici bir ışığın parladığına şüphe yoktu. Winston'un canı acımadı. Yalnız takati kesildi. Gerçi bunlar olurken zati sırt üstü yatıyordu. Fakat, tartaklanıp çarparak o vaziyete girmiş gibi garip bir his vardı içinde. Müthiş, acıtmıyan bir darbe ile yamyassı olmuştu. Kafasının içinde de bir şey olmuştu. Gözleri yeniden ayarına kavuştuğunda, kim olduğunu, nerede bulunduğunu hatırladı. Yüzüne gözlerini dikip bakan yüzü tanıdı. Ama, beyninin bir kısmı çıkarılmış gibi, hangi tarafında ise, derin bir boşluk parçası vardı.

"Uzun sürmiyecek," dedi O'Brien. "Gözlerime bak. Okyanusya hangi memleketle savaş halinde?"

Winston düşündü. Okyanusya ile neyin murat edildiğini biliyordu. Okyanusya vatandaşı olduğunu biliyordu. Avrasya ile Doğuasyayı da hatırlıyordu. Ama, kimin kiminle savaştığını bilmiyordu. Gerçek, te, savaşıldığından haberi yoktu.

"Hatırlamıyorum."

"Okyanusya, Doğuasya ile savaşmaktadır. Hatırlıyor musun şimdi?"

"Evet."

"Okyanusya daima Doğuasya ile savaşmıştır. Senin dünyaya gelişinden, Parti'nin başlangıcından, tarihin başından beri, savaş, daima aynı savaş, aralıksız devam etmiştir. Hatırlıyor musun?"

"Evet."

"On bir sene önce, hıyanet suçundan idam hükmü giymiş üç kişi hakkında bir masal uydurdun. Onların masumluğunu ispat eden bir kâğıt parçası gördüğünü iddia ettin. Böyle bir kâğıt yoktu. Sen uydurdun. Sonra, gitgide buna inanır oldun. Şimdi, ilk uydurduğun anı tıpı tıpına hatırlıyorsun. Hatırlıyor musun bunu?"

"Evet," dedi.

"Demincek, elimin parmaklarını gösterdim sana. Beş parmak gördün. Hatırlıyor musun?"

"Evet."

O'Brien sol elinin parmaklarını, baş parmağını saklıyarak, gösterdi.

"Şurada beş parmak var. Beş parmak görüyor musun?"

"Evet."

Kafasındaki manzara değişmeğe kalmadan, hakikaten gördü de. Beş parmak gördü. Biçimsiz de değildi. Lâhzada geldi geçti. Sonra, her şey yeniden tabiîleşti. Eski korku, nefret, şaşkınlık toplanıp geri geldi. Ama, — ne kadar sürdüğünü bilmiyordu, belki otuz saniye sürmüştü — gün gibi aşikâr bir an oldu. İşte o zaman, O'Brien'ın her yeni telkini bir boşluk parçasını doldurmuş, mutlak hakikat haline gelmişti. İşte o zaman, şayet öyle icabediyorsa, iki iki daha rahat rahat üç te edebilirdi, beş te. O'Brien elini indirinceye kadar kaybolmuştu. Yeni baştan yakalıyamıyordu onu. Ama, ömrün ırak bir devresinde, gerçekte başka bir şahıs iken geçirilen canlı bir tecrübeyi hatırlar gibi, hatırlıyordu.

"Görüyorsun artık," dedi O'Brien, "Her nasılsa imkân var buna."

"Evet," dedi Winston.

O'Brien tatmin edilmiş tavırla ayağa kalktı. Winston, sol tarafında ileride duran beyaz ceketli adamın ampul kırdığını, iğne kolunu geri çektiğini gördü. O'Brien gülümsiyerek Winston'a döndü. Aşağı yukarı eski edasiyle burnunun üstündeki gözlükleri düzeltti.

"Muhtıra defterine," dedi, "hiç değilse seni anlıyan, görüşülebilecek biri olduğumu; onun için, ha dost ha düşman oluşumun ehemmiyeti bulunmadığını yazmıştın, hatırlıyor musun? Hakkın vardı. Seninle görüşmekten hazzediyorum. Kafan hoşuma gidiyor. Senin mecnun oluşun bir yana, kafan benimkine benziyor. Oturuma son vermeden, canın isterse, bana bazı sualler sorabilirsin."

"Dilediğim her suali mi?"

"Her ne olursa." Winston'un gözlerinin kadranda olduğunu gördü. "Kapalıdır. Hangisi birinci sualin?"

"Julia'ya ne yaptınız?" dedi Winston.

O'Brien yeniden gülümsedi. "Sana hıyanet etti, Winston. Derhal — Hiç çekinmeden. Bizim tarafa bu kadar çabuk geçene pek seyrek rastladım. Görsen, güç tanırsın onu. Olanca serkeşliği, fettanlığı, çılgınlığı, fesatlığı — hepsi dağlanıp, atıldı içinden. Bir hidayete eriş ki, dört başı mamur. Ders kitaplarına örnek diye geçecek soydan."

"Ona işkence ettiniz?"

O'Brien bunu cevapsız bıraktı. "Başka soracak?" dedi.

"Koca Ağabey yaşıyor mu?"

"Elbette yaşıyor. Parti yaşıyor. Koca Ağabey Parti'nin timsalidir."

"Benim yaşadığım gibi mi yaşıyor?"

"Sen yaşamıyorsun," dedi O'Brien.

Bir kere daha aciz duygusunun hücumuna uğradı. Yaşamayışını ispat eden delilleri biliyor, tahayyül edebiliyordu. Ama, saçma idi bunlar; kelime oyunlarından ibaretti. "Sen yaşamıyorsun!" demekte mantık bakımından maskaralık yok mu idi? Gelgelelim, vardır demenin ne faydası olurdu? O'Brien cevap verilmesi imkânsız, abuk sabuk delillerle onu alaşağı edecekti. Bunları düşündükçe, aklı durur gibi oldu.

Bezgin düşerek "Ben yaşadığımı sanıyordum," dedi. "Hüviyetimi biliyorum. Doğdum, öleceğim. Kollarım, bacaklarım var. Mekânda belli bir noktayı işgal ediyorum. Başka bir som cisim aynı noktayı bir arada işgal edemez. O mânada, Koca Ağabey yaşıyor mu?"

"Hiç ehemmiyeti yok, yaşıyor."

"Zaman olup, ölecek mi Koca Ağabey?"

"Elbet hayır. Nasıl ölebilirmiş? Başka soracak?"

"Kardeşlik teşkilâtı var mı?"

"Onu, Winston, hiçbir zaman bilmiyeceksin. Seninle işimiz bittiğinde, seni salıvermeği tercih etsek; sen de doksanına kadar ömür sürsen, o sualin cevabı Evet midir, Hayır mıdır yine asla öğrenemiyeceksin. Ömrün oldukça, aklında çözülmez muamma gibi kalacak."

Winston sessiz yattı. Göğsü biraz daha hızlı kalkıp iniyordu. İlk peşin akla gelen suali hâlâ sormamıştı. Sorması lâzımdı ama, sanki dili varmıyacak gibi geliyordu. O'Brien'ın yüzünde eğlenme belirtisi vardı. Gözlükleri bile müstehzi bir pırıltı bağlamış görünüyordu. Birdenbire, biliyor diye düşündü Winston, ne soracağımı biliyor! Düşünmesiyle, kelimelerin ağzından fırlaması bir oldu:

"101 numaralı odada ne var?"

O'Brien'ın yüz ifadesi değişmedi. İnce ince alaya alarak cevap verdi:

"101 numaralı odada ne olduğunu bilirsin, Winston. 101 numaralı odada ne olduğunu herkes bilir."

Beyaz ceketli adama parmağını kaldırdı. Belli ki oturum sona ermişti. Winston'un koluna iğnenin girmesiyle çıkması bir oldu. Hemen derhal uykuya daldı.

III

"Yeniden hale yola konulmanda üç safha var," dedi O'Brien. "Bellemek var, kavramak var, kabul etmek var. İkinci safhaya başlama sırası geldi."

Her vakit olduğu gibi, Winston sırt üstü, yamyassı yatıyordu. Lâkin, son zamanlarda bağları gevşekçe idi. Hâlâ yatağa kenetli duruyordu ama, dizlerini azıcık kımıldatabiliyordu; başını bir yandan bir yana çevirip, kollarını dirsekten kaldırabiliyordu. Kadranın da, gitgide eski dehşeti kalmamıştı. Yeteri kadar keskin anlayış gösterdi mi, onun ıstırabından kurtulabiliyordu. Daha çok, Winston, budalalık ettiği zaman, O'Brien manivelâyı çekiyordu. Bazen bütün bir oturumu kadran kullanılmadan tamamına erdirdikleri oluyordu. Kaç oturum gelip geçtiğini hatırlıyamıyordu. Ameliyenin tümü uzun, belirsiz bir müddet — belki haftalarca — sürüp gidiyor gibi idi. Oturum araları ise, kâh günlerce, kâh yalnız bir iki saat sürmüş olabilirdi.

"Şurada yatarken," dedi O'Brien, "Çok kere merak ettin — hattâ, bana sordun — Sevgi Bakanlığı niçin senin uğruna bunca zaman sarfeder, bunca zahmete girer diye. Başına buyruk iken de, esasında o sorunun tıpkısı zihnini kurcalardı. Yaşadığın toplumun mekanizmasını kavrıyabiliyordun; onun temeli olan saikleri kavrıyamıyordun. Muhtıra defterine *'Nasıl* olduğunu anlıyorum; *niçin* olduğunu anlamıyorum,' diye yazdındı, hatırlar mısın? Niçin'i düşünürken, kendi aklından şüphe ettin. *Kitap*'ı, Goldstein'in kitabını, hiç değilse parçalarını okudun. Evvelden bilmediğin bir şey öğretti mi sana?"

"Siz okudunuz mu?" dedi Winston.

"Ben yazdım onu. Yani, elbirliğiyle yazılmasında emeğim geçti. Bildiğin gibi, hiçbir kitap tek başına meydana gelmez."

"Doğru mu kitabın dedikleri?"

"Tasvir olarak, evet. İleri sürdüğü program mânasızdır. Bilginin gizli gizli birikmesi — İrfanın ucun ucun yayılması—Sonunda ayaktakımının isyanı—Parti'nin devrilmesi. Kitabın bunu diyeceğini, kendin baştan biliyordun. Hepsi saçma. Ayaktakımı, hiçbir zaman kazan kaldırmaz. Ne bin, ne milyon sene sonra. Beceremez. Sebebini söylemeğe lüzum yok sana. Zati biliyorsun. Yeri yerinden oynatacak ayaklanma hulyası beslediğin oldu ise, hulyadan vazgeç. Parti'yi devirebilmek için çare yoktur. Parti hâkimiyeti ebede kadar sürecektir. Düşüncelerine başlangıç noktası olarak bunu al."

Karyolaya yaklaştı. "Ebede kadar!" diye tekrarladı. "Şimdi 'nasıl' ve 'niçin' meselesine dönelim. Parti'nin *nasıl* iktidarda kaldığını iyice anlıyorsun. *Niçin* iktidara yapışıyoruz, şimdi onu söyle bana. Bizdeki saik nedir? İktidar arzumuz nereden geliyor?" Winston sessiz kalınca "Haydi konuş," diye sözü tamamladı.

Bununla beraber, Winston daha bir iki lâhza konuşmadı. Bezginlik her tarafını kaplamıştı. O'Brien'ın yüzünde yeniden cezbenin donuk, çılgın ışığı belirdi. O'Brien'ın ne söyliyeceğini önceden biliyordu. Parti, kendi gayeleri uğruna değil, sadece çoğunluğun nefi için iktidar peşinde idi. İktidar peşinde idi; çünkü, yığına dahil insanlar, hürriiğe dayanamıyan, hakikatle yüzyüze gelemiyen zaif, ödlek mahlûklardı. Üzerlerinde daha kuvvetli başkalarının hüküm sürmesi, onları usulünce aldatması lâzımdı. İnsanoğlu için tercih olunacak şık, hürlük ile saadetten biri idi. Büyük insan çoğunluğu yönünden ise, saadet evlâ idi. Parti, zaiflerin

ebedî koruyucusu idi; iyilik gelsin diye kemlik eden, kendi saadetini diğerlerinin saadeti için feda etme yoluna baş koymuş bir fırka idi. Müthiş olan şey, diye düşündü Winston, müthiş olan şey, O'Brien'ın söylerken buna inanması idi. Yüzünden okuyabiliyordunuz. O'Brien her şeyi biliyordu. Dünyanın gerçekten ne halde olduğunu, insan yığınlarının ne rezillik içinde yaşadığını, Parti'nin ne yalanlar, ne gaddarlıklarla onları o halde tuttuğunu, Winston'dan bin kat âlâ biliyordu. Hepsini kavramış, hepsini tartmıştı; beisi yoktu. Esas maksat hepsini mubah kılıyordu. Benden daha zeki; iddialarımı insafla dinliyor, yine de düpedüz mecnunluğunda ısrar ediyor. Mecnunun böylesine ne yapabilirim diye düşündü Winston?

Takatsızca "Bizim hayrımız için üzerimizde hükûmet sürüyorsunuz," dedi. "İnsanların kendi kendilerini idareye lâyık olmadıklarına inanıyorsunuz; dolayısiyle de—"

Birden sıçradı. Az kalsın haykırıyordu. Ansızın, canını yakan bir acı vücudunu yarıp geçmişti. O'Brien manivelâyı otuz beşe kadar itmişti.

"Budalalıktı bu Winston," dedi. "Budalalık! Böyle şey söylemiyecek kadar akıl vardır sende."

Manivelâyı geri çekip, devam etti:

"Şimdi sualimin cevabını söyliyeceğim sana. Şudur. Parti, iktidarı tamamiyle iktidar hatırına elde bulundurmak ister. Başkalarının hayriyle alışverişimiz yok. Bizi, sadece iktidar ilgilendirir. Ne zenginlik, ne şatafat, ne uzun ömür, ne de saadet. Yalnız iktidar, mahz iktidar. Mahz iktidarın ne demek olduğunu birazdan anlıyacaksın. Geçmişteki bütün zümre idarelerinden farklıyız biz. Şu yönden farklıyız ki, yaptığımızın ne olduğunu biliyoruz. Ötekilerin hepsi, hattâ bize benziyenler, yüreksizdi, ikiyüzlü idi. Usulleri bakımından Alman Nazi'leri ile Rus Komünistleri bize çok yaklaşıyorlardı. Ama, kendilerini harekete getiren saik-

leri tanıma cesaretini hiçbir zaman göstermediler. İddia ettiler, belki de inandılar ki, iktidarı istemiyerek, mahdut müddet için ele geçirmişlerdir; hemen köşeyi kıvrılınca, insanların hem hür, hem eşit olacakları bir cennet duradurmaktadır. Biz öyle değiliz. Biz biliyoruz ki, hiç kimse, terk etmek niyetiyle, iktidarı ele almaz. İktidar vasıta değil, gayedir. İnsan devrimi korumak için, diktatörlük kurmaz. Diktatörlüğü kurmak için, devrimi yapar. Eza çektirmekten murat, eza çektirmektir. İşkenceden murat, işkencedir. İktidardan murat, iktidardır. Artık anlamağa başlıyor musun beni?"

O'Brien'ın yüzündeki yorgunluk, evvelce olduğu gibi, Winston'un dikkatine çarptı. Yüz, kuvvetli idi, etli canlı idi, merhametsizdi; zekâ ile âdeta güdümlü bir ihtiras fışkırıyordu. Karşısında Winston'u âciz bırakıyordu. Ama, yorgundu. Gözlerin altında kesecikler vardı. Elmacık kemiklerinden cilt sarkıyordu. O'Brien üzerine doğru abanarak, yıpranık yüzü mahsus ona yaklaştırdı.

"Yüzüm için kocamış, yorgun diye düşünüyorsun," dedi. "İktidardan dem vuruyor, vücudunun bozulmasını bile önlemeğe gücü yetmiyor diye düşünüyorsun. Kavrıyamıyor musun ki, Winston, fert sadece hücredir? Hücrenin bitkinliği, uzviyetin dinçliğidir. Elinin tırnağını kestiğinde ölüyor musun?"

Karyoladan öteye döndü. Bir eli cebinde, tekrar yukarı aşağı dolaşmağa başladı.

"Biz iktidarın keşişleriyiz," dedi. "Tanrı, iktidardır. Gerçi, senin bakımından iktidar şimdilik sözden ibarettir. İktidar ne mânaya gelir? Buna dair biraz fikir edinmenin sırası senin için. İlk kavraman gereken, iktidarın müşterek oluşudur. Ferdin, ferd olmaktan vazgeçtiği ölçüde iktidarı bulunur. Parti şiarını bilirsin. "Hürlük köleliktir." Bunu tersine çevirmek imkânı olduğu hiç aklından geçti mi? Kölelik hürlüktür. Yalnız başına —hür— insan daima yenilir. Bunun böy-

le oluşu zarurîdir. Çünkü, her insan ölmeğe mahkûmdur. Bu ise, iflâsların en büyüğüdür. Ama, tam, kâmil teslimiyette bulunabilirse, hüviyetinden kurtulabilirse, kendisi Parti *olacak* şekilde Partiyle benliğini birleştirebilirse, o zaman her şeye kadirdir, ölümsüzdür. Kavrıyacağın ikinci şey, iktidarın insanlara hükmetme iktidarı olduğudur. Bedene — ama hepsinden önemlisi dimağa hükmetme. Maddeye hükmetme iktidarı—senin diyişinle dış hakikat — mühim değildir. Madde üzerindeki hâkimiyetimiz zaten mutlaktır."

Bir ara Winston kadranı bilmezlikten geldi. Oturur vaziyete geçmek için şiddetli gayret gösterdi. Beceremedi. Göğdesi burkulmak, canı yanmakla kaldı.

"Fakat, maddeye nasıl hükmedebilirsiniz?" diye parladı. "İklime bile, yerçekimi kanununa bile hâkim değilsiniz. Sonra, hastalık var, can acısı var, ölüm var—"

O'Brien el işaretiyle onu susturdu. "Dimağa hâkim olduğumuz için, maddeye hâkimiz. Hakikat kafatasının içindedir. Derece derece öğreneceksin Winston. Yapamıyacağımız şey yoktur. Göze görünmezlik, havaya yükselme...her şey. İstersem, şuradan sabun köpüğünün kabarcığı gibi havalanabilirim. İstemiyorum; çünkü, Parti istemiyor bunu. Tabiat kanunları hakkındaki o on dokuzuncu yüzyıl fikirlerini başından savmaya bak. Tabiat kanunlarını yapan biziz."

"Hani nerede? Şu gezegenin bile hâkimi değilsiniz. Ya Avrasya ile Doğuasya? Onları yenmediniz daha."

"Hiç ehemmiyeti yok. İşimize geldiği zaman yeneriz. Yenmesek te, ne zararı var? Onların varlığına engel olabiliriz. Dünya, Okyanusyadır."

"Lâkin, dünya kendisi toz zerresinden ibaret. İnsan ise, küçücük — âciz! Ne kadar zamandır yaşıyor ki? Milyonlarca sene yeryüzü meskûn değildi."

"Zirva. Dünya bizim yaşımızda. Daha yaşlı değil.

Nasıl daha yaşlı olabilir? İnsan şuurundakinden maada, hiçbir şey yaşamaz."

"Ama, kayalar, nesli tükenmiş hayvanların kemikleriyle dolu — insanın adı anılmazdan çok önce burada yaşamış mamutların, mastadonların, koskocaman sürüngenlerin kemikleriyle."

"Bu kemikleri görmüşlüğün var mı, Winston? Elbet hayır. On dokuzuncu yüzyılın hayatiyat bilginleri uydurdu onları. İnsandan önce hiçbir şey yoktu. Sonu olabilirse insanın, insandan sonra, hiçbir şey kalmıyacak. İnsan dışında hiçbir şey yoktur."

"Ama, bütün kâinat dışımızda. Yıldızlara bakın. Bazısı milyon ışık-senesi uzakta. Ebediyen ulaşamıyacağımız mesafede."

Kayıtsızca "Yıldızlar ne ki?" dedi O'Brien. "Birkaç kilometre ötedeki ateş parçaları. İstesek erişebiliriz onlara. Yahut karalayıp bozabiliriz onları. Arzdır, kâinatın merkezi. Güneşle yıldızlar onun etrafında döner."

Winston ihtilâçlı bir hareket daha yaptı. Bu defa ağzını açmadı. O'Brien söylenmiş bir itiraza cevap verir gibi devam etti:

"Bazı maksatlar için bu bittabiî doğru değildir. Ummanda gemi ile giderken, bir ay-güneş tutulmasını önceden haber verirken, arzın güneş etrafında döndüğünü, yıldızların milyon üstü milyon kilometrelerce uzakta bulunduğunu farzetmek çok defa işimize elveriyor. Ama, ne çıkar bundan? İkili bir heyet ilmi sistemi ortaya atmak imkânlarımızın dışında mıdır sanıyorsun? Yıldızlar, ihtiyaç duyuşumuza göre yakında da olabilir, uzakta da. Riyaziyecilerimizin buna ehil olmadığını mı sanıyorsun? İkilidüşünü unuttun mu?"

Winston yeniden karyolaya büzüle kaldı. Ne söylese, derhal yetişen cevap onu sopa gibi eziyordu. Yine de biliyordu, *biliyordu* ki, haklı idi. Dimağınız dışında bir şey bulunmadığı kanaati — bunun yanlış olduğunu

ispat etmenin elbette bir yolu olmalıydı. Uzun zaman önce safsata olarak teşhir edilmemiş miydi bu? Adı bile vardı bunun, unutmuştu. Tepesinden ona bakarken, O'Brien'ın ağzının köşeleri isteksiz bir gülümseme ile seyirdi.

"Söyledim sana Winston," dedi, "Metafizik tarafın kuvvetli değil, diye. Aklına getirmeğe çalıştığın kelime Tekbencilik (*). Fakat yanılıyorsun. Bu, tekbencilik değildir. Müşterek tekbencilik'tir, istersen. Ama, o başka şeydir; hakikatte, zıddı olan şeydir." Farklı bir ses perdesiyle "Bütün bu, sözün gelişi," diye lakırdının arkasını getirdi. "Gerçek iktidar, gece gündüz uğrunda savaşmamız gereken iktidar, eşyaya değil, insanlara hükmeden iktidardır." Durdu. Bir ara yeniden istidatlı öğrenciyi sigaya çeken okul başöğretmeni tavrı takındı: "Kişi, başkası üzerindeki iktidarını nasıl gösterir, Winston?"

Winston düşündü. "Ona acı çektirerek," dedi.

"Tamam. Ona acı çektirerek. Boyun iğmek yetmez. O acı çekmedikçe, nasıl emin olabilirsin ki, kendi iradesine değil, senin iradene boyun iğmektedir. İktidar, ceza verip, kibir kırmakla olur. İktidar, insan dimağlarını parça parça edip, tekrar, dilediğin yeni şekillerde bir araya getirmektedir. Şu halde, ne türlü bir dünya yarattığımızı görmeye başlıyor musun? Eski ıslahatçılar Hazcılık felsefesine giren saçma sapan Kemal Ülkeleri (**) hayal ederlerdi. Onun tam tersi. Korku, hainlik, işkence dünyası. Çiğneme dünyası. Mükemmele doğru gittikçe, merhametsizliği azalmayıp *artan* bir dünya. Bizim dünyamızda gelişme, elemin daha fazlasına doğru gelişme olacak. Eski medeniyetler, sevgi ile adalet üzerine kurulduklarını iddia ederlerdi. Bizimki, nefret üzerine kurulmuştur. Bizim dün-

---

(*) Solipsism.

(**) Utopia.

yamızda korku, öfke, galebe sevinci, bir de kendini alçaltmaktan gayrı kuvvetli hisler bulunmıyacak. Başka ne varsa yok edeceğiz — her şeyi. Daha şimdiden Devrim öncesinden artakalmış düşünce alışkanlıklarını iflâs ettiriyoruz. Çocukla anababası, erkekle erkek, erkekle kadın arasındaki bağları kesmişizdir. Kimsede karıya, evlâda, dosta artık güvenme cesareti yoktur. Ama, gelecekte karı olmıyacak, dost olmıyacak. Tavuktan yumurta alır gibi, çocuklar analarından alınacaklar. Erkeklik-dişilik içgüdüsünün kökü kazınacak. Döldöş dünyaya getirmek, tayın vesikası yenilemek gibi, yılda bir yerine getirilen bir işlem olacak. Cinsî münasebette fazla heyecanı ortadan kaldıracağız. Sinir uzmanlarımız şimdi bunun üzerinde çalışıyorlar. Parti'ye karşı olan sevgiden gayrı sevgi bulunmıyacak. Yenilmiş düşmana galebeden ötürü gülmenin dışında gülüş olmıyacak. Güzel sanatlar, edebiyat, ilim olmıyacak. Her şeye kaadir olduk mu, artık ilme ihtiyacımız kalmıyacak. Güzellikle çirkinlik arasında fark olmıyacak. Ne tecessüs, ne yaşayış tarzının ilerleyişi ile uğraşma olmıyacak. Birbiriyle yarışan bütün zevkler yok edilecek. Fakat daima — burasını unutma Winston — daima durmadan artan, durmadan keskinleşen iktidar sarhoşluğu bulunacak. Daima, her an, zafer heyecanı, âciz bir düşmanı çiğneme tahassüsü olacak. Geleceğin resmini istiyorsan, insan yüzüne — ebede kadar — basan bir çizme tasavvur et."

Winston'un konuşmasını bekliyor gibi durdu. Winston yeniden yatak sathına geri çekilmeğe çalışmıştı. Bir şey söyliyemiyordu. Buz kesilmişti sanki. O'Brien devam etti:

"Ebede kadar bunun böyle olduğunu da hatırla. Üstüne basılacak surat daima mevcut olacak. Aykırı itikatlı, toplum düşmanı, tekrar tekrar yenilgiye uğratılıp burnu sürtülebilmek için her zaman mevcut olacak. Elimizde bulunduğundan beri bütün çektikleri-

nin — hepsi, daha beteri devam edecek. Casusluğun, hıyanetlerin, tevkiflerin, işkencelerin, idamların, ortadan kayboluşların hiçbir zaman arkası kesilmiyecek. Hem korku dünyası, hem galebe dünyası olacak bu. Parti'nin kudreti arttıkça, tesamühü azalacak. Muhalefet zaifladıkça, istibdat sıkılaşacak. Goldstein da, aykırı itikatları da ebediyen yaşıyacak. Her gün, her an tepelenecekler, itibardan düşecekler, alay konusu olacaklar, yüzlerine tükürülecek — yine de hep sağ kalacaklar. Seninle yedi yıldır sonuna kadar oynadığım bu dram, tekrar tekrar, nesilden nesile, daima daha ustalıklı şekillerde oynanıp gidecek. Aykırı itikatlıyı, can acısından feryat ederek, perişan, rezil, bizden aman diler halde — sonunda tamamiyle nadim, benliğinden yakasını kurtarmış, arzusu ile ayklarımıza doğru sürünür halde daima şurada bulunduracağız. Hazırladığımız dünya bu Winston. Zafer üstüne zafer; galebe üstüne, galebe üstüne galebe dünyası. İktidar gücüne sıkısıkıya sonsuz bir sarılma, sarılma, sarılma.. O dünyanın niye benziyeceğini, görüyorum, kavramıya başlıyorsun. Gerçi, neticede, kavramaktan daha ileriye geçeceksin. Onu kabul edip, bağrına basacaksın; onun bir parçası olacaksın."

Winston söz söyliyecek kadar kendine gelmişti.

(Mecalsiz "Yapamazsınız," dedi.

"Bu lâkırdı ile ne demek istiyorsun Winston?"

"Demincek tasvir ettiğiniz gibi bir dünya yaratamazsınız. Hayaldir bu. İmkânsızdır."

"Niçin?"

"Korkuya, nefrete, zulme dayanan bir medeniyet kurmak imkânsızdır. Hiçbir vakit beka bulmaz."

"Niçin bulmasın?"

"Hayatiyeti olmaz. Çözülür. Kendi emelleri ile gayelerini kendisi yıkar."

"Lâf. Nefretin sevgiden daha kahredici olduğunu sanıyorsun. Niye öyle olsun? Öyle de olsa, ne çıkar?

Diyelim, kendimizi daha süratle yıpratıp tüketmeyi tercih ediyoruz. Diyelim, insan hayatının temposunu, kişiler otuzunda bunayacak kadar hızlandırıyoruz. Mamafi, ne zararı olur bunun? Ferdin ölümünün ölüm olmadığını anlıyamıyor musun? Parti ölümsüzdür."

Her vakitki gibi, bu ses tartaklıya tartaklıya Winston'u acze düşürmüştü. Üstelik, uyuşmazlığında direttiği takdirde, kadranı O'Brien tekrar çevirecek diye ödü kopuyordu. Bununla beraber, susup oturamıyordu da. O'Brien'ın söylediklerinden duyduğu anlaşılmaz korkudan gayrı destekliyeni bulunmaksızın, münakaşasız olarak yeniden hafifçe hücuma geçti.

"Bilmiyorum — Umurumda değil. Her nasılsa, başarısızlığa uğrıyacaksınız. Bir şey yenecek sizi. Hayat yenecek sizi."

"Hayata bütün kademelerinde hâkimiz Winston. Yaptığımızdan fena halde haysiyeti kırılarak, aleyhimize şahlanacak, insan tabiatı denilen bir şey var sanıyorsun. Fakat, insan tabiatını biz yaratıyoruz. İnsanlar son derece uysaldır. Yahut, belki eski fikrin tepreşmiştir. Ayaktakımı, ya da köleler ayaklanıp bizi tepesi aşağı getirecek diye.. Bunu aklından çıkar. Onlar, hayvan gibi çaresizdir. İnsanlık, Parti'dir. Öbürkiler dışardadır. — sadet dışı."

"Bana ne. Eninde sonunda yenecekler sizi. Ergeç ne idiğünüzü anlıyacak, sonra da paramparça edecekler sizi."

"Böyle olduğuna dair belirti görüyor musun? Yahut olması için sebep?"

"Hayır, öyle olduğuna inanıyorum. Başarısızlığa uğrıyacağınızı *biliyorum.* Kâinatta bir şey var — Bilmiyorum, bir öz, bir cevher — ki asla hakkından gelemezsiniz."

"Tanrıya inanıyor musun Winston?"

"Hayır."

"O halde bizi alt edecek olan bu cevher nedir?"

"Bilmiyorum. İnsan cevheri."

"E, kendini insandan sayıyor musun?"

"Evet."

"İnsansan sen, artakalan son insansın Winston. Senin soyun kurudu. Halefleri bizleriz. *Yalnız* olduğunu anlıyor musun? Tarihin dışındasın, yaşamıyorsun." Tavrı değişti; daha sert sert "Hem yalanları, zulmü olan bizlere, ahlâkça kendini üstün görüyorsun?" dedi.

"Evet, kendimi üstün görüyorum."

O'Brien konuşmadı. İki başka ses konuşuyordu. Winston hemence bunlardan birini kendi sesi olarak tanıdı. Kardeşlik teşkilâtına üye olduğu gece O'Brien ile aralarında geçen konuşmanın ses şeridine alınmışı idi bu. Yalan söylemek, çalmak, sahtekârlık etmek, adam öldürmek, uyuşturucu madde kullanmağı ve fuhşu teşvik etmek, zührevî hastalıkları yaymak, çocuğun yüzüne zaçyağı atmak için söz verişini dinledi. O'Brien bu ispat gösterisini yapmağa pek değmez der gibi ellerini biraz oynatıp, sabırsızlandı. Sonra, bir düğme çevirdi, sesler kesildi.

"Kalk o yataktan," dedi.

Bağlar gevşemişti. Winston kendini yere bıraktı. Sallana sallana ayakta dikildi.

"Artakalmış son insansın," dedi O'Brien. "İnsan cevherinin koruyucusu. Kendini olduğun gibi göreceksin. Esvaplarını çıkar."

Winston, tulumunu tutan ip parçasını çözdü. Tulumun fermuarı nice zamandır burkulup koparılmıştı. Tevkifinden beri üstünü başını hiçbir zaman tekmil çıkarıp çıkarmadığını hatırlamıyordu. Tulumunun altında, çamaşır kalıntısı olduğu güç tanınan pis, sarımtırak paçavralar vücuduna ilmeklenmişti. Onları yere sıyırırken, odanın öbür ucunda üç yanlı bir ayna bulunduğunu gördü. Aynaya yaklaştı. Sonra, birdenbire durdu. İstemeden çığlık koparmıştı.

"Devam et," dedi O'Brien, "Aynanın kanatları arasında dur. Yan manzarayı da görürsün."

Gözü korktuğu için durmuştu. Beli bükük, kül benizli, iskelet gibi bir şey üstüne doğru geliyordu. Korkuncu, sadece gelenin hakikaten kendisi olduğunu bilmek değildi; onun asıl şu manzarası korkunçtu. Aynaya yaklaştı. İğik durduğu için mahlûkun yüzü dışarı fırlamış gibi idi. Sefil bir hapishane kaçkını suratı; gösterişli alnı, geriye, cavlak kafa derisine doğru uzanıyor; kancalı bir burunla, berelenmiş görünen elmacık kemiklerinin üstünde ateşli, tetikte duran gözler. Yanaklar buruş buruştu. Ağızın, içine çekilmiş bir hali vardı. Bunun kendi yüzü olduğu muhakkaktı ama, yüzündeki değişiklik, içindeki değişiklikten fazla gibi geldi ona. Yüzünün kaydettiği kuvvetli duygular, kendi hissettiklerinden farklı olmalıydı. Saçları epey dökülmüştü. İlk bakışta saçlarının kırlaştığını da sanmıştı. Fakat, kır olan yalnız saç derisi idi. Elleri ile yüz çevresi hariç, eski, kökleşmiş kirden vücudu tepeden tırnağa kül rengi bağlamıştı. Şurada burada kirin altında kırmızı yara izleri vardı. Aşık kemiğine yakın varis yarası, yığınla cerahat toplamış; derisi pul pul soyuluyordu. Ama, gerçekten korkunç olan, vücudunun sıskalığı idi. Kaburga kemiklerinin kafesi, iskelet kaburgası kadar dardı. Bacaklar öyle büzülmüştü ki, dizler kalçalardan daha kalındı. Yan manzarayı görmekten O'Brien'ın ne kastettiğini şimdi anlıyordu. Belkemiği kıvrımı şaşılacak halde idi. İnce omuzlar öne doğru kanburlaşmış, göğüste boşluk hasıl etmişti. Kuru kemik kalmış boyun, kafatasının ağırlığı altında iki büklüm olmuş gibi idi. Tahmine kalksa, habis hastalık çeken altmışlık birinin vücudu, derdi buna.

"Ara sıra" dedi O'Brien, "Yüzüm — İç Parti üyesinin yüzü — yaşlı, yıpranmış gösteriyor diye düşünmüşündür. Kendi yüzüne ne dersin?"

Winston'u omuzundan yakalayıp, döndürdü; yüz yüze geldiler.

"Bak, şu haline!" dedi. "Vücudunun derisine sıvama yapışmış şu mundar kire bak. Ayak parmaklarının arasındaki pisliğe bak. Bacağındaki, işliyen iğrenç yaraya bak. Teke gibi koktuğundan haberin var mı? Belki artık farkına varmaz olmuşsundur. Sıskalığına bak. Görüyor musun? Pazını baş parmağımla şahadet parmağımın arasına alıp, birbirine bitiştirebiliyorum. Boynunu havuç gibi koparabilirim. Sana el koyduğumuzdan beri yirmi beş kilo kaybettin, biliyor musun? Saçların bile avuç avuç kopuyor. Bak!" Winston'un başından bir tutam saç yolup çıkardı. "Aç ağzını. Dokuz, on, on bir diş kalmış. Bize geldiğinde kaç dişin vardı? Kalan birkaç tanesi de dökülüyor. Bak şuraya!"

Winston'un artakalan ön dişlerinden birini kuvvetli baş parmağı ile şahadet parmağının arasına kıstırdı. Ani bir sızı Winston'un çenesinde cız etti. O'Brien gevşek dişi köklerinden burup, koparmıştı. Onu hücrenin ortasına fırlattı.

"Çürüyüp gidiyorsun," dedi. "Parça parça dökülüyorsun. Nesin ki? Bir çuval pislik. Şimdi, dön; şu aynaya bir daha bak. Yüzleştiğin şeyi görüyor musun? Artakalan son adam o. Eğer sen insansan, insanlık o işte. Üstünü başını giy artık."

Winston, yavaş, tutuk hareketlerle giyinmeğe başladı. Ne zaif, ne mecalsiz olduğunun şimdiye kadar farkına varmış görünmüyordu. Zihninde bir tek düşünce kıpırdıyordu. Bu yerde zannettiğinden uzun kalmış olacaktı. Sonra, süflî paçavraları kuşanırken, birdenbire bitik vücuduna karşı duyduğu bir acıma hissi galebe çaldı. Ne yaptığını bilmeye meydan kalmadan, karyolanın yanındaki küçük iskemleye çöktü. Göz yaşlarını zaptedemedi. Çirkinliğini, hırpaniliğini biliyordu. Haşin, beyaz ışıkta, pis çamaşırlar içinde oturup ağlıyan bir çıkın kemiğin farkında idi. Ama, kendini

tutamıyordu. O'Brien enikonu şefkatle omuzuna elini koydu.

"Hep böyle gidecek değil," dedi. "Dilediğin zaman kurtulabilirsin bundan. Her şey kendi elinde."

"Sizin işiniz bu!" diye hıçkırdı Winston. "Siz soktunuz beni bu hale."

"Yok Winston, kendini bu hale getiren sensin. Parti karşısında vaziyet alınca, kabul etmiş oldun bunu. O ilk harekete bunların hepsi dahildi. Peşin tahmin etmediğin bir şey olmamıştır."

Durdu, sonra devam etti:

"Seni yendik Winston. Seni darmadağın ettik. Vücudunun niye benzediğini gördün. Dimağın aynı durumdadır. Fazla azametin kalmış olabileceğini sanmıyorum. Döğüldün, kamçılandın, hakaret gördün. Can acısından bağırdın. Kanının, kusmuğunun içinde yerlerde yuvarlandın. Merhamet edilmesi için ağladın. Herkese, her şeye hıyanet ettin. Başına gelmiyen tek bir rezalet düşünebiliyor musun?"

Gözlerinden hâlâ yaş gelmekle beraber, Winston'un ağlaması durmuştu. Yukarı, O'Brien'a baktı.

"Julia'ya hıyanet etmedim," dedi.

O'Brien tepeden ona düşünceli düşünceli baktı. "Evet," dedi, "Evet, çok doğru. Julia'ya hıyanet etmedin."

O'Brien'a karşı hiçbir şeyin yok edemediği görülen saygı Winston'un gönlünü yeniden kapladı. Ne zeki, ne zeki! diye düşündü. O'Brien'ın kendine söyleneni anlamadığı olmuyordu. Dünyada kim olsa, derhal ona Julia'ya hıyanet *ettin* diye cevap verirdi. İşkence altında, ağzından almadıkları ne kalmıştı ki? Kız hakkında ne biliyorsa; itiyatlarını, mizacını, geçmiş hayatını, hepsini söylemişti onlara. Buluşmalarında olan bitenin en ufak teferruatını; kıza bütün söylediklerini, kızın ona bütün dediklerini; karaborsadan bulup yedikleri yemekleri; aralarındaki zinayı; Parti aley-

hine belli belirsiz tertipledikleri fesadı — her şeyi ikrar etmişti. Yine de, bu kelime ile kasdettiği mânada hıyanette bulunmuş değildi ona. Onu sevmekten geri durmamıştı. Ona karşı duyguları aynı kalmıştı. Açıklamıya lüzum olmaksızın, Winston'un ne demek istediğini O'Brien anlamıştı.

"Söyleyin bana," dedi, "Ne zaman vuracaklar beni?"

"Uzun sürebilir," dedi O'Brien. "Çetin cevizsin sen. Ama, ümidini kesme. Ergeç herkes şifa bulur. Sonunda vuracağız seni."

IV

Winston eskisinden çok iyi idi. Günlerden söz etmek yakışık alırsa, her gün gittikçe topluyor, kuvvetleniyordu.

Beyaz ışık, vınlıyan ses, her zamankinin aynı idi. Fakat, hücre, evvelce bulunduğu hücrelerden biraz daha rahattı. Tahta karyolanın üstünde yastıkla şilte vardı. Oturacak iskemle vardı. Ona hamam yaptırmışlardı. Hayli sık sık teneke leğen içinde yıkanmasına müsaade ediyorlardı. Yıkanması için sıcak su bile veriyorlardı. Yeni çamaşır, temiz bir takım tulum vermişlerdi. Varis yarasına yumuşatıcı merhem sarmışlardı. Dişlerinden geri kalanları çekmişler, yeni bir takım diş vermişlerdi.

Haftalar, aylar geçmiş olmalıydı üstünden. Gözükürde insana muntazam gibi gelen fasılalarla beslendiği için, ilgilendiği takdirde vaktin geçişini hesaplamak kabil olacaktı. Yirmi dört saatte üç öğün yemek geldiğine hükmediyordu. Bazen, yemekler gündüzün mü, geceleyin mi geliyor diye bön bön merak ediyordu. Üç öğünde bir etli pilan yemek şaşılacak kadar iyi idi. Bir defasında bir paket sigara bile vardı. Kibriti

yoktu ama, ateşi Winston'a yemeğini getiren ağzını bıçak açmaz muhafız verdi. İlk tüttürmeğe çalıştığında sigara gönlünü bulandırdı. Sebat etti; her yemekten sonra yarım sigara içerek, paketi uzun zaman dayandırdı.

Köşesine kalem parçası bağlı beyaz bir arduaz vermişlerdi ona. Önce bundan hiç faydalanmadı. Uyanık iken dahi tamamiyle uyuşuktu. Çokluk bir yemekten öbür yemeğe kadar hemen hemen kıpırdamadan yatıyor; kâh uyuyor, kâh göz açmanın fazla zahmetli geldiği belli belirsiz dalgınlıklar içinde uyanıyordu. Yüzünde kuvvetli ışık varken uyumağa, uzun zamandır alışmıştı. Işığın mahzuru yok gibi idi. Yalnız, rüyalar daha rabıtalı, daha mânalı oluyordu. Bütün bu zaman boyunca pek çok rüya görüyordu. Hep mesut rüyalardı gördükleri. Altın Ülke'de bulunuyor; ya da muazzam, parlak, gün ışıklı harabelerde, anasiyle, Julia ile, O'Brien ile oturuyordu — Hiçbir şey yapmıyor, sadece güneşte oturup, asude şeylerden söz açıyordu. Uyanık iken düşünceleri daha çok rüyaları ile ilgili idi. Can acısının dürtüsü ortadan kalktığı için, zihnî çalışma melekesini kaybetmişe benziyordu. Canı sıkılmıyordu. Görüşmek, eğlenmek isteği yoktu. Sadece yalnız kalmak, döğülmemek, sorguya çekilmemek, yetecek kadar yemek yemek, tepeden tırnağa temiz olmak, onu tamamiyle tatmin ediyordu.

Gitgide uykuda daha az vakit geçirir oldu. Ama, yataktan çıkmak henüz içinden gelmiyordu. Bütün sevdiği, sessizce yatıp, vücuduna kuvvet toplandığını hissetmekti. Orasına burasına dokunuyor; adalelerinin yavaş yavaş toparlanıp, tenin'n gerginleşmesinin hayal olmadığını anlamağa çalışıyordu. Nihayet, şüphe götürmez şekilde belli oldu ki, semiriyordu. Uylukları muhakkak artık dizlerinden kalındı. Ondan sonra, önceleri istemiye istemiye, muntazam olarak idman hareketleri yapmağa başladı. Çok geçmeden, hücreyi

adımlıya adımlıya ölçerek, üç kilometre yürüyebiliyordu. İnik omuzları yavaş yavaş doğruluyordu. Daha mufassal beden hareketlerine kalkıştı. Ne türlü şeyler yapamadığını keşfedince şaşakaldı, utandı. Yürüyüşten öteye geçemiyor; iskemlesini kulaç boyu uzatıp tutamıyor; yuvarlanmadan tek ayak üstü duramıyordu. Topukları üzerine bağdaş kurdu. Gördü ki, uyluğu ile baldırı şiddetle acıyor; ayakta durur vaziyete güç gelebiliyor. Karnı üzerine yamyassı yatıp, ağırlığını elleriyle kaldırmağa çalıştı. Ümit yoktu. Kendini bir santimetre bile kaldıramıyordu. Gerçi, üstünden birkaç gün — birkaç yemek zamanı — geçince, o hareketi de başardı. Bir zaman geldi, bunu arka arkaya altı defa yapabildi. Vücudu ile gerçekten övünmeğe, çehresinin bile gitgide tabiî haline geldiğine vakit vakit inanır olmağa başladı. Aynadan kendisine bakarak mukabele etmiş olan buruş buruş yüzü, yalnız dazlak kafasına tesadüfen eli gittiği zaman hatırlıyordu.

Yavaş yavaş zihni cevvalleşti. Sırtı duvara gelmek, arduaz dizlerinde olmak üzere tahta karyolaya oturuyor, kendini yeni baştan yetiştirme vazifesi üzerinde düşüne düşüne çalışmağa koyuluyordu.

Teslim olmuş, bunun üzerinde uyuşulmuştu. Şimdi gördüğüne nazaran, gerçekte, Winston bu kararı vermezden çok önce teslime hazır bulunmuştu. Sevgi Bakanlığı'na girişi anından itibaren — evet, hattâ Julia ile birlikte o çaresiz kaldıkları dakikalarda telescreendeki demir gibi ses onlara ne yapacaklarını söylerken — Parti kudretinin karşısına dikilme teşebbüsündeki hafifliği, sathiliği kavramıştı. Artık biliyordu ki, Düşünce Polisi onu pertevsiz altındaki böcek gibi yedi yıl seyretmiştir. Hiçbir vücut hareketinin, yüksek sesle söylenmiş hiçbir sözün farkına varmadıkları olmamıştı. Birbirini kovalıyan hiçbir düşünce zinciri yoktu ki, bundan netice çıkarmamış olsunlar. Muhtıra def-

terinin kabındaki beyazımtırak çöp tanesini bile itina ile tekrar yerine koymuşlardı. Winston'a ses zaptedeni geritler dinletmişler, fotoğraflar göstermişlerdi. Bazısı Julia ile kendi fotoğrafları idi. Evet, hattâ.. Parti'ye karşı artık mücadele edemezdi. Kaldı ki, Parti haklı idi. Öyle olması zaruri idi. Ölümsüz, müşterek dimağ nasıl yanılabilirdi? Onun verdiği hükümleri hangi dış miyarlarla mihenge vurabilirdiniz? Aklın başta olması (*) istatistik işi idi. Mesele, onların düşündüğü gibi düşünmesini öğrenmekten ibaretti. Yalnız—!

Kalem, sanki parmaklarında kalınlaşmış, ecişbücüş olmuştu. Aklından geçen düşünceleri yazmağa başladı. Önce, kocaman, iğri büğrü harflerle

HÜRLÜK KÖLELİKTİR

diye yazdı. Sonra hemen mola vermeden altına

İKİ İKİ DAHA BEŞ EDER

yazdı. Fakat, o zaman karşısına âdeta bir engel çıktı. Bir şeyden utanıp kaçarcasına, zihnini toparlıyamaz olmuştu sanki. Arkasından ne geldiğini bildiğini biliyor, ama, o lâhza hatırlıyamıyordu. Hatırlıyabildiğinde de, ancak ne olması gerektiğini şuurla muhakeme ederek hatırlıyordu. Kendiliğinden gelmiyordu. Yazdı:

TANRI İKTİDARDIR

Her şeyi kabul ediyordu. Geçmiş tagyir edilebilirdi. Geçmiş hiçbir zaman tagyir edilmemişti. Okyanusya, Doğuasya ile savaşıyordu. Okyanusya daima Doğuasya ile savaşmıştı. Jones, Aaronson, Rutherford, itham edildikleri cürümlerin suçlusu idiler. On-

(*) *Sağduyu sahibi olmak.*

ların suçluluğunun yanlış olduğunu ispat eden fotoğrafı hiç görmemişti. Fotoğraf hakikatte yoktu; o uydurmuştu. Hilâfına olan şeyler hatırladığını hatırlıyordu ama, bunlar aldanmaktan ileri gelen asılsız hâtıralardı. Hepsi, ne kolaydı! Râm olmıya gör, arkası sökün ediyordu. Ne kadar kuvvetle çabalasanız, sizi geriye sürüyen akıntıya karşı yüzmeye; sonra, mücadele edecek yerde, birden dönüp akıntıyla beraber gitme kararı vermeğe benziyordu. Kendi tavrınızdan gayrı değişen bir şey yoktu. Her halde alın yazısı ne ise, o oluyordu. Bir zaman kazan kaldırışı nedendi? Bunu zar zor biliyordu. Her şey kolaydı, yalnız—!

Herhangi bir şey doğru olabilirdi. Sözde tabiat kanunu denilen kanunlar fasafiso idi. Yerçekimi kanunu fasafiso idi. "İstesem, şuradan sabun köpüğünün kabarcığı gibi havalanabilirim," demişti O'Brien. Winston, üzerinde işliye işliye bunu çözdü. "Kendisi yerden havalandığını *düşünür*, bir yandan ben de onun havalandığını görüyorum diye *düşünürsem*, olur bu." Birden, suyun yüzüne vuran batmış enkaz parçası gibi "Gerçekten olduğu yok. Biz öyle hayal ediyoruz. Evham bu!" düşüncesi zihnine saldırdı. Bu düşünceyi derhal hasıraltı etti. Safsata aşikârdı. İnsan benliğinin dışında bir yerlerde "gerçek" şeylerin olduğu "gerçek" bir âlem vardır diye peşin faraziye yürütüyordu. Ama, böyle bir âlem nasıl olabilirdi? Hangi şeye dair bilgimiz zihnimizden gayrı yoldan edinilmiştir? Olup bitenlerin hepsi zihindedir. Gerçekten olan, zihinlerin tekmilinde olandır.

Safsatayı bırakmakta güçlük çekmedi; safsataya yenilmesi tehlikesi de yoktu. Ama, bu asla hatırına gelmemek gerektiğini lâyıkiyle anlıyordu. Tehlikeli bir düşünce baş gösterdi mi, zihin bir kör nokta hasıl etmeliydi. Ameliye kendiliğinden yürümeli, içgüdü ile olmalıydı. Yenidil'de buna *suçdurdur* diyorlardı.

Suçdurdura yapa yapa alışmak için çalışmağa baş-

ladı. Kendi kendine kaziyeler buldu — "Parti yeryüzü düzdür diyor," "Parti buz sudan ağırdır diyor" — sonra bunları nakzeden iddiaları görmemeği, anlamamağı nefsine öğretti. Kolay değildi bu. Büyük çapta muhakeme, birdenbire çare düşünüp icat ediverme melekesi istiyordu. Meselâ, "İki iki daha beş eder" kabilinden bir beyanın ortaya koyduğu hesap meselelerini kavrıyamıyordu. Bir nevi dimağ cambazlığı, mantığın bir an en nazik şekilde kullanılması kabiliyeti istiyordu. Hemen ardından da en kaba mantık hatalarını sezmemek lâzımdı. Aptallık zekâ kadar lüzumlu, elde edilmesi ise, onun kadar güçtü.

Bütün bu arada, dimağının bir kısmı ile, ne kadar zamanda vururlar beni diye merak ediyordu. "Her şey kendi elinde," demişti O'Brien. Ama biliyordu ki, hiçbir şuurlu hareketle vurulmayı yakına alamazdı. On dakika sonra da vurabilirlerdi, on yıl sonra da. Senelerce hücre hapsinde tutabilir, angarya kampına yollıyabilir, bazı bazı yaptıkları gibi, bir müddet serbest bırakabilirlerdi. Pekâlâ mümkündü ki, onu vurmadan önce, tevkifi ile sorguya çekilmesi faciasının tamamı yeni baştan oynansın. Muhakkak olan tek şey, ölümün asla umulduğu anda gelmediği idi. Gelenek — sözü edildiğini hiç duymadığınız halde, ağıza alınmıyan geleneği her nasılsa bilirdiniz — öyle idi ki, arkanızdan vururlardı. Koridorda hücreden hücreye yürürken, habersizce hep ense kökünüzden vururlardı.

Günün birinde — ama "günün birinde" tâbiri yerinde değildi; gece yarısı olması aynı derecede muhtemeldi; bir yol — garip, pek hoş bir sayıklamağa daldı. Koridorda yürüyor, kurşunu bekliyordu. Kurşunun lâhzada gelmek üzere olduğunu biliyordu. Her şey halledilmiş, yoluna girmiş, birbiriyle bağdaşmıştı. Artık şüpheler, artık tartışmalar, artık can acısı, artık korku ortadan kalkmıştı. Vücudu gürbüzdü, güçlü kuvvetli idi. Hareketin verdiği neşe içinde, güneş ışığında

yürüyor hissiyle, asude yürüyordu. O artık Sevgi Bakanlığı'nın dar, beyaz koridorlarında yoktu. Uyuşturucu ilâçların getirdiği hezeyan içinde, boyunca yürür gibi olduğu, bir kilometre enindeki günlük güneşlik, muazzam, geçitte bulunuyordu. Altın Ülke'de idi; tavşan gevelemiş, yıllanmış çayırın ortasındaki patikayı tutturmuş gidiyordu. Kısa, nemli çimenleri ayaklarının altında; tatlı güneş ışığını yüzünde hissediyordu. Tarlanın yamacında usul usul kıpırdaşan karaağaçlar; bunun ilerisinde bir yerde, söğüt ağaçları altındaki yeşil su birikintilerinde, tatlı su balıklarının bulunduğu dere vardı.

Birdenbire dehşetle korkup sarsılarak sıçradı. Belkemiği üzerinden ter boşanıyordu. Kendinin yüksek sesle bağırdığını duymuştu:

"Julia! Julia! Julia! Sevgilim! Julia!"

Bir an için onun varlığını görür gibi, karşı konulmaz bir evham sarmıştı. Kız hem beraberinde, hem içinde imiş gibi gelmişti. Sanki teninin dokusuna işlemişti. O lâhza Julia'yı, birlikte, serbest bulundukları hiçbir zamanla kıyaslanamıyacak kadar çok sevmişti. Ve farkına vardı ki, o bir yerlerde hâlâ sağdır, yardımına muhtaçtır.

Tekrar yatağa uzanıp, kendini toparlamağa çalıştı. Ne yapmıştı? Şu zaaf anı yüzünden köleliğine kaç yıl eklenmişti?

Lâhzada, dışarıdan çizme gıcırtısı gelecekti kulağına. Böyle kabına sığmayışı cezasız bırakamazlardı. Evvelce bilmiyor idiyseler, şimdi öğreneceklerdi ki, onlarla yaptığı anlaşmayı bozmaktadır. Parti'ye itaat ediyor, ama Parti'ye hâlâ kin besliyordu. Aykırı itikatlı bir kafayı, eskiden, başkalarına uyar, onlara benzermiş gibi göstererek gizlemişti. Şimdi, bir adım daha geri çekilmişti. Kafaca inkiyat etmiş; gönlünün içerisine el sürdürtmiyeceğini ummuştu. Haksız olduğunu biliyor, haksız olmayı tercih de ediyordu. Bunu

anlıyacaklardı— O'Brien anlıyacaktı. O bir tek şaşkın bağırışla, hepsi itiraf edilmiş oluyordu.

Hepsine yeniden başlamak zorunda kalacaktı. Yıllar sürebilirdi bu. Elini yüzünde gezdirerek yeni biçime alışmağa çalıştı. Yanaklarda derin çukurlar vardı. Elmacık kemikleri keskin, burun basık geliyordu ele. Ayrıca, aynada kendini son görüşünden bu yana yeni bir tam takım diş vermişlerdi. Yüzünüzün niye benzediğini bilmeyince, künhüne varılmaz ifade takınmak kolay değildi. Her halde yalnız çehreye hâkim olmak yetmiyordu. İlk defa görüyordu ki, sır saklamak istiyorsanız, sırrı kendinizden de gizlemelisiniz. Sırrın varlığını bütün bu arada bilmelisiniz; fakat lüzum görülünceye kadar, isimlendirilebilecek şekilde şuurunuzda asla meydana çıkartmamalısınız. Bundan böyle Winston doğru dürüst düşünmekle kalmamalı, doğru dürüst rüya görmeli idi. Bütün bu arada da kinini, kendi parçası olduğu halde, öbür parçalarla ilgisi bulunmıyan maddeden yapılma bir yumak gibi, bir nevi cerahat kesesi gibi, kilit altında, içinde tutmalı idi.

Günün birinde vurulmasına karar vereceklerdi. Ne vakit olacağını keşfedemezdiniz. Ama, bir iki saniye öncesinden sezmek mümkün olsa gerekti. Daima, koridorda yürürken, arkadan vuruyorlardı. On saniye yeter de artardı. O sırada, içindeki âlemin altı üstüne gelebilirdi. İşte o zaman birdenbire, tek söz söylemeden, adımında tek duraklama, yüzünde tek çizgi değişikliği olmadan — zevahir perdesi birdenbire inecek, nefretin bataryaları gümbürdiyecekti! Kükriyen muazzam bir alev gibi Winston'u baştan aşağı nefret bürüyecekti. Hemen o anda da, kurşun, çok geç, ya da çok erken, gümliyecekti! İslâh edebilmeğe kalmadan, beynini patlatmış olacaklardı. Aykırı itikatlının düşüncesi cezasız kalacak; töbekâr olmıyacak; ebediyen ellerine geçmiyecekti. Patlayandan kendi mükemmellikleri

rahne alınış olacaktı. Onlardan nefret ederek ölmek: hürlük bu idi işte.

Gözlerini yumdu. Akıl terbiyesi kabul etmeğe nazaran daha güçtü bu. Kendini alçaltma, kendini kötürüm etme meselesi idi. Murdarlığın dik âlâsına dalmak zorunda idi. En iğrenç, en tiksindirici olanı hangisi idi? Aklına Koca Ağabey geldi. İri surat (Yaftalarda habire gördüğü için, suratı hep bir metre eninde tasavvur ediyordu), koyu siyah bıyığı, yukarı aşağı insanı takip eden gözleriyle, kendiliğinden, zihnine hayal gibi sokuldu. Koca Ağabey'e karşı hakikî duyguları ne idi?

Koridorda kuvvetli çizme gıcırtısı oldu. Çelik kapı, rezesi üzerinde şırak edip dönerek açıldı. O'Brien hücreye girdi. Arkasında mum yüzlü subayla siyah üniformalı muhafızlar vardı.

"Ayağa kalk," dedi O'Brien. "Gel buraya."

Winston onun karşısında durdu. O'Brien, Winston'un omuzlarını sert ellerinin arasına alıp, kendisine yakından baktı.

"Beni aldatmağı kurdun kafanda," dedi. "Mânasızlık bu. Daha dik dur. Yüzüme bak."

Durdu, daha yumuşak sesle devam eti:

"Düzeliyorsun. Zihnî bakımdan pek az kusurun var. Sadece hissî yönden gelişme göstermeği becerememedin. Söyle bakayım Winston — hatırla ha, yalan istemez; bilirsin, yalanı yakalamağa daima gücüm yeter — söyle bakayım, Koca Ağabey'e karşı hakikî duyguların nedir?"

"Nefret ediyorum ondan."

"Nefret ediyorsun. Güzel. O halde son adımı atma sıran geldi. Koca Ağabey'i sevmen şart. Ona itaat yetmez. Sevmen lâzım."

Hafifçe iterek, Winston'u muhafızlara doğru salıverdi.

"101 numaralı oda," dedi.

V

Mahpusluğunun her safhasında, penceresiz binanın hangi tarafında bulunduğunu sezmiş, ya da sezer gibi olmuştu. İhtimal hava basıncında ufak farklar vardı. Muhafızlardan dayak yediği hücreler zemin seviyesinin aşağısında idi. O'Brien'ın onu sorguya çektiği oda tâ yukarılarda, dama yakındı. Şimdiki yeri, zeminin metrelerce altında, inilebildiği kadar derinlerde idi.

Burası evvelce girdiği hücrelerin çoğundan daha büyüktü. Ama, çevresinin güç farkına varıyordu. Bütün farkına vardığı, tam önünde, yeşil kaplı iki küçük masanın bulunması idi. Masanın bir tanesi, bir iki metre ötesinde; öbürü, daha ileride, kapının yanında idi. İskemleye, sımsıkı, dikine bağlanmıştı. Hiçbir şeyini, hattâ başını kımıldatamıyordu. Ufak yatsığa benzer bir şey başını geriden doğru kavrıyor; onu, tam önüne bakmağa zorluyordu.

Bir ara yalnız kaldı. Sonra kapı açıldı. O'Brien içeri girdi.

O'Brien "Bir zaman bana 101 numaralı odada ne var diye sordun," dedi. "Bunun cevabını zati bilirsin, dedim. Herkes bilir onu. 101 numaralı odada, dünyanın en kötü şeyi var."

Kapı tekrar açıldı. Bir muhafız içeri girdi. Kutuya, sepete benzer, telden yapılmış bir şey taşıyordu. Onu ilerideki masaya koydu. O'Brien'ın duruşundan ötürü, o şeyin ne olduğunu Winston göremiyordu.

"Dünyanın en kötü şeyi," dedi O'Brien, "Kişiden kişiye değişir. Diri diri gömülmek olur; ateşte yanarak, suda boğularak, kazıklanarak ölmek olur; daha elli türlü ölmek olur. Bunun öldürücü dahi olmayan, pek ehemmiyetsiz bir şey olduğu haller vardır."

Biraz yana doğru kımıldamıştı. Böylece Winston masanın üzerinde ne olduğunu daha iyi görüyordu.

Yumurta biçimi bir tel kafesti gördüğü. Taşımak için tepede kulpu vardı. Önüne, içerlek yüzü dışa gelmek üzere, eskrim maskesini andırır bir şey bağlı idi. Üç dört metre ötesinde olmasına rağmen, kafesin uzunlamasına iki bölmeye ayrıldığını, her bölmede hayvana benzer bir şey bulunduğunu görebiliyordu. Sıçandı bunlar.

"Sana göre de," dedi O'Brien, "Dünyanın en kötü şeyi, sıçan. Tesadüf bu ya."

Kafese gözü ilişir ilişmez Winston âdeta ihtar almış gibi titreme geçirmiş, neyin korkusu olduğunu kestiremediği bir korku duymuştu. Ama, şu ara kafesin önündeki maskeye benzer eklentinin mânası birdenbire içine işledi. İçi sanki su kesilmişti.

Tiz, çatlak sesle "Yapamazsınız bunu!" diye haykırdı. "Olmaz, olmaz! İmkânı yok."

O'Brien "Hatırlar mısın, rüyalarında şiddetle korkuya kapıldığın anı? Olurdu boyuna?" dedi. "Hani önünde karanlık duvar, kulaklarında gürliyen ses. Duvarın öte yanında müthiş bir şey bulunurdu. Onun ne olduğunu bildiğini bilirdin. Ama, sürüyüp açığa vurmağı gözün kesmezdi. Duvarın öte yanındaki sıçanlardı o."

Winston sesini idare etmeğe çabalıyarak "O'Brien!" dedi. "Buna hacet yok, biliyorsunuz. Ne yapayım istiyorsunuz?"

O'Brien doğrudan doğruya cevap vermedi. Konuşurken, ara sıra yalandan takındığı okul öğretmeni tavriyle konuştu. Sanki Winston'un gerisinde bir yerde duran dinleyicilere söyler gibi, düşünceli düşünceli uzaklara baktı.

"Sadece can acısı," dedi, "her vakit kâfi gelmiyor. Zaman olur, insanoğlu can acısına pabuç bırakmaz. Hattâ ölüm raddesine kadar dayanır. Ama, herkesin tahammülünü aşan bir şey var — seyredemediği bir şey. Cesaretle, tabansızlıkla ilgisi yok. Yüksek yerden

düşerken, ipe sarılmak tabansızlık değil. Suyun dibinden çıkmışsan, ciğerlerine hava doldurmak tabansızlık değil. Yok edilemiyen bir içgüdüden ibaret. Sıçanlar bakımından da hal böyle. Sence, onlara tahammül edilemez. Arzu da etsen karşı koyamıyacağın bir baskı şekli. Senden istenilen ne ise yapacaksın."

"Ne imiş? Ne imiş? Ne olduğunu bilmeden, nasıl yapayım?"

O'Brien kafesi kaldırdı; karşıya geçirerek, yakındaki masaya getirdi. Çuhanın üzerine dikkatle yerleştirdi. Winston kanın kulaklarını zonklattığını duyabiliyordu. Tamamiyle ıssızlık içinde oturuyormuş hissine kapıldı. Büyük, bomboş bir ovanın ortasında idi; öbür yakasındaki bütün seslerin kendisine muazzam mesafelerden geldiği, güneş ışığına boğulmuş dümdüz bir çölün ortasında. Oysa, sıçanın durduğu kafesle arasında iki metre yoktu. Pek kocaman sıçanlardı bunlar. Ağızlariyle burunlarının kütleşip vahşileştiği, tüylerinin kül rengi yerine kahverengine döndüğü yaşta idiler.

Yine görünmiyen dinleyicilerine hitap eden O'Brien, "sıçan," dedi, "kemirici hayvandır ama, et yer. Bilirsiniz. Şehrin fukara mahallelerinde olup bitenleri duymuşsunuzdur. Bazı sokaklarda kadınlar küçük çocuklarını evde beş dakika bile yalnız bırakmağı göze almıyorlar. Sıçanlar muhakkak saldırıyor. Pek kısa zamanda onları kemiklerine kadar sömürüyorlar. Hastalara, ölüm halindeki kimselere de saldırıyorlar. İnsanın ne zaman âciz kaldığını bilmekte şaşılacak anlayış gösteriyorlar."

Kafesten sevinçli çocuklar çığrışır gibi bir çığrıştır koptu. Winston'a çok uzaklardan ulaşıyor gibi geldi bu. Sıçanlar kapışmış, bölmenin arasından birbirlerine el ense etmek istiyorlardı. Bir de yeisin yaptığı derin inilti duydu. Bu da kendi dışından geliyordu sanki.

O'Brien kafesi kaldırdı. Kaldırırken içindeki bir

şeye bastı. Keskin tık sesi oldu. Winston iskemleden kopup, kurtulmak için çılgınca çırpındı. Ümit yoktu. Her tarafı, hattâ başı kımıldanamıyacak şekilde bağlı idi. O'Brien kafesi yaklaştırdı. Winston'un yüzüne bir metreden az kalmıştı.

"Birinci manivelâya bastım," dedi O'Brien. "Bu kafesin yapılış tarzını anlıyorsun. Maske, başına geçer, çıkış yolu kalmaz. Şu, beriki manivelâya basınca, kafesin kapısı yukarı kayıp gider. Bu karnı aç canavarlar, oradan kurşun gibi fırlarlar. Sıçanın havada sıçrayışını gördün mü hiç? Yüzüne sıçrar, oydukları gibi girerler içine. Bazen, önce gözlere saldırırlar. Bazen yanakları deşip, dili kaptıkları gibi yutarlar."

Kafes daha yaklaşmış; bitişiyordu. Winston, sanki başının üstünde, havada ardı ardına kopan feryatlar işitti. Fakat, ödünü kopartan korkuya karşı, öfkeden çılgına dönerek mücadele etti. Düşünmek, düşünmek, saniyenin kesri dahi kaldığında — düşünmek biricik ümitti. Birdenbire canavarların kerih, ağır kokusu burun deliklerine çarptı. Şiddetli gönül bulantısından çarpıntı oldu içinde. Enikonu kendinden geçti. Her şey kararmıştı. Bir an için aklını oynatmış, uluyan hayvan haline gelmişti. Lâkin, karanlıktan bir fikir yakalayıp öyle çıktı. Kurtulmanın tek, bir tek yolu vardı. Sıçanlarla arasına bir başka insanı, bir başka insanın *göğdesini* yerleştirmek lâzımdı.

Maskenin çevresi başka her şeyin manzarasını örtecek kadar genişti şimdi. Tel kapı, yüzünden birkaç karış mesafede idi. Sıçanlar artık ne olacağını biliyorlardı. Bir tanesi yukarı aşağı zıplıyordu. Öbürü, penbe ellerini çubuklara dayamış, ayakta dikiliyor; hiddetli hiddetli havayı kokluyordu. Lâğımların, pul pul derisi soyulmuş, kart bir ağababası idi bu. Winston onun bıyıklarını, sarı sarı dişlerini görebiliyordu. Ödünü koparan o uğursuz korkunun yeniden pençesine düş-

müştü. Duygusu körleşmiş, çaresiz kalmıştı, aklı gitmişti.

O'Brien her zamanki bilgiç haliyle "İmparatorluk devrinde Çin'de çok rastlanan bir ceza idi bu," dedi.

Maske yüzüne kapanıyordu. Tel, yanağına sürtündü. İşte o zaman — hayır, yüreğine soğuk su serpilmedi; sadece ümitlendi, azıcık ümitlendi. İş işten geçmişti, belki çok geçti. Ama, birdenbire anlamıştı ki, yeryüzünde cezasını aktarma edebileceği topu topu *bir tek* kimse— sıçanlarla kendi arasına kakabileceği *bir tek* göğde vardı. İşte çılgın gibi haykırıyor, haykırıyordu:

"Julia'ya yapın bunu! Julia'ya yapın! Bana değil! Julia'ya! Ona ne yaparsanız yapın, umurumda değil. Yüzünü koparın, kemiklerine kadar yolup, sömürün... Bana değil! Julia'ya! Bana olmaz!"

Geriye, sıçanlardan uzak, engin derinlikler içine yuvarlanıyordu. Hâlâ iskemleye bağlı idi ama, zeminden, binanın duvarlarından, topraktan, okyanuslardan, havadan geçmiş; dış fezaya, yıldızlar arasındaki uçurumlara— hep sıçanlardan uzaklaşa, uzaklaşa, uzaklaşa yuvarlanmıştı. Işık - seneleriyle sayılacak kadar uzaklarda idi. Gerçi, O'Brien hâlâ başucunda duruyordu. Yanağına hâlâ soğuk soğuk bir tel dokunuyordu. Fakat, etrafını kuşatan karanlığın içinden, madeni bir tık sesi daha işitti. Anladı ki, tık eden kafes kapısı açılmamış, kapanmıştı.

VI

Kestaneağacı Kahvesi enikonu boştu. Güneşin pencereden çapraz giren ışık çizgisi tozlu masa üstlerine sarı sarı vuruyordu. Saat onbeşti. Tenha olurdu bu saatte. Teneke sesine benzer bir nağme telescreen'lerden damla damla geliyordu.

Winston her vakitki köşesinde oturuyor, boş ka-

dehe gözünü dikmiş bakıyordu. Karşı duvardan dikkatle kendisini süzen iri yüze başını kaldırıp ikide bir göz atıyordu. Üstünde KOCA AĞABEY SİZİ GÖZETLİYOR diye yazılı idi. Garson kendiliğinden geldi; kadehine ağzına kadar Zafer Cini doldurdu; mantarına tüy sapı geçirilmiş bir başka şişeden, sallıyarak, kadehe birkaç damla damlattı. Damlatılan, karanfille çeşni verilmiş sakarin, bu kahvenin kendi marifeti idi.

Winston telescreen dinliyordu. Henüz yalnız çalgı sesi geliyordu ama, her an Barış Bakanlığının özel tebliğ çıkarması ihtimali vardı. Afrika cephesinden gelen haberler gayetle huzur kaçırıcı idi. Bütün gün vakit vakit bunu kendine tasa etmişti. Avrasya ordusu (Okyanusya Avrasya ile savaşıyordu. Okyanusya hep Avrasya ile savaşırdı) korkunç hızla güneye doğru ilerliyordu. Öğle tebliği belirli bir bölge zikretmemişti. Ama, Kongo Nehri ağzının artık muharebe meydanı haline gelmiş olması muhtemeldi. Brazzaville ile Leopoldville tehlikede idi. Bunun ne demek olduğunu anlamak için haritaya bakmaya hacet yoktu. Mesele sadece Orta Afrika'nın kaybedilmesi değildi. Bütün savaş boyunca Okyanusyanın kendi ülkesi ilk defa tehdit altında bulunuyordu.

Şiddetli bir heyecan ansızın içinde tutuştu, sonra söndü. Tam tamına korku olmayıp, âdeta ayırdedilemez bir teheyyüçtü bu. Savaşı düşünmez oldu. Bugünlerde hiçbir konu üzerinde zihnini bir defada taş çatlasa bir kaç saniyeden fazla toplıyamıyordu. Kadehini kaldırdı, bir içişte bitirdi. Her zaman olduğu gibi bu onu titretti, hattâ biraz ürküttü. Müthişti meret. Hayli gönül bulandıran haliyle tiksinti veren karanfille sakarin; o yavan, yağa benzer kokuyu örtemiyordu. Hepsinden kötüsü, gece gündüz içinden gitmiyen cin kokusu, zihninde şu———ların kokusu ile birbirine karışıyor, ayırdedilmiyordu.

Düşünürken bile, asla adlarını anmıyor; imkân el-

verdiği kadar, onları hayalinde asla canlandırmıyordu. Yüzünün yakınında dolaşıp duran, yarım yamalak farkında olduğu bir şeydi onlar; burun deliklerine yapışıp kalan bir koku idi. Cin, içinden doğru kabardıkça, mor dudaklalarını aralıyarak geğiriyordu. Serbest bıraktıklarından beri, Winston toplamış, eski rengini tekrar bulmuş — hem fazlasiyle bulmuştu. Eşkâli kalınlaşmıştı; burnu ile elmacık kemikleri üzerindeki tende bayağının bayağısı bir kızıllaşma vardı. Dazlak kafa derisi bile pek koyu penbe idi. Yine kendiliğinden, garson, satranç tahtası ile günün *Times* nüshasını getirdi. Gazete satranç meselesinin olduğu sayfaya çevrilmişti. Sonra, Winston'un kadehinin boş olduğunu gördü; cin şişesini getirip, kadehi doldurdu. Ismarlamağa lüzum yoktu, alışkanlıklarını biliyorlardı. Satranç tahtası daima onu bekliyor; köşedeki masası her zaman aleste duruyordu. Kimse pek yakınına oturuyor görünmek istemeği için, kahve dolu iken dahi, burası ona kalıyordu. İçtiklerini saymağa bile hiç zahmet etmiyordu. Birbirini tutmıyan fasılalarla, Winston'a hesap puslası diye kirli bir kâğıt parçası sunuyorlardı. Ama, ona daima eksik hesap çıkarıyorlar gibi geliyordu. Aksi de olsa, hiç beisi yoktu. Bugünlerde her vakit bol parası vardı. Hattâ, hizmetsiz, sorumsuz, maaşlı bir vazifesi bile vardı. Oradan, eski işindekinden daha çok para alıyordu.

Telescreen'deki çalgı durdu; yerine bir ses geçti. Winston dinlemek üzere başını kaldırdı. Gelgelelim, cepheden tebliğ yoktu. Okunan Bolluk Bakanlığı'nın kısa bir ilânından ibaretti. Geçen üç aylık devrede, öyle görülüyordu ki, Onuncu Üç-Yıllık Plân'a ait ayakkabı bağcığı kontenjanı yüzde 98 fazlasiyle tamamlanmıştı.

Satranç meselesini inceledi, taşları dizdi. İki atın hamlesine lüzum gösteren ustalıklı bir bitişti bu. "Beyazlar oynayıp, iki hamlede mat eder." Winston

gözlerini kaldırdı; Koca Ağabey'in resmine baktı. Âdeta esrarlı mâna taşıyan gamlı bir halle, beyaz daima mat eder diye düşündü. İstisnasız, bu hep böyle düzenlenir. Dünya kuruldu kurulalı hiçbir satranç meselesinde siyahın kazandığı olmamıştır. İyiliğin Kötülüğe ebedî, değişmez galebesini ifade etmiyor muydu bu? Sükûn dolu kudret fışkıran koskoca yüz, gözünü dikmiş bakıyor; ona mukabele ediyordu. Beyaz daima mat eder.

Telescreen'deki ses duraladı; değişik, daha ciddî perdeden sözünü tamamladı: "On beş otuzda, önemli bir haber var; hazır bulunmanız tavsiye olunur. On beş otuzda! Hâvadis son derece önemlidir. Kaçırmamağa dikkat edin. On beş otuzda!" Tintinli nağme yeniden başladı.

Winston'un içi içine sığmıyordu. Cephe tebliği idi bu. Gelecek haber kötü diye içine doğuyordu. Afrika'da allak bullak edici bir yenilgi. Bu düşünce, ufak ufak heyecan dalgaları halinde bütün gün boyuna aklına gelmiş gitmişti. Avrasya ordusunun, hiç geçilmemiş sınırı sürü sürü aşarak, Afrika'nın ucuna doğru karıncalardan bir kol gibi aktığını sahiden görüyordu sanki. Bir yolu bulunup, onları yandan kuşatmak niçin mümkün olmamıştı? Batı Afrika kıyısının taslağı zihninde canlı olarak beliriyordu. Beyaz atı kaldırıp, satranç tahtası üzerinde yürüttü. *Şurası* idi isabetli nokta. O uğursuz akıncı sürülerinin güneye doğru saldırışını görürken dahi bir başka kuvvet daha görüyordu. Esrarlı şekilde bir araya toplanıyor, ansızın onların gerisinde yer alıyor, karadan ve denizden muvasalalarını kesiyordu. Hissetti ki, bu kuvveti, istemek suretiyle, yoktan var etmektedir. Fakat, elini çabuk tutmak lâzımdı. Onların Afrika'nın tümünü hüküm altına alıp ta, Kap'ta hava alanları ile denizaltı üsleri oldu mu, Okyanusya ikiye biçilirdi. Her şey ihtimal

dahilinde idi: yenilgi, çöküntü, dünyanın yeniden parçalara bölünmesi, Parti'nin yok olması! Derin nefes aldı. İçinde görülmemiş, karmakarışık duygular birbiriyle çarpışıyordu. — Fakat bu tam bir karmakarışıklık değildi. Daha çok, en altta hangi tabakanın bulunduğu kestirilemiyen peşi peşine duygu tabakaları idi.

Ispazmoz geçti. Beyaz atı geriye, yerine koydu ama, o ara tutup satranç meselesi üzerinde ciddî ciddî kafa yormakta karar kılamıyordu. Düşünceleri yeni baştan dağılıyordu. Aşağı yukarı farkında olmadan masa üzerindeki tozun içine parmaklariyle

$$2 + 2 = 5$$

diye çiziktirdi.

Kız "İçinize giremezler," demişti. Ama, içinize girebiliyorlardı. "Burada ne olursa sana, *ebede kadar* sürer," demişti O'Brien. Bu söz doğru idi. Öyle şeyler vardı, kendi davranışlarınız vardı ki, onlardan kurtulamıyordunuz. Bağrınızdaki bir şey öldürülmüş, yakılmış, dağlanmıştı.

Kızı görmüş, onunla konuşmuştu bile. Bunda tehlike yoktu. Sanki içgüdü ile biliyordu ki, artık ne yapıp ettiği ile hemen hiç ilgilenmiyorlardı. Birinden biri arzu etmiş olsa, kızla ikinci defa buluşmak için tertip alabilirdi. Gerçekte tesadüf olarak karşılaşmışlardı. Rastlayış, berbat, insanı ısıran bir Mart günü, Parkta olmuştu. Öyle zamanda ki, yer, demiri andırıyordu. Çimenler baştan başa ölmüş gibi idi. Hiçbir tarafta tek tomurcuk yoktu. Rüzgârda parçalanmak için yerden bitmiş birkaç çiğdem müstesna. Elleri donmuş, gözleri yaşarmış, acele acele giderken, kızı ilerisinde gördü. Aralarında on metre yoktu. Kızın ne idüğü belirsiz bir değişikliğe uğradığı derhal gözüne çarptı. Az kalsın işaretleşmeden, birbirlerini geçiyorlardı. Sonra, Wins-

ton döndü; pek istekli olmamak üzere kızın peşinden gitti. Tehlike bulunmadığını, onlarla kimsenin hiçbir türlü ilgilenmiyeceğini biliyordu. Kız konuşmadı. Winston'u başından savmağa çalışır gibi çimenlerden saparak yürüdü gitti. Sonra, yanma sokulmasına göz yumar gibi oldu. Birazdan, ne gizlenmeye, ne rüzgârdan korunmağa yarar, yapraksız, pejmürde, öbek öbek fundalar arasında idiler. Durdular. Fena halde soğuk vardı. Rüzgâr budaklar arasında ıslık çalıyor, tek tük pis yüzlü çiğdemi çalkalıyordu. Kolunu kızın beline doladı.

Telescreen yoktu ama, gizli mikrofon olsa gerekti. Üstelik, gören de olabilirdi. Ne ehemmiyeti vardı. Hiçbir şeyin ehemmiyeti yoktu. İsteseler yere yatabilir, şeydebilirlerdi. Bunu aklından geçirince, tiksinmekten Winston'un etleri kaskatı kesildi. Kız, onun kolunu dolayışına hiçbir türlü karşılıkta bulunmadı. Sıyrılmağa dahi kalkmadı. Onda neyin değiştiğini biliyordu artık Winston. Benzi daha soluktu. Alnı ile şakağında, birazını saçlarının örttüğü, boydan boya uzun yara nişanı vardı. Ama, değişme bu değildi. Değişme, belinin kalınlaşmış, şaşılacak kadar sertleşmiş olmasında idi. Vaktiyle tepkili bomba patlamasından sonra bazı yıkıntılar içinden sürüye sürüye ceset çıkarılmasına yardım edişini hatırladı. İnanılmıyacak kadar ağır olan o şeyin etten ziyade taş gibi gelen katılığına, elle yadırganışına nasıl şaşakaldığını hatırladı. Kızın vücudu ele öyle geliyordu. Teninin dokusu vaktiyle olduğundan büsbütün başka olmak lâzım diye geldi aklına.

Kızı öpmeğe kalkmadığı gibi, konuşmadılar da. Çimenlerin ortasından geriye dönerlerken, Julia ona ilk defa dosdoğru baktı. Bir lâhzalık bir bakıştan ibaretti bu. Hor gören, hoşlanmıyan bir bakış. Winston merak etti: sırf eskiden kalma bir hoşlanmayış mı, idi? yoksa şişmiş yüzünün de, rüzgârın gözlerinden habire sızdırdığı yaşların da ilham ettiği bir hoşlan-

mayış mı? Yanyana, pek bitişik olmamak üzere, iki demir iskemleye oturdular. Onun konuşmak üzere olduğunu gördü. Kız biçimsiz kundurasını azıcık kımıldatarak, ince bir dalı düşünceli düşünceli ezdi. Winston dikkat etti, ayakları taraklanmış gibi idi kızın.

Kız dobra dobra "Hıyanet ettim sana," dedi.

"Hıyanet etim sana," dedi Winston.

Kız hoşlanmayan bir bakışla ona bir daha çabucak baktı.

"Bazan," dedi "İnsana bir şeyle— karşı duramıyacağı, hattâ üzerinde düşünemiyeceği bir şeyle göz dağı veriyorlar. İşte o zaman 'Bunu bana yapmayın, başkasına yapın. Falanca'ya yapın,' diyorsun. Sonradan belki iddia da edebilirsin, bu sadece hiyle idi diye; hakikat öyle değil. Hâdise başa geldi mi, söylediğinde cidden samimisin. Başka kurtuluş çaresi yok diye düşünüyorsun. Öylece kurtulmağa dünden razısın. Öbürünün başına yıkılsın *istiyorsun*. Başkası ne çekerse çeksin, iplemiyorsun. Bütün kaygın, kendinden ibaret."

"Bütün kaygın kendinden ibaret," diye tekrarladı Winston.

"İşte ondan sonra, öbürüne karşı duyduğun artık eskisine benzemiyor."

"Öyle. Eskisine benzemiyor," dedi Winston.

Başka söylenecek ne var gibi geldi. Rüzgâr ince tulumlarını vücutlarına yapıştırıyordu. Orada sessiz sedasız oturmak sanki birden rahatsız etti. Üstelik, hava o kadar soğuktu ki, kıpırdamadan durulamıyordu. Yer altı trenine yetişmek üzere kız bir şey söyledi; gitmek için ayağa kalktı.

"Yine görüşelim," dedi Winston.

"Evet," dedi kız "Yine görüşelim."

Kızın yarım adım gerisinden, tereddüt içinde bir boy takip etiti. Tekrar konuşmadılar. Kız onu gerçekten atlatmağa çalışmadı; ama, bir hizada gitmesine engel olacak hızla yürüdü. Winston yer altı tren istas-

yonuna kadar ona arkadaşlık etmeğe karar vermişti. Fakat, soğukta böyle sürüklene sürüklene peşinden gitmek, birdenbire mânasız, tahammül edilmez gibi geldi. Julia'dan uzaklaşmaktan çok, Kestenaağacı Kahvesi'ne tekrar kavuşmak arzusiyle tutuşuyordu. Orası hiçbir zaman şu lâhzadaki kadar cazip gözükmemişti. Gazetenin, satranç tahtasının, biteviye bol bol içilen cinin yanısıra köşedeki masası, yuva hasretiyle gözünde tüttü. Hepsi şöyle dursun, orası sıcak olurdu. Derken, büsbütün tesadüf olmamak üzere, aradaki bir ufak küme insan Winston'u kızdan ayırdı. O bunu hoş gördü. Yetişmek için zoraki bir davrandı; sonra yavaşladı; dönüp, aksi istikamette uzaklaştı. Elli metre gidince, geriye baktı. Cadde kalabalık değildi. Ama, daha şimdiden onu seçemiyordu. Seyirten on on beş kişiden herhangi biri o olabilirdi. Belki kızın kalınlaşmış, hantallaşmış vücudunu arkadan tanımak artık mümkün değildi.

"Hâdise başa geldi mi, söylediğinde cidden samimisin," demişti kız. Winston samimi idi söylediğinde. Söylemekle kalmamış, öyle olsun istemişti. İstemişti ki, kendisi değil, kız teslim edilsin———a.

Telescreen'den damla damla gibi gelen nağmede bir şey değişti. Şakıyan, alaycı bir hava, aşağılık bir hava karıştı arasına. Sonra işte — belki öyle olduğu yoktu, belki seda şekline bürünen bir hâtıradan ibaretti bu — bir ses türkü çağırıyordu.

"Dal dal kestane ağacı altında
Ben sana oyun ettim, sen bana——"

Gözleri dolu dolu oldu. Geçen garson kadehinin boş olduğunu gördü; cin şişesini aldı geldi.

Kadehini tutup koklad. İçtiği her ağız dolusu ile meret berbatlığından kaybetmiyor, aksine beter oluyordu. Ama, içinde yüzdüğü temel unsur haline gelmiş-

ti o. Onunla hayatı buluyor, onunla ölüyor; onunla yeniden diriliyordu.

Her gece uyuşturup sersem eden cin, her sabah canına can katan cindi. Bereket, yatağının başucunda geceden konan şişe ile çay filcanı vardı. Yoksa nadir olarak saat on birden önce, göz kapakları çapaklı, ağzı kor gibi, sırtı koparmışçasına uyandığında belini doğrultmak dahi imkânsızlaşacaktı. Öğle saatleri gelip geçinceye kadar şişe elinin altında, yüzü sırçalaşmış gibi oturup telescreen dinliyordu. Saat on beşten kapanış vaktine kadar, Kestaneağacı'nın demirbaşı idi. Kimse artık onun ne yaptığına aldırmıyordu; düdüğün uyandırdığı, telescreen'in payladığı yoktu. Ara sıra, belki haftada iki defa, Gerçek Bakanlığı'ndaki tozlu, unutulmuşa benzeyen büroya gidiyor, birazcık iş, ya da adı iş olan bir şey yapıyordu. Tâli encümene bağlı bir tâli encümene tâyin edilmişti. Bu tâli encümen Yenidil Sözlüğü'nün Onbirinci Baskı'sı derlenirken ortaya çıkan az ehemmiyetli müşküllerle uğraşan sayısız encümenlerin birinden filiz vermişti. Ara Raporu denilen bir şey hazırlamakla meşguldüler. Fakat, ne üzerinde rapor verdiklerini hiçbir zaman kesin olarak keşfedememişti. Virgüllerin tırnak içine mi, tırnak dışına mı konulacağı meselesi ile ilgili bir şeydi bu. Encümende hepsi kendine benziyen dört kişi daha vardı. Gün olur, toplanır; sonra derhal yeniden dağılırlar; hakikaten yapılacak bir şey yok diye birbirlerine açıkça itirafta bulunurlardı. Yine gün olur, işlerine bayağı bayağı şevkle koyulur; büyük büyük, gösterişli gösterişli zabıtlar tutar, bir türlü bitmek bilmiyen uzun muhtıra müsveddeleri kaleme alırlardı. Sözde tartıştıkları konu üzerindeki iddia — tarifler hakkında ince ince çekişmelerle, aşırı istitratlarla, kavgalarla — hattâ daha yüksek makamlara başvurma tehditleriyle — olağanüstü karışır, anlaşılmaz hale gelirdi. Sonra da, canları içlerinden birdenbire çekilir, horoz ötmesiyle sırrolan

hayaletler gibi, tükenmiş gözlerle birbirlerine bakarak, masanın etarafında otururlardı.

Telescreen bir ara sustu. Winston tekrar başını kaldırdı. Resmî tebliğ! Hayır, sadece müziği değiştiriyorlardı. Afrika haritası göz kapaklarının arkasında duruyordu. Orduların hareketi çizelge halinde idi: Siyah bir ok, diklemesine güneye doğru yarıyor, gidiyor; beyaz bir ok ta, doğuya doğru ufkî olarak, birincinin ucunu çaprazlama yarıp geçiyordu. Sanki yüreğine yeniden soğuk su serpmek için, başını kaldırdı; resimdeki vakur yüze baktı. İkinci okun olmadığı bile akla sığar mıydı?

İlgisi tekrar gevşedi. Bir ağız dolusu cin daha içti. Beyaz atı alıp, şöyle deneme kabilinden yürüttü. Kiş! Ama, besbelli gereken hamle bu değildi. Çünkü—

İstemeden bir hâtıra zihninde hayal gibi belirdi. Beyaz yatak örtülü, geniş karyolası olan, mumla aydınlatılmış bir oda görüyordu. Dokuz on yaşlarında bir çocuk olan kendisi, yere oturmuş, zar kutusunu sallayıp, heyecanlı heyecanlı gülüyordu. Annesi karşısında oturuyor, o da gülüyordu.

Anasının kayıplara karışmasından bir ay kadar öncesi olsa gerekti. Açlıktan karnının bidüziye gırlayışını unutup, anasına karşı eski muhabbetinin geçici olarak yeniden canlandığı bir barış görüş anı idi bu. O günü iyi hatırlıyordu. Yağışlı, pek ıslak bir gündü. Su pencere camlarından aşağı oluk gibi boşanıyordu; içerideki ışık okumağa elvermiyecek kadar kördü. Loş, kasvetli yatak odasında iki çocuğun can sıkıntısı tahammülü aşmıştı. Winston ağlamaklı olup, sızlanıyor; beyhude yere yiyecek istiyor; her şeyi yerinden çekip çıkarıyor; komşular duvarı vurasiye kadar tahta kaplamayı tekmeliyor; odada, oradan oraya çalkanıyordu. Öte yandan küçük çocuk durup durup feryat ediyordu. Sonunda annesi "Haydi uslu dur. Sana oyuncak alacağım — güzel bir oyuncak — Hoşuna gidecek," demişti.

Sonra, yağmurda dışarı çıkmış; civardaki hâlâ ara sıra açık olan küçük bir bir çeşit mağazasına gitmiş, mukavva kutu içinde Yılanlı Merdiven takımı ile dönmüştü. Nemli mukavvanın kokusunu hâlâ hatırlıyabiliyordu. Pek hırpani bir takımdı bu. Tahtası çatlaktı. Minimini ağaç zarları ise, o kadar fena kesilmişti ki, yüzleri üstünde güç duruyorlardı. Winston bu nesneye asık suratla, ilgisiz baktı. O zaman annesi bir mum parçası yaktı. Oynamak için yere oturdular. Biraz sonra Winston heyecandan çıldırıp, kahkaha ile bağırıyordu. Ufak daireler merdivenleri ümitli ümitli çıkıyor, ardısıra yılanlardan aşağı doğru gerisin geriye kayıyor, hemen hemen hareket noktasına geliyordu. Her biri dörder defa kazandı; sekiz oyun oynadılar. Oyunun niye ait olduğunu anlıyamıyacak kadar küçük olan minimini kız kardeşi, sırtını dayadığı uzun yastığın desteği ile oturuyor; ötekiler güldüğü için gülüyordu. Bütün öğle üstü, daha küçükken olduğu gibi, hep beraber neşelenmişlerdi.

Bu tabloyu zihninden dışarı itti. Asılsız bir hâtıra idi bu. Zaman zaman asılsız hâtıraların rahatsız ettiği oluyordu. Neyin nesi olduğunu bildiği müddetçe bunların önemi yoktu. Bazı şeyler olmuş, ötekiler olmamıştı. Tekrar satranç tahtasına dönüp, beyaz atı yeniden eline aldı. Hemen o anda at takırtı ile tahtaya düştü. Winston iğne batmış gibi irkilmişti.

Tiz bir borazan sesi havanın içine işlemişti. Resmî tebliğdi bu. Zafer! Haberlerden önce borazan çalınması daima zafer demekti. Bütün kahve, elektriklenmiş gibi heyecan geçirdi. Garsonlar bile fırlayıp kulak kabartmışlardı.

Borazanın kopardığı velvele avaz avazdı. Heyecanlı bir ses telescreen'de çene çalmaya başlamıştı bile. Ama, daha başlarken, dışardan gelen alkış gürültüsü arasında enikonu boğulmuştu. Hâvadis sokakları baştan aşağı afsun gibi dolaşmıştı. Telescreen'in ancak

yetecek kadarını duyabiliyor, her şeyin önceden tahmin ettiği gibi olup bittiğini kavrıyordu. Denizden götürülen pek büyük bir donanma gizlice bir araya toplanmış; düşman gerisine ani bir darbe inmiş; siyah okun ucunu beyaz ok çaprazlama yarıp geçmiş. Galebe ile ilgili cümle parçaları, şamata arasında ite kaka üste çıkıyorlardı: "Büyük stratejik manevra — mükemmel insicam — katî bozgun — yarım milyon esir — tam maneviyat bozulması — Afrika'nın tümü üzerinde hâkimiyet — savaşın sonuna ölçülebilecek raddede yaklaşma — zafer — insan tarihinde en büyük zafer — zafer, zafer, zafer!"

Masanın altında Winston'un ayakları sarsak hareketler yapıyordu. Yerinden kımıldamamıştı. Ama, zihninden koşuyor, hızlı hızlı koşuyordu. Dışardaki kalabalıkla beraberdi. Kulağı patlatacak gibi çığrışıp alkış tutuyordu. Tekrar başını kaldırdı; Koca Ağabey'in resmine baktı. Heybetli bir heykel gibi cihan üzerine kanat geren yüceler yücesi! Asya akıncılarının başlarını beyhude çarpıp parçalandıkları yalçın kaya! Düşündü. On dakika önce — evet daha on dakika önce — cepheden acaba zafer mi, yenilgi mi haberi gelecek diye meraklanırken, hâlâ ikisi arası kaçamaklarla nasıl bocalamıştı. Oh, ortadan kalkan yalnız Avrasya ordusu değildi. Dahası vardı! Sevgi Bakanlığı'ndaki o ilk günden beri onda çok şey değişmişti ama, kesin, elzem, şifa verici değişiklik, şu ana kadar asla olmamıştı.

Telescreen'deki sesin hem esir, hem ganimet, hem kan dökme hikâyesi sağanak halinde boşanıp gidiyordu. Ama, dışardaki bağrışmalar biraz yatışmıştı. Garsonlar işlerinin başına dönüyorlardı. Bir tanesi elinde cin şişesiyle yaklaştı. Mutlu bir rüya içinde oturan Winston, kadehi dolarken meşgul olmadı. Artık koşmuyor, çığrışıp alkış tutmuyordu. Yeniden Sevgi Bakanlığında idi. Her şey bağışlanmış, ruhu kar gibi

ağarmıştı. Mahkemenin sanık mevkiinde idi. Her şeyi ikrar edip, herkese suç bulaştırıyordu. Gün ışığında yürüyormuş hissi ile, arkasında silâhlı bir muhafız, beyaz çinili koridorda yürüyordu. Nice beri beklenen kurşun beynine giriyordu.

Gözlerini kaldırdı, muazzam yüze dikti. O kara bıyığın altında ne türlü bir gülümsemenin saklı olduğunu öğrenmesi kırk yıl sürmüştü. Ah şu insafsız, lüzumsuz ters anlama! Ah şu sevgi fışkıran sineden ücra kalmış, dediği dedik inatçı! Burnunun kenarlarından aşağı cin kokulu iki damla göz yaşı yuvarlandı. Ne gam, her şey yolunda idi. Mücadele bitmişti. Benliğine karşı zaferi kazanmıştı. Koca Ağabey'i seviyordu.

KİTABA EK

Yenidil'in Esasları

Yenidil Okyanusya'nın resmî lisanı idi. İngsos'un, yani İngiliz Sosyalizmi'nin fikriyat yönünden olan ihtiyaçlarını karşılamak üzere icadedilmişti. 1984 yılında ne konuşmada, ne yazıda Yenidil'i biricik haberleşme vasıtası olarak kullanan henüz yoktu. *Times*'deki başmakaleler Yenidille yazılıyordu. Bu ise, ancak uzmanların başarabildiği *olağanüstü bir hüner gösterisi* (*) idi. 2050 yılı civarında Eskidil'in (bizim deyişimizle, Esas İngilizce'nin) yerini kesin olarak Yenidil alacaktır diye umuluyordu. Bu arada bütün Partililer günlük konuşmalarında gitgide daha çok Yenidil kelimesi ve gramer inşası kullanma yolunu tuttukları için, Yenidil durmadan ilerledi. Yenidil'in 1984 te kullanılan ve Yenidil Sözlükleri'nin Dokuzuncu Baskısı ile Onuncu Baskısına giren ifade tarzı geçici idi. İçinde, ileride kaldırılması gereken birçok fuzulî kelimelerle kadim şekiller vardı. Bizim burada üzerinde durduğumuz, Sözlüğün Onbirinci Baskısı'nda yer alan son, tekemmül etmiş ifade tarzıdır.

Yenidil'in amacı İngsos müptelâlarına has olan dünya görüşünü ve zihnî alışkanlıkları ifade edecek bir vasıta sağlamaktan ibaret değildi; gaye, bir yandan da bütün diğer düşünce şekillerini imkânsız hale getirmekti. İsteniyordu ki, Yenidil kesin olarak bir defa benimsenip, Eskidil unutuldu mu, aykırı itikatlı düşünce, — yani, İngsos umdelerinden ayrılan düşünce—, hiç akla gelemesin. Hiç değilse düşünce sözlere da-

---

(*) *Tour de force.*

yandıkça böyle olsun. Yenidil'in kelime dağarcığı öyle kurulmuştu ki, Partilinin belirtmeği hakkiyle arzulayabileceği her mânayı tıpatıp ve çok kere gayet tesirli şekilde belirtebiliyor; bir yandan, bütün öbür mânaları, yanısıra da bunlara dolaşık yollardan erişme imkânını bertaraf ediyordu. Bu, şöyle yapılıyordu: kısmen yeni kelimeler icadediliyor; ama, bilhassa istenmiyen kelimeler tasfiye olunuyor; artakalan kelimeler bozuk akideli mânalardan ve mümkün mertebe bütün ikinci derecede mânalardan ayıklanıyordu. Misal olarak: *Hür* (âzade) kelimesi Yenidil'de hâlâ yaşıyordu. Fakat, yalnız "Bu köpek bitten âzadedir," ya da "Bu tarla yabani otlardan âzadedir," gibi deyimlerde kullanılabiliyordu. Siyasî hürlük, fikir hürlüğü artık kavram olarak dahi yaşamıyor; dolayısiyle, ister istemez adsız kalıyordu. *Hür* kelimesi bu yüzden "siyasî yönden hür," ya da "fikir yönünden hür" anlamına kullanılamıyordu. Kelime dağarcığının küçültülmesi bizatihi bir gaye sayılıyor; varlığından vazgeçilebilen kelimenin baki kalması istenmiyordu. Katî olarak aykırı itikada delâlet eden kelimelerin kaldırılması bundan tamamiyle ayrı bir işti. Yenidil düşünce alanını genişletmek için değil, *daraltmak* için tasarlanmıştı. Kelimelerdeki çeşit çokluğu asgariye indirilerek, bu maksada bilvasıta yardım edilmişti.

Yenidil, bildiğimiz bugünkü İngiliz lisanı üzerine kurulmuştu. Bununla beraber, Yenidil cümlelerinin birçoğunu, içinde yeni yaratılmış kelimeler bulunmadığında dahi, günümüzün İngilizcesini konuşanlar güç anlayabilir. Yenidil kelimeleri, **A** kelime dağarcığı, (bileşik kelimeler de denilen) **B** kelime dağarcığı ve **C** kelime dağarcığı diye bilinen, üç ayrı sınıfa bölünmüştü. Her sınıfı ayrı ayrı görüşmek daha sade olur. Mamafi, her üç nevi için aynı kaideler cari bulunduğuna göre, lisanın gramerle ilgili özellikleri üzerinde, **A** kelime dağarcığına hasredilen bölümde durulabilir.

A kelime dağarcığı. A kelime dağarcığı günlük hayatta kullanılmak için — yemek, içmek, iş görmek, üstünü başını giymek, merdiven çıkıp inmek, taşıtlara binmek, bahçevanlık, ahçılık gibi şeyler için — lüzumlu kelimelerden terekküp ediyordu. Hemen tümü evvelce elimizde bulunan kelimelerden — ***vurmak, koşmak, köpek, ağaç, şeker, ev, tarla*** gibi kelimelerden — meydana geliyordu. Ama, bugünkü İngilizce kelime dağarcığına kıyasla sayıları gayetle azdı. Mânaları ise çok daha iğilip bükülemez şekilde tarif edilmişti. Ne müphemlikleri ve cüz'î mâna farkları varsa, hepsi temizlenip atılmıştı. Bu sınıfa giren Yenidil kelimesi, kaabil olabildiği kadar, vuzuhla anlaşılır ***tek*** kavram ifade eden, kısa, kesik, kuvvetli bir sesten ibaret kalıyordu. A kelime dağarcığını edebî maksatlar için, siyasî, felsefî tartışmalar için kullanmak, her veçhile imkânsızdı. Bu dağarcık, ekseriya yalnız müşahhas şeylerle, ya da vücut hareketleriyle ilgili bulunan basit, maksatlı düşünceleri belirtmek içindi.

Yenidil gramerinde göze çarpan iki özellik vardı. Birincisi, türlü söz bölüklerinin, hemen tamamiyle değiştokuş edilmek suretiyle birbirinin yerini tutabilmesi idi. Dildeki her kelime (usul olarak, bu ***eğer*** yahut ***ne zaman*** gibi pek soyut kelimeler için dahi varitti) ister fiil, ister isim, ister sıfat, ister zarf olarak kullanılabiliyordu. Aynı kökten gelen, fiil şekliyle isim şekli arasında, hiçbir zaman değişme olmuyordu. Bu kaide pek çok kadim şekillerin kendiliğinden yok olmasını gerektiriyordu. Meselâ, ***düşünce*** kelimesi Yenidil'de yaşamıyordu. Onun yerini ***düşün*** almıştı. Hem isim, hem fiil vazifesi görüyordu. Bunda iştikak usulü gözetilmiyordu. Kimi halde alıkonulması tercih edilen asıl isimdi; kiminde ise, asıl fiildi. Mânaca birbirine benziyen isimle fiil arasında iştikak yönünden bağlantı olmadığında dahi, çok defa birinden biri sık sık ortadan kalkıyordu. Meselâ, ***kesmek*** diye bir ke-

lime yoktu. Çünkü, *bıçak* isim - fiili içinde o mâna yeteri kadar vardı. İsim - fiile *—ik* eklentisi katarak sıfat; *—lemesine* katarak zarf yapılıyordu. Böylece, meselâ, *hızlanik* "çabuk," *hızlanlemesine* "acele" demek oluyordu. Bugünkü sıfatlarımızdan *iyi, kuvvetli, büyük, kara, yumuşak* gibi bazıları alıkonulmuştu. Fakat, sayıları pek az tutuyordu. Bunlara duyulan ihtiyaç cüzi idi. Zira, isim - fiiline *—ik* katarak her türlü sıfat mânası elde edilebiliyordu. Şimdiki zarflardan tek tük *—lemesine* ile sona erenler hariç, hiçbiri alıkonulmamıştı. *—lemesine* son - ekinde istisna kabul edilmiyordu. Meselâ, *âlâ* kelimesinin yerine *iyilemesine* konulmuştu.

Ayrıca, *yok* eklentisi katılarak kelime— yine bu, usulen dildeki her kelime için varitti— menfileştirilebiliyordu. Yahut *artı* katılarak kuvvet kazanabiliyordu. Ya da, önemi büsbütün arttırılmak için kelimeye *katmerliartı* ekleniyordu. Böylece, meselâ *yoksoğuk* "sıcak" demeğe geliyor; *artısoğuk* ile *katmerliartısoğuk*, sırasiyle "pek soğuk" ve "son derece soğuk" anlamına geliyordu. Bugünkü İngilizce'de olduğu üzere hemen her kelimenin mânasını *ön—, ard—, yukarı—, aşağı—*, vb. gibi edat eklentileriyle değiştirmek de mümkündü. Bu yollardan kelime dağarcığını pek ziyade küçültmek imkânı bulunmuştu. Meselâ, *iyi* kelimesi varken, *kötü* gibi bir kelimeye ihtiyaç yoktu. Çünkü, arzu edilen mânayı *yokkötü* onun kadar güzel — gerçekte daha güzel — belirtiyordu. İki kelime zıtlardan tabiî bir çift teşkil ettiği takdirde, topu topu hangisinin kaldırılacağına karar vermek lâzımgeliyordu. Meselâ, tercihe göre *karanlık*'ın yerine *yokışık*, ya da *ışık*'ın yerine *yokkaranlık* konulabiliyordu.

Yenidil gramerini ayırdeden ikinci vasıf, kıyasî oluşu idi. Aşağıda zikredilen birkaç istisna şartına tâbi olmak üzere, bütün siga tasrifleri aynı kaidelere uymakta idi. Böylece, bütün fiillerde mazi sigası ile

mış - yapılı - ortaç aynı idi ve *—di* ile sona eriyordu. *Yüzdü, sundu, getirdi, konuştu, aldı* v.b. gibi şekiller kaldırıldığı için, dilde hep *çalma*'nın mazisi *çaldi, düşünme*'nin mazisi *düşündi* ve ilâahirihi oluyordu. Bütün çoğullar, yerine göre, *ler* ya da *at* katarak yapılıyordu. *İnsan*'ın, *sığır*'ın, *hayat*'ın çoğulları, *insanler, sığırler hayatler* oluyordu. Sıfatlar istisnasız olarak *—üstü, —üstünüstü* (iyi, iyiüstü, iyiüstünüstü) katarak kıyaslanıyordu. Şaz şekillerle, *daha, en* tertibi kaldırılmıştı.

Şaz olarak tasrifine el'an rıza gösterilen kelime sınıfları zamirler, nispet zamirleri, işaret sıfatları, bir de yardımcı fiillerdi. Bunların hepsi eski tarzda kullanılmağa devam ediyordu. Yalnız *ki onu* lüzumsuz diye bırakılmıştı. *Cek* ile *cekti* sigaları atılmıştı. Onlara olan tekmil ihtiyaç *cak ve caktı* ile karşılanıyordu. Kelime teşkilinde hızlı ve kolay konuşma zaruretinden doğan bazı karışıklıklar da vardı. Demesi güç, ya da yanlış işitilmesi muhtemel kelime, *sırf bu yüzden* kötü kelime telâkki ediliyordu. Onun için, zaman zaman, kulağa hoş gelsin diye bir kelimeye cabadan harfler ekleniyor; ya da kadim bir tertip alıkonuluyordu. Ama, buna bilhassa B kelime dağarcığı dolayısı ile zaruret duyuluyordu. Telâffuz kolaylığına *niçin* böylesine önem verildiği, bu yazıda daha ileride açıklanacaktır.

B kelime dağarcığı. B kelime dağarcığı siyasî maksatlar için mahsus icadedilmiş kelimelerden mürekkepti. Yani öyle kelimeler ki, her halde siyasî bir ima taşıdıktan başka, onları kullanana istenilen zihnî davranışı zorla benimsetmeyi hedef tutuyordu. İngsos umdelerini enine boyuna kavramadan bu kelimeleri yerinde kullanmak güçtü. Bazı hallerde bunların Eski-dil'e tercümesi, hattâ A kelime dağarcığından alınma kelimeler şekline çevrilmesi kabildi. Ama, bunun için ekseriya başka sözlerle uzun bir yorumlamaya lüzum oluyordu. Böylece asıl sesin yanındaki tiz veya pes seslerden bazısı daima kayboluyordu. B kelimeleri

sözlü istenografi gibi bir şeydi. Dizi dizi fikirlerin tümünü çok kere birkaç hece içine sıkıştırıyordu. Hem, alışılmış lisandan daha doğru, daha canlı idi.

B kelimeleri her ne olursa olsun, bileşik kelimelerdi (*). Kolayca telâffuz edilebilecek şekilde birbiriyle kaynaştırılmış iki veya daha çok kelimeden, ya da kelime parçasından terekküp ediyordu. Ortaya çıkan halita, daima isim-fiili idi; alışılmış kaidelere göre tasrif ediliyordu. Misal alındıkta; kabataslak "akide bütünlüğü," yahut fiil telâkki etmek tercih olunursa, "akidesi bütün olmak" mânasına gelen iyidüşün kelimesi, şöylece tasrif ediliyordu: İsim-fiili: *iyidüşün;* mazi sigası ve mış - yapılı ortaç: *iyidüşündi;* en - yapılı ortaç: *iyidüşünen;* sıfat: *iyidüşünik;* zarf: *iyidüşünlemesine;* mastar ismi: *iyidüşünür.*

B kelimeleri mantıkî bir iştikak plânına göre kurulmuş değildi. Bunların terekküp ettiği kelimeler hangi söz bölüğünden olsa olabiliyor; hangi sıraya olsa dizilebiliyor; menşelerini gösterip telâffuzlarını kolaylaştıracak hangi şekilde olsa, budanıp bozulabiliyordu. Netekim, *suçdüşün* (düşüncesuçu) kelimesinde, *düşün* sonda; *düşünpol* (Düşünce Polisi) de ise başta geliyordu. Beriki kelimede *polis* ikinci hecesini kaybetmişti. Ses ahengini sağlamakta daha büyük güçlük vardı. Bundan ötürü, B kelime dağarcığında şaz şekillere A dağarcığındakine nazaran daha çok rastlanıyordu. Meselâ, *Gerbak, Barbak ile Sevbak*'ın sıfat şekilleri, sırf *Ger-kik, Bar-kik* ile *Sev-kik*'in telâffuzları biraz kaba olduğu için, sırası ile *Gerçekbakık, Barışbakık* ve *Sevgibakık* idi. Mamafi, usul olarak, bütün B kelimele-

---

(*) Sözyazar gibi bileşik kelimeler bittabii A kelime dağarcığında da bulunuyordu. Ama, sadece kullanışlı kısaltmalar olan bu kelimelerin fikriyat bakımından hiçbir hususî rengi yoktu.

ri tasrif edilebiliyor; hepsi tıpkı tıpkısına aynı suretle tasrif ediliyordu.

İB kelimelerinden bazısının, dili bir bütün olarak iyice öğrenmemişler tarafından anlaşılması güç, gayet ince mânaları vardı. Meselâ, *Times*'in baş makalesinde *Eski düşünürler İngsos'u yokarınduygu* gibi örnek bir cümle düşününüz. Bunun eski dilde bulunabilecek en kısa karşılığı "Fikirleri Devrim'den önce gelişmiş olanlar, İngiliz Sosyalizmi umdelerini his yönünden tam kavrıyamazlar,"dır. Ama, bu kifayetli bir tercüme değildir. Yukarıda iktibas olunan Yenidil cümlesinin mânasını etrafiyle anlamak için, evvelâ *İngsos*'la ne kastedildiğine dair insanın vazıh fikri bulunmalıydı. Üstelik, ister bugün tasavvuru zor, körükörüne, cezbeli bir anlayış ima eden *karınduygu* kelimesinin; ister zulüm ve inhitat fikriyle içinden çıkılmaz şekilde karışmış *eskidüşün* kelimesinin engin tesiri, ancak, İngsos'u esaslı surette öğrenmiş biri tarafından, takdir edilebilirdi. Gerçi, bir tanesi *eskidüşün* olan bazı Yenidil kelimelerinde özel hassa, mâna ifade etmekten ziyade, mâna yok etmekti. Sayısı ister istemez az olan bu kelimelerin mânaları genişletilmişti. Öyle ki, içlerinde tam teşekküllü kelimelerden bataryalar vardı. Kelimeler bir tek şümullü terimle yeteri kadar ihata edildiği için, artık hurdaya çıkarılıp unutulabiliyordu. Yenidil Sözlüğü'nü derliyenlerin karşılaştığı en büyük güçlük yeni kelime bulmak değil, bulduktan sonra bunların ne mânaya geldiğini kestirmek, yani varlıklariyle hangi kelime dizilerini iptal ettiklerini hakkiyle kestirmekti.

Demin *hür* kelimesinin durumunu gördüktü. Onun gibi vaktiyle aykırı itikada delâlet eder mâna taşımış kelimeler, arzu edilmiyen mânalarından arınmak şartiyle, bazen kolaylık olsun diye, alıkonulmuştu. *Namus, adalet, ahlâk, arsıulusalcılık, demokrasi, ilim, din* gibi sayısız diğer kelime sadece yaşamaz olmuştu. Bunları, birkaç şeyi veya hali içine alan cüzi miktarda kelime ihata ediyor; ihata etmekle ortadan kaldırıyordu. Ne-

tekim bir *suçdüşün* kelimesi içinde hürlük ve eşitlik kavramları etrafında kümelenen bütün kelimeler yer aldığı gibi, bir *eskidüşün* kelimesi içinde, afakilik ve akılcılık kavramları etrafında kümelenen bütün kelimeler vardı. Vuzuhun daha fazlası tehlikeli olurdu. Partilide aranan, eski İbranlı'dakine benzer bir görüştü. Pek başka şey bilmemek, kendi milletinden gayrı milletlerin "sahte tanrılara" taptığını bilmekti. İbranlı'nın bu tanrılara Baal, Osiris, Moloch, Ashtaroth gibi adlar verildiğini bilmesine lüzum yoktu. Bunları belki ne kadar az bilirse, akidesinin bütünlüğü bakımından o kadar hayırlı idi. Yehuva'yı, bir de onun buyruklarını bilirdi. Binaenaleyh, bilirdi ki, adları başka, sıfatları başka ne kadar tanrı varsa sahtedir. Dürüst hareketin ne olduğunu Partili, biraz o şekilde biliyor; bundan ne türlü inhiraflar kabil olduğunu da gayet müphem, yuvarlak lâflarla biliyordu. Meselâ, cinsî hayatını, kâmilen, iki Yenidil kelimesi tanzim ediyordu: *cinsiyetsuç* (cinsî ahlâksızlık) ile *iyicinsiyet* (iffet). Ne kadar cinsî kabahat varsa her türlüsü *cinsiyetsuç*'a giriyordu. Evli olmıyanlar arasındaki cinsî münasebet, evli olanla gayrımeşru münasebet, kendi cinsinden olanlara karşı gayri tabiî temayül ile sair azgınlıklar buraya girdiği gibi, ayrıca, sırf temas hatırına yapılan normal cinsî temas buraya giriyordu. Hepsi aynı derecede yerilmeğe seza; usul olarak hepsi ölümle cezalandırılmağa lâyık bulunduğu için, birer birer sıralamağa hacet yoktu. İlmî ve fennî kelimelerden meydana gelen C kelime dağarcığında bazı cinsî sapıklıklara ihtisaslaşmış adlar vermek lüzumlu olabilirdi. Ama, alelâde vatandaşın bunlara ihtiyacı yoktu. O, *iyicinsiyet*'in ne mânaya geldiğini — yani, kadınla erkek arasında sırf çocuk peydahlamak için olup, kadının vücutça haz duymadığı normal münasebeti — biliyordu. Bütün bunun gayrısı *cinsiyetsuç*'tu. Yenidil'de aykırı itikada delâlet eden bir düşünceyi, aykırı itikatlı *olduğunu* seziş-

ten öteye takip imkânı çok azdı. O noktadan ilerisi için lüzumlu olan kelimeler mevcut değildi.

B dağarcığındaki hiçbir kelimenin fikriyatça hüviyet ve mahiyeti belirsiz değildi. Pek çoğu hüsnütâbirdi. Meselâ, *sevinçkamp* (forsalar kampı) ya da *Barbak* (Barışbakanlığı, yani Savaş Bakanlığı) gibi kelimeler, kasteder göründükleri mânanın aşağı yukarı tam aksi mânaya gelmekte idi. Öte yandan, bazı kelimeler ise, Okyanusya toplumunun gerçek mahiyeti üzerinde samimî ve hâkir görücü bir anlayışı ortaya koyuyordu. Misal, *ayaktakımıyemi* idi. Parti'nin halk yığınlarına yaydığı saçma sapan eğlence vasıtaları ile düzmece haberler demekti. Sonra, çift değerli kelimeler vardı. Parti hakkında uygulanırsa "iyi"ye, Parti düşmanlarına uygulanınca "kötü"ye telmih ediyordu. Ama, ayrıca, ilk bakışta kısaltmalardan ibaret görünüp te, fikriyat taşıyan rengini mânalarından değil, bünyelerinden alan kelime pek çoktu.

Her ne türlü olursa olsun, siyasî mânası bulunan, ya da bulunabilen şey imkân elverdikçe B kelime dağarcığına yerleştiriliyordu. Her teşkilâtın, insanlardan meydana gelen her heyetin, her düsturun, her memleketin, her kurumun, her umumî binanın adı mutlaka kısaltılıyor; lâubali biçime sokuluyor; yani, asıl iştikakı mahfuz tutan asgarî heceli, kolay telâffuz edilir tek kelime haline getiriliyordu. Meselâ, Gerçek Bakanlığı'nda Winston Smith'in çalıştığı Arşiv Dairesi'ne *Arda;* Roman Dairesi'ne *Roda,* Teleprogram Dairesine *Teda* ve ilâahirihi deniliyordu. Böyle yapılışı sadece vakitten tasarruf için değildi. Yirminci yüzyılın ilk otuz kırk senesinde dahi, içiçe geçmiş kelimeler ve ibareler, siyaset dilini ayırdeden özellikler arasında idi. Bu çeşit kısaltmalar kullanma temayülünü şiddetci memleketlerle şiddetçi teşkilâtın en çok gösterdiği de dikkate çarpmıştı. Misalleri, *Nazi, Gestapo, Comintern, Inprecorr, Agitprop* gibi kelimelerdi. Başlangıçta bu alışkanlık âdeta içgüdü ile benimsenmişti. Yenidil'de

ise, şuurlu bir maksatla ondan faydalanılıyordu. Görülmüştü ki, bir isim böylece kısaltıldı mı, mânası daraltılıp kurnazca tagyir edilmektedir. Aksi halde o isme yapışıp kalan çoğu tedailer kesilip atılmaktadır. Faraza, *Communist International* kelimeleri, cihana şâmil insan kardeşliğinden, kızıl bayraklarla siperlerden, Karl Marx ile Paris Commune'ünden mürekkep, karma bir tablo hatıra getirir. Öte yandan *Comintern* kelimesi ise, sadece iyi kenetlenmiş bir teşkilât, güzelce tarifini bulmuş bir düstur mecmuası akla getirir. Hemen hemen iskemle, masa kadar kolay tanınabilen, gayece onun kadar mahdut bir şey ima eder. *Comintern* şöyle böyle düşünülmeden söylenebilen bir kelimedir. *Communist International*'e gelince, o, üzerinde hiç değilse bir lâhza duraklanmak gereken bir ibaredir. Aynı veçhile, *Gerbak* gibi bir kelimenin hatıra getirdiği tedailer, sayıca, *Gerçek Bakanlığının* hatırlattıklarından azdır; o tedailerin dizginlenmesi daha mümkündür. İmkân buldukça kısaltma yapmanın niçin âdet haline geldiği böylece anlaşılmış oluyor; her kelimeyi kolay telâffuz edilir şekle sokmak için enikonu aşırı dikkat gösterilmesinin sebebi böylece ortaya çıkmış bulunuyordu.

Yenidil'de hüsnütâbir, mâna doğruluğundan gayrı her mülâhazaya galebe çalıyordu. Zaruret görüldü mü, hüsnütâbir uğruna gramer nizamı daima feda ediliyordu. Bunda isabet te vardı. Zira, bilhassa siyasî maksatlar için mânası üzerinde tereddüde düşülmiyen kısa kırkılmış kelimelere ihtiyaç vardı. Bu kelimeler çabucak söylenebiliyor, konuşanın zihninde en az yankı uyandırıyordu. Aşağı yukarı hepsinin birbirine hakikaten pek benzemesi, B dağarcığındaki kelimelere tokluk bile veriyordu. Hemen istisnasız olarak bu kelimeler — *iyidüşün, Barbak, ayaktakımıyemi, cinsiyetsuç, sevinçkamp, İngsos, karınduygu, düşünpol* ile daha nicesi — iki üç hecelik kelimelerdi. Vurgu'ları birinci hece ile son hece arasında eşitlik üzere dağılmıştı.

Bunların kullanılması, çabuk çabuk konuşma üslûbuna destek oluyordu. Hem kısa, kesik ve kuvvetli; hem de yeknesak, bir üslûp. İşte güdülen hedef tamamiyle bu idi. Sözü, bilhassa fikriyat bakımından tarafsız olmıyan konulardaki sözü, mümkün mertebe şuura bağlanmaktan kurtarmak isteniyordu. Günlük hayatla ilgili işlerde, söz söylemeden önce düşünmek, elbette lâzım, yahut bazen lâzımdı. Ama, siyasî, ya da ahlâkî bir hükme varması gereken Partili, münasip mütalâaları karşıya mermi yağdıran makinalı tüfek gibi otomatik olarak püskürtmeği becerebilmeliydi. Gördüğü eğitimle bunu yapacak şekilde cihazlanıyordu; lisan, Partilinin elinde onu budalalık etmekten enikonu esirgiyen bir âletti. Kelimelerin dokusu da, İngsos'un ruhuna uygun gelen haşin sedaları, mahsus düşünülmüş bir takım çirkinlikleriyle bu yolda ayrıca yardımcı oluyordu.

Arasında tercih yapılabilecek kelimelerin hakikaten çok az oluşu da, buna yardım ediyordu. Bizimkine nisbetle Yenidil'in kelime dağarcığı pek dardı; onu eksiltmek için de bidüziye yeni çareler tasarlanıyordu. Yenidil gerçekte öteki lisanların hemen hepsinden şurada ayrılıyordu ki, kelime dağarcığı her yıl genişliyecek yerde ufalıyordu. Her eksiliş, kazançtı. Zira, tercih alanı ufaldıkça, düşünceye varma hevesi azalıyordu. Sonunda öyle umuluyordu ki, açığa vurulacak söz, yüksek beyin merkezlerine hacet kalmadan, gırtlaktan çıkacaktı. Bu gaye, "ördek gibi vaklamak" anlamına gelen Yenidil kelimesi *ördeksöz*'de açıkça kabul edilmişti. B kelime dağarcığındaki çeşitli diğer kelimeler gibi, *ördeksöz*, mânaca çift değerli idi. Vaklanan mütalâaların akidesi bütün olmak şartiyle, ördeksöz, övmeden gayrı şey ifade etmiyordu. *Times*, Parti hatiplerinden birine katmerliartıiyi ördeksözcü diye işaret etti mi, hararetli ve kıymetli bir iltifatta bulunmuş oluyordu.

C kelime dağarcığı. C kelime dağarcığı, ötekilerini tamamlamak içindi; baştan aşağı ilmî ve fennî terim-

lerlerden meydana geliyordu. Bunlar, bugün kullanılan ilmî terimlere benziyordu; aynı köklerden yapılmıştı. Ancak, bunların iğilip bükülmez tarzda tarif olunmaları ve istenilmeyen mânalardan ayıklanmaları için, alışılan ihtimam gösterilmişti. Bu terimler tıpkı diğer iki kelime dağarcığındaki kelimelerin gramer kaidelerine tâbi idi. Günlük konuşmada olsun, siyasî konuşmada olsun, C kelimelerinden pek azı revaçta idi. İlimle uğraşan kimse, ya da teknisyen, kendi ihtisasına hasredilen listede lüzum gördüğü bütün kelimeleri bulabiliyordu. Ama, öbür listelerde olan kelimeleri ancak üstünkörü biliyordu; daha fazlasını bildiği nadirdi. Bütün listelerde müşterek olan kelimeler tek tüktü. İlmin vazifesini, hususî dallarını kale almaksızın, zihin alışkanlığı, ya da düşünce metodu olarak belirten bir kelime dağarcığı yoktu. Gerçekte, ilmin taşıyabilmesi muhtemel ne mâna varsa, *İngsos* kelimesi o mânayı zati yeteri kadar ihata ettiğinden, "İlim" için kelime yoktu.

Yukarıdaki açıklamadan görülür ki, Yenidil'de akidesi bozuk kanaatlerin belirtilmesi, pek düşük bir seviyenin üstünde, hemen hemen imkânsızdı. Bir nevi küfür olan pek kaba soydan aykırı itikatların ağza alınması bittabiî kabildi. Meselâ, *Koca Ağabey yokiyidir* demek mümkün olurdu. Gelgelelim, akidesi bütün kulağa aşikâr bir mânasızlığı ulaştırmakla kalan bu deyiş, ikna edici delille ispat edilemezdi. Çünkü, bunun için gereken kelimeler bulunamazdı. İngsos'a hasım fikirler olsa olsa, müphem, kelimesiz şekilde hatırda tutulabilirdi. Bu fikirlere olsa olsa birbiri üstüne yığılan ve bütün halindeki grup grup aykırı itikatları tarif eylemeksizin takbih eden pek etraflı terimlerle ad takılabilirdi. Filhakika, insan Yenidil'i ancak kelimelerden bazısını gayrımeşru olarak Eskidil'e tercüme ederek bozuk akideli maksatlar için kullanabilirdi. Meselâ, ***bütün insanlar eşittir,*** imkân dahilinde bulunan bir Yenidil cümlesi idi. Ama, sadece ***bütün insanlar***

kızılsaçlıdır ne kadar imkân dahilinde bir Eskidil cümlesi ise, o mânada. Cümlede gramer bakımından yanlış yoktu. Fakat, sarih bir yalanı— yani, bütün insanların eşit boy, eşit ağırlık, ya da eşit kuvvette olduğunu ifade ediyordu. Siyasî eşitlik kavramı artık yaşamıyordu. Dolayısiyle de, *eşit* kelimesinden bu ikinci derecedeki mâna tasfiye edilmişti. Eski Dil'in hâlâ tabiî haberleşme vasıtası olduğu 1984 te, Yenidil kelimelerini kullanırken, bunların aslî mânalarını insanın hatırlıyabilmesi tehlikesi nazarî olarak vardı. Tatbikatta *ikilidüşün*'ü iyice bellemiş kimse için bunu yapmaktan sakınmak güç değildi. Gerçi, birkaç nesile kalmadan bu türlü sürçme ihtimali dahi ortadan kalkacaktı. Biricik lisanı Yenidil olarak yetişen kimse, *eşit*'in vaktiyle ikinci derecedeki mânasının "siyaset yönünden eşit" olduğunu, ya da *hür*'ün vaktikyle "zihnî yönden hür" mânasına geldiğini artık bilmiyecekti. Nasıl ki, meselâ, satrancı hiç duymamış birisi, *vezir* ile *kal*'a'ya takılı ikinci derecedeki mânaları bilmez. İşlenmesine o kimsenin gücünün yetmiyeceği nice suçlarla hatalar olacaktı. Sırf şundan dolayı ki, o suçlarla hatalar adsızdı; öyle olduğu için de tasavvur edilmeleri imkânsızdı. Ve şurası önceden biliniyordu ki, zamanın geçmesiyle Yenidil'i ayırdeden vasıflar gittikçe kesinleşecek — Yenidil kelimeleri azaldıkça azalacak, mânaları katılaştıkça katılaşacak, onları yakışıksız kullanmak ihtimali daima eksilecektir.

Eskidil bir defa kesin olarak yerini bırakıp iptal edildi mi, geçmişle son bağ kopmuş olacaktı. Tarih yeni baştan yazılmıştı bile. Ama, geçmişe ait edebiyat parçaları noksan sansür edilmiş olarak şurada burada yaşıyordu. Eskidil bilgisini muhafaza ettiği müddetçe, insanın bunları okuması mümkündü. İleride bu türlü parçalar tesadüfen sapasağlam kalsa dahi, anlaşılmaz ve tercüme edilemez olacaktı. Ya teknik usule, ya pek basit günlük meşgaleye taallûk etmiyorsa, yahut istidat bakımından akidesi bütün (bunun Yenidil tâbiri *iyidüşünik* idi) değilse, Eskidil'den bir bendi Yenidil'e

çevirmek imkânsızdı. Tatbikatta bu, takriben 1960 tan önce yazılmış hiçbir kitabın bütün olarak tercüme edilememesi demekti. Devrim-öncesi edebiyat yalnız fikriyatçı tercümeye — yani gerek mâna, gerek lisan yönünden tagyire — tâbi tutulabilirdi. Meselâ, Bağımsızlık Beyannamesi'ndeki ünlü bendi alınız:

Şu gerçekleri aşikâr görürüz ki, bütün insanlar eşit yaratılmıştır, yaradan onlara ferağ edilemez bazı haklar armağan etmiştir; hayat, bürlük, saadeti elde etmeğe çalışmak, bunlardandır. Bu hakları güven altına koymak için insanlar arasında, yetkilerini idare olunanların muvafakatinden alan Hükûmetler kurulmuştur. Ne zaman ki bir Hükûmet şekli bu gayelerin yıkıcısı olur, onu değiştirmek, ya da ilga etmek ve yeni Hükûmet kurmak Halkın hakkıdır...

Bendi aslındaki mânaya bağlı kalarak Yenidil'e çevirmek her veçhile imkânsızdı. Buna en çok yaklaşabilmek, bütün bendi bir tek *suçdüşün* kelimesi içine kabul etmekle olurdu. Tam tercüme, ancak fikriyatçı tercüme olabilirdi. Böylece, Jefferson'un sözleri, mutlak hükûmet idaresinin methiyesi haline gelirdi.

Geçmişe ait edebiyattan haylısına hakikatte zaten bu suretle kılık değiştirtilmekte idi. Şöhret mülâhazaları ile bazı tarihî şahsiyetlerin hâtırası saklanmak isteniyor; bir yandan da başarıları İngsos felsefesi ile bir safa sokuluyordu. Bundan ötürü, Shakespeare, Milton, Swift, Byron, Dickens ile daha bazıları gibi yazarlar tercüme edilmekte idi. Bu iş bitince, yazılarının asılları, geçmişe ait edebiyattan başka ne kaldı ise onlarla birlikte, yok edilecekti. Bu tercümeler, yavaş yürüyen, güç bir mesele idi. Yirmi birinci yüzyılın birinci, ya da ikinci on yılından önce sona ereceği umulmuyordu. Aynı suretle üzerinde işlenmek gereken, sadece faydalı olması maksut edebiyat da — zarurî teknik elkitapları ile benzerleri — çok miktarda vardı. Yenidil'in kesin olarak kabulü için, 2050 ye kadar uzanan bir tarih tesbit edilmişti. Bu, bilhassa hazırlık kabilinden tercüme çalışmalarına vakit bırakmak içindi.

DEVLET KİTAPLARI

Dünya Edebiyatından Tercümeler

İNGİLİZ KLÂSİKLERİNDEN BAZILARI

		Fiyatı
Adam Smith	Milletlerin Zenginliği I *Haldun Derin*	260
Adam Smith	Milletlerin zenginliği II *Haldun Derin*	275
Adam Smith	Milletlerin Zenginliği III *Haldun Derin*	350
Walter Scott	Ivanhoe I *Avni Givda*	250
Walter Scott	Ivanhoe II *Avni Givda*	240
Thackeray	Hanry Esmond I *Kâmran Şerif Saru*	260
Thackeray	Hanry Esmond II *Kâmran Şerif Saru*	240
J. Austen	Gurur ve Aşk I *Bedia Özoran*	220
J. Austen	Gurur ve Aşk II *Bedia Özoran*	230
J. Galsworthy	Forsyte Ailesinin Destanı I *Sabiha Özsoy*	400
R. Southey	Nelson'un Hayatı *Nesrin Ağış*	290
Thomas Paine	İnsan Hakları *M. O. Dostel*	360
M. Dickens	Antikacı Dükkanı *Behlûl Taygar*	600

Maarif Vekâleti yayınevleriyle bütün kitapçılarda satılmaktadır.

DEVLET KİTAPLARI

№ 2521

F. 650 Kuruş